

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

TERÖR VE ŞİDDET OLAYLARI KAPSAMINDA YAŞAM HAKKI İHLALLERİNİ İNCELEME RAPORU

24. Dönem 3. Yasama Yılı
2013

Rapor, Komisyonun
13 Şubat 2013 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İÇİNDEKİLER

ALT KOMİSYONUN OLUŞUMU	9
ALT KOMİSYONUN ÇALIŞMA YÖNTEMİ	11
ALT KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLEN UZMANLAR	11
ALT KOMİSYON TARAFINDAN TBMM'DE DİNLENEN KONUKLAR	11
ALT KOMİSYONUN YERİNDE YAPTIĞI İNCELEMELER	15
GİRİŞ	18
I. BÖLÜM: İNSAN HAKLARI VE TERÖR KONUSUNDA KAVRAMSAL VE HUKUKSAL ÇERÇEVE	19
1. İnsan Hakları ve Yaşam Hakkı	19
2. Yaşam Hakkı ile İlgili Ülkemizdeki Mevzuat	21
3. Saldırganlık, Şiddet, Terör, Anarşi ve Terörizm Kavramları	25
4. Dinlenen Kişilerin Terör, Terörizm ve Terörist Tanımına İlişkin Görüş ve Değerlendirmeleri	33
II. BÖLÜM: TERÖR ÖRGÜTLERİNİN YAPISI VE PROFİLLERİ	38
III. BÖLÜM: : TERÖRÜN 30 YILLIK GEÇMİŞİ VE NEDEN OLDUĞU YAŞAM HAKKI İHLALLERİ VERİLERİ	54
1. Şehit Verileri	57
1.1. Emniyet Teşkilatı Şehit Verileri	57
1.2. Jandarma Teşkilatı Şehit Verileri	57
1.3. Genelkurmay Başkanlığı Şehit Verileri	58
1.4. Kamu Görevlisi Şehit Verileri	59
1.5. Toplam Şehit Sayısı	60
2. Ölü Ele Geçirilen Terörist Verileri	61
3. Terör Olayları Nedeniyle Yaşamını Kaybeden Sivil Verileri	63
4. Terör Örgütlerinin İç İnfazları ve Diğer Terör Örgütü Mensuplarına Yönelik Öldürme Eylem Verileri	66
5. Faili Meçhuller ve Kayıplara İlişkin Veriler	70
6. Terör Nedeniyle Yaşanan Toplam Can Kaybı	78
7. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Vazife Malullüğü Aylığı Bağlanan Sosyal Güvenlik Kurumu Kurum İştirakçisi, Er ve Geçici Köy Korucularına Ait Veriler	79
8. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Terörden Zarar Gören Kişilere Sağlanan Haklara İlişkin Veriler	81
9. 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanundan Yararlananlara İlişkin Veriler	88
10. 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanundan Yararlananlara İlişkin Veriler	91
11. Köye Dönüş Ve Rehabilitasyon Projesi(KDRP)'nin Uygulanmasına İlişkin Veriler	93

IV. BÖLÜM: ALT KOMİSYONUN YERİNDE YAPTIĞI İNCELEMELER	98
1. 16-20 Mayıs 2012 Tarihleri Arasındaki Gerçekleştirilen Yerde İnceleme Programı (Tunceli-Siirt-Batman ve Diyarbakır)	98
1.1. Tunceli	98
1.2. Siirt	101
1.3. Batman	103
1.4. Diyarbakır	106
2. 21-24 Haziran 2012 Tarihleri Arasında Gerçekleştirilen Yerde İnceleme Programı (Denizli-Aydın-İzmir ve Manisa)	109
2.1. Denizli	109
2.2. Aydın	111
2.3. İzmir	113
2.4. Manisa	115
V. BÖLÜM: TERÖR SORUNUNA İLİŞKİN TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER	118
1. Sorunun Temeli, Nedenleri ve İsimlendirilmesi	118
1.1. Tarihsel Sosyolojik Değerlendirme	118
1.2. Azgelişmişlik	121
1.3. Sorunun İsimlendirilmesi	122
1.4. Teröre Neden Olan Anlayış	123
1.5. Koruculuk Müessesesi	128
1.6. Kamu Görevlilerinin, Güvenlik Kuvvetlerinin ve Askeri Birliklerin Uygulamaları, JİTEM	136
1.7. Terörün Uluslararası Boyutu ve Dış Destek	150
2. Sorunun Ortaya Çıkış Biçimleri	154
2.1. Çocuk Teröristler	154
2.2. Halkın Siyasal Davranışlarının Örgüt Tarafından Yönlendirilmeye Çalışılması	159
2.3. Terör Örgütünün Sorunun Çözümü Önünde Engel Haline Gelmesi	161
2.4. Faili Meçhuller ve Zamanaşımı	162
2.5. Köy Boşaltma ve Göç	165
2.6. Terörle Mücadele Edenlerin ve Terör Mağdurlarının Sorunları	167
2.7. Terör ve İletişim	171
2.8. Askeri-Mülki Makamlar Arası İlişkilerde Sorunlar	174
2.9. Sorunun Ekonomik Etkileri	175
3. Soruna Farklı Bakışlar	177
VI. BÖLÜM: TERÖR ÖRGÜTÜ “PKK’NİN GERÇEK YÜZÜ”	181
1. Katliamlar	181
2. Halkı Geçim Kaynağından Alıkoyma, Devlet-Vatandaş Arası Bağı Koparma, Sorumluluğu Devlet Kurumlarına Yıkma	184
3. Haraç Toplama	185
4. Antidemokratik İç İşleyiş ile Üye ve Ailelerine Baskı	186
5. Kadro Oluşturma Stratejisi	187
6. JİTEM ve Kontrgerilla ile İlişki	190
7. Gayrimeşru Kazanç Gelirleriyle Terörün Finansmanı	194
8. Örgüt Üzerinden Zenginleşenler	196
9. Halkın Geçim Kaynaklarını Yok Ederek Örgüte Mahkûm Etme	196

10. Kendi Militanına Güvenmeme	197
11. Seçilmişlere Yönelik Baskılar ve Cinayetler	197
12. Okul Yakma, Öğretmen Katletme ve Eğitime Engel Olma	198
13. İnsan Hakkı İhlalleri ve İşkence	200
14. Terör Örgütünün Çeşitli Nitelikleri	200
VII. BÖLÜM: TERÖRÜN YARATTIĞI TOPLUMSAL, AİLE VE KİŞİ ÜZERİNDEKİ	
TRAVMALAR	202
1. Travma	202
2. Terör Nedeniyle Örgüt-Devlet Arasında Kalma, Göç ve Travma	207
3. Terör Riskinin Doğurduğu Sonuçlar	210
4. Kimlik ve Travma	211
5. Matem-Yas	212
6. Travma ve Yas ile Sonraki Sürecin Yönetilmesi	213
7. Travma ve Matemin Sağlıklı Şekilde Sonlandırılması	223
8. “Sendrom”, “Yoksullar Savaşı”	233
9. Travma Yaşayanların Husumetlerini Yöneltilme Yönleri	234
10. Şehit Aileleri ile Terörist Ailelerinin Psikolojilerinin Karşılaştırılması	237
11. “Neden Ben”, “Neden Biz” Hedef Olduk?	239
12. Gecelerin Mahremiyetine Sarılan Acılar	240
13. Kişisel Acıdan Toplumsal Etkiye, Kişisel Yastan Toplumsal Paylaşmaya	242
14. Terör ve Şehit Haberlerini Bir Daha Duymak İstememe	248
15. Evlat Acısının Ağırılığı	250
16. “Acıyı Unutursam Kaybettiğime Saygısızlık Ederim” Endişesi	252
VIII. BÖLÜM: ÇÖZÜM VE ÖNERİLER	
1. Sorunun Partiler Üstü Bir Siyasi Mutabakatla Parlamento Çatısı Altında Ele Alınması, Demokratik Yöntemler ve Siyasi Zeminlerin Kullanılması	254
2. Terör Örgütünün Silah Bırakması	258
3. Soruna Stratejik Bakış ve Pro-Aktif Önlemler	264
4. Çözüm Atmosferi İçin Tüm Topluma Nüfuz Eden Bir Dilin Etkinliği	270
5. Çözüm Sürecindeki Sorunlara Yaklaşım	273
6. Terör Örgütü ile Yöre Halkı Ayrımına Dikkat Edilmesi	275
7. Özgürlüklerin Genişletilmesi	277
8. Ortaklıklara Vurgu Yapılması	278
9. Ötekileştirme, Sevgisizlik ve Nefret Duygularının Reddedilmesi, Barışçıl, Eşitlikçi ve Adil Yöntemler Kullanılması	283
10. Dış Desteğin Kesilmesi Uluslararası ve Bölgesel İşbirlikleri Yapılması	284
11. Devletin Çözüm Yolunu Halkla Diyalogla Bulması	285
12. Bölgede Tecrübeli Kamu Görevlilerinin Görev Yapması	287
13. Toprak Reformu Yapılması ve Aşiret Yapısının Çözülmesi	288
14. Sivil Toplum Örgütlerinin Çözümdeki Rolü ve Önemi	289
15. Terörle Mücadelede Hukuk Dışı Uygulamaları Önlemek İçin Altyapının Geliştirilmesi	291
15.1. Faili Meçhuller Komisyonu Kurulması	298
15.2. Gerçeklerin Ortaya Çıkarılması İçin Komisyonu Kurulması	299
15.3. Faili Meçhullerle İlgili Zamanaşımı Engelinin Kaldırılması	301
16. Terör ve Terörün Önlenmesiyle İlgili Üniversitelerde Akademik Çalışmalar Yapılması	303
17. Sorunun Çözümüne Anayasal Katkının Sağlanması	303

18. Güvenlik Odaklı Çözümler	304
19. Karma Tedbirlerle Topyekün Mücadele	305
20. Travma Sonrası Sürecin İyi Yönetilmesi	307
21. Kutuplaşmanın Önlenmesi ve Siyasi Mecraların İşlemesine İmkân Sağlayan Ortamın Yaratılması	307
22. Çözüm İçin Aralanan Kapının ve Oluşan Fırsat Penceresinin İyi Değerlendirilmesi	308
IX. BÖLÜM: GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	310
X.EKLER VE BELGELER	322
XI. KAYNAKÇA	323

TABLO, GRAFİK VE HARİTALAR CETVELİ

TABLolar

Tablo1: TBMM’de Dinlenen Konuklar	12
Tablo 2: Sol Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	39
Tablo 3: Sol Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları	40
Tablo 4: Dini Motifli Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	40
Tablo 5: Dini Motifli Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları	41
Tablo 6: Bölücü Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	41
Tablo 7: Bölücü Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları	41
Tablo 8: Teröristlerin Örgüte Katıldıkları İllere Göre Sayısının Toplam Katılıma Oranı ile Katılım Yapılan İllerin Toplam Nüfusunun Katılım Yapılan İllerin Nüfusuna Oranının Karşılaştırılması	47
Tablo 9: İHD Terör Kaynaklı Yaşam Hakkı İhlal Verileri	56
Tablo 10: Emniyet Genel Müdürlüğü Teşkilatı Rütbelere Göre Şehit Sayıları	57
Tablo 11: Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı Rütbelere Göre Şehit Sayıları	58
Tablo 12: Genelkurmay Başkanlığı Kuvvet Komutanlıklarına Göre Şehit Sayısı	58
Tablo 13: Bakanlıklara Göre Şehit Sayıları	59
Tablo 14: Toplam Şehit Sayısı	60
Tablo 15: 1984-2012 arasında Ölü Ele Geçirilen Toplam Terörist Sayısı	62
Tablo 16: Emniyet Bölgesinde Terör Eylemleri Nedeniyle Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaş Sayıları	63
Tablo 17: 1984-2012 Arasında Jandarma Bölgesinde Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaşlar	64
Tablo 18: Terör Nedeniyle Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaş Sayısı	65
Tablo 19: Faili Meçhuller ve Kayıplar	72
Tablo 20: İHD ve TİHV Terör Kaynaklı Faili Meçhul Verileri	74
Tablo 21: Terör Nedeniyle Yaşanan Toplam Can Kaybı	78
Tablo 22: 3713 Sayılı Kanun Kapsamında SGK’dan Aylık Alanlar	81
Tablo 23: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Genel Sağlık Sigortası Primleri Ödenen 3713 ve 442 Sayılı Kanun Kapsamındakiler	83
Tablo 24: 3713 sayılı Kanun Kapsamında İçişleri Bakanlığınca İstihdama Dayanak Alınan Şehit ve Malulün Kurumuna Göre Dağılım	86

Tablo 25: 3713 sayılı Kanun Çerçevesinde Atananların Yıllara Göre Dağılımı	86
Tablo 26: Hak Sahibi Olma Nedenine Göre 3713 sayılı Kanuna Göre İstihdam Edilenler	87
Tablo 27: 3713 sayılı Kanun Uyarınca İstihdam Hakkından Yararlanmaya Sebep Olan Şehit ve Malullerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı	87
Tablo 28: İstihdam Biçimlerine Göre 3713 sayılı Kanun Uyarınca İstihdam Edilenler	88
Tablo 29: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Genel Sağlık Sigortası Primleri Ödenen 2330 Sayılı Kanun Kapsamındaki	89
Tablo 30: 2330 Sayılı Kanun Kapsamından Yararlananlara İlişkin Veriler	90
Tablo 31: 5233 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Veriler	93
Tablo 32: Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi Verileri	95
Tablo 33: Alt Komisyonun Yerinde İnceleme Yaptığı İller ve Dinlediği Konuk Sayıları	98
Tablo 34: Diyarbakır'da 1984-2012 Arasında Terör Olaylarında Hayatlarını Kaybedenler	107
Tablo 35: İllere Göre Korucu Sayıları	129
Tablo 36: Geçici Köy Korucuların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı	130
Tablo 37: Geçici Köy Korucuların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı	132
Tablo 38: Geçici Köy Korucularının Korucu Olmayı İsteme Nedenleri	133

GRAFİKLER

Grafik 1: Teröristlerin Cinsiyet Dağılımı	42
Grafik 2: Teröristlerin Doğdukları Ükelere Göre Dağılımı	43
Grafik 3: Teröristlerin Katıldıkları Ükelere Göre Dağılımı	43
Grafik 4: Teröristlerin Öldükleri Ükelere Göre Dağılımı	44
Grafik 5: Dağdaki Militaların Doğdukları İllere Göre Dağılımı	45
Grafik 6: Dağdaki Militaların Katıldıkları İllere Göre Dağılımı	46
Grafik 7: Dağdaki Militaların Öldükleri İllere Göre Dağılımı	48
Grafik 8: Dağdaki Militaların Katılım Yaşlarına Göre Dağılımı	49
Grafik 9: 1984-2012 Arasında Ölü Ele Geçirilen Toplam Terörist Sayıları	63

Grafik 10: 1984-2012 Arasında Jandarma Bölgesinde Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaşlar	65
Grafik 11: Geçici Köy Korucularının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	131
Grafik 12: PKK Terör Örgütünün Destek Aldığı Ülke ve Yönetimler	154
Grafik 13: Birlikte Yaşama İsteği	282

HARİTALAR

Harita 1: Dağdaki Militalanların Doğdukları İllere Göre Dağılımı	45
Harita 2: Dağdaki Militalanların Katıldıkları İllere Göre Dağılımı	46
Harita 3: Dağdaki Militalanların Ölü Ele Geçirildikleri İllerin Oran Haritası	48

ALT KOMİSYONUN OLUŞUMU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 13.10.2011 tarihli toplantısında; Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik olarak;

- **Amasya Milletvekili Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI,**
- **Ankara Milletvekili Yalçın AKDOĞAN,**
- **Van Milletvekili Gülşen ORHAN,**
- **İzmir Milletvekili Erdal KALKAN,**
- **Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN,**
- **Kayseri Milletvekili Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU ve**
- **Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ**'den oluşan bir Alt Komisyon Kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon üyelerinden Van Milletvekili Gülşen ORHAN, İzmir Milletvekili Erdal KALKAN daha sonra üyelikten istifa ederek ayrılmışlar ve yerlerine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 19.04.2012 tarihli toplantısında;

- **Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT ve**
- **Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER** seçilmişlerdir.

Alt Komisyonun kurulmasına ilişkin **Amasya Milletvekili M. Naci BOSTANCI ve Ankara Milletvekili Yalçın AKDOĞAN** tarafından verilen 05.10.2011 tarihli önergede **(EK:1)**;

- 18. yüzyılın son döneminden itibaren gelişmeye başlayan insan hakları yaklaşımında her zaman vurgulanan en temel ilkelerden birinin Yaşam Hakkı olduğu,
- Şiddet, terör, savaş ve çatışmanın ise bu hak için en temel tehlike olduğu, şiddet ve terör yöntemini kullanan grupların belli bir kesimin haklarını savunma iddiasıyla ortaya koydukları gayrimeşru eylemlerle en temel hak olan yaşam hakkını ortadan kaldırdıkları,
- Ülkemizde 1984'den sonra yoğunlaşan terör eylemlerinde on binlerce insanın hayatlarını kaybettiği, yaralandığı ve yerinden yurdundan olduğu, TBMM'nin bu olumsuzluklara sessiz kalamayacağı,
- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak politik mülahazaları aşan bir duyarlılığın altını çizmek, arkasındaki nedenlere ilişkin tartışmalar saklı kalmak kaydıyla yaşama hakkını yitirmiş olan insanların durumuna dikkat çekmenin görev olduğu,
- Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti devletinin halka yönelik şiddet tehdidini ortadan kaldırma, hangi politik mülahaza ile olursa olsun cinayetler işleme iddiası ve hazırlığındaki çevrelere karşı meşru şiddete dayalı mücadelesinin, yaşam hakkını en üst seviyede gözetecek bir hassasiyet içinde devam ettirmesinin tabii olduğu,

- İnsanların yaşam hakkına yönelik bir tehdit bulunduğu ve bunun halen devam ettiği, bir yandan güvenlik güçleri diğer taraftan sivil vatandaş hayat kayıplarının devam ettiği, şehirlerin en kalabalık yerlere, turistik mekânlarda bombalar konulduğu, daha fazla can kaybı oluşturması için özel düzenekli bombalar hazırlandığı, diğer taraftan terör örgütünün gayriinsani amaçlarla kullanılarak örgüt üyelerinin de bu kapsamda hayatlarını kaybettikleri belirtilerek;

Komisyonun terör olayları sebebiyle tüm yitirilen hayatlara dikkat çekerek bu dramatik insani durumu kamuoyunun dikkatine sunmak, politik farklılıkların ötesinde toplumun ortak bir duyarlılığına dönüştürmek, dünya kamuoyuna terör olaylarının sebep olduğu yaşam hakkı ihlallerinin dehşetini anlatabilmek amacıyla bir değerlendirme yapmak, yeni kayıplara, ölümlere ve acılara son vermek açısından bir çaba göstermek, bu amaçla da terör olaylarından doğrudan veya dolaylı olarak mağduru olan vatandaşlarımızla ve terörle mücadele esnasında hayatlarını kaybedenlerin aileleriyle görüşmek, terörün her yönde doğurduğu iç acıtıcı sonuçları gün ışığına taşımak amacıyla **“Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon”** kurulması amaçlanmıştır.

Bu amaçtan hareket eden Alt Komisyon terörden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenenlerin maruz kaldıkları sosyal ve insani maliyetlere odaklanmayı amaç edinmiştir. Alt Komisyon Başkanı ve Amasya Milletvekili Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI, Alt Komisyonun çalışma amacına ilişkin bir belirlemeyi 05.01.2012 tarihli toplantıda;

“Amacımız, bu ülkede gelecek kuşaklara barış içinde bir iklim bırakmak, bunun arkasındaki toplumsal ve insani acının, yaşananların maliyetine ilişkin, tabii, toplam bir resim üzerinden bu iklimi oluşturmak. Otuz yıldır çok acı yaşandı, bu topraklarda herkes bu acıdan pay sahibi oldu.

Bu barış içindeki iklimin nasıl kurulacağına ilişkin hâlihazırda telaffuzlar farklı olabilir ama sonuçta benim gördüğüm ve anladığım amaç bu iklimi oluşturmak, bizim de çabamız bu yönde ve bu çerçevede terörden doğrudan etkilenmiş olan her kesimden vatandaşımızla bağlantı kurmak, onların insani olarak sosyal çevreleri bakımından neler yaşadıklarını paylaşmak, bunu aynı zamanda kamuoyuna iletmek ve şüphesiz neticeleri raporlaştırmak”¹.

Şeklinde yapmıştır.

¹ Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

ALT KOMİSYONUN ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Alt Komisyon çalışmalarında;

- Konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yazı yazarak bilgi, belge ve veri elde edilmesi,
- Konu ile ilgili görüş, bilgi ve eserleri olan akademisyen, aydın ve yazarların Alt Komisyona davet edilerek dinlenmesi,
- Terör ve şiddet olayları nedeniyle yaşam hakkı ihlal edilmiş olan şehit, sivil ve teröristlerin ailelerinin Alt Komisyona davet edilerek dinlenmesi ve
- Terör ve şiddet olaylarının önemli oranda yaşandığı, terör ve şiddet olaylarının sonuçlarından önemli oranda etkilendiği değerlendirilen illerde yerinde incelemeler yapılması

Yöntemlerinin hepsi bir arada kullanılmıştır.

ALT KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLEN UZMANLAR

İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı **Mülkiye Başmüfettişi Dr. M. Cem TOKER**; Alt Komisyon çalışmaları süresince İçişleri Bakanı onayıyla Alt Komisyonda görevlendirilmiş, raporun yazımını gerçekleştirmiş, Alt Komisyon üyelerine konuyla ilgili uzmanlık desteği sağlamış, alt komisyon çalışmaları ile ilgili kamu kurumları, inceleme yapılacak illerin valileri ve dinlenecek konuklar ile irtibat gibi konularda koordinasyonun sağlanması görevlerini yürütmüştür.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda görev yapan **Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ**, **Yasama Uzman Yardımcıları Z. Gamze SITKI** ve **Burcu BOZKURT** ile **Milletvekili Danışmanı Ataç AKI** ise dönemler halinde Alt Komisyon çalışmalarında görev almışlardır.

ALT KOMİSYON TARAFINDAN TBMM'DE DİNLENEN KONUKLAR

Alt Komisyon çalışmaları sırasında Ankara'da TBMM'de yapılan 33 toplantıda toplam 54 konuk dinlenmiştir. Komisyonda dinlenen konukların isimleri ve dinlenme tarihleri aşağıda Tablo:1'de verilmiştir.

Tablo:1 TBMM’de Dinlenen Konuklar

SIRA	TARİH	DİNLENEN KİŞİ	AÇIKLAMA
1	16 Kasım 2011	Ümit FIRAT	Gazeteci-Yazar
2	23 Kasım 2011	Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN	Akademisyen
3	24 Kasım 2011	Prof. Dr. Vedat BİLGİN	Akademisyen
4	28 Kasım 2011	Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ	Akademisyen
5	30 Kasım 2011	Şanar YURDATAPAN	Sanatçı-Aydın
6	5 Aralık 2011	Nadire MATER Burcu ŞENTÜRK	BİANET Proje Danışmanı, IPS İletişim Vakfı Başkanı-Yazar Araştırmacı
7	13 Aralık 2011	Hıdır ÖZTÜRK	Tunceli’de Kaybolan ve Cesedi Elazığ’da Bulunan Ayten ÖZTÜRK’ün Babası
8	14 Aralık 2011	Süleyman IŞIK, Cahit SARIKAYA ve Derya SERİN	Tunceli’de Köy Yakma ve Boşaltma Mağdurları
9	20 Aralık 2011	Hülya YAVUZ	Şehit Binbaşı Bülent YAVUZ’un Eşi
10	21 Aralık 2011	Haşim ÇELİK (Hakkâri Yüksekova) Nebi GÜLTEKİN (Hakkâri Çukurca) Nedim GÜNEŞ (Batman Kozluk Beşkonak)	Yakınlarını Şehit Veren ve Kaybeden Köy Korucuları
11	5 Ocak 2012	Mehmet KARAKAYA	PKK Mensubu İken Çatışmada Öldürülen Ahmet Şerif KARAKAYA’nın Babası
12	11 Ocak 2012	Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN	Akademisyen
13	11 Ocak 2012	Prof Dr. Erol GÖKA	Akademisyen
14	12 Ocak 2012	Mehmet ARSLAN Mahmut ARAT	PKK Mensubu İken Çatışmada Öldürülen Sezer ARSLAN’ın Babası Muş İçboğaz Köyü Muhtarı

15	17 Ocak 2012	Kemal BURKAY	Yazar-Aydın
16	19 Ocak 2012	İbrahim GÜÇLÜ	Yazar-Aydın
17	25 Ocak 2012	Coşkun ÜSTERCİ	Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Yönetim Kurulu Üyesi
18	26 Ocak 2012	İhsan ÖZTÜRK-Fatma ÖZTÜRK	Kürtçe Şarkı İsteğini Yerine Getiremediği İçin Silahla Öldürülen Sanatçı Sarp ÖZTÜRK'ün Babası ve Annesi
19	01 Şubat 2012	Hanım TOSUN	Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (YAKAY-DER) Yönetim Kurulu Üyesi
20	08 Şubat 2012	Nihat Ali ÖZCAN	Araştırmacı-TEPAV
21	16 Şubat 2012	İrfan BİLGİN Begüm, Necdet ve Naif ERDOĞAN	1994'de gözaltında kaybolan Kenan BİLGİN'in kardeşi Gözaltına alınıp daha sonra cesedi bulunan Namık ERDOĞAN kızı ve kardeşleri
22	21.02.2012	İsmail YALDIR Necmettin SARI	Şehit Öğretmen Aynur YALDIR SARI'nın Babası Şehit Belediye Memuru Murat SARI'nın babası-Diyarbakır Eğil Milli Eğitim Şube Müdürü
23	29 Şubat 2012	Gülümay ÖZKAN Nesrin ŞENER	Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN'ın Eşi Şehit Polis Memuru Avni ŞENER'in Eşi
24	01 Mart 2012	Hasan DAYAN-Fatma ÖZTÜRK	Şehit Dr. Ulucan DAYAN'ın Babası ve Kız kardeşi
25	07 Mart 2012	Öztürk TÜRKDOĞAN	İnsan Hakları Derneği (İHD) Başkanı

26	15 Mart 2012	Mustafa GÜZEL	Ankara Kumrular Sokakta Meydana Gelen Bombalı Terör Saldırısında Yaşamını Yitiren Orhan GÜZEL'in Babası
27	29 Mart 2012	Sami HERMAN İshak İBRAHİMZADEH Güler APAYDIN Selma BALCI	Türk Musevi Cemaati Başkanı Türk Musevi Cemaati Başkan Vekili (15.11.2003 tarihinde İstanbul'da Neve Şalom Sinagogu ve Beth İsrail Sinagoguna Yönelik Bombalı Terör Saldırıları ile İlgili) 20.11.2003 tarihinde İngiltere Başkonsolosluğuna Yönelik Bombalı Terör Saldırısında Şehit Olan Polis Memuru Hüseyin APAYDIN'ın Eşi 15.11.2003 tarihinde İstanbul'da Neve Şalom Sinagoguna Yönelik Bombalı Terör Saldırısında Yaşamını Yitiren Serkan BALCI'nın Eşi
28	04 Nisan 2012	Kadri BELGİN Münevver CİNSOY	29.10.2011'de Bingöl'de Bombalı Saldırıda Vefat Eden Hatice BELGİN'in eşi 05.03.1999'da Çankırı'da Vali Ayhan ÇEVİK'e yapılan bombalı saldırıda şehit olan Polis Memuru Nurettin CİNSOY'un eşi
29	12 Nisan 2012	Osman PARTAL Erkan OMAY	Bingöl'de 1993 yılında PKK tarafından 33 Askerin Şehit Edilmesi Olayından Sağ Kurtulan Asker Bingöl'de 1993 yılında PKK tarafından 33 Askerin Şehit Edilmesi Olayından Sağ Kurtulan Asker
30	18 Nisan 2012	Prof Dz. Tbp. Kd Alb Kamil Nahit ÖZMENLER	GATA Askeri Psikoloji ve Harp Psikiyatrisi Bilim Dalı Başkanı

31	25 Nisan 2012	Zeynep ALTIOK AKATLI Ali AKARPINAR Mehmet Ali DİKKAYA	Sivas Madımak Otelinin Yakılmasıyla Hayatını Kaybeden Şair Metin ALTIOK'un Kızı Erzincan Kemaliye Başbağlar Muhtarı Başbağlar Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği Başkanı
32	09 Mayıs 2012	Nermin SERİN Cihan SİNCAR	Ankara Sincan'da bulunan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Psikolog Mehmet SİNCAR'ın Eşi
33	30 Mayıs 2012	Gökhan AYDINER	OHAL Eski Valisi, Emniyet Eski Genel Müdürü

Dinlenecek konukların saptanmasında, Alt Komisyon üyesi milletvekillerinin önerileri, terör ve şiddet olayları nedeniyle şehit olan kamu görevlileri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan listeler ve bu kurum ve kuruluşların önerileri ile Valiliklerinin önerileri dikkate alınmıştır.

Dinlemeler sırasında terör ve şiddet olayları nedeniyle yaşam hakkı ihlal edilmiş olan şehit, sivil ve teröristlerin aileleri yanında konu ile ilgili görüş, bilgi ve eserleri olan akademisyen, aydın ve yazarlar da Alt Komisyona davet edilmiştir.

Terör nedeniyle yaşam hakkı ihlal edilen örneklerin seçiminde, ülkemizin en çok zarar gördüğü PKK/KCK terör örgütünün eylemlerine hedef olanlara ağırlık verilmekle beraber, TİKKO, DHKP-C, El Kaide ve Hizbullah gibi başkaca terör örgütlerinin eylemlerine hedef olanların aileleri de dinlenmek suretiyle, terör eylemlerini gerçekleştiren terör örgütlerinin adı ve amaçları farklı ve çeşitli olsa da, bütün terör eylemlerinin insanların yaşam haklarına kasteden niteliğine vurgu yapılmak istenmiştir.

ALT KOMİSYONUN YERİNDE YAPTIĞI İNCELEMELER

Alt Komisyon, Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesi kapsamında sorunu yaşadığı yerde daha iyi tespit edebilmek, aynı anda genel kaniya ulaşmaya yardımcı olmak üzere daha çok konuk dinleyebilmek, illerin terör ve terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlallerinin profillerini il bazında inceleyerek anlamlı benzerlik ve farklılıklar varsa ortaya koyabilmek, çeşitli nedenlerle Ankara'ya TBMM'ne dinlenmek üzere gelemeyenleri yerinde dinleyebilmek, terör ve terörün yarattığı travma ve

mağduriyetleri çok boyutlu inceleyip değerlendirebilmek amacıyla 2 adet Yerinde İnceleme Programı gerçekleştirmiştir.

Yerinde inceleme programlarında;

- İlin terör profili hakkında Valiliklerden sunum ve değerlendirme alınmış,
- Terör nedeniyle şehit olan kamu görevlilerinin aileleri,
- Terör olayları nedeniyle yaşamlarını kaybeden sivil vatandaşların aileleri,
- Terör örgütüne katılmış veya terör örgütünün eylemlerine katıldığı nedeniyle işlem yapılmış şahısların aileleri,
- Terör olayları nedeniyle, gerek terör örgütü gerekse kimi kamu kurumlarının baskısıyla köylerini boşaltan veya şehirlere göç eden aileler ile görüşmeler yapılmıştır.

Doğu ve güneydoğudaki illerin seçimi sırasında seçilen illerin; terör olaylarının ve buna dayalı mağduriyetlerin en sık ve yoğun yaşandığı, bu anlamda bir hafızanın oluştuğu ve farklı boyutları ortaya koyma açısından terörün gerçek yüzünü gösterebileceği düşünülen iller olması hususlarına dikkat edilmiştir.

Batıdaki illerin seçiminde ise terör olayları nedeniyle en çok şehit vermiş, terör nedeniyle doğu ve güneydoğudan önemli oranda göç almış, batıda olmasına rağmen terör olayları ve eylemlerine bir ölçüde sahne olmuş iller seçilmeye çalışılmıştır.

Belirlenen illerde yapılan dinlemelerin mümkün olduğunca üniversiteler, kültür merkezleri ve otellerin toplantı salonlarında olmasına dikkat edilerek, görüşmelerin konuk olarak katılanların kendilerini daha rahat hissedebilecekleri bir atmosferde gerçekleşmesine gayret edilmiştir.

İllerde yapılan görüşmeler basına kapalı olarak gerçekleştirilmiş olup, her il programı sonrasında Alt Komisyon görüş ve değerlendirmelerini basın ile paylaşmıştır.

İki grup halinde gerçekleştirilen bu programlar şu şekildedir;

I-16-20 MAYIS 2012 TARİHLERİ ARASINDAKİ GERÇEKLEŞTİRİLEN YERİNDE İNCELEME PROGRAMI

Bu programda;

- Tunceli (17 Mayıs),
- Siirt (18 Mayıs),
- Batman (18-19 Mayıs) ve
- Diyarbakır (19-20 Mayıs)'da

Yerinde incelemelerde bulunulmuştur.

II-20-24 HAZİRAN 2012 TARİHLERİ ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN YERİNDE İNCELEME PROGRAMI

Bu programda;

- Denizli (21 Haziran),
- Aydın (22 Haziran),
- İzmir (23 Haziran) ve
- Manisa (24 Haziran)'da

Yerinde incelemelerde bulunulmuştur.

Alt Komisyonun yerinde yaptığı incelemelere dinlenen konukların görüşleri, duygu ve düşüncelerine rapor bölümlerinde değinileceği gibi ayrı bir bölüm halinde de yer verilecektir.

GİRİŞ

Ülkemiz son 30 yılı aşkın bir süredir terör sorunu ile karşı karşıyadır. Bu terör, özellikle PKK odağında yoğunlaşmıştır. Şüphesiz Hizbullah, DHKP-C, TIKKO gibi başka terör örgüt ve oluşumları da mevcuttur. Terörün kişilere, ailelere ve topluma pek çok etkisi söz konusudur. Bu etkilerin en yoğun ve sarsıcı yaşandığı alanların başında ise insan hakları gelmektedir.

Bu haklardan sonuçları itibarıyla en dramatik ve telafisi gayri kabil olanı hayat hakkıdır. Hayat hakkı ihlalinin yanısıra terörün doğurduğu sonuçlar itibarıyla yaralanmalar, sakatlıklar, psikolojik travmalar ve yakınlarını kaybetmenin verdiği acılar diğer unsurlardır. Terörle mücadeleye harcanan maddi kaynaklar hayat standartlarının yükselmesi için harcanmış olsaydı elde edilecek insani kazançlar keza alternatif değerlendirmeler arasında sayılmalıdır. Ülkemizin 30 yılı aşkın bir süredir pekçok kaynağını kullanarak sürdürdüğü terörle mücadele sırasında yaşananların görünen olduğu kadar görünmeyen, zamana yayılarak derinlerde yaşanan mahrem yanları da vardır.

Terör ve şiddet olaylarının insani sonuçları ile ilgili kapsamlı değerlendirme yapabilmek için bu alanda yaşanan ihlallere ilişkin sayısal verilerin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Fakat bu konuda gözden kaçmaması gereken husus; terörün sadece güvenlik görevlilerine karşı sürdürülmediği, örgüt mensuplarının yaşamlarını yitirmelerine de neden olduğu, hatta bunu zaman zaman örgüt içi otorite tartışmalarının sonucunda iç infaz şeklinde gerçekleştirildiği, nihayetinde terörün toplumda korku ve endişe yaratması amacıyla yönelik olarak sivil vatandaşları da hedef aldığıdır. Terör nedeniyle oluşan yaşam hakkı ihlallerini ortaya koyarken bütün bu tabloyu dikkate almak gerekliliği ortadadır.

Komisyonumuz yürüttüğü kapsamlı araştırma ve bulgularıyla tablonun hem nicel hem de nitel yönlerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Diğer taraftan bu konuda en çok yaşam hakkı ihlaline neden olan PKK terör örgütü odaklı olmak üzere örgüt ve terörist profili ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

Terörün neden olduğu sorunların psikolojik ve toplumsal yönden analizi konusunda şimdiye kadar fazlaca çalışma yapıldığı söylenemez. Oysa her türlü insani sonuç derin, katmanlı, aleni ve mahrem yönleriyle ağır bir insani durum doğurmaktadır. Bu travmanın kapsamı ve derinliği kişiye ve olaya göre değişebilmektedir. Psikolojik terimlerle ifade edildiğinde “Travma Sonrası Stres Bozukluğu” na neden olmaksızın “Travmanın Sağlıklı Biçimde Sonlandırılması” için bu sürecin hem kişisel hem de toplumsal bir dikkatle çok iyi yönetilmesi gerekmektedir.

Komisyon çalışmaları, bir yandan yaşanan kayıplar ve mağduriyetler konusunda bir farkındalık yaratmak diğer yandan da terörün son bulacağı bir toplumsal iklimin teşekkülü için acılı insanlardan fikir sahibi kişilere kadar geniş bir yelpazede dinlemelerle tabloyu ortaya koymak ve bu alandaki çalışmalara katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

I. BÖLÜM: İNSAN HAKLARI VE TERÖR KONUSUNDA KAVRAMSAL VE HUKUKSAL ÇERÇEVE

1. İnsan Hakları ve Yaşam Hakkı

İnsan hakları kavramı ve anlayışının ortaya çıkışı 16. Yüzyıldaki Aydınlanma Dönemine kadar gerilere götürülebilse de asıl olarak 18. Yüzyılın ikinci yarısından sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. İnsan hakları ile ilgili ilk hukuki metinler olarak karşımıza 1776 Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Deklarasyonu ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi çıkmaktadır.

1776 Amerika Birleşik Devletleri Bağımsızlık Deklarasyonunda her insanın devredilemez şekilde yaşama, özgürlük ve mutluluk arama hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

İnsan hakları kavramının belirgin şekilde “1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi” ile yayılıp yerleştiğini ifade edenler de bulunmakta², 1791 Fransız Anayasasına önsöz olarak eklenen³ bu Bildirgeden sonra hızla gelişen bir alan haline gelen insan haklarının, bugün gelinen aşama itibarıyla bilişim ve gen teknolojisinin alabildiğine ilerlemesinden doğan gelişmelerin ve bilimin onur, etik ve hukuk dışı kullanımının önüne geçen hakları ifade etmek üzere kullanılan haklara gelinceye kadar gelişim dizgesi boyunca Dördüncü Kuşak Haklara ulaştığı görülmektedir.

Klasik insan hakları da denilen Birinci Kuşak Hakların başında Yaşam Hakkı gelmektedir. İnsan Hakları kavramı, tüm insanlara verilen hak ve özgürlükleri kapsar. Yaşama hakkı, tüm insanların öncelikli hakkıdır. Yaşama hakkı olmadan diğer hak ve özgürlükler de olmaz.⁴ Her ne kadar insan hakları arasında bir hiyerarşi ve öncelik sıralaması yapmak genelde kaçınılan bir yaklaşım olmakla beraber bu, Yaşam Hakkı için aşılabilen bir eşik olarak değerlendirilmektedir. Çünkü insanın doğası gereği vazgeçilmez ve devredilmez nitelikte haklara sahip olabilmesi için öncelikle yaşam hakkının güvende olması gerektiği açıktır.

Alt Komisyon tarafından 23.11.2011 tarihinde Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN'ın dinlendiği toplantıda da ifade edildiği gibi komisyonun kuruluş amacı şöyle belirtilebilir⁵;

“İnsanoğlunun en temel hakkı yaşam hakkı. Diğer bütün haklar bundan sonra gelir. Terör de sonuçları itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yaşam haklarına son veren, bunları ihlal eden bir ortam doğuruyor. Biz de esasen bu ortamı, nedenselliği takip

² Yüce, T. Tufan; **Temel Hakların Özünü ve Sınırlanması Problemi**, Bahar Matbaası, Ankara,1974, s.637

³ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsan_ve_Yurttta%C5%9F_Haklar%C4%B1_Bildirisi, erişim 04.08.2012

⁴ <http://www.beyforum.net/forum/hukuk/3400-yasama-hakki.html>, erişim 04.08.2012

⁵ Alt Komisyonun 23.11.2011 Toplantı Tutanaqları

ettiğimizde ucu teröre çıkan her tür ihlali, onun toplumsal ve insani maliyetini araştırmak amacıyla bu komisyonu kurduk”

1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 3. Maddesi⁶;

“Herkes yaşama hakkı, özgürlük ve kişi güvenliğine sahiptir”

Hükmünü taşımaktadır.

1950 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin⁷ 2. Maddesinde de; herkesin kanunla korunan yaşama hakkına sahip olduğu, yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkeme tarafından hükmolunan ölüm cezasının yerine getirilmesi dışında hiç kimsenin kasten öldürülemeyeceği, öldürmenin bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması, usulüne uygun yakalamak için ve usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kimsenin kaçmasını önlemek ve ayaklanma ve isyanın kanunlara uygun bastırılması için kuvvete başvurmanın kesin bir zorunluluk haline gelmesiyle meydana gelmesi hallerinin de bu maddenin ihlali sayılamayacağı belirtilmiştir.

Sözleşmenin 15. maddesi, 2. maddede öngörülen yaşam hakkını, çekirdek ve en temel haklardan biri olarak görmekle birlikte “savaş eylemlerinden doğan ölüm olayları”nı da bu hakkın istisnası olarak belirlemektedir.

Avrupa Konseyi 6 Nolu Protokol ise;

“Bir devlet, savaş zamanında veya yakın savaş tehdidi durumlarında işlenen eylemler için yasalarında ölüm cezasına ilişkin hüküm öngörebilir...”

Düzenlemesini getirmiş Avrupa Konseyi daha sonra 13 Nolu Protokol idam cezasını tamamen kaldırarak bu alanda en önemli gelişmeyi sağlamıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 21 Şubat 2002 tarihinde, AIHS'nin 13 Nolu protokolünü kabul etmiştir. 1 Temmuz 2003'de yürürlüğe giren bu protokolle savaş hali de dâhil olmak üzere ölüm cezası tamamen kaldırılmıştır.

20. yüzyılda iki büyük dünya savaşı ve savaş temelli ölümler ve bu yüzyılda 200 milyondan fazla insanın savaşlarda ölmesi odağında ele alınan yaşam hakkı⁸ aslında içerik olarak oldukça geniş bir alana yayılmış bir haktır.

Bu genişleyen çerçevesinin ışığında Yaşam Hakkı, kürtajdan başlayan, kaybolmalar, intihar, ötenazi ve yardımla ölüme kadar varan geniş bir yelpazede⁹ ele alınır hale gelmiştir.

⁶ <http://www.un.org/en/documents/udhr/>, erişim 04.08.2012

⁷ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/005.htm>, erişim 04.08.2012

⁸ http://www.ppu.org.uk/learn/infodocs/st_pacifism_m3.html, erişim 30.07.2012

⁹ Korff, Douwe; **The Right of Life: A guide to the implementation of Article 2 of the European Convention on Human Rights**

Bunun yanında devletin yaşam hakkını ihlal potansiyeli bulunan ortamları yok etmesi yükümlülüğü de bu alanda önemli bir değer haline gelmiştir.

Bu açıdan bakıldığında Yaşama Hakkı zaten “Negatif Statü Hakkı”dır, yani bireyin özgürlük alanıdır. Devlete bu alana müdahale etmemek gibi pasif bir rol düşer¹⁰. Yaşam hakkı kişinin devlete karşı ileri sürebileceği savunma haklarından biridir. Yaşama hakkı güvencesi aynı zamanda, “öldürülmeme hakkı” ya da “insanın öldürülmezliği” ilkesidir¹¹

Bu yönde yaşanan gelişmeler bir yandan devlete örneğin nezarethanelerde intiharı, gözaltında ölümleri önleme, ölümlerle sonuçlanacak potansiyel uygulamaları engelleme yükümlülükleri getirirken diğer yandan da insanların “Yaşam İçin Güvenli Yerler Arama Hakkı”nı¹² da literatüre kazandırır ve tartışılır hale getirmiştir.

“Yaşam İçin Güvenli Yerler Arama Hakkı”, özellikle iltica, göç ve sığınma gibi kavramlar paralelinde gelişerek bugün itibarıyla dünyadaki insan hakları temelli ortaya çıkan ve insan hakları temelli yaklaşımla yönetilmesi gereken insan hareketleri sürecini de ön plana taşımıştır.

2. Yaşam Hakkı ile İlgili Ülkemizdeki Mevzuat

İnsan hakları kavramı, kurumsal olarak bütün insanlara tanınması gereken haklar listesini belirtir. Bu ideal liste, çeşitli ülkelerde, değişik ölçülerde değer kazanmış ve uygulama alanına girmiş olabilir. Fakat “İnsan Hakları” denilince genel olarak, daha çok “olması gereken” alanında kalan veya yalnız platonik bildirilere geçen bir “ulaşılacak hedefler programı” akla gelir¹³. Bu çerçevenin içini dolduracak şekilde ülkelerin insan hakları ile ilgili hukuki metinlerine girmiş ve bu metinlerle şekillenmiş temel yaklaşımları söz konusudur. Bu hukuki metinler, ülkelerin insan hakları yapı ve işleyişine yön verirler.

1982 Anayasasının “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı İkinci Kısımının “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı İkinci Bölümünde “Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı” başlıklı 17. Maddede;

“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

¹⁰ Yürük, Ayşe Tülin; Karakul, Selman; **Çağdaş Toplumda İnsan Haklarının Doğuşu ve Gelişimi**, <https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1268/unite03.pdf>, erişim 04.08.2012

¹¹ Tanör, Bülent **Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu**, BDS Yayınları, İstanbul 1990, s. 27.

¹² <http://www.youthforhumanrights.org/what-are-human-rights/videos/right-to-see-a-safe-place-to-live.html>, erişim 04.08.2012

¹³ Kapani, Münci; **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7.Baskı, Ankara,1993, s.14

Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.”

Görüldüğü gibi yaşama hakkı anayasada maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme ile beraber ele alınmış, tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kimsenin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağı, kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı ve kimseye insan hassasiyetiyle bağdaşmayan ceza ve muamelenin reva görülemeyeceği ile bütünlenmiş, meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlar ise yaşam hakkının istisnai olarak sınırlandırılabilmesi haller olarak belirtilmiştir.

Diğer taraftan Anayasanın “Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması” başlıklı 15. Maddesi

“Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

(Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.”

Şeklindeki düzenlemeyle temel hak ve hürriyetlerin milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla kısmen veya tamamen durdurulabileceğinin ön görüldüğü savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde bile savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşam hakkına dokunulamayacağını garanti altına almaktadır.

12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Birinci Kısım Birinci Bölümünde yer alan “İnsanlığa Karşı Suçlar başlığı altında 76. Maddede “Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı kasten öldürme”nin soykırım suçunu oluşturacağı, 77. Maddede ise “siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak kasten adam öldürülmesi”nin insanlığa karşı suç oluşturacağı ve her iki suç için de zaman aşımının işlemeceği belirtilmektedir.

Türk Ceza Kanununun aynı kitap ve kısımda hemen devamında İkinci Bölümde 81. Maddesinde ise bir insanı kasten öldürmenin müebbet hapis ile cezalandırılacağı, 82. Maddede de “nitelikli haller” başlığıyla kasten adam öldürmenin tasarlayarak, bombalama suretiyle, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, bir suçu gizlemek, delillerini ortadan

kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla işlenmesi hallerinde nitelikli hale geleceği ve ağırlaştırılmış müebbet cezası ile cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Türk Ceza Kanununun “Kamu Barışına Karşı Suçlar” Bölümünde 214. Maddede ise halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişinin, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilerek tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişinin, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılacağına vurgu yapılmaktadır.

Türk Ceza Kanununun “Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali” başlıklı 25. Maddesinde;

“ (1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

Şeklindeki düzenlemeyle terör nedeniyle kalınabilecek meşru savunma ve zorunluluk hallerinde ceza muafiyeti düzenlenmiştir.

Diğer taraftan mevzuatımızda terörle mücadele sırasında kolluk kuvvetlerinin yaşam hakkı ihlallerine neden olabilecek eylemlerine yön veren hükümler de mevcuttur. Bunların başında silah kullanma yetkisini düzenleyen hükümler gelmektedir.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun “Zor ve Silah Kullanma” başlıklı 16. Maddesine göre;

“Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde,

silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir”

Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesinin 17. Maddesi de;

“Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun on altıncı maddesi mucibince polis için silah kullanmak salahiyetinin kabul edildiği hallerde silah kullanılması silah kullanmaktan başka bir çare bulunmadığı hallere münhasırdır. Bu takdirde mümkün olduğu kadar suçlunun öldürülmekten ziyade yaralı olarak yakalanmasına dikkat edilmesi ve kalabalık yerlerde silah kullanmaktan imkan nispetinde sakınılması icap eder.”

Bu hususu açıklar niteliktedir.

Ülkemizde terörle mücadele konusunda silah kullanma yetkisine sahip olan bir diğer kuruluş olan Jandarma Teşkilatı ile ilgili olarak da 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 11. Maddesinde Jandarmanın, kendisine verilen görevlerin ifası

sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahip olduğu belirtilmiş ve buna bağlı çıkarılan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 39 ve 40. Maddelerinde silah kullanmaya ilişkin ayrıntılar düzenlenmiştir.

Ülkemizde terörle mücadelede de görevlendirilen Türk Silahlı Kuvvetleri personeli ile ilgili olarak da 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 87-90. Maddeleri arasında askerin silah kullanma yetkisi ve bu yetkinin kullanılma şekli ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Söz konusu düzenlemeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki ilkeleri uygun olmakla birlikte, önemli olan bu hukuki çerçevenin iinin doldurulacağı uygulamalar ve bu uygulamaların hukuki değeriendirilmesi olmaktadır.

Diğeri taraftan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun Ek 2. Maddesinde;

“Terör örgütlerine karşı icra edilecek operasyonlarda "teslim ol" emrine itaat edilmemesi veya silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlileri, tehlikeyi etkisiz kılabilcek ölçü ve orantıda, doğrudan ve duraksamadan hedefe karşı silah kullanmaya yetkilidirler.”

Hükmü yer almaktadır. Bu hükmün eski hali;

“Terör örgütlerine karşı icra edilecek operasyonlarda teslim ol emrine itaat edilmeyerek silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk kuvveti görevlileri, failleri etkisiz kılmak amacıyla doğruca ve duraksamadan hedefe karşı ateşli silah kullanmaya yetkilidirler”

Şeklindeydi.

Görüldüğü gibi eski halinde “tehlikeyi etkisiz kılabilcek ölçü ve orantıda” ibaresi bulunmamaktaydı. Anayasa Mahkemesinin 06.01.1999 tarih ve E.1999/68, K.1999/1 sayılı kararı sonrası 29.06.2006 tarih ve 5532 sayılı kanunun 16. Maddesi ile Ek Madde 2 bu hale gelmiştir. Terörle Mücadele Kanununun Ek Madde 2'nin yeni hali kolluk kuvvetlerine tehlikeyi etkisiz kılabilcek ölçü ve orantıda silah kullanabilme yetkisi getirerek meydana getirebileceği yaşam hakkı ihlallerine de daha dikkatli davranma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir.

3. Saldırganlık, Şiddet, Terör, Anarşi ve Terörizm Kavramları

Terör nedeniyle meydana gelen yaşam hakkı ihlallerini incelemeyden önce saldırganlık, şiddet terör ve terörizmin tanımları üzerinde durmakta fayda vardır.

“Saldırganlık” kavramı Türk Dil Kurumu tarafından; “Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını, dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası” olarak

tanımlanmaktadır. “Başkalarına zarar verme niyetiyle gerçekleştirilen ve belli bir hedefe yönelik olan davranış”¹⁴ boyutunda saldırganlık hep mesafeli yaklaşılan bir davranış biçimi olmakla birlikte saldırganlığın anti sosyal bir güdü olduğu kanısı giderek yok olmaktadır.

Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantısında dinlenen Prof. Dr. Erol GÖKA’ya göre; Şiddetle ilgili tutumları Türkçe’ye aktarmakta da bir sorun bulunmaktadır. “Agresyon” aslında Batı dillerinde çok olumsuz anlamda kullanılmamakta olup içimizdeki temel dürtülerden bir tanesidir. İnsanın hayatta kalması, tutunabilmesi için bir çaba içinde olması gerekir, bir hırs, bir azim içinde olması gerekir. Bunu ifade eden “Agresyon” Türkçe’ye “saldırganlık” diye çevriliyor. Saldırganlık bugünkü psikolojik bilgimize göre herkeste olan bir şey olup önemli olan, saldırganlığın şiddet tutumuna dönüşmesinin önüne geçebilmektir¹⁵

Türk Dil Kurumu “Şiddet” kavramını; “Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” olarak tanımlamaktadır. Şiddet sözcüğü genel olarak, aşırı bir duygu durumunu, kaba ve sert davranışı ve eylemi nitelendirir.

Şiddet, “karşı tutumda ve görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma”¹⁶ olarak da tanımlanabilmektedir. Şiddetin nedenlerini açıklamayla ilgili çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bu konudaki geniş yaklaşımlardan birine göre, insanların gerek kendine gerekse başkalarına karşı şiddet kullanmasının altında yatan nedenlerin başında “engellenme” duygusu gelir. Kendini ifade edememe, muhatap bulamama veya muhatap tarafından dikkate alınmama, baskı altında kalma, istediği gibi davranamama ve hedeflenen amaca yönelik bir eylemin durdurulması gibi pek çok durum insanı şiddete yöneltebilir. Bu görüşe göre şiddet, şiddeti doğurma eğilimindedir. Sevgi şiddeti azaltma, sevgisizlik ise şiddeti artırma eğilimindedir. Güven duygusu şiddeti azaltma, güvensizlik ise şiddeti artırma eğilimindedir. Kuralsızlık, hem güven duygusunu zedelediği hem de bireylerin, grupların ve toplumların ileriye dönük beklentilerinin gerçekleşmesini engellediği için şiddeti besler. Etkileşim ve iletişim şiddeti azaltan iki önemli öğedir.¹⁷

GÖKA’ya göre; şiddetin bireysel ve toplumsal pek çok nedeni vardır. Kendisini kurban olarak görenler, otoriteye küskün olanlar, çocuklukta kötü muamele ve yoksunluk yaşamış olanlar, evde şefkat ve ilgi azlığıyla büyümüş olanlar, ana babasını erken kaybedenler, keyfi ve haksız olarak görülen engellenme yaşantısına sahip olanlar, alay edilme ve dalga geçilme gibi provokatif davranışlara maruz kalanlar, saldırgan örnekler hep gözünün önünde cereyan edenler ve bunu besleyen medya etkisi hesaba katılması gereken bireysel faktörlerdir. Şiddetin toplumsal nedenleri içinde de bugüne kadar en öne çıkan ve bilimsel olarak tespit edilenler olarak ekonomik yoksunluk ve toplumsal huzursuzluğa verilen tepkiler sayılmaktadır. Özellikle ülkemizi açıklamada önemli bir husus ise toplumsal ve siyasal alanlarda belli bir ilerlemenin ardından gelen kriz dönemi varsa siyasal şiddet böyle zamanlarda daha da artmaktadır. Şiddet olayları toplumsal destek sistemlerinin yetersiz olduğu veya tamamıyla çöktüğü toplumlarda daha da çok görülmektedir. Nispeten şiddetten uzak gençlerin kalabalık içinde veya gençlik çetelerinde saldırgan davranışlar sergileyebilmeleri şiddetin toplumsal nedenlerine bakarken mutlaka dikkat etmemiz gereken

¹⁴ Berkowitz, Leonard , **Aggression:Its Causes, Consequences and Control**, Temple University Press, Philedelphia, 1993

¹⁵ Alt Komisyonun 11.01.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶ Taşçıoğlu, K, Psikotik Olgularda Saldırganlık ve Semptom Dağılımının İlişkisi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Adli Psikiyatri Birimi Uzmanlık Tezi, İstanbul 1996

¹⁷ http://www.kongar.org/aydinlanma/2002/298_Intiharlar_ve_Seyirci_Siddeti_Nasil_Onlenir.php, erişim 10.08.2012

bir durum. Yani birey olarak sessiz, sakin bir insan şiddete meyyal bir toplumsal oluşumun içine girdiğinde birdenbire onlar gibi şiddet eğilimli hâle gelebilmektedir. Çünkü insanlar -bu genel bir eğilimdir- buldukları toplumdan farklı görünmekten hoşlanmamakta ve topluluk içinde adsız biri olmak, anonimlik yalnız hâlimize göre saldırganlığımızı daha rahat ortaya koyabilmemize neden olmaktadır.

Yine bir psikiyatrist olarak toplumsal sorunların şiddet ile ilişkisi üzerine eleştirel bakış sahibi GÖKA'ya göre şiddeti besleyen, ödüllendiren çevresel-kültürel koşullar, toplumsal nedenler arasında en önemlisidir. Bu açıdan-yaşam kültürü açısından-ülkemizin çok iyi bir sicile sahip olmadığı söylenebilir. Yaşam kültürümüzde sorunları diyalog, anlama, anlaşma yolu ile çözmek yerine savaşılarak karşıdakini alt etme baskındır. Devletini, ordusunu, dilini, çocuk yetiştirme pratiklerini, gündelik ilişki ağını “savaşçılık” üzerine kuran bir toplumun, modernlikle karşılaşır karşılaşmaz bu özelliklerinden bir anda vazgeçmiş olması düşünülemez. Grup davranışımızın temel bileşenlerinden olan “savaşçılık ve savaşçı zihniyet” bugün de dimdik ayaktadır. Kahramanlarımızı hâlâ savaşçılardan seçmemiz yanında bugün herhangi birisi Türkiye'deki asker uğurlama törenlerini incelese sosyopsikolojik olarak savaşçı zihniyet yapımızın çok iyi resmini görebilir. Kültürümüzde yine savaşçılıkla “erkeklik” in özdeş hâle gelmesi önemli bir sorundur. Savaşçı ruh bakışlara, beden hareketlerine ve pozlara bile sinmiş durumdadır. Toplum erkek hatta kız çocuklarında savaşçı zihniyetin ve erkeklik olarak algılanan yiğitlik, cesaret gibi değerlerin yerleşmesini desteklemektedir. Erlik, delikanlılık Türkiye'de cinsel kimliği değil hem erkeklerde hem kızlarda savaşçılığı belirten ifadelerdir.

Bu yaklaşımın sonuçlarını sorun çözme tarzımızla da bağlantılandıran GÖKA; savaşçılık ve savaşçı zihnin, bireysel ve toplumsal sorunların çözümünde fiziksel güç; karşıdaki insanı, rakibi, muarızını fiziksel olarak alt etmeye duyulan güven üzerine bina olan bir baş etme tarzı olduğunu belirtmektedir. Bu baş etme tarzının günümüzde nerelerde uygulandığına bakıldığında ülkemizde sadece ordularımızın muhabere gücüne güvenip kendimizi “ordu-millet” olarak görmediğimizi aynı zamanda barış zamanında, olağan gündelik yaşamlarımızda da, evde, işte, trafikte, sokakta, okulda, Mecliste ve her yerde sorunların savaş yoluyla karşıdakini alt ederek halledileceği düşüncesine sahip olduğumuzu belirtmektedir.

Bunun devamı olacak şekilde de ülkemizde bir sorunun sözlü tartışmalarla, ikna yöntemiyle halledilmesinin, özür dileyerek bir hatadan geri dönülmesinin örneklerini görmek pek mümkün olmadığı, en küçük, basit insani sorunlar bile birdenbire şiddetli bir çatışmaya dönüşme potansiyeli taşıdığı, Televizyonlarda yıllarca tartışma programı yönetmiş bir sunucunun, şimdiye kadar bir tartışmacının diğerini haklı bulduğunu görmediğini rahatlıkla söyleyebileceği, çocukların sokak kavgaları bile bir anda sülaleler-mahalleler arası kavgaya dönüşebileceği, savaşçı zihniyetin izlerinin, Türkçe'nin söz varlığında da kendini belli ettiği; “dersini vermek”, “haddini bildirmek”, “paçasını aşağı almak”, “dünyayı zindan etmek” gibi çok sayıda söz davranışlarımızı yönlendirdiği, ideolojik gençlik gruplarının “kana kan, intikam” diye bağırarak saldırıya geçebilmeleri an meselesi olduğu, spor müsabakalarına bile savaşa gider gibi gidildiği, sonuç olarak, Türkiye'de erkeğin kadına, kadının çocuğa, büyüğün küçüğe, öğretmenin öğrenciye çeşitli amaçlarla şiddet uygulayabildiği bir ortamda yaşadığımız ortaya çıkmaktadır.

Bunu destekler şekilde Prof. Dr. Erol GÖKA'nın da araştırmacı olarak yer aldığı Aile Araştırma Kurumunun 1994 ve 1997'de yaptığı “Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları” ve “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” diye iki çalışmaya bakıldığında; aile içinde de,

toplumsal alanda da herkes birbirine şiddet uygulamakta, toplumdaki şiddet eğilimi yüksek insanlar oldukça fazla ve şiddet eğilimi kuşaktan kuşağa taşınmakta, evde çocukları daha çok anneler dövmekte, şiddete maruz kalınan bir çocukluk yaşamak sonraki yaşamda, ailede ve toplumsal alanda şiddet uygulayıcısı olma ihtimalini artırmakta ve büyük olasılıkla tüm alanlarda şiddet zincirinin temel ve başlatıcı halkasını bu aile içindeki şiddet oluşturmaktadır¹⁸.

Diğer taraftan şiddetin yaygınlaşmasında bir önemli husus da şiddet yanlıları, yani terörden ve savaştan yana olanlar, rakip de olsalar, birbirlerinin şiddetini, terörünü ve savaşını kendi şiddetlerinin, terörlerinin ve savaşlarının gerekçesi olarak kullanmaları¹⁹ gerçeğidir.

Terör ile şiddet kavramları çoğu zaman birbiriyle karıştırılabilmektedir. Şiddet bir kişiye güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şeyler yaptırmaktır. Şiddet terörün vazgeçilmez yöntemi ve kullanımudur. Terörde çoğu zaman siyasi amaç vardır. Terör, politik hedefe doğru hedef kitleyi değişik yöntemlerle korkutarak kendine itaat ettirmeyi sağlamaya çalışmaktadır²⁰.

Çok farklı tanımları bulunan terörü Bal, "herhangi bir amaca (bu amaç çoğunlukla siyasaldır) ulaşmak için sivillerin veya güvenlik görevlilerinin, propagandaya yönelik ses getirici eylemlerle öldürülmesidir" şeklinde tanımlar. Bu eylemlerin mümkün olduğunca vahşi, kural tanımaz ve her türlü duygusallıktan uzak bir şekilde gerçekleştirilmesi terörist açısından büyük bir önem arz etmektedir²¹.

Anarşi ise terim olarak "kargaşa", kavram olarak ise "siyasi ve idari kurumlardaki çözülme sonucunda devlet denetiminin kalmaması durumu, başsızlık, erksizlik" şeklinde ifade edilmektedir²². Aslında 12 Eylül öncesi olayların belli bir terör örgütü mensubu olmaksızın bir takım yönlendirmelerle kargaşa ortamı içinde meydana gelmesi itibarıyla bu tanıma daha çok uyabileceği değerlendirilmesi de yapılabilir.

"Terör"; hukuki, psikolojik, sosyolojik gibi çeşitli açılardan bakılarak tanımlanabilecek çok boyutlu bir kavramdır.

Terörizm, Latince "bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku ve endişe, dehşet" anlamına gelen "terror" kelimesinden türemiştir. Türkçe'de Fransızca'dan geçen bu "terör" yerine, Arapça kökenli olan "tedhiş" kavramı da kullanılmaktadır²³. 1789 Fransız İhtilalini izleyen 1793 Konvansiyon döneminde Jakoben yönetimce uygulanan sistematik şiddet politikası, siyaset ve hukuk alanlarında "terörizm" kavramının dogmasına yol açmıştır. XIX. Yüzyıl boyunca yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda terörizm, sadece devlet tarafından vatandaşlara karşı uygulanan şiddeti değil,

¹⁸ Alt Komisyonun 11.01.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁹ http://www.kongar.org/aydinlanma/2002/307_Siddet_Teror_Savas_ve_Istanbul_da_Asayis.php, erişim 10.08.2012

²⁰ Dumanoglu, Mehmet, Türkiye'de Neler Oluyor?, Ankara: Berikan Yayınevi, 2003, s. 84-85

²¹ Bal, İhsan, "Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?", Terörizm, Derleyen: Bal, İhsan, Ankara: USAK Yayınları Bal, 2006, s.8

²² <http://www.tdkterim.gov.tr>

²³ Bkz. Alpaslan, Sükrü, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, Teknik yayınlar, İstanbul, 1983

bireyler ya da siyasi gruplar tarafından devlete karşı uygulanan şiddeti de ifade eden bir anlam kazandığı görülmektedir²⁴.

Ortaya çıkışı, işleyiş şekli ve yöneldiği hedefler açısından terör; herhangi bir siyasi motivasyon içeren, gizli olarak, herhangi bir ülkenin meşru güçleri dışındaki güçlerce planlanan, yürütülen ve eyleme dönüştürülen, sivil hedefleri ve / veya barış durumunda askerleri hedef alan şiddet hareketleri²⁵ olarak tanımlanabilmektedir.

DÖNMEZER terörü:

“...şiddetin, sosyal, ulusal, ırkı, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaş tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması”

Olarak tanımlamaktadır²⁶.

Sadece sosyolojik, siyasi ya da ekonomik nedenler dışındaki daha “insani” nedenlerin araştırılması bize terör hakkında bir takım ipuçları verebilir. Sosyal psikolojik açıdan bakıldığında terörün belki de en önemli amacı bir güvensizlik ve belirsizlik ortamı yaratmaya çalışmasıdır. Güvensizlik, terörün seyircisi durumundaki insanlarda geleceğe yönelik kaygıları artırırken, belirsizlik ise buna ek olarak bir kontrolsüzlük duygusu verir. Diğer bir amaç da çok da şaşırtıcı olmayan ve özellikle radikal kesimlerce pek sevilen “taraf olmayan bertaraf olur” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım amacı açıktır: “biz” ve “onlar” ayrımını yaratmaktır²⁷.

İletişim ve silah teknolojilerinde gerçekleşen yenilikler, terörizmin boyutunu öngörülemeyen bir düzeye taşımıştır. Önceleri iç hukuklarda yer almayan terör suçları, olayların zorlamasıyla ceza kanunlarına girmiştir. Uluslararası hukukun terörizme ilgi göstermesi de, terör eylemlerinin uluslararası boyut kazanması sebebiyledir. 1934'te Yugoslav Kralı Aleksandr ve Fransa Dışişleri Bakanı Barthou'nun Marsilya'da bir suikasta kurban gitmesine tepki olarak Milletler Cemiyeti, 16 Kasım 1936'de “Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi” ni kabul etmiştir. Terörizmin, zaman ve mekâna göre değişen bir içeriği vardır ve siyasi cinayet, gerilla savaşı, anarşizm gibi komsu kavramlarla kolayca karıştırılabilir. 1936 ile 1981 yılları arasında, uluslararası düzeyde 109 terörizm tanımının ortaya konulduğu tespit edilmiştir. Terörizmin siyasi ve sosyo-psikolojik niteliği gereği, genel geçer bir tanım oluşturma çabaları başarısızlığa mahkûm görünmektedir.

Böyle bir tanıma uluslararası düzlemde ulaşılsa bile, bunun devletlerin iç düzeninde tam olarak uygulamaya geçirilebileceği şüphelidir. Devletler, karsılarına çıkan yeni siyasi olaylar karşısında, o günkü menfaatlerine göre vaziyet almayı tercih ederler ve gelecekteki olaylar bakımından kendilerine bir manevra sahası bırakmak isterler. Eski bir deyişle, "Her tanım tehlikelidir" (Omnis definitio periculosa). Terörizmi kesin hatlarla tanımlamak, gelecekte kimi devletlerin terörist gruplara destek verme girişimlerini güçleştirecek veya

²⁴ Guillaume, Gilbert, "Terrorisme et droit international" in Recueil des cours de l'Académie de droit international, 1989/III, t. 215, s. 296

²⁵ Ruby, Charles. I., **The definiton of terrorism**, Analyses of Social Issues and Public Policy, 2001,s.9-14

²⁶ Dönmezer, Sulhi , "Tedhişçilik Üzerine".Devir,11 Aralık 1972

²⁷ Kökdemir, Doğan, **Bir İnsan Davranışı Olarak Terör**, P i v o l k a, Savaş Özel Sayısı, Nisan 2003, Sayfa:17 <http://elyad.baskent.edu.tr/pivolka/pivolka-war.pdf#page=17>,Erişim: 11.08.2012

imkânsız kılacaktır. Bununla birlikte bilimsel alanda, terörizmin tanımının unsurları üzerinde tam bir ittifak yoktur, fakat bir görüş beraberliği şekillenmeye başlamıştır²⁸.

i)Şiddet eylemi: Terörizmin maddi unsurunu oluşturan şiddet eylemi, kişilere ya da mallara yönelik olabilir. Ancak, mallara yönelik eylemlerin dolaylı olarak kişiler üzerinde de tehlike doğurması aranmaktadır. Terör eylemleri; adam öldürme, yaralama, işkence gibi vücut tamlığına yönelik fiillerinin yanı sıra deniz ve havai araçlarının kaçırılması, adam kaçıрма, rehin alma gibi fiilleri de içerebilir ve öncelikli hedefleri devlet adamları, diplomatlar, kamu görevlileridir

ii)Eylem: Kişi ya da grup(lar) tarafından önceden itinayla tasarlanmış ve bir amaca yönelik olarak, bir plan çerçevesinde, eşgüdümlü biçimde gerçekleştirilmiş olmalıdır. Terörist eylem, "doğaçlama" olarak gerçekleştirilemez.

iii)Terör (tedhiş, dehşet) yaratma amacı, terörizmin özgün yönünü oluşturmaktadır. Terörizmin mağdurları, birey olarak hedef alınmamış, ya tesadüfi olarak ya da sembol olarak seçilmişlerdir. Aslında araç olarak kullanılan mağdur, savunmasızdır ve böyle bir eylemi beklememektedir. Amaç, mağduru ortadan kaldırmak değil, mağdurun ait olduğu grup içinde dehşet doğurmaktır. Korku ve dehşet, yasal yollarla ulaşılamayacak hedefe varmak için anahtar unsuru oluşturmaktadır. Terörist stratejiye göre, kamuoyu öyle bir ümitsizlik ve kötümserliğe kapılmalıdır ki, gerilimi düşürecek herhangi bir çözüme rıza gösterecek hale gelmelidir. Böylece korku, hem toplumda yaratılmak istenen amaç, hem de siyasi saike götüren yöntem vazifesini görmektedir. İletişim araçlarının büyük gelişim gösterdiği günümüzde, teröristin dehşet mesajının dünya kamuoyuna yayılması kolaylaşmış ve hızlanmıştır. Aynı iletişim kolaylıkları, kimi terörist gruplarca, şiddet eylemlerini birer kahramanlık gösterisi gibi sunmak ve dünya kamuoyunda sempati oluşturmak amacıyla da kullanılabilirler.

iv)Amacın altında yatan asıl saik, bir hükümetten, ya da genel kamuoyundan taviz koparmak, çeşitli makam ve mercileri belli bir biçimde davranmaya, en azından kendi görüşlerini kabul ettirmeye zorlamaktır. Hedef, aşırı korku yoluyla siyasi ve benzeri amaçlara ulaşmak olarak özetlenebilir. Bu açıdan terörizm, aynı teknikleri kullanan adi suç örgütlerinin (örneğin mafyanın) yaygın şiddet eylemlerinden ayrılır. Siyasi, askeri, dini ya da ideolojik amaçlarla bir milleti ya da grubu etki altında bırakmayı hedefleme saiki, eylemin suç oluşturması için zorunlu değildir, ancak böyle bir saik, şiddet eylemine terör niteliği kazandırır.

Terörün tanımında “genel ve ortak unsurlar” olarak;

- Kişi ya da kişilere cebir ve şiddet kullanılması veya cebir ve şiddetin kullanılacağına ilişkin güncel tehdidin bulunması
- Siyasi bir maksada dayanma
- İnsanlara zarar verme
- Eylemlerde, süreklilik ve sistematik (planlı) hareket etme

²⁸ Öktem, Emre, **Uluslararası Hukukta Terörizm**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, s 133-137

- Toplumu korkutup sindirme, yıldırma

İfade edilmekte ve terörden farklı olarak “Terörizm”, “siyasal amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışı” olarak ifade edilmektedir²⁹.

Türkiye'nin de imzaladığı Birleşmiş Milletlerinin 12 adet sözleşmesi ve protokolü ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarında da açık, net ve belli bir terör tanımı olmamakla beraber teröre ilişkin bir tanımı Avrupa Konseyi Terörizm Uzmanlar Komitesinin (CODEXTER) hazırlamış olduğu “Terör Suçlarıyla Mücadele” sözleşmesinin önsöz (Preamble) kısmında yer almaktadır. Burada terör suçlarının amaçları tanımlanmıştır. Buna göre terör suçlarının amacı; “Özünde var olan haksız gerekçelerle bir toplumu korkutma veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun anayasal, sosyal, siyasi ve ekonomik alanlardaki temel yapısını ciddi olarak sarsmak veya tahrip etmek “ olarak tanımlanmıştır³⁰.

Terörün tanımı gereği teröristler tarafından devlete karşı bir tavır yöneltildiği görülmektedir. Bu durumun terör suçu işleyerek cezaevine girmiş bulunan teröristlerin tutum ve davranışlarına da yansdığı tespit edilebilmektedir. Bu durum, teröristlerin devlete ve kurumlarına karşı olumsuz tavırlarının cezaevlerine girseler bile devam ettiğinin bir göstergesidir.

Alt Komisyonun dinlediği Sincan 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Psikolog Nermin SERİN özellikle PKK ve KCK tutuklularının cezaevlerinde Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlene meslek edindirme kurslarına, “katılımcılara devletin bir kurumu tarafından ücret ödeniyor” diye katılmadıklarını gelir getiren döner sermayede satılabilecek ürün yapılan kurslara da iştirak etmediklerini belirtmiştir. Diğer taraftan teröristlerin psikolojik durumlarına ve psikolojik özelliklerine ilişkin şu gözlemlerini dile getirmiştir;

“Bu tutuklu ve hükümlülerin genelde etrafta birçok haksızlık ve ciddi sorunların olduğuna inanan, sorunların üstesinden gelmek için başka yolunun kalmadığı inancını taşıyan, heyecan ve farklılığı arayan, duygu, düşünce ve yaşantılarında belirli bazı fırsatların ve özelliklerin yoksunluğunu hisseden ve biraz da saldırgan, hoşgörüsüz bir özelliğe ve kişiliğe sahip oldukları gözlenmektedir. Normal, diğer insanlarla ortak özelliklerinin yanı sıra, belirgin olarak bu tarz özelliklerde de yoğunluk olarak görmekteyiz. Bizim gözlemlerimiz bu yönde.

Terör suçundan cezaevinde bulunan hükümlü ve tutuklular ile yapılan gözlem ve görüşmelerde bir kısım hükümlü ve tutuklunun inandıkları ideolojiye sıkı sıkıya bağlı

²⁹ Döner, İsa, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm, e-akademi Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Eylül 2005, Sayı :43, <http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=ULUSLARARASI%20HUKUKTA%20VE%20T%DCRK%20HUKUKUNDA%20TER%D6R%20VE%20TER%D6R%DDZM&kimlik=1129233217&url=makaleler/idoner-1.htm>, erişim 24.05.2012

³⁰ <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm7.htm>, erişim 26.09.2012

oldukları ve keskin tavırlarını sürdürdükleri gözlenmiştir. Bu kişiler genel olarak cezaevi kurallarına uymakla beraber bazı etkinliklere katılmak konusunda örgüt tavrını sürdürmektedir. Açlık veya ölüm orucu, isyan gibi bazı örgütsel tutumların cezaevi dışından planlandığı ve örgüt mensuplarının da bu kurallara uydukları görülmektedir.

Bazen de örgüt temsilcilerince sadece örgütü toparlamaya ve örgütün gücünü hissettirmeye yönelik bu tür eylemler organize edilmektedir ancak bazılarında ise örgütsel davranışı sorgulama ve bireysel davranma eğilimi olmasına rağmen, cezaevi koşulları içerisinde örgütten gelen grup baskısı nedeniyle farklı hareket edemedikleri gözlenmiştir.

Sağ terör suçundan cezaevinde bulunan hükümlü ve tutuklular, örgütlü davranışlarını dinî yaşam tarzı ve dünyevi bir sınav olarak nitelendirmektedirler. Bu nedenle, sağ terör suçlarından gelen hükümlü ve tutuklular cezaevinin olumsuz koşullarından daha az etkilenmektedirler. Bireysel davranmaya daha eğilimliler sağ terör suçundan cezaevine gelmiş olan hükümlü ve tutuklular, cezaevi kurallarına diğer terör suç gruplarına göre daha fazla uyma davranışı göstermektedirler”³¹.

Ülkemizdeki mevzuata bakıldığında ise terör tanımının en kapsamlı bir şekilde 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesinde yer aldığı görülmektedir;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Terörle Mücadele Kanununda yer alan “Terör” tanımında şu unsurların bulunduğu görülmektedir;

- Cebir ve şiddet kullanılması,
- Baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden birinin söz konusu olması,
- “Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye

³¹ Alt Komisyonun 09.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak” amaçlarından birinin, birden fazlasının veya tamamının amaçlanması,

- Bir örgüte mensup olunması,
- Bu çerçevede bir kişi veya kişiler tarafından eylem gerçekleştirilmesi,
- Gerçekleştirilen eylemin suç teşkil eden bir eylem olması.

Terörle Mücadele Kanununun “Terör Amacıyla İşlenen Suçlar” başlıklı 4. Maddesinde ise;

“Aşağıdaki suçlar 1 inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır:

a) Türk Ceza Kanununun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319 uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

ç) 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

d) Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar.

e) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde tanımlanan suç”³².

4. Dinlenen Kişilerin Terör, Terörizm ve Terörist Tanımına İlişkin Görüş ve Değerlendirmeleri

Alt Komisyon çalışmaları sırasında gerek Ankara’da dinlenen şahıslar gerekse de 8 ilde gerçekleştirilen Yerinde İnceleme Programı çerçevesinde dinlenenler terör ve terörizm

³² “Yurt dışına çıkarma yasağına aykırı hareket edenler” başlığını taşıyan bu suç: Kültür ve tabiat varlıklarını bu Kanuna aykırı olarak yurt dışına çıkarmayı düzenlemekte olup , beş yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılmayı gerektirmektedir.

kavramları noktalarında önemli tespit ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu, terörle mücadele konusunda ilgisi ve bilgisi bulunan kişilerle mağdurların terör eylemlerini nasıl algılayıp değerlendirdiklerini yansıtmaya kadar, akademisyenlerin ve bilim adamlarının değerlendirmeleri bakımından da önemlidir.

Alt Komisyonun 29.03.2012 günkü toplantısında dinlediği 15.11.2003 tarihinde İstanbul'da Neve Şalom Sinagoguna Yönelik Bombalı Terör Saldırısında Yaşamını Yitiren Sinagog Özel Güvenlik Görevlisi Serkan BALCI'nın Eşi Selma BALCI terörü;

“Terör, baskı, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinin biriyle yapılan saldırdır. Oysa ben ve benim gibilerin yaşadıkları bu kadar maddeye sığmayacak kadar derin, acımasız bir katliam demek bana göre daha uygun bir yakıştırma. Öncelikle, her ne sebep olursa olsun, insan canı almak, geride kalanların canını yakmak, onları bir ömür yaralı bırakmak insanlık dışı, caniliktir...”

Terörü bize yaşattıkları itibarıyla tanımlamak zor. Dünyada verilebilecek hiçbir ceza bizi rahatlatmaz. Terör bir yandan can alıyor diğer yandan geride kalanların canını yakıyor. Ölen bir kez geride kalan binlerce kez ölüyor...”³³

Şeklinde tanımlamıştır.

Aynı toplantıda 15.11.2003 tarihinde İstanbul'da Neve Şalom Sinagogu ve Beth İsrail Sinagoguna Yönelik Bombalı Terör Saldırıları ile ilgili dinlenen Türk Musevi Cemaatinin yöneticisi Sami HERMAN terör ile ilgili görüş ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bir yerde terör aslında din, dil, ırk ayırt etmiyor çünkü olan olayda görüyoruz ki sokakta olan, tesadüfen olan, aslında belki hedef kitlelerini bile teşkil etmeyen insanlara dahi zararları dokunabiliyor, yüzlerce insan yaralanabiliyor. Birincisi, tabii ki insan kaybıdır, en önemlisi olan. İkincisi, o olayda yaralanan insanlar, belki hayatları boyunca bunun izlerini yaşayan insanlar ve bununla birlikte, bütün bir toplumun çünkü neticede terör, ismi üstünde, sadece yaptığı olayla verdiği zararın ötesinde bir dehşet dalgası, bir yıldırma dalgası yaratıyor ve bu tedirginlik aylar, yıllar geçse de devam ediyor. O tedirginliği maalesef ona hedef olan kitleler veya toplum aylar, yıllar geçse de yaşıyor. Bugün dahi, yıllar geçtikten sonra bu mekânlara gitmek istemediğini ifade eden ve gitmeyen insanların hislerini duyuyoruz, dinliyoruz ve anlamaya çalışıyoruz.”

Aynı toplantıda Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden İshak İBRAHİMZADEH ise terörü şu şekilde ifade etmiştir;

“Terör olayı maalesef kendi başına ayrı bir hastalıktır ve bu hastalıkla mücadele edebilmek için öncesiyle ve sonrasıyla terör olayını ayrı bir hastalık olarak görüp tedavisi

³³ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

için de gerekli kanunlarımızı ve gerekli yönetmeliklerimizi buna göre düzenleyebilmemiz lazım...

Terör bir sonuçtur. Başladığı kökene inemezsek hepimizi vurur.”

Bu değerlendirmeler üzerine Alt Komisyon Üyesi Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“Terör bir ötekileştirme ve ona göre şiddet uygulamadır. Bu bir kanserdir. Kendini ötekileştirenler, öteki gördüklerine bunları yaşatıyor.”³⁴

Komisyon tarafından 12.04.2012 tarihinde dinlenen Bingöl’de 1993 yılında PKK tarafından 33 Askerin Şehit Edilmesi Olayından Sağ Kurtulan Asker Osman PARTAL yaşadığı ve sağ kurtulduğu terör eyleminin kendinde yarattığı tahribatı;

“Arkadaşlarım şehit oldu yaralandı...benim de Ruhum yaralandı” şeklinde ifade ederek terör eylemlerinin sadece can alan, insanları fiziken yaralayan bir olay olmadığını aynı zaman da ruhları da tahrip eden ve yaralayan bir yönü olduğuna çarpıcı bir şekilde dikkat çekmiştir.

Komisyon tarafından 05.12.2011 tarihli oturumda dinlenen Nadire MATER terörün tanımıyla ilgili;

“Terör” sözcüğü; dilimde böyle bir kelime yok benim çünkü terör ve terörist ve terörizm esasında uluslararası anlamda da ortak bir tanım yaratılabilmiş bir şey değil. İnsanların -biraz klişe gibi olacak çünkü çok tekrarlanan bir şey bu- yani bir dönem terörist olanın bir dönem sonra devlet başkanı olması mümkün olabiliyor, bunun örneklerini tarihte, dünyada...”³⁵.

Şeklinde tam bir tanım birliği bulunmadığını ifade etmiştir.

Alt Komisyon tarafından dinlenen Ankara Kumrular Sokakta meydana gelen bomba yüklü aracın patlatılması şeklinde gerçekleşen terör eyleminde kuruyemişçi çalışırken yaşamını yitiren Orhan GÜZEL’in babası Mustafa GÜZEL, terörü ve onu uygulayan teröristi insani duygulardan uzak niteliklerle ifade etmiştir;

“Benim yaşadığım acının binde birini yaşasa bunlar zaten insan olur, yani binde birini yaşasa. Benim yaşadığım acının binde birini yaşasa insan olur. Bunlar insan değil”³⁶.

³⁴ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁶ Alt Komisyonun 15.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

19 Ekim 2011’de Hakkâri Çukurca’da nöbette açılan ateş neticesinde şehit olan Mehmet ÇETİN’in annesi Şerife ÇETİN Alt Komisyonun Aydın incelemeleri sırasında terörü; oğullarını öldüren kendilerini ise ömür boyu yaralayan ve ciğerlerini yakan bir olgu olarak tanımlamıştır³⁷.

Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantısında dinlediği Olağanüstü Hal EskiValisi ve Emniyet Eski Genel Müdürü-Vali Gökhan AYDINER Türkiye’nin maruz kaldığı terör hareketlerini 5 dönem ve grup halinde şu şekilde özetlemiştir³⁸;

- ASALA Terörü: 1973’te başlamıştır, yaklaşık on sene kadar devam etmiştir. Bu arada 34 civarında Dışişleri mensubu hayatını kaybetmiştir.
- “İdeolojik terör”, Sağ-Sol Çatışması:1980 yılına kadar çok şiddetli olayların devam ettiği bir tarafta ihtilalcı “sol”, bir tarafta koyu milliyetçi düşüncenin veya “sağcı düşünce” dediğimiz, dinî motifleri de içerisine alan yapılar çatışmıştır. Bu çatışmalarda 5 bin insanımızı kaybettik.
- “Dinî motifli terör”: İBDA-C, Hizbullah,
- El Kaide çatısı altındaki 4’üncü terör dalgası
- Bölücü Terör: 1978’de başlayan, 1980 harekâtından sonar dibe çekilene Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla tekrar harekete geçen ve ondan sonra da büyük bir ivme kazanarak devam eden 1992-1993’de zirve yapan, 1994’te şiddetini artıran 1992’de “Biz, artık ordulaşma safhasına geldik, halk hareketini başlattık.” Demeye başlayan o vakte kadar pusu atma, taciz eylemleri, yol kesme ve silahlı propagandaya imkân tanıyan hareketleri yaparken, ondan sonra artık “Ben bu mıntıkada hâkimim, bu mıntıkayı koparıyorum, tam egemen olacağım.” lafzıyla harekete geçen, büyük karakol baskınları yapan bu nedenle kendisi de büyük zaiyat veren 1994 yılından itibaren büyük ama risksiz eylemlere yönelen bir gelişme. 2000 sonrasında 8. Büyük Kongreleri sonrası Türkiye’nin Kuzey Irak’ta müdahil olmasını engellemek için fazla eylem yapmama, küçük gruplara bölünme stratejisi.

Terörün ve terör örgütünün esas amacının halkı kışkırtmak ve yaptığı terör eylemi sonucu insanları kendi haklarını kendi almak ya da terörü kendi çözmek adına eylemlere yöneltmek olduğunu da belirtir şekilde çarpıcı bir ifade de Eşi Hatice BELGİN’i 29.10.2011’de Bingöl’de canlı bomba olan teröristin üzerine çocuklarını korumak amacıyla atlaması sonucu bombanın patlamasıyla oğlu Veysel BELGİN ile birlikte kaybeden Kadri BELGİN’den şu şekilde gelmiştir;

“Benim amcamın çocukları, bizim köy falan hep korucu olduğu için bunlar da silahlarla falan hastanenin oraya gelmişler. Hatta bunların amaçları daha farklı bir şey yapmaktı. Ben orada önlerine geçtim, hatta biraz da hakarete uğradım, “Önümüzden çekil.” falan diye. Ben dedim: “Zaten bu insanların amacı buydu yani bir kargaşa çıkarmaktı.” Hem toplumu birbirine düşürmek, yarın da kalkıp basının önünde, insanların önünde veyahut da Avrupa İnsan Haklarına koşup “Devlet korucu yetiştirdi, terörist yetiştirdi.” Yani o anlamda ben karşı çıktım. Şimdi, birilerine bir şey yaptığın zaman bunlar kahraman olacak. Her seçimde, her bu olay gününde kalkacaklar, sokaklarda bunu malzeme edecekler. Bunun en

³⁷ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁸ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

kötü örnekleri 12 Eylül örnekleridir. Yani 1968'den 1980'e kadar kardeşi kardeşe vurdurdular, en kötü örneğimiz odur. Yani bugün, Bingöl'de daha önce zaten 33 askerin şehit edilmesi talihsiz bir olay, Bingöl'de yapılması bizim alnımıza kara leke gibi sürüldü, hâlen o lekeyi biz silemiyoruz. Yani bugün bunu yaparsan, bu lekeyi nasıl sileceğiz? Olaya karşı çıktım, bırakmadım”³⁹.

³⁹ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

II. BÖLÜM: TERÖR ÖRGÜTLERİNİN YAPISI VE PROFİLLERİ

Terör ve insan hakları ile ilgili kavramsal ve hukuksal çerçeveye değindikten sonra yaşam hakkı ihlal edecek türden eylemler yapabilen terör amaçlı kurulmuş olan örgütlerin yapısı ve profillerine değinmenin bu eylemleri nasıl ve neden yapabileceklerine dair fikir vermesi açısından faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

Alt Komisyona konuk olan Nihat Ali ÖZCAN'a göre; bir terör örgütünün var olabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için dört ana unsura ihtiyaç vardır. Bunlar;

- İdeoloji,
- İnsan Unsuru,
- Lojistik ve
- Fiziki Mekân⁴⁰

Terör örgütleri için insan kaynağı önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Örgütün bir yandan bizzat eylemleri yapacak “militan” adı verilen bir insan kaynağına, diğer taraftan örgütün varlığına ve varlık sebeplerine ve eylemlerine sempatiyle yaklaşan ve her an “militan” kategorisine geçmeye aday nitelikte “sempatizan” adı verilen bir kitleye, diğer taraftan da eylemleri vesilesiyle etkilemeyi düşündüğü bir kitleye ihtiyacı vardır.

ÖZCAN terör örgütlerinin insan unsuruna şu sebeplerle ihtiyacı olduğunu belirtmektedir⁴¹;

- Kendilerine itaat edeceklerine inandığı insanları ikna etmek için, bu insanların içerisinde seçtiklerini kullanarak, şiddet ve terör eylemleri yapmak zorundalar
- Politik taleplerini yerine getirecek olan hükümetleri, devlet otoritesini buna mecbur etmek için, onu zorlamak için, kamuoyunu etkileyerek bunu yapmak zorundalar.
- Üçüncüsü de uluslararası bir düzen içerisinde bu tür örgütlerin kendi başına yalıtılmış yaşamadığını düşünecek olursak, kendi varlıklarını sürdürmek için gerekli olan temel şartları yerine getirecek biçimde sponsorlarına mesaj göndermek için bunu yapmak zorundalar.

Alt Komisyona konuk olan Olağanüstü Hal Eski Valisi ve Emniyet Eski Genel Müdürü Gökhan AYDINER terör örgütlerini ayakta tutan ve varlıklarını sürdürebilmelerini sağlayan 4 unsur bulunduğunu ve bunların şöyle ifade edilebileceğini belirtmiştir⁴²;

⁴⁰ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴¹ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴² Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

- Eylemlilik: Eylem yoksa zaten terör örgütü de yoktur, terör yoksa terör örgütü de yoktur, laftan ibarettir.
- Propaganda: Terörü gündemden düşürmek için bu unsuru yok etmek gerekir.
- Organize suç örgütleriyle iç içelik ve kan bağı, birbirlerinden beslenmeleri, iş birliği içerisinde olmaları
- Dış destek.

Emniyet Genel Müdürlüğü terör örgütlerinin en önemli insan kaynağı olan teröristlerin profilleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre⁴³;

a. Sol Terör Örgütleri

826 sol terör örgütü mensubunun dosyası üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda; Yaş Gruplarına Göre Dağılımları şu şekildedir;

Tablo 2: Sol Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ GRUBU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
14-25	% 65
25-30	% 16,8
+30	% 17,5

Tabloya göre sol terör örgüt mensuplarının % 65 gibi neredeyse 2/3'si 14-25 yaş grubunda olup % 16,8'i 25-35 yaş grubunda %17,5'i ise 30 yaşından büyük grupta yer almaktadır.

Sol Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımlarını gösteren aşağıdaki tabloya bakıldığında % 33,5'lik en büyük dilimin lise mezunu ya da öğrencisi, % 29,9'unun ilkokul mezunu, % 20,4'ünün yüksekokul mezunu ya da öğrencisi, % 14'ünün ortaokul mezunu ve %1,9'unun ise cahil olduğu görülmektedir.

⁴³ <http://www.egm.gov.tr/temuh/mucadele1.html>, erişim 20.09.2012

Tablo 3: Sol Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

ÖĞRENİM DURUMU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
YÜKSEKOKUL MEZUNU YA DA ÖĞRENCİ	% 20,4
LİSE MEZUNU YA DA ÖĞRENCİ	% 33,5
ORTAOKUL MEZUNU	% 14
İLKOKUL MEZUNU	% 29,9
CAHİL	% 1,9

b. Dini Motifli Terör Örgütleri

200 dini motifli terör örgütü mensubunun dosyaları üzerinde yapılan bir araştırmada: Yaş Gruplarına Göre Dağılım şu şekildedir;

Tablo 4: Dini Motifli Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ GRUBU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
10-14	% 2,5
15-25	% 72,5
25-29	% 17
30-34	% 6
35-65	% 2

Tabloya göre dini motifli terör örgüt mensuplarının % 72,5 gibi önemli bölümünün 15-25 yaş grubunda olup % 17'si 25-29, % 6'sı 30-34, % 2'si 35-65 ve % 2,5'i de 10-14 yaş grubunda yer almaktadır.

Dini Motifli Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımlarını gösteren aşağıdaki tabloya bakıldığında % 40,5'lik en büyük dilimin lise, % 22,5'inin yüksekokul, % 19'unun ilkokul, % 14'ünün ortaokul mezunu ve % 2,5'inin okur-yazar, % 1,5'inin ise cahil olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Dini Motifli Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

ÖĞRENİM DURUMU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
YÜKSEKOKUL	% 22,5
LİSE	% 40,5
ORTAOKUL	% 14
İLKOKUL	% 19
OKUR-YAZAR	% 2,5
CAHİL	% 1,5

c. Bölücü Terör Örgütleri

262 tutuklu terör örgütü PKK mensubu üzerinde yapılan bir anket çalışmasında; Yaş Gruplarına Göre Dağılımları şu şekildedir;

Tablo 6: Bölücü Terör Örgüt Mensuplarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ GRUBU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
14-25	% 54
26-34	% 34
35-38	% 12

Tabloya göre bölücü terör örgüt mensuplarının % 54 gibi en büyük dilimi 14-25 yaş grubunda olup, % 34'ü 26-34 yaş grubunda % 12'si ise 35-38 yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 7: Bölücü Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

ÖĞRENİM DURUMU	TÜMÜ İÇİNDEKİ YÜZDESİ
ÜNİVERSİTE	% 11
LİSE	% 16
ORTAOKUL	% 13
İLKOKUL	% 39
OKUR-YAZAR	% 12
CAHİL	% 9

Bölücü Terör Örgütü Mensuplarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımlarını gösteren yukarıdaki tabloya bakıldığında % 39'luk en büyük dilimin ilkökul, % 16'sının lise, % 13'ünün ortaokul mezunu, % 12'sinin okur- yazar, % 11'inin üniversite mezunu ve % 9'unun ise cahil olduğu görülmektedir.

Tabloların ortak değerlendirmesi yapıldığında 14-25 yaş grubunun yani lise ve üniversite çağındaki gençlerimizin, ülkemizde faaliyet yürüten terör örgütlerinin en büyük hedef kitlesi olduğunu göstermektedir.

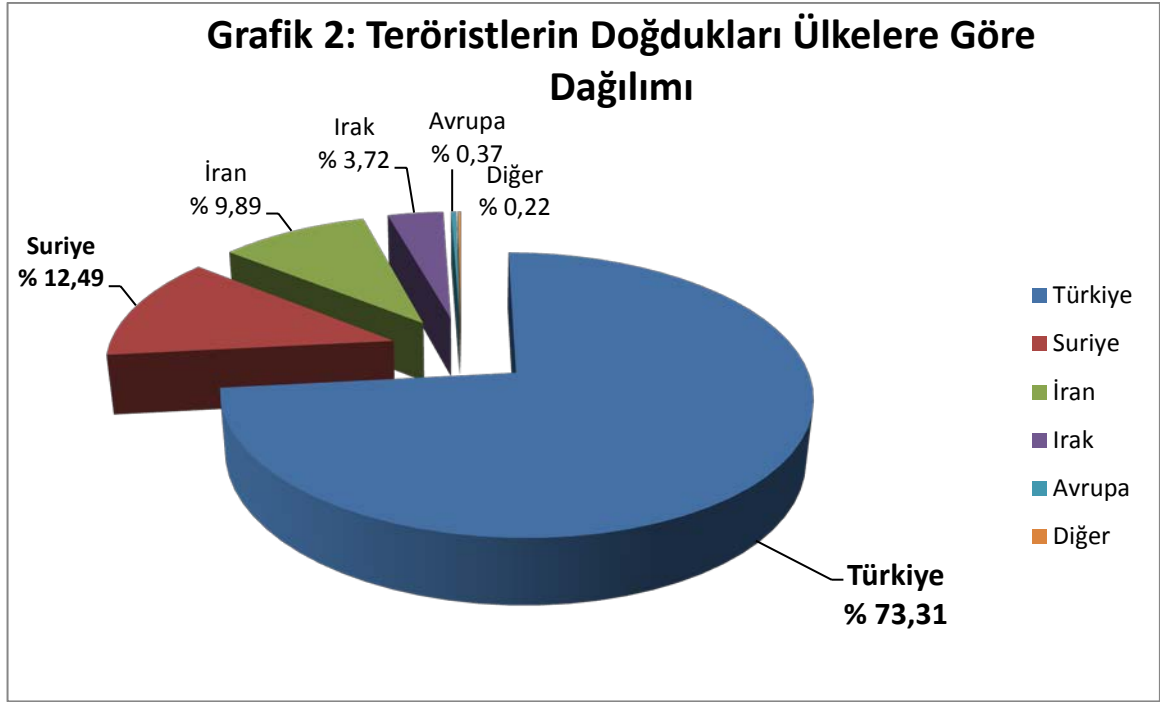
Diğer taraftan PKK terör örgütü mensuplarının eğitim düzeylerinin sol ve dini motifli terör örgütlerinin eğitim düzeylerinden gözle görülür bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu örgüt mensuplarının % 39'unun ilkökul mezunu, % 12'sinin okur-yazar ve % 9'unun cahil olduğu düşünüldüğünde toplamda % 60'ı gibi önemli bir kesiminin ilkökul mezunu veya sadece okur –yazar veya da cahil olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

PKK terör örgütü mensupları ile ilgili bir diğer araştırma ise Nihat Ali ÖZCAN tarafından yapılmış ve Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantısında sunulmuştur. Bu araştırmada 2001 yılından 26 Eylül 2011'e kadar, PKK'nın dağda silahlı çatışmadan hastalığa, aynı zamanda örgütün kendi infazlarına kadar çeşitli nedenlerle hayatını kaybetmiş 1.196'sı erkek ve 166'sı kadın olmak üzere 1.362 terörist üzerinde PKK'nın kendi kayıtları üzerinden yapılan bir araştırmadır. Ayrıca örgütün dağdaki silahlı militan kadrosunun yaklaşık olarak 19.000 civarında olduğu ancak halen dağda 6.000-6.500 teröristin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Bu araştırmaya göre; dağdaki teröristlerin cinsiyetlerine göre dağılımı aşağıdaki Grafik 1'de gösterilmiştir.

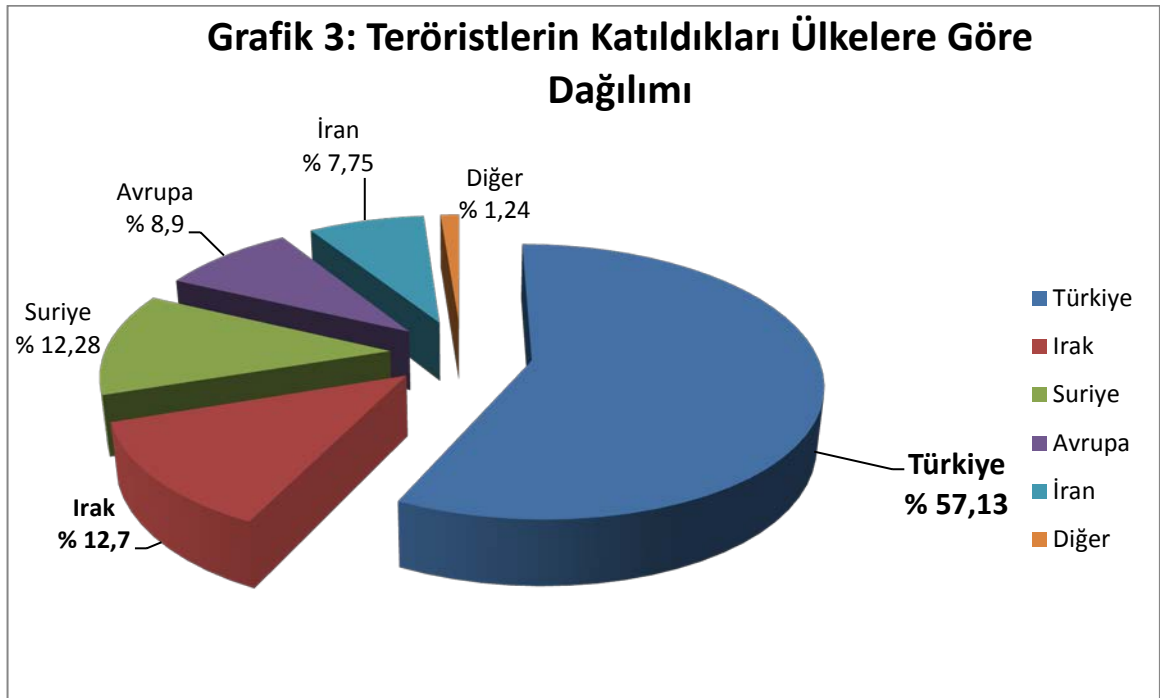

Görüldüğü gibi teröristlerin %88'i erkek, % 12'si kadındır.

Grafik 2’de de görülebileceği gibi teröristlerin % 73,31’i Türkiye, % 12,49’u Suriye, % 9,89’u İran, % 3,72’si Irak, % 0,37’si Avrupa ülkeleri ve % 0,22’si ise diğer ülkeler doğumludur.

Teröristlerin terör örgütüne katıldıkları ülkelere göre dağılımı ise aşağıda Grafik 3’de verilmiştir.

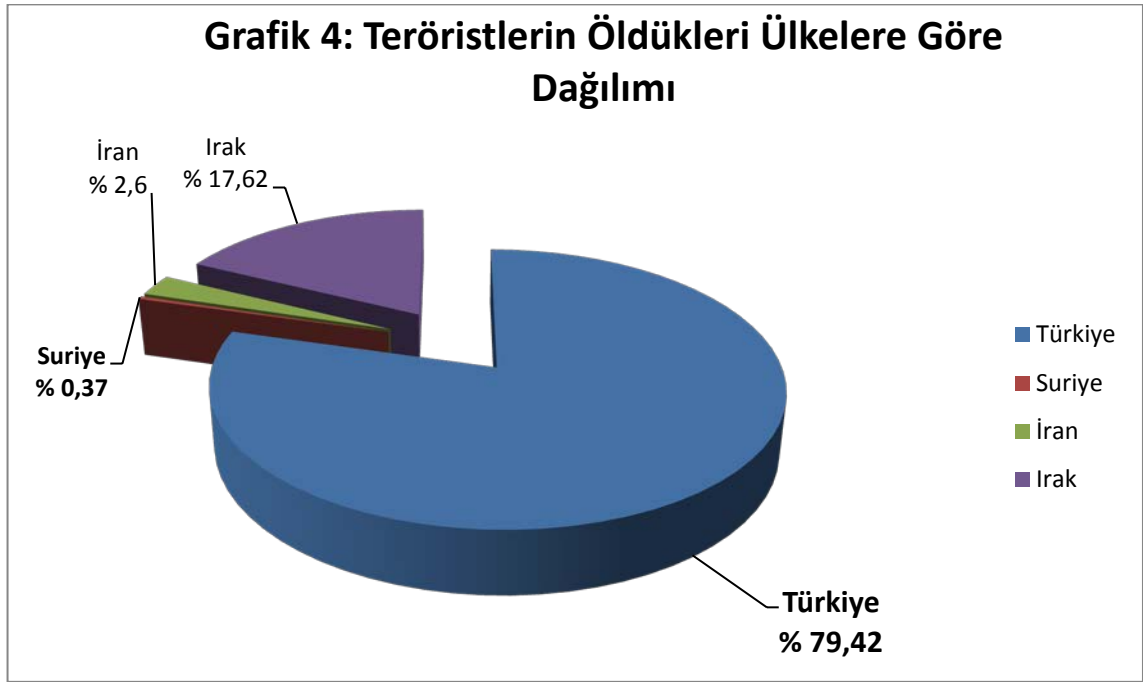

Grafik 3'te görülebileceği gibi teröristlerin % 57,13 Türkiye'den, %12,7'si Irak'tan, % 12,28'i Suriye'den, % 8,9'u Avrupa'dan, % 7,75'i İran'dan ve % 1,24'ü ise diğer ülkelerden terör örgütüne katılmıştır.

Grafik 2 ve 3 bir arada değerlendirildiğinde teröristlerin % 73,31'i Türkiye doğumlu olduğu halde terör örgütüne katılımın yalnızca % 57,13'ü Türkiye'den olmaktadır.

Nihat Ali ÖZCAN Komisyonadaki sunumu sırasında bu durumla ilgili şu yorumu yapmıştır;

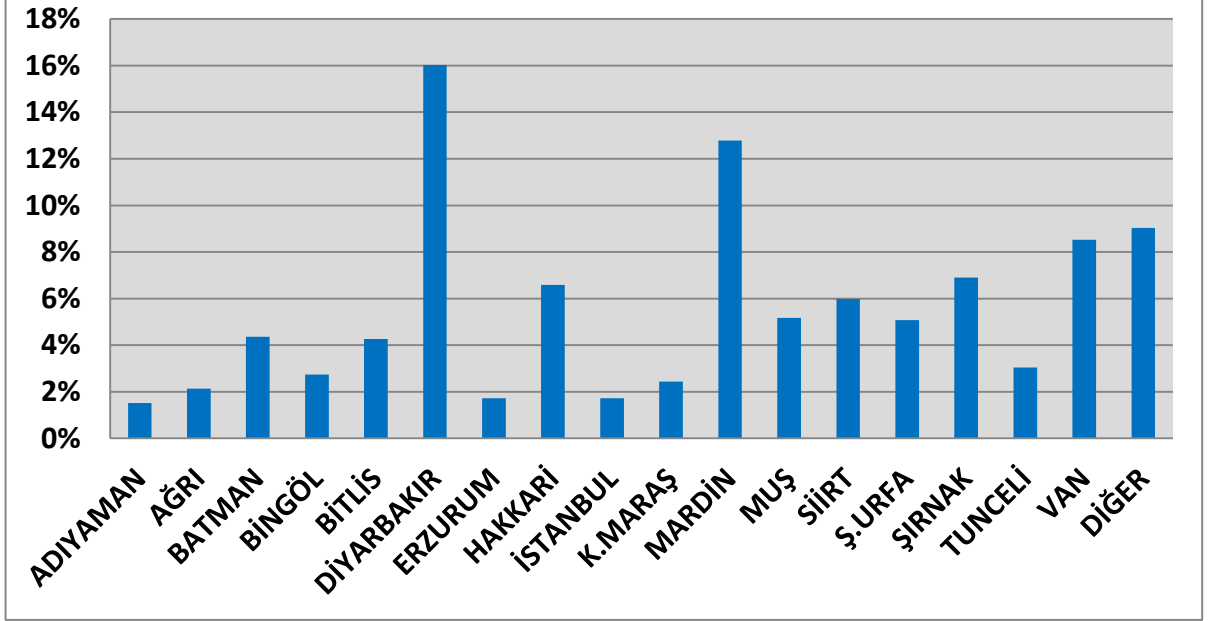
“Türkiye'de katılımların önlenmesiyle ilgili bir politikada yüzde yüz başarılı da olsanız, bu başarınız ancak size yüzde ellinin karşılığına gelir. Demek ki siz sadece Türkiye içinde bu probleme çözüm verecek bir politika üretmekle bu meseleyi yüzde yüz halledemezsiniz.”⁴⁴

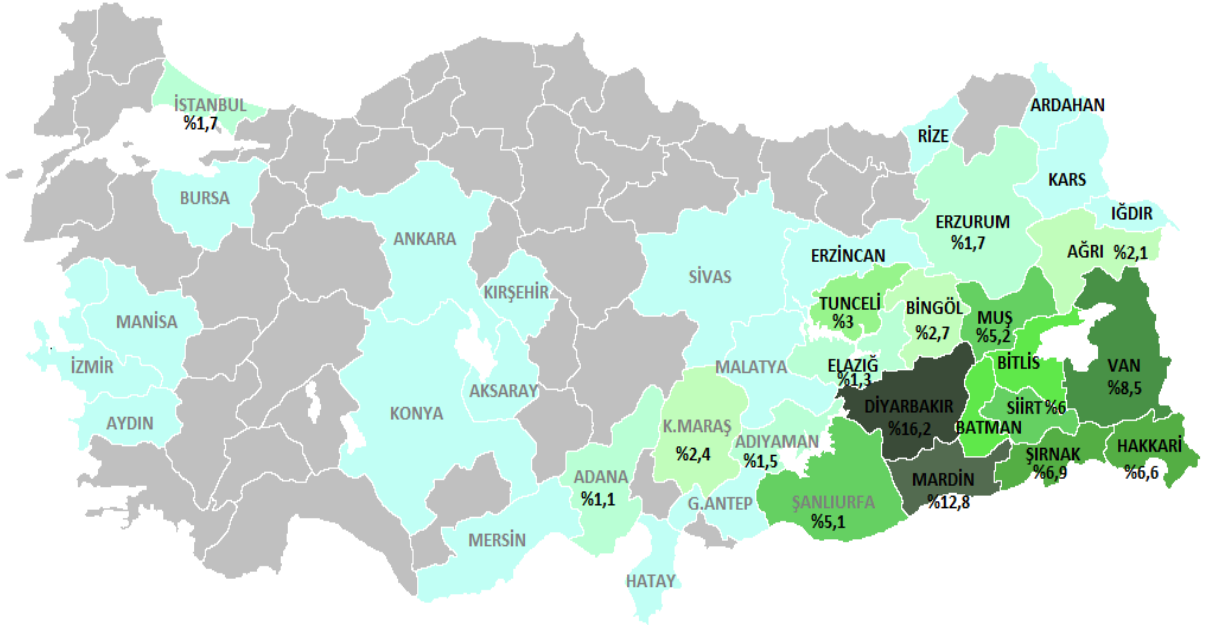
Grafik 4'te görüldüğü gibi teröristlerin % 79,42'si Türkiye, % 17,62'si Irak, % 2,6'sı İran ve % 0,37'si ise Suriye'de ölmüştür.

⁴⁴ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

Grafik 5: Dağdaki Militanların Doğdukları İllere Göre Dağılımı

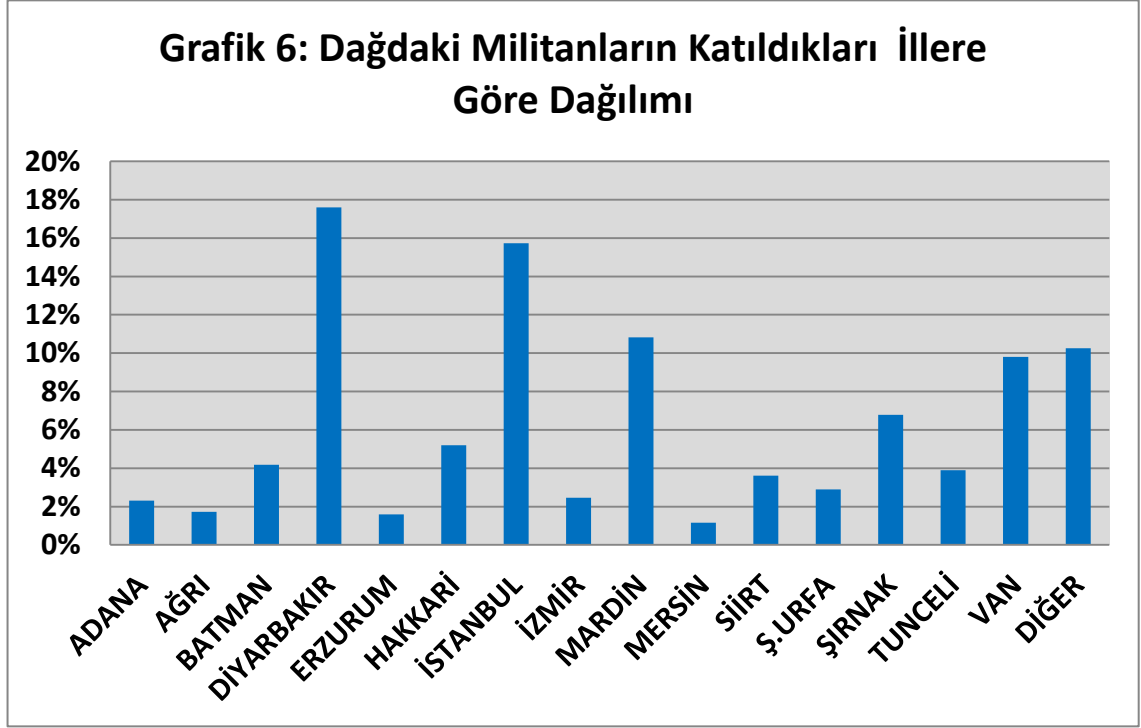

Harita 1: Dağdaki Militanların Doğdukları İllere Göre Dağılımı

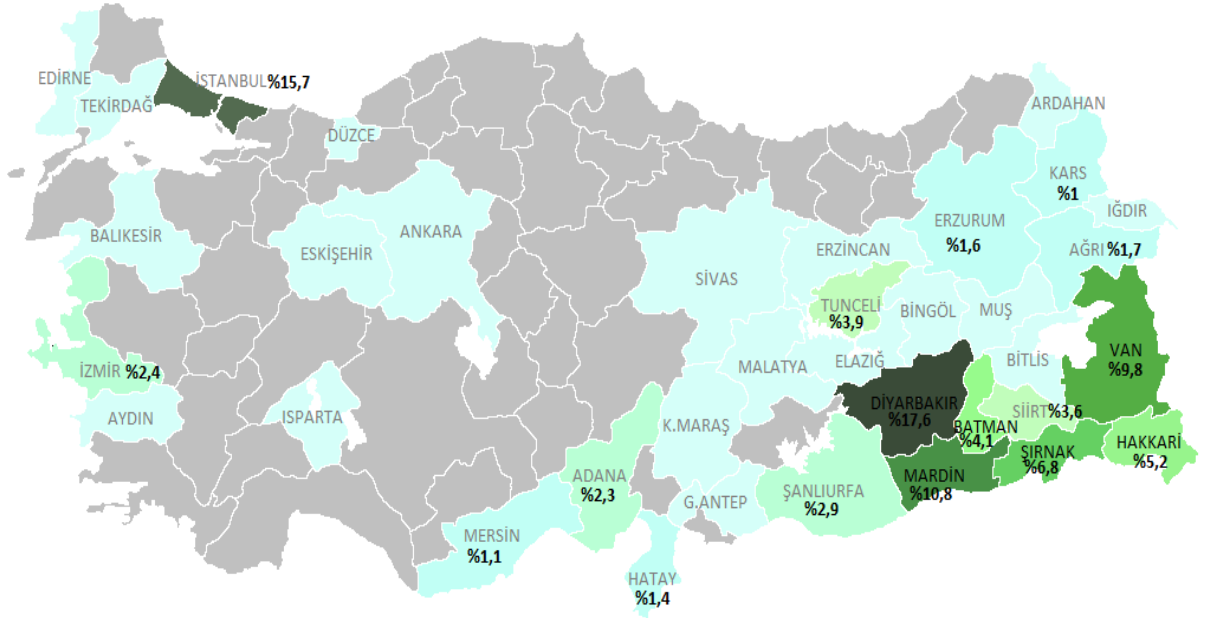

Dağdaki militanların doğdukları illere göre dağılımına ilişkin Grafik 5 ve Harita 1 yukarıda gösterilmiştir; Grafik ve Harita incelendiğinde dağdaki militanların en çok Diyarbakır (%16,2), Mardin (% 12,8) ve Van (% 8,5) doğumlu oldukları görülmektedir.

Dağdaki Militanların Terör Örgütüne Katıldıkları İllere Göre Dağılımı ise aşağıda Grafik 6 ve Harita 2’de gösterilmiştir.

Harita 2: Dağdaki Militanların Katıldıkları İllere Göre Dağılımı

Grafik ve harita incelendiğinde; dağdaki militanların terör örgütüne katılım sağladıkları iller arasında ilk üç sırayı Diyarbakır (% 17,6), İstanbul (% 15,7) ve Mardin (% 10,8) almaktadır.

Bu durum teröristlerin doğduğu il sıralamasındaki Diyarbakır'ın ilk sıradaki yerini örgüte katılım yapılan iller sıralamasında da koruduğunu gösterirken, Mardin'in yine ilk 3'te yer aldığını ancak doğum yeri olarak fazla bir öneme sahip olmayan İstanbul'un katılım yeri olarak ikinci sırada yer alacak kadar önem taşımaya başladığını göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda Teröristlerin Örgüte Katıldıkları İllere Göre Sayısının Toplam Katılıma Oranı ile Katılım Yapılan İllerin Toplam Nüfusunun Katılım Yapılan İllerin Nüfusuna Oranının Karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo incelendiğinde; Diyarbakır'ın nüfusunun katılım yapılan bütün illerin toplam nüfusuna oranı % 3,9 iken terör örgütüne katılanların % 17, 6'sının Diyarbakır'dan katıldığı görülmektedir. Bu konuda çarpıcı bir diğer il de Mardin'dir. Mardin'in nüfusunun katılım yapılan bütün illerin toplam nüfusuna oranı % 1,9 iken terör örgütüne katılanların % 10, 82'sinin Mardin'den katıldığı görülmektedir. Bu şekilde çarpıcı olan üçüncü il ise Van'dır. Van'ın nüfusunun katılım yapılan bütün illerin toplam nüfusuna oranı % 2,63 iken terör örgütüne katılanların % 9, 81'inin Van'dan katıldığı görülmektedir.

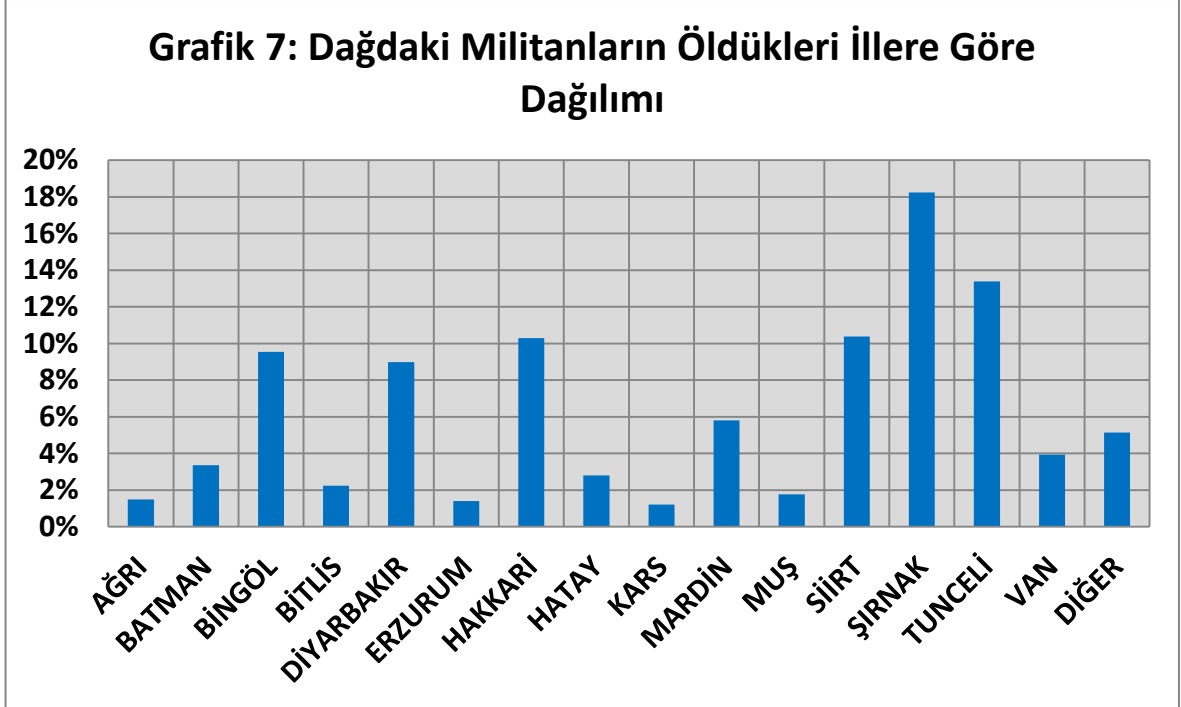
Bu oranın tersine olduğu iller ise metropoller olarak görülmektedir. İstanbul'un nüfusunun katılım yapılan bütün illerin toplam nüfusuna oranı % 33,28 iken terör örgütüne katılanların % 15,73'ünün İstanbul'dan katıldığı görülmektedir. İzmir'in nüfusunun katılım yapılan bütün illerin toplam nüfusuna oranı % 9,97 iken terör örgütüne katılanların % 2, 45'inin İzmir'den katıldığı görülmektedir.

Tablo 8: Teröristlerin Örgüte Katıldıkları İllere Göre Sayısının Toplam Katılıma Oranı ile Katılım Yapılan İllerin Toplam Nüfusunun Katılım Yapılan İllerin Nüfusuna Oranının Karşılaştırılması

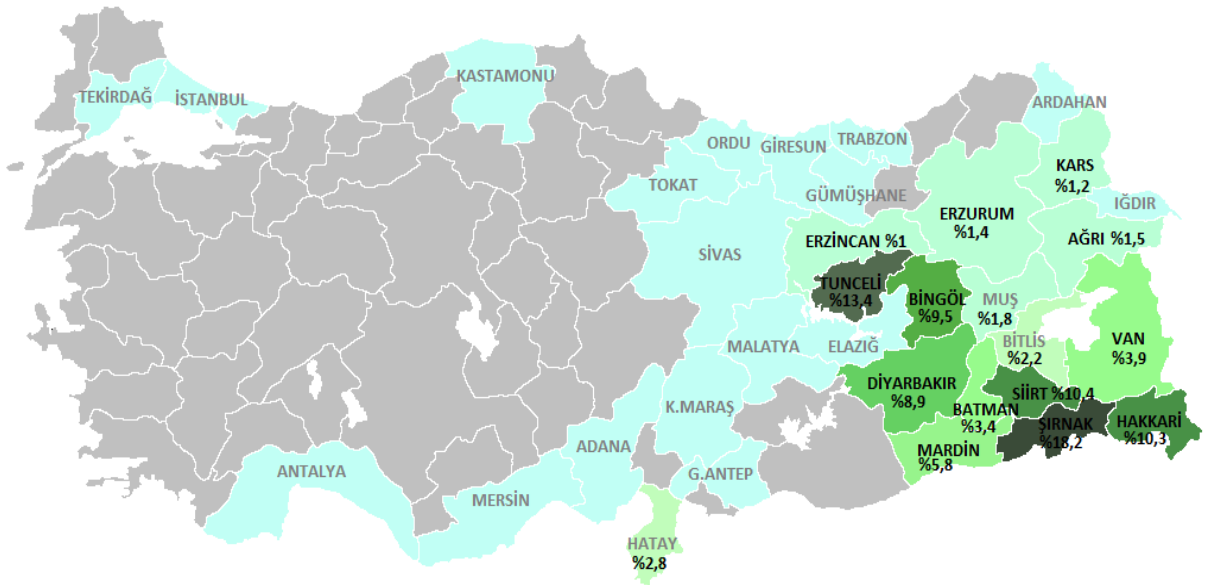
	İLLERE GÖRE KATILIM YERİ ORANLARI	MEVCUT İLLERİ NÜFUS ORANLARI
ADANA	2,31%	5,31%
AĞRI	1,73%	1,39%
BATMAN	4,18%	1,28%
DİYARBAKIR	17,60%	3,90%
ERZURUM	1,59%	1,99%
HAKKARİ	5,19%	0,66%
İSTANBUL	15,73%	33,28%
İZMİR	2,45%	9,97%
MARDİN	10,82%	1,90%
MERSİN	1,15%	4,23%
SİİRT	3,61%	0,78%
Ş.URFA	2,89%	4,16%
ŞIRNAK	6,78%	1,11%
TUNCELİ	3,90%	0,21%
VAN	9,81%	2,63%
DİĞER	10,25%	27,19%

*Mevcut İllerin Nüfus Toplamı 38.810.054'tür.

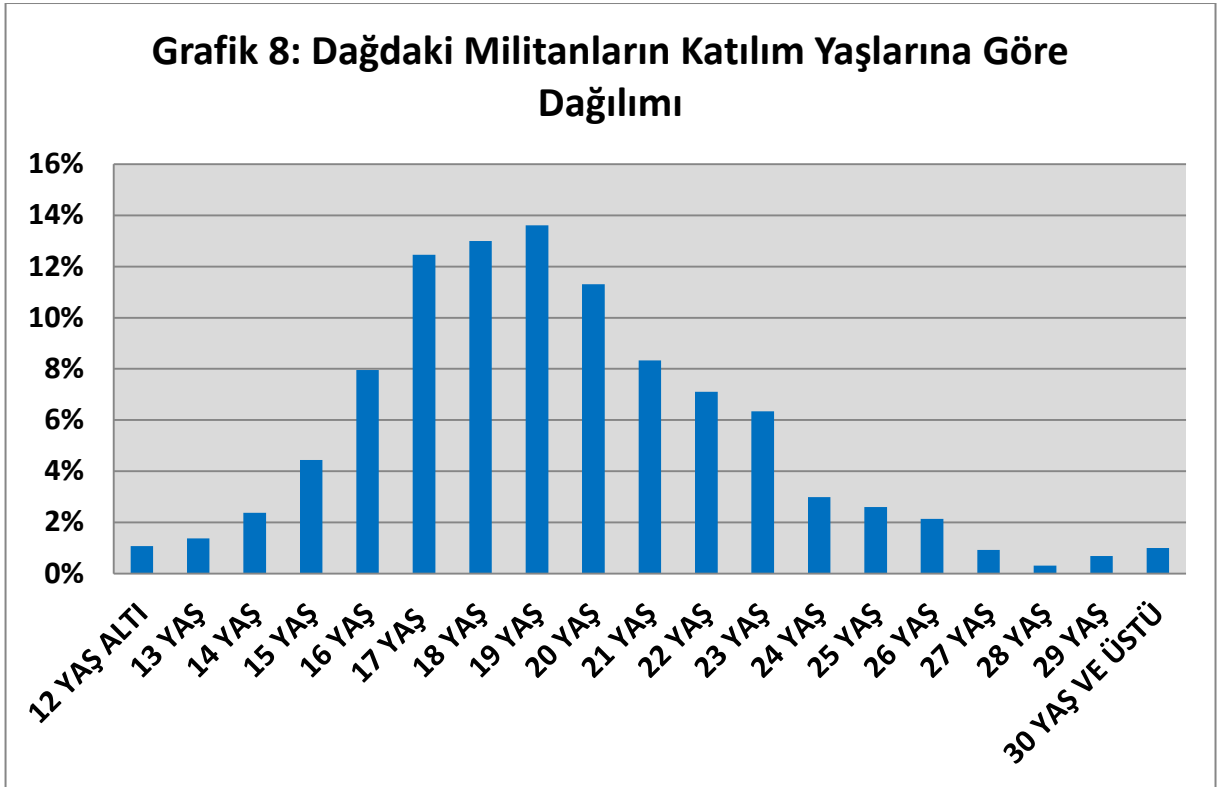
Teröristlerin öldürüldükleri iller göre dağılımları aşağıdaki Grafik 3 ve Harita 7’de gösterilmiştir. Grafik ile harita incelendiğinde teröristlerin ölü ele geçirildiği iller arasında ilk sıraları %18,24 ile Şırnak, % 13,38 ile Tunceli ve % 10,38 ile Siirt almaktadır. Bu illeri % 10,29 ile Hakkâri, % 9,54 ile Bingöl ve % 8,98 ile Diyarbakır izlemektedir.

Harita 3: Dağdaki Militaların Ölü Ele Geçirildikleri İllerin Oran Haritası

Dağdaki militanların katılım yaşı ile ilgili Grafik ise aşağıda gösterilmiştir.

Teröristlerin profillerini ortaya koyabilmek açısından araştırmada yer alan bazı çarpıcı veriler ise şunlardır;

- Katılımın en yoğun olduğu yaşlar 19 (% 13,61), 18 (% 13), 17 (% 12,46) ve 20 (% 11,13) yaşlarıdır,
- En genç katılan 9 yaşındayken katılmıştır,
- En yaşlı katılan 42 yaşındayken katılmıştır,
- En genç hayatını kaybeden 14 yaşındayken hayatını kaybetmiştir,
- En yaşlı hayatını kaybeden 48 yaşında hayatını kaybetmiştir,
- Örgütte en fazla bulunma süresi ise 28 yıldır.
- Dağdaki militanların ortalama ölüm yaşı 26,4
 - Dağdaki kadın militanların ortalama ölüm yaşı 26
 - Dağdaki erkek militanların ortalama ölüm yaşı 26,4'dür.

- Dağdaki militanların dağda ortalama kalış süreleri 6,9 yıl
 - Dağdaki kadın militanların dağda ortalama kalış süresi 8,3 yıl
 - Dağdaki erkek militanların dağda ortalama kalış süresi 6,7 yıldır
- Dağdaki militanların %35,01'i yaz, % 29,24'ü ilkbahar, % 24,14'ü sonbahar ve % 11,62'si ise kış aylarında yaşamlarını yitirmişlerdir.

Polis Akademisi bünyesinde bulunan Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) tarafından hazırlanan "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği" adlı raporda⁴⁵ da terör örgütünün eleman profili hususunda önemli belirlemeler bulunmaktadır.

Rapor, Türkiye'de ekonomik ve güvenlik nedenleriyle göç veren/göç alan Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri ile İstanbul, İzmir, Adana ve Mersin olmak üzere 15 ilde, 2010-2012 yılları arasında gerçekleştirilen alan araştırmalarının yanı sıra, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ilgili birimlerinin kayıtlarında mevcut olan 2.270 PKK/KCK üyesine ait özgeçmiş mektupları, ifade tutanakları ve resmi kayıtlar sistematik şekilde analiz edilerek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde 1050, göç alan illerde de 1013 kişiye anket uygulanarak hazırlanmıştır.

Raporda bireylerin terör örgütlerine katılımının bir tek nedene indirgenemeyeceği vurgulanmakta, sosyo-ekonomik eşitsizlikler, yoksulluk, nüfus, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, etnik yapı ve devletin uyguladığı politikaların, bireyleri terör örgütlerine katılma konusunda "motive ettiği" belirtilmektedir.

Araştırmaya göre PKK/KCK üyelerinin yaş profiline bakıldığında, "dörtte üçünden daha fazlasının 34 yaş ve altı bireylerden oluştuğu" belirtilmekte, "örgüte katılım yaşının 15-21 yaş aralığında yoğunlaştığı"nın altı çizilmektedir. Yaş faktörünün, bireylerin terör örgütüne katılmasında önemli bir etken olduğuna dikkat çekilerek, genç yaştaki bireylerin terör örgütlerine daha kolay katıldığı ifade edilmektedir.

PKK'nın ayrıca KCK yapılanması ile "kent merkezli örgüt"e dönüşmeye çalıştığına vurgu yapılmaktadır. PKK'nın, kırsal ağırlıklı bir örgüt iken KCK yapılanmasıyla aynı zamanda kent merkezli bir terör örgütüne dönüşmeye çalıştığı anımsatılan raporda, Demokratik Toplum Kongresi, Siyaset Akademileri, Öz Savunma Birlikleri, Kent Meclisleri ve Demokratik Yurtsever Meclisi içinde kritik yapılar olduğu, bunların yanında Eğitim Destek Evleri, Özgür Yurttaş Dernekleri gibi yapıların elaman kazanmak için oluşturulduğu belirtilmektedir.

⁴⁵ Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği, Polis Akademisi UTSAM Rapor Serisi:20, Ekim, 2012

Raporda ön plana çıkan diğer hususlar ise şöylece özetlenebilir;

- Örgütün üyelerinin yüzde 77'si erkeklerden, yüzde 23'ü kadınlardan oluşmaktadır.
- Örgüte katılım yaşı 14-21 yaş aralığında yoğunlaşmakta, en çok % 15,24 ile 18 yaş, % 12,74 ile 17 yaş ve % 12,66 ile 19 yaşında katılım olmaktadır.
- Katılanların % 92'si bekâr, % 8'i evlidir.
- Örgüte en çok il toplam nüfusunda her 100.000 kişideki oran itibarıyla Hakkâri (74,64), Tunceli (60,15), Siirt (52,36) ve Şırnak (44,26) nüfusuna kayıtlı kişiler üye olmaktadır.
- Örgüt üyelerinin eğitim seviyelerinin % 72'si ilköğretim mezunu ve altı, % 16'sı lise mezunu ve % 12'si ise üniversite mezunu veya terk düzeyinde bulunmaktadır.
- Örgüte katılmadan önce herhangi bir işi olmayanların oranı % 78'dir. Yaklaşık her 5 kişiden 4'ünün örgüte katılmadan önce herhangi bir işi bulunmamaktadır. Örgüt üyelerinin % 71'inin ailelerinde bir tek çalışan bile bulunmamaktadır.
- Örgüte bir aileden katılım olduğunda, aynı aileden başka bir birey örgüte katılmamaktadır. Bu durum her aileden bir kişi olarak aile bazında örgüt kapsamını ve husumet cephesini genişletmeye yönelik bir strateji olarak değerlendirilebilir. Örgüt üyelerinin ailelerinden başka örgüt mensubu olanların oranı sadece % 13'tür. Örgüt üyeleri arasında ailesinden örgüt içinde ölenlerin oranı ise % 33,85'tir.
- Örgüt mensuplarının neredeyse 5 te 1'inin ailesinde 10 ya da daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Örgütün kardeş sayısı çok ailelere yöneldiği görülmektedir.

- PKK/KCK'ya katılım yerleri ve nüfusa kayıtlı olunan illere bakıldığında ve il nüfusuna oranlandığında ilk sıraları Hakkâri, Tunceli, Siirt, Şırnak, Muş, Mardin, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır ve Batman almaktadır.
- Kardeş sayısı az olanlar, örgüte daha az katılmaktadırlar.

Burada dikkati çeken en önemli hususlardan birisi terör örgütü açısından eğitim seviyesi düşük ve işsiz gençler arasından eleman kazanmanın daha kolay olduğudur. Diğer taraftan terör örgütünün her aileden 1 kişi almak suretiyle daha geniş kitleleri kendine bağlayarak, “hem ölürken hem de öldürürken kazanma” olarak ifade edilebilecek yaklaşım ile bu gençlerin ölümü halinde ailelerin husumetini devlete yönlendirerek bu aileleri ve bağlantılı kitleleri kendisine bağlama stratejisi güttüğü söylenebilir.

Terör örgütü PKK'nın eleman kazanma ve bunu sürdürülebilir kılma yönündeki strateji ve taktiklerini ortaya koyar biçimde teröristlerin profillerinin belirten bazı konuklar da dinlenmiştir. Sincan 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Psikolog Nermin SERİN, cezaevinde kalan PKK ve KCK tutukluları üzerinde bu yöndeki gözlemlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Terör örgütünden tutuklu ve hükümlüleri: İki arada bir derede kaldıklarını ifade ediyorlar, yani şimdi terör örgütünün yine faaliyetlerini bıraksalar mesela, devletin onlara destek çıkabileceğini bilseler veyahut da işte bir iş imkânı, herhangi bir şey sağlanacağını bilseler belki oradan uzaklaşacaklar, terör eylemlerinden ya da ona uygun düşünce tarzından uzaklaşacaklar ama uzaklaşmıyorlar çünkü devletin, onların söylediklerini ben size aktarıyorum, onlara böyle bir imkân sağlama durumu söz konusu değil. Yani bir çoğu işsiz, dağda uzun süre kalmış, orada hırpalanmış, yıpranmış, işte, ailesi bundan etkilenmiş, geçim sıkıntısı çekiyor, çoğunun derdi şu anda geçim sıkıntısı ve diyelim ki: Örgütün desteğini bıraktı ve “Tamam, ben artık bu faaliyetimi kopartıyorum.” ona bir iş sağlayan yok, herhangi bir şekilde eğitim sağlayan yok. Buradan kopamıyor çünkü devam ettiği sürece, örgütle bağını devam ettirdiği sürece bir şekilde şunu biliyor: Ailesi güvende, bir şekilde ekonomik ihtiyaçları karşılanabiliyor. Bunları bildiği için... Onlar da iki arada bir derede kalmış durumdadır”⁴⁶.

⁴⁶ Alt Komisyonun 09.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Eşi Hatice BELGİN'i 29.10.2011'de Bingöl'de canlı bomba olan teröristin üzerine çocuklarını korumak amacıyla atlaması sonucu bombanın patlamasıyla oğlu Veysel BELGİN ile birlikte kaybeden Kadri BELGİN, olayda yaşamını kaybeden canlı bomba teröristi keşif amacıyla Bingöl'de dolaştıran ve yardım eden ve daha sonra yakalanan teröristin profilini ve terör örgütünün bu şekilde paraya ihtiyacı olan kişileri seçerek nasıl kullandığını şu şekilde anlatmıştır;

“Kendisi de Bingöllüydü. Babası kanser hastası, yatalak. Terör örgütü buna parayı aktarmış, bunlara erzak, bu tür şeyleri temin eden kendisiydi. Hatta canlı bombayı Bingöl'de gezdiren, rehberlik eden de kendisiydi. Kendisi kabul etti bu olayı...

Bingöl'deki kullandıkları insanlar da genelde fakir aile çocuklarıdır, muhtaç insanlardır. Yani şimdi, benim daha önce de anlattığım gibi, bu kullandığı insanın babası kanser hastası, kendisi de evin tek çocuğu, hiçbir geliri yok, bunalım takılan bir insan. İşte, getirmişler, parayı vermişler buna, “Bize erzak merzak getir.” Ona da fazladan para vermişler yani para yüzünden kullanmışlar onu”⁴⁷.

⁴⁷ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

III. BÖLÜM: TERÖRÜN 30 YILLIK GEÇMİŞİ VE NEDEN OLDUĞU YAŞAM HAKKI İHLALLERİ VERİLERİ

Alt komisyonun oluşturulurken amaçlarından birisi de terörün özellikle de PKK terörünün son 30 yıllık geçmişini istatistiki olarak ilk defa değerlendirerek ülkemizin yaşadığı kayıpları açıklıkla ortaya koyabilmektir. Bu amaçtan hareketle Alt Komisyon ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yazı yazarak bu konuda ellerinde bulunan verileri alarak genel bir değerlendirme yapmayı da hedeflemiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu konuda Komisyon çalışmalarına ışık tutacak şekilde verinin yer aldığı daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanamamış bu nedenle Alt Komisyon olarak veriler toplanarak raporda belirli anlamlılıkları ifade edecek şekilde bir araya getirilmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu konuda sağlıklı bir envanter çalışması ve istatistiki veri tutulması ve değerlendirmesi yapılmadığına dair Komisyonda dinlenen konukların da önemli tespit ve değerlendirmeleri olmuştur.

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde dinlediği Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN bu sunuşunda bu hususu;

“Türkiye’de maalesef bu mesele yüz yıllık bir mesele olmasına rağmen bir envanter çalışmasının yapılmadığını, bir bilanço çalışmasının yapılmadığını değerli heyetiniz de zaten fark etmiştir.”

Şeklinde ifade etmiş ve devamında Türk Silahlı Kuvvetlerinin en üst kademesinde bulunan dönemin Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ’un bazı açıklamaları ve rakam telaffuzlarındaki farklılıklarının altını çizerek bunun dahi bu meseledeki bilanço çalışmalarının, envanter çalışmalarının ne kadar eksik olduğunu belirterek bu hususu şu şekilde örneklendirmiş;

“Ben kitabımda da yazdım “PKK’yla mücadelenin bilançosu” diye. Orada Sayın Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ Bey’in üç farklı konuşmasında üç farklı rakamını aldım ve üç farklı konuşmada, üç farklı rakamını aldım ve üç farklı konuşmada, üç farklı rakamda, kitabın ben hemen ifade edeyim, 55’inci sayfasında mesela 5 Eylül 2008 tarihinde Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, Diyarbakır’da yaptığı basın açıklamasında şunu ifade ediyor: “Bakın, 1984’ten bu yana yirmi dört yıl geçti, Türkiye terörden çok çekti. Bugüne kadar kaybettiğimiz insan sayısı 30-35 bin civarında.” Bunu 5 Eylül 2008’de Diyarbakır’da söylüyor. İkinci bir konuşmayı Harp Akademileri Komutanlığında 14 Nisan 2009 tarihinde yapıyor. “1984 yılından bugüne kadar etkisiz hâle getirilen terörist sayısı 40 bini geçmiştir.” Üçüncü konuşması: Sınırtepe Karakolu’nda Mardin-Nusaybin’de, oradaki konuşmasında da “bugüne kadar örgüt kandırdığı ve kullandığı 40 bine kadar insanın ölümüne neden olmuştur.”

Devamında da bu konudaki düşüncelerini şu şekilde bir sonuca bağlamıştır⁴⁸ ;

“Türkiye Cumhuriyeti devleti bugün itibarıyla ne kadar bu mücadelede vatandaşı hayatını kaybetmiş, ne kadar asker şehit olmuş, ne kadar dağdaki vatandaşı hayatını kaybetmiş, bu rakamlar konusunda, maalesef çok sağlıklı bilginin olmadığını ifade etmek isterim.”

Alt Komisyonunda 28.11.2011 tarihinde dinlenen Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ, terörle mücadele sırasında verilen tüm kayıplar konusunda şu ilginç tespitini yapmıştır⁴⁹;

“Terörle mücadele sırasında, bakın, elinde silah ölen, şehit olan her 100 kişiden 22,3’ünün Kürt olduğunu veya Zaza olduğunu biliyorum. Bu çok önemli bir ortalamadır. Şimdi, bu batıda genellikle bilinmez”

Bu veriye göre terörle mücadele sırasında kaybettiğimiz kişilerin %22,3’ü Kürt ve Zaza kökenlidir.

Alt Komisyon Başkanı ve Amasya Milletvekili Prof. Dr. Naci BOSTANCI ise aynı toplantıda bu yönde şu değerlendirmeyi yapmıştır⁵⁰;

“Yaşanan bir süreç var. O yaşanan sürece ilişkin devletin verisi, istatistiği yok. Ta Romalılar zamanında var istatistik, bizde yok. Elde her şeyden önce istatistiğin olmayışı, bu bilgileri saklamaktan, gizlemekten, paylaşmamaktan kaynaklanmıyor. Sistemik bir muhakeme biçimi galiba yani, iş görme biçimi, bürokrasinin bir hâli.”

Alt Komisyonunda dinlenen Kemal BURKAY ise birçoğu genç olmak üzere terör nedeniyle ülkemizde 40.000-50.000 arasında insanın kaybedildiğini bunlar içinde binlerce faili meçhul cinayet olduğunu ve terörün maddi maliyet olarak 100 milyarlarca doları bulan bir bedeli olduğunu ifade etmiştir⁵¹.

Süreç başlangıcı olarak biraz geri tarihlere gitse de terör nedeniyle yaşanan yaşam hakkı ihlalleri konusunda en fazla rakamı telaffuz eden İbrahim GÜÇLÜ olmuştur. GÜÇLÜ;

“12 Eylül’den sonra, resmî rakamlara göre, yani on binler diyebilirim ama yüz binin üzerinde insanın Kürdistan’da öldürüldüğü görüşündeyim ben...”

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin kuruluşundan bu yana, evet yüz binlerce diyorum ona yani Dersim katliamı, Koçgiri’deki katliamı, Sason’daki katliamı, Zilan’daki katliamları göz önüne aldığım zaman, evet yüz binler ama 74’ten sonrasını ele aldığımız zaman on binler. Üstelik de resmî rakamlara göre 12 Eylül sonrasında 40 bin kişiden bahsediliyor demin sizin elinizdeki hesaplara göre.”

Şeklinde resmi rakamlara göre on binler kendi rakamlarına göre Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana 100.000’den fazla insanın öldüğünü ifade etmiş, hatta 12 Eylülün

⁴⁸ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁴⁹ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁵⁰ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁵¹ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

hemen öncesinde örneğin 1979’da PKK-Bucak aşireti kavgasında 1.200 kişinin öldüğünü dolayısıyla rakamın çok fazla olduğunu belirtmiştir.⁵².

Alt Komisyonun bir diğer konuğu olan Türkiye İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN ise katıldığı 07.03.2012 tarihli toplantıda resmi verilerle karşılaştırma yapma imkanı bulamadıklarını da belirterek silahlı çatışmalarda ölen, sivil kayıplar, kara mayınları ve serbest patlayıcıların sebep olduğu ölümler ve asker-polis şüpheli intiharlarından oluşan terör kaynaklı yaşam hakkı ihlallerini şu şekilde bir tabloyla komisyonla paylaşmış, ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliğinin bünyesinde oluşan Kayıplar Çalışma Grubu ile 1979’dan bu yana yaşanan “Kayıp” vakaları ile ilgili ellerinde 455 kişilik bir liste de bulunduğunu belirtmiştir.⁵³;

Tablo 9: İHD Terör Kaynaklı Yaşam Hakkı İhlal Verileri

YIL	SİLAHLI ÇATIŞMALARDA ÖLENLER	SİVİLLERE YÖNELİK ÖLDÜRMELER	KARA MAYINLARI-SERBEST PATLAYICILARIN SEBEP OLDUĞU ÖLÜMLER	ASKER-POLİS ŞÜPHELİ İNTİHARLARI
1993	3333	807	-	-
1994	5000	458	-	-
1995	3894	230	-	-
1996	2859	119	-	-
1997	2514	151	-	-
1998	1718	91	-	-
1999	857	138	-	-
2000	147	52	-	-
2001	92	30	-	-
2002	30	7	35	-
2003	104	6	20	18
2004	240	28	59	18
2005	499	39	70	17
2006	345	82	40	21
2007	424	27	14	36
2008	432	22	28	24
2009	141	36	22	34
2010	244	51	5	47
2011	318	21	-	31
TOPLAM	22.971	2.295	293	246

Tablodaki verilere göre; 1993-2011 yılları arasındaki 19 yıllık dönemde 22.971’i Silahlı Çatışmalarda Ölüm, 2.295’i Sivillere Yönelik Öldürmeler, 293’ü Kara Mayınları ve

⁵² Alt Komisyonun 19.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁵³ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Serbest Patlayıcıların Sebep Olduğu Ölümler ve 246'sı da Asker-Polis Şüpheli İntiharı olmak üzere toplam 25.805 kişi terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlaline uğramıştır.

1. Şehit Verileri

Terörle mücadele sırasında verdiğimiz şehitlerin sayısını elde edebilmek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun alt komisyonu olarak kurulan Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon 27.10.2011 tarih ve 25250 sayılı yazı yazarak;

Şehit olan güvenlik güçleri ve diğer kamu görevlilerine ilişkin bilgi talebinde bulunmuştur. Alt Komisyonun talebine kamu kurum ve kuruluşlarının verdiği cevaplar ve cevaplarda bildirdikleri veriler değerlendirildiğinde;

1.1. Emniyet Teşkilatı Şehit Verileri

14.12.2011 tarihi itibarıyla 1973 tarihinden itibaren terör nedeniyle şehit olanlara ilişkin derlenen bilgiler Komisyonumuza sunulmuştur. Buna göre toplam Şehit Sayısı 594 olup bunların rütbelere göre dağılımı şu şekildedir

Tablo 10: Emniyet Genel Müdürlüğü Teşkilatı Rütbelere Göre Şehit Sayıları

RÜTBE	ŞEHİT SAYISI
EMNİYET MÜDÜRÜ	6
BAŞKAN	15
EMNİYET AMİRİ	3
KOMİSER	27
KOMİSER YARDIMCISI	16
POLİS MEMURU	471
ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİSİ	54
TEKNİSYEN YARDIMCISI	1
ÖĞRETMEN	1
TOPLAM	594

Tablodan görülebileceği gibi 6'sı Emniyet Müdürü, 15'i Başkan, 3'ü Emniyet Amiri, 27'si Komiser, 16'sı Komiser Yardımcısı, 471'i Polis Memuru, 54'ü Çarşı ve Mahalle Bekçisi, 1'i Teknisyen Yardımcısı ve 1'i Öğretmen olmak üzere toplam 594 emniyet mensubu terör nedeniyle şehit olmuştur

1.2. Jandarma Teşkilatı Şehit Verileri

14.12.2011 tarihi itibarıyla Komisyonumuza iletilen verilere göre 1981 yılından itibaren verilen Toplam Şehit Sayısı 3.105 olup rütbelere göre dağılımı gösteren Tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablodan görülebileceği gibi Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatında 161'i subay, 209'u astsubay, 187'si uzman jandarma, 141'i uzman erbaş ve 2.407'si erbaş ve er olmak üzere toplam 3.105 Jandarma Genel Komutanlığı personelinin şehit olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı Rütbelere Göre Şehit Sayıları

	RÜTBESİ	MİKTARI
1	SUBAY	161
2	ASTSUBAY	209
3	UZMAN JANDARMA	187
4	UZMAN ERBAŞ	141
5	ERBAŞ/ER	2.407
	TOPLAM	3.105

1.3. Genelkurmay Başkanlığı Şehit Verileri

Milli Savunma Bakanlığı aracılığıyla alınan Genelkurmay Başkanlığı verilerine göre 30.12.2011 tarihi itibarıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinin vermiş olduğu şehit sayısı Kuvvet Komutanlıkları itibarıyla aşağıdaki Tabloda gösterilmektedir;

Tablo 12: Genelkurmay Başkanlığı Kuvvet Komutanlıklarına Göre Şehit Sayısı

	KUVVET UTANLIĞI	KOM	ŞEHİT SAYISI
1	KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI		2.312
2	HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI		14
3	DENİZ KUVVETLERİ		49
4	JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI		3.084*
	TOPLAM		5.459

*İçişleri Bakanlığı verilerindeki 3.105 rakamından farklı olmasının Genelkurmay Başkanlığının verilerinin daha önce derlemesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Tablo incelendiğinde; Kara Kuvvetleri Komutanlığı personelinden 2.312, Hava Kuvvetleri Komutanlığı personelinden 14, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı personelinden 49 ve Jandarma Genel Komutanlığı personelinden ise 3.084 kişinin toplamda da 5.459 kişinin şehit olduğu görülmektedir.

1.4. Kamu Görevlisi Şehit Verileri

Bakanlıklara yazılan yazılara gelen cevaplar itibarıyla terör ve şiddet olayları nedeniyle son 30 yılda şehit olan kamu görevlilerinin bakanlıklara göre dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir;

Tablo 13: Bakanlıklara Göre Şehit Sayıları

	BAKANLIK/KURUM	ŞEHİT SAYISI
1	TBMM*	3
2	BAŞBAKANLIK**	20
3	ADALET BAKANLIĞI***	9
4	AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI	-
5	AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI	-
6	BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	-
7	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI****	-
8	ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI	5
9	DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	39
10	EKONOMİ BAKANLIĞI	-
11	ENERJİ VE TABİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	22
12	GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	-
13	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI	7
14	GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI	2
15	ULAŞTIRMA, DENİZCİLİK VE HABERLEŞME BAKANLIĞI	36
16	KALKINMA BAKANLIĞI	-
17	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	-
18	MALİYE BAKANLIĞI	5
19	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	155
20	MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	-
21	ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI	10
22	SAĞLIK BAKANLIĞI*****	14
23	SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI	-
24	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI*****	5.216
	a-Emniyet Genel Müdürlüğü	594
	b-Jandarma Genel Komutanlığı	3.105
	c-GKK	1.509
	d-Diğer	8
25	TOPLAM	5.543

* Emniyet Genel Müdürlüğü verilerindeki 1 Milletvekili ve 2 Eski Bakan rakamının toplamıdır.

**Emniyet Genel Müdürlüğü verilerindeki şehit edilen 4 MİT görevlisi ile 16 imam ve vaiz toplamı rakamıdır

*** Emniyet Genel Müdürlüğü verilerindeki şehit edilen 3 savcı ve 1 hâkim ile 4 gardiyan ve 1 cezaevi müdürü toplamı rakamıdır.

****Şehit edilen Çalışma ataşeleri Dışişleri Bakanlığı rakamı içerisinde.

*****. Sağlık Bakanlığında gelen şehit edilen 2'si doktor 7 sağlık personeli ile Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen ilave 7 doktor rakamlarının toplamıdır.

***** Emniyet Genel Müdürlüğü şehit toplamı 594 ve Jandarma Genel Komutanlığı şehit toplamı olan 3.105 rakamına 1.509 şehit korucu (31.10.2011 itibarıyla) ve Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan şehit edilen 1 Kaymakam, 2 Belediye Başkanı, 5 Belediye Zabıta Görevlisi eklenerek bulunmuştur.

Tablo incelendiğinde; 5.216'sı İçişleri Bakanlığı, 155'i Milli Eğitim Bakanlığı, , 39'u Dışişleri Bakanlığı, 36'sı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 22'si Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 20'si Başbakanlık 14'ü Sağlık Bakanlığı, 10'u Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 9'u Adalet Bakanlığı, 7'si Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 5'i Maliye Bakanlığı, 5'i Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 3'ü TBMM ve 2'si Gümrük ve Ticaret Bakanlığı olmak üzere toplam 5.543 kamu görevlisinin terör ve şiddet olayları nedeniyle şehit olduğu görülmektedir.

1.5. Toplam Şehit Sayısı

Terör ve şiddet olayları sebebiyle son 30 yılda Türk Silahlı Kuvvetleri ile Bakanlıkların verdiği toplam şehit sayısını gösteren tablo aşağıda gösterilmiştir;

Tablo 14: Toplam Şehit Sayısı*

	KURUM	ŞEHİT SAYISI
1	TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ (KARA, DENİZ VE HAVA KUVVETLERİ TOPLAMI)	2.375
2	BAKANLIKLAR TOPLAMI**	5.543
	GENEL TOPLAM	7.918

* Türk Silahlı Kuvvetleri şehit sayısı 30.12.2011 tarihi itibarıyla, bakanlıklar şehit sayısı da Komisyonumuza bu tarihlerde ulaşan verileri ifade etmektedir.

**Jandarma Genel Komutanlığı Verileri İçişleri Bakanlığı içinde değerlendirilmiştir.

Tablodan da görülebileceği gibi son 30 yıl içerisinde ülkemizde 2.375'i Türk Silahlı Kuvvetleri personeli, 5.543'ü Bakanlıklar personeli olmak üzere toplam 7.918 kamu görevlisi terör ve şiddet olayları nedeniyle şehit olmuştur. Bu ne yazık ki terör ve şiddet olayları nedeniyle; yakınlarını şehit veren aileler açısından en önemli varlıklarının, ülkemiz açısından önemli bir insan kaynağının yitirilmesi anlamına gelmektedir.

Gerek Alt Komisyonun 20.12.2011 tarihinde Şehit Jandarma Kurmay Binbaşı Bülent YAVUZ'un eşi Hülya YAVUZ gerekse de Aydın'da 22.06.2012 tarihinde dinlediği Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN'in eşi Sevil ESİN; eşlerinin gerek devlet tarafından gerekse de eşlerinin kendi çabalarıyla kendilerini çok iyi yetiştirdiklerini, onların haketmedikleri

şekilde şehit edilmesi ile bu insan kaynağının kaybının da toplum için önemli bir kayıp olduğuna vurgu yapmışlardır.

Diğer taraftan Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantısına katılan Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN şehit sayısını;

“Türkiye Cumhuriyeti devleti, 15 Ağustos 1984 yılında Eruh ve Şemdinli baskınından bugüne verdiği şehit sayısı 11.785. Ben bu kitabı yazdığım da. Daha sonra maalesef müessif terör saldırıları oldu. Bu sayı daha da arttı. 11.735 rakamı Kurtuluş Savaşı’nda verdiğimiz şehit sayısından daha fazla. Genelkurmay rakamlarına göre Türkiye Cumhuriyeti devleti Kurtuluş Savaşı’nda, Birinci Dünya Savaşını söylemiyorum, kurtuluş, ulusal bağımsızlık mücadelesi sırasında 10.885 vatandaşını, askerini kaybetmiş ama PKK ile mücadelede Kurtuluş Savaşı’ndan daha büyük kayıp verdiğimiz ortaya çıkıyor.”

Şeklinde belirterek⁵⁴ hem sayının 11.785 olduğunu belirterek bu konudaki TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde kurulan Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyona bakanlıklar ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından verilen şehit verileri toplamından fazla bir sayıyı çalışmalarında tespit ettiğini ifade etmiş diğer taraftan da bu rakamın Kurtuluş Savaşında verdiğimiz şehit sayısı olan 10.885 sayısından fazla olduğunun altını çizerek önemli bir noktaya parmak basmıştır.

2. Ölü Ele Geçirilen Terörist Verileri

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan ve 15.08. 2012 itibarıyla güncellenen emniyet ve jandarma bölgelerinde 1984 ile 2012 yılları arasında ölü ele geçirilen terörist sayılarının⁵⁵ aşağıdaki tablodaki gibi olduğu görülmektedir.

Tablo ve Grafik incelendiğinde; 1984 ile 2012 yılları arasındaki 29 yılda toplam 22.049 teröristin ölü olarak ele geçirildiği, yıllar itibarıyla ölü ele geçirilen terörist sayısının 1992-1999 yılları arasında önemli sayıda olduğu, 1994 yılında 4111, 1996 yılında 3.063, 1995 yılında 3.007, 1997 yılında 2.330, 1993 yılında 1.949, 1992 yılında 1.340 ve 1999 yılında 1.017 terörist ile 1992-1999 arasındaki 9 yılda toplam 18.400 teröristin ölü olarak ele geçirildiği, bu rakamın ise toplam 22.101 rakamının %83,4’üne tekabül ettiği görülmektedir.

⁵⁴ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

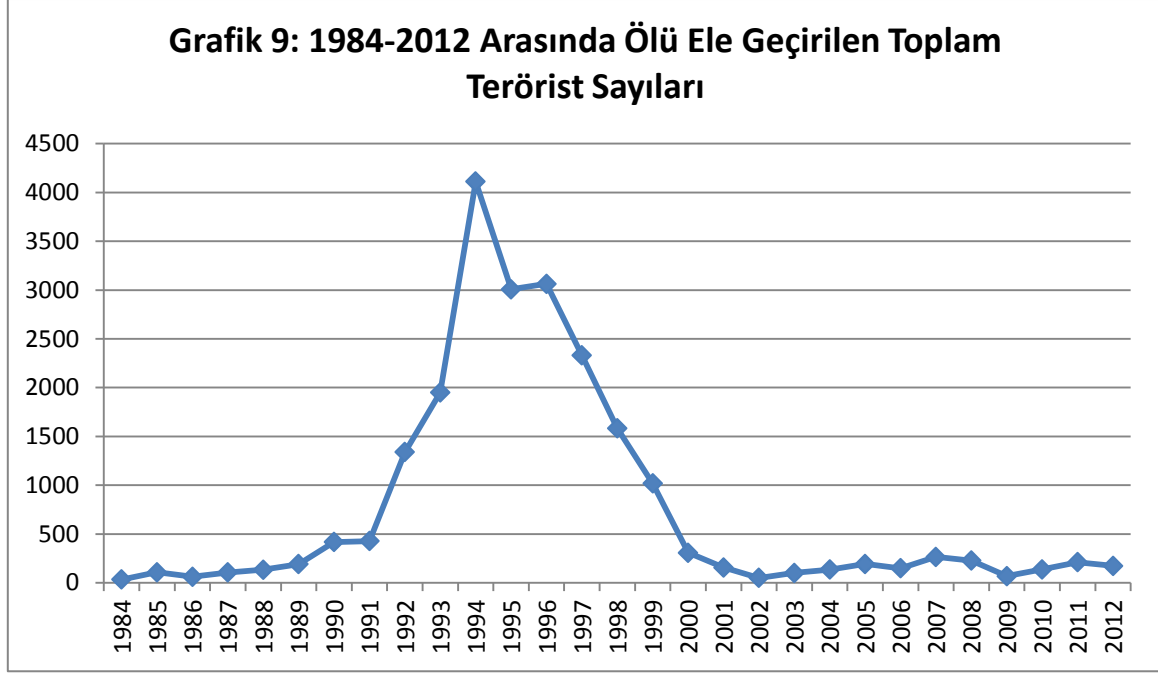
⁵⁵ Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen bilgi notunda jandarma verilerinin günlük “Jandarma Bülteni” verilerinden alındığı ve ayrıca ölü ele geçirilen terörist sayısının olaylarla ilgili ilk anda elde edilen verileri ifade ettiği daha sonra artmış olabileceği ifade edilmektedir.

Tablo 15: 1984-2012 arasında Ölü Ele Geçirilen Toplam Terörist Sayısı

	YIL	ÖLÜ ELE GEÇİRİLEN TERÖRİST SAYISI
1	1984	33
2	1985	108
3	1986	61
4	1987	106
5	1988	134
6	1989	191
7	1990	417
8	1991	427
9	1992	1.340
10	1993	1.949
11	1994	4.111
12	1995	3.007
13	1996	3.063
14	1997	2.330
15	1998	1.583
16	1999	1.017
17	2000	307
18	2001	157
19	2002	50
20	2003	101
21	2004	135
22	2005	193
23	2006	149
24	2007	264
25	2008	227
26	2009	68
27	2010	137
28	2011	211
29	2012	225*
	TOPLAM**	22.101

* Jandarma Genel Komutanlığından alınan 01.01.1982 ile 30.09.2012 tarihleri arasında ölü olarak ele geçirilen terörist sayısı esas alınmıştır. Raporun yazımı sırasında Genelkurmay Başkanlığının Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada⁵⁶ 2012 yılında; yurt içinde 560, yurtdışındaki operasyonlarda 413 olmak üzere toplam 973 teröristin ölü olarak ele geçirildiği, yaralı ve sağ ele geçirilenler ve teslim olanlar da dâhil edildiğinde toplam 1.558 teröristin daha etkisiz hale getirildiği belirtilmiştir. Bu nedenle 225 rakamının 2012 sonu itibarıyla 973'e ulaştığı anlaşılmaktadır.

⁵⁶ <http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/126225--bin-558-terorist-etkisiz-hale-getirildi>,Erişim:28.01.2013

3. Terör Olayları Nedeniyle Yaşamını Kaybeden Sivil Verileri

İçişleri Bakanlığı verilerine göre Emniyet sorumluluk bölgesinde 16.05.1987 ile 29.10.2011 tarihleri arasından terör eylemleri nedeniyle yaşamını yitiren sivillerin dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 16: Emniyet Bölgesinde Terör Eylemleri Nedeniyle Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaş Sayıları

	YAŞAMINI YİTİREN	SAYI
1	SİVİL	1.516
2	ÖĞRENCİ	56
3	MUHTAR	9
4	AVUKAT	5
5	GAZETECİ/GAZETECİ-YAZAR	17
6	YABANCI UYRUKLU	22
7	PARTİ İL-İLÇE BAŞKANI/YARDIMCISI	5
8	ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİSİ	3
	TOPLAM	1.633

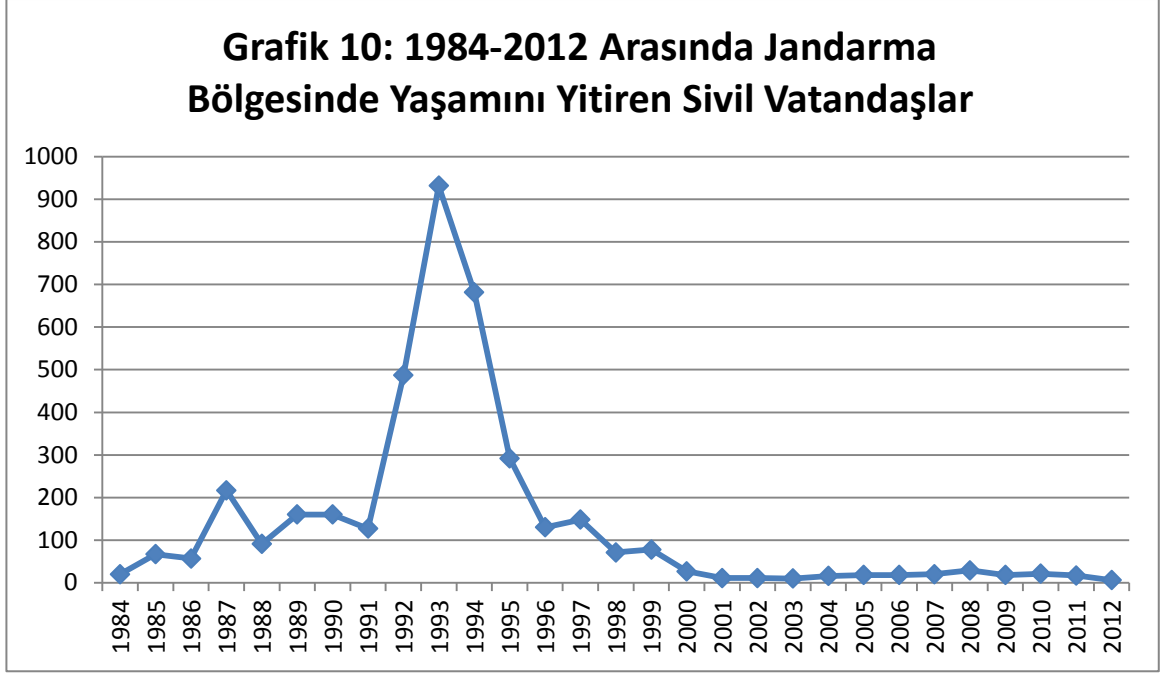
Tablo incelendiğinde 1.516'sı sivil, 56'sı Öğrenci, 9'u Muhtar, 17'si Gazeteci/Gazeteci- Yazar, 22'si Yabancı Uyruklu, 5'i Parti İl-İlçe Başkanı/Yardımcısı, 5'i

Avukat, 3'ü Özel Güvenlik Görevlisi olmak üzere toplam 1.633 vatandaşın terör eylemleri nedeniyle yaşamını yitirdiği görülmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı sorumluluk bölgesindeki 1984-2012 (09.10.2012 tarihi itibarıyla) sivil vatandaş kayıp verileri ise yıllar itibarıyla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 17: 1984-2012 Arasında Jandarma Bölgesinde Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaşlar

	YIL	HAYATINI KAYBEDEN SİVİL SAYISI
1	1984	20
2	1985	67
3	1986	57
4	1987	217
5	1988	91
6	1989	160
7	1990	160
8	1991	127
9	1992	487
10	1993	932
11	1994	682
12	1995	292
13	1996	130
14	1997	148
15	1998	71
15	1999	78
16	2000	27
17	2001	11
18	2002	11
19	2003	10
20	2004	16
21	2005	18
22	2006	18
23	2007	20
24	2008	29
25	2009	18
26	2010	21
27	2011	17
28	2012	6
	TOPLAM	3.924

Tablo ve Grafik incelendiğinde 1984 ile 1991 arasında 20 ile 217 aralığında değişen rakamlarda sivil kayıpları yaşanmışken 1991-1996 arasında bu sayının önemli artış gösterdiği ve bu rakamın 1993 yılında 932'ye kadar yükseldiği daha sonra 2000 ve izleyen yıllarda 6-29 aralığında seyredecek seviyelere indiği, 1984 ile 2012 arasındaki 28 yılda toplam 3.924 sivilin Jandarma bölgesinde terör olayları nedeniyle yaşamını yitirdiği görülmektedir.

Emniyet ve Jandarma bölgelerinde terör nedeniyle meydana gelen toplam sivil ölümleri ile ilgili tablo aşağıda gösterilmiştir;

Tablo 18: Terör Nedeniyle Yaşamını Yitiren Sivil Vatandaş Sayısı

	KATEGORİ	SAYI
1	16.05.1987 İLE 29.10.2011 EMNİYET BÖLGESİNDE TERÖR EYLEMLERİ NEDENİYLE YAŞAMINI YİTİREN SİVİL VATANDAŞ	1.633
2	1984-2012 ARASINDA JANDARMA BÖLGESİNDE YAŞAMINI YİTİREN SİVİL VATANDAŞLAR	3.924
	TOPLAM	5.557

Tablo incelendiğinde; Emniyet bölgesi için 16.05.1987- 29.10.2011 tarih aralığında 1.633 ve Jandarma bölgesi için ise 1984 yılından 09.10.2012 tarihine kadar 3.924 olmak üzere toplam 5.557 sivilin terör olayları nedeniyle yaşamını yitirmiş olduğu görülmektedir.

Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantısında dinlediği Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ terör örgütünün sivillere yönelik öldürme eylemleri ilgili tanımlama hususunda uluslararası hukuk ile bağlantılı olarak;

“PKK’nın gerçekleştirmiş olduğu toplu katliamlar, bu toplu katliamların hangi strateji çerçevesinde gerçekleştirildiği. Toplu katliamlardan kasıt 3 veya üstü silahlı kişinin öldürülmesi. Uluslararası olarak da böyle kabul ediliyor yani eğer asker de silahlıysa toplu katliama giriyor ama silahlıysa bu bir çatışmadır, katliam olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.”

Değerlendirmesini yaparak 3 veya üstündeki sayıda silahlı insanın terör örgütü tarafından öldürülmesinin “Toplu Katliam” uluslararası hukuk çerçevesinde tanımlandığının altını çizmiş ve Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT’ın sorusu üzerine de ülkemizde toplu katliamlarda ölen kadın sayısının 371 ve çocuk sayısının da 392 olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷

Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantısına katılan Nadire MATER terör olayları nedeniyle ölen gazeteci sayısı ile ilgili olarak şu verileri Komisyona aktarmıştır⁵⁸;

“1992 yılının gazeteciler açısından şöyle ayrıca bir önemi var: Çağdaş Gazeteciler Derneğinin 1905 ve 2011 yıllarını kapsayan öldürülen gazeteciler listesindeki sayı 76. Bu sayının 14’ü 1992 yılında öldürüldü.”

Terör sebebiyle gazeteciler hayatlarını kaybettiği gibi aynı zamanda çalışma şartları bakımından da ciddi riskler yaşamışlardır.

Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ, 05 Temmuz 1991 tarihinde Vedat AYDIN’ın cenaze töreni sırasında Diyarbakır’da meydana gelen olaylarda gazetecilerin yaşamış olduklarıyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir;

“Olayı ben de aslında İstanbul’dan izledim çünkü ben o zaman bir uluslararası haber ajansının muhabirliğini yapıyordum. Beraber çalıştığım arkadaşlar da Diyarbakır’daydılar ve onların buldukları otobüs de tarandı ve canlarını zor kurtardıklarını ve her an ölebilecek olduklarını, başlarının üzerinden mermilerin geçtiğini söylediler”⁵⁹.

4. Terör Örgütlerinin İç İnfazları ve Diğer Terör Örgütü Mensuplarına Yönelik Öldürme Eylem Verileri

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre; 16.05.1987 ile 29.10.2011 tarihleri arasında terör örgütleri tarafından öldürülen aynı terör örgütü mensubu veya başka terör örgütü mensubu teröristlerin sayısına ilişkin verileri incelendiğinde; terör örgütlerinin gerek kendi örgütleri gerekse başka terör örgütleri mensuplarına yönelik olarak 108’i örgüt mensubu, 63’ü örgüt sempatzanı ve 7’si de itirafçı olmak üzere toplam 178 kişiyi öldürdükleri görülmektedir.

Ancak iç infazlar ile başka terör örgütlerinin mensuplarına karşı gerçekleştirilen öldürme eylemlerinin gerçek sayısının resmi istatistik olarak belirlenmesinin zorluğu

⁵⁷ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁵⁸ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁵⁹ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

ortadadır. Bu sayının bu verilerle sınırlı olmadığı ve bu rakamın çok daha fazla olduğu Alt Komisyon tarafından dinlenen kişilerin beyanlarıyla ortaya çıkmıştır.

Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantısında dinlediği Ümit FIRAT, 17.01.2012 tarihli toplantısında dinlediği Kemal BURKAY ve 19.01.2012 tarihli toplantısında dinlediği İbrahim GÜÇLÜ özellikle PKK tarafından kendi örgüt mensuplarına yönelik gerçekleştirmiş oldukları İç İnfazlar ile terör örgütünün kendi üyeleri, sempatizanlarına yönelik olarak ve ayrıca da örgüt ile ilgili itiraflarda bulunanlara karşı gerçekleştirdikleri cinayetlere dikkat çekmişlerdir.

Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantısında dinlediği Ümit FIRAT, PKK terör örgütünün iç infazları ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır⁶⁰;

Bütün bu kaos, bütün bu kaotik ortamda, benim bu olayların bir tarafı olarak bilinen - ki öyledir- örgütün de kendi içinde birtakım infazları, işte, birtakım muhaliflerin temizlenmesiyle ilgili operasyonları oldu. Orada da güvenlik kuvvetleri ya da adli süreç işlemedi, yani bir insanın örgüt tarafından hayatına son verilmesi konusunda da adli süreç işlemedi. Benim çok yakından tanıdığım, bildiğim birtakım insanların bugün yaşamadığını biliyorum. O insanların yaşamıyor olması, burada bir adli süreç başlatmak gerektiğine delalet eder. Yani bir insan öldürülüyor.

Peki, ne oluyor? Yani Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan bir insan, örneğin Mehmet Şener diye bir insan, Diyarbakır Cezaevinden tahliye oluyor, sonra ne oluyor? Devletin kayıtlarında ya da nüfus idaresinde, idarede böyle kayıtlar var mıdır? Yani bu insan ne oldu?

Benim cezaevinden 1986'da beraber tahliye olduğum çok değerli bir dostum vardı, benim genç bir arkadaşım, Dilaver Yıldırım. Yok, yaşamıyor şimdi. Biliyorum ben ama, adli makamlar, devlet arşivleri de biliyor mu onun yaşamadığını? Belki biliyorlar ama, ne yapılmış bu insanların yaşamadığına dair? Herhangi bir işlem, bir kovuşturma yapılmış mı? Diyarbakır'da birtakım, işte, bazı arkadaşlarımız hayatlarını kaybettiler ya da işte, geçen yıl Hakkâri'de bir imam öldürüldü, faili kimdir bilmiyoruz. Diyarbakır'da altı yıl önce Hikmet Fidan diye bir arkadaşımız hayatını kaybetti. Bunlar da âdeta "Bizim işimizi hafifletti." mantığıyla değerlendirilerek birtakım kurumların gündemine gelmiyor."

Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantısında dinlediği Kemal BURKAY; PKK terör örgütünün hem diğer Kürt hareketi mensupları hem de kendi örgütü içinde muhalif gördüğü kişilere karşı birçok infaz gerçekleştirdiğini belirtmiş, bu infazlardan

PKK'nın diğer Kürt ve sol örgüt ve dernek üyelerine karşı işlediği cinayetlere örnek olarak ;

- Doğubayazıt DHKD Dernek Başkanı Mustafa ÇAMLİBEL'in,
- 3 Mayıs 1987'de Ramazan ADIGÜZEL'in Hannover'de (katili yakalandı, Bir PKK'lı olduğu anlaşıldı),

⁶⁰ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

- 16 Haziran 1987'de Paris DHKD Başkanı Hüseyin Ali AKAGÜNDÜZ'ün, sokakta yürürken arkasından vurularak,
- Kurtuluş örgütü üyesi Bülent YAMAN'ın İsviçre'nin Lozan kentinde 1985 yılında vurularak,
- 25 Şubat 1986'da Hamburg'da Dev-Yol yanlısı tiyatro sanatçısı Kürşat TİMUROĞLU'nun vurularak öldürülmesini

PKK'nın kendi içindeki muhaliflerine yönelik olarak yaptığı iç infaz niteliğindeki cinayetlere örnek olarak da;

- Merkez Komitesi Üyesi Bingöl'lü Resul ALTINOK'un 1983 veya 84 yılında yargılandıktan sonra kurşuna dizilmesi,
- İsveç sorumlusu Enver ATA'nın 20 Haziran 1984'te Uppsala İsveç'te örgütten ayrıldığı için vurulması,
- Merkez Komitesi Üyesi Dersim'li Çetin GÜNGÖR'ün 2 Kasım 1985'te Stockholm'de bir toplantıda vurulması,
- Köln sorumlusu Zülfü GÖK'ün 1984 yılında Rüsselsheim Almanya'da vurulması,
- Diyarbakır'da PKK davalarını takip etmiş bir Sivas'lı bir avukat olan Mahmut BİLGİLİ'nin Hollanda'da öldürülüp bir kanala atılmasını vermiştir⁶¹

Komisyonun 19.01.2012 tarihli toplantısında dinlediği İbrahim GÜÇLÜ'de PKK'nın önemli sayıda kişiyi iç infaz şeklinde öldürdüğünü belirterek bunlara örnek olarak şu isimleri vermiş;

- Mustafa Çamlıbel'in Ağrı'da öldürülmesi,
- Avrupa'da yine Kemal Burkay'ın önemli iki tane arkadaşının Fransa ve Almanya'da öldürülmesi,
- DDKD'nin yine Avrupa'da, Danimarka'da iki tane önemli insanının öldürülmesi,
- Ala Rizgari'nin Viranşehirli bir elemanın Hollanda'da öldürülmüş olması
- Merkez Komitesi Üyesi Semir, yani Çetin Güngör'ün bizatihi Stockholm'de bin kişilik bir kitlenin içinde bir tetikçi tarafından öldürülmesi,
- Batman'da hapisneden kaçan, Avrupa'da tedavi gören Enver Ata'nın öldürülmesi,
- Mehmet Şener'in Suriye'de, bizatihi Suriye'nin desteğiyle Kamışlı'da öldürülmesi,
- Lamia Baksi (ünlü Kürt yazar Mahmut Baksi'nin kızkardeşi) ve onunla birlikte tam 67 kişinin İran'da infaz edilmesi,
- Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) dediğimiz örgüte yönelik olan çatışmada 50 kişinin öldürülmesi,

⁶¹ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

Ayrıca Selma BATMAZ'ın bir gazetede yaptığı röportajda ise Bekaa'da bu yöndeki infazlarla ilgili toplu mezarlar olduğundan ve bunların yerlerini gösterebileceğinden bahsettiğini ifade etmiştir⁶².

İbrahim GÜÇLÜ daha sonra mail ortamında Komisyona bir iç infaz listesi daha sunmuştur (**EK:1**). Bu listede çoğunluğu örgüt içi infaz olmak üzere;

- 727 kişinin öldürüldüğü,
- 173 kişinin yaralandığı ve
- 13 kişinin kaçırıldığı

Bilgisi yer almaktadır. Burada yer alan bilgilerin 1984-1993 yılları arasını kapsadığı dolayısıyla sadece 9 yıllık bir döneme ilişkin bilgileri ihtiva ettiği düşünüldüğünde gerçek rakamın bunun çok daha ötesinde olabileceği değerlendirilmektedir.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bu dinlemelerden sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına 08.02.2012 tarih ve 46901 sayılı yazı yazarak (**EK:2**); bu bilgilerin Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca suç teşkil ettiği değerlendirilen fiiller işlendiğine dair iddialar olarak değerlendirdiğini belirterek gereği yapılmak üzere gönderilmiştir.

Bunun sonucunda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yazdığı 01.06.2012 tarih ve 16492 sayılı yazı (**EK:3**) ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı CMK 250. Maddesi ile Görevli ve Yetkili Birimi tarafından;

1978-2005 tarihleri arasında Adıyaman, Ağrı, Ankara, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Hatay, İstanbul, Kars, Malatya, Mardin, Mersin, Muş, Şanlıurfa, Siirt, Şırnak ve Tunceli illerinde,

Yurtdışında; Almanya, Danimarka, Fransa, İsviçre, İsveç, Hollanda, Irak, Lübnan ve Suriye'de PKK/KCK terör örgütü üyeleri tarafından büyük bir kısmı “örgüt içi infaz” olmak suretiyle;

- 389 vatandaşı,
- 36 PKK/KCK terör örgütü kurucusu, merkez komite üyesi ve diğer şahıs,
- 33 Asker,
- 30 Geçici köy korucusu,
- 21 Diğer terör örgütlerine mensup şahıs,
- 10 Muhtar,
- 4 Öğretmen,
- 3 Belediye Başkanı,
- 2 Mühendis,
- 2 İmam,
- 1 Sendika Başkanı ve

⁶² Alt Komisyonun 19.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

- 1 Milletvekili

Olmak üzere toplam 532 kişinin öldürüldüğü tespit edilerek soruşturma açıldığı belirtilmiştir. Bu şekilde komisyon bu yönde ilk defa bir hukuki takibin başlatılmasında da öncü olmuştur.

Alt Komisyona 08.02.2012 tarihinde konuk olan Nihat Ali ÖZCAN, sözde Amed Eyaleti Andok Yüksek Askeri Mahkemesi tarafından yapılan bir yargılama sonrasında 3 kişinin yargılanarak idam cezasına çarptırılarak infaz edildiği ve 1 kişinin de idam hükümlüsü olarak 6 ay silahsız emek sürecine tabi tutulma cezası aldığına dair belge sunmuş (**EK:4**), bunun üzerine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, İçişleri Bakanlığına 14.02.2012 tarih ve 48222 sayılı yazı (**EK: 5**) yazarak bu kişilerin nüfus kayıtlarında ölü ya da sağ görünme durumlarını sormuş,

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğünden gelen 28.02.2012 tarih ve 27484 sayılı yazı (**EK:6**) ile bunlardan 3'ünün kayden sağ görüldüğü, 1'inin kaydına rastlanmadığı ve 1'inin ise 03.05.1998 tarihinde öldüğünün kayda geçirildiğinin belirtilmesi üzerine,

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bu kez Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na 15.03.2012 tarih ve 54779 sayılı yazı (**EK:7**) ile 3 kişinin nüfus kayıtlarında sağ görünse bile yakınları tarafından ölüm bildiriminde bulunulmamış olabileceği, 1 kişinin ise nüfus kayıtlarında ölü görüldüğü belirtilerek bu durumun Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca suç teşkil ettiği değerlendirilen fiil olduğu belirtilerek durum Başsavcılığın takdirlerine sunulmuştur.

5. Faili Meçhuller ve Kayıplara İlişkin Veriler

I. Bölümde “İnsan Hakları ve Yaşama Hakkı” başlığı altında yaşam hakkının genişleyen çerçevesinde faili meçhuller, kaybolmalar gibi hususların da Yaşama Hakkı çerçevesinde incelenmeye başladığı, devletin yaşam hakkını ihlal potansiyeli bulunan ortamları yok etmesi yükümlülüğünün de bu alanda önemli bir husus haline gelmeye başladığı belirtilmiştir.

Bu açıdan bakıldığında Yaşama Hakkının “Negatif Statü Hakkı” olması ve aynı zamanda, “öldürülmeme hakkı” ya da “insanın öldürülmezliği” ilkesinin de buradaki önemi ortada olduğuna değinilmiştir.

Komisyonunda dinlenen bazı konuklar yaşam hakkı çerçevesinde özellikle faili meçhuller konusu ile ve faili meçhullere ilişkin ellerinde bulunan verilere değinerek terör ve şiddet olayları kapsamında meydana gelen yaşam hakkı ihlalleri içinde konunun önemine ve bu verilerin bu çerçevedeki yerine değinmişlerdir. Dinlenen bazı konuklar ise doğrudan doğruya terörle bağlantılı olarak faili meçhul cinayetlerin kurbanlarının yakınları olmaları nedeniyle Alt Komisyon üyesi milletvekilleri tarafından dinlenmeleri için Komisyona öneride bulunarak davet edilen konuklar olmuştur.

Alt Komisyon aslında faili meçhul olaylarına gerek daha önce bu konuda TBMM’de Araştırma Komisyonu kurularak rapor hazırlanmış olması⁶³, gerekse de Komisyonun kurulması sırasında verilen önergede belirtildiği üzere “terör olaylarından doğrudan veya dolaylı olarak mağduru olan vatandaşlarımızla ve terörle mücadele esnasında hayatlarını kaybedenlerin aileleriyle görüşmek” temel olarak amaçlandığı için bu konudaki örnekler sınırlı olarak dinlenmiştir.

Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantısında dinlenen İnsan Hakları Derneği (İHD) Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN bu konuda toplu mezarlar hususuna değinmiş ve 253 toplu mezarda 3.248 kişinin gömülü olduğuna dair görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“İnsan Hakları Derneğine ulaşan çeşitli veriler var. Diyarbakır, Siirt, Bitlis, Hakkâri, Bingöl, Van, Şırnak, Batman, Mardin, Tunceli, Dersim, Elazığ, Ağrı, Iğdır, Ardahan, Kars, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve açığa çıkan Hizbullah cinayetlerinin açığa çıkardığı toplu mezarlar olmak üzere toplam 253 toplu mezarda 3.248 insanın gömülü olduğunu düşünüyoruz”⁶⁴.

Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihinde dinlediği Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ faili meçhul konusunda veriler de vererek şu hususlara değinmiştir⁶⁵;

“Faili meçhul cinayetler konusunda da Türkiye’de efsane bir kavram var. 17 bin faili meçhul cinayet. Buna hayret verici şekilde yani toplum nezdinde tanınan saygın akademisyen kimliğiyle bilinen insanlar dahi inanabiliyorlar sorgulamadan. Oysa 17 bin rakamı olağanüstü yüksek bir rakam. Eğer 17 bin rakamı gerçekse ben daha önce de değişik vesilelerle ifade ettim, Emniyet Genel Müdürlüğünü ve Jandarma Genel Komutanlığının kapısına görevlerini yapmadıkları gerekçesiyle kilit vurabiliriz.

Bunu araştırdım. Bunun sonucunda ortaya kısa bir süre önce “Türkiye’deki faili meçhullerin ve kayıpların tam listesi” adlı bir çalışma çıkarttım “Cesetler Gölgeler ve Yalanlar.” Bu kitapta her faili meçhul cinayetin aynı zamanda devlet elindeki cinayet olduğu için dosyası da var yani sadece isim koymadım dosyasıyla birlikte koydum.

Üç temel kaynaktan hareket ettim, Adalet Bakanlığının kaynakları var burada, İçişleri Bakanlığının kaynakları var ve AMNESTY International adına bir Alman araştırmacı tarafından yürütülen çok kapsamlı bir çalışma var. Bunları bir araya getirdim ve çok küçük olmakla birlikte Taraf Gazetesi’nin yapmış olduğu bir çalışmayı da ekledim ve ortaya sonuç olarak bu çalışma çıktı. Tabii burada ilginç rakamlar var onları sizinle hemen paylaşmak istiyorum. Türkiye’de cesedi bulunan yani devlet tarafından herhangi bir yerde cesedi

⁶³ TBMM’de 19. Dönem, 5. Yasama yılında kurulan “Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Raporu (10/90) için bkz <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem19/yil01/ss897.pdf>

⁶⁴ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁶⁵ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

bulunup faili meçhul olarak bilinen ama herhangi bir örgütle ilişkilendirilemeyen 568 tane faili meçhul cinayet var.

Bunun dışında yine faili meçhul olup herhangi bir örgüt tarafından gerçekleştirildiği bilinen 1.839 tane cinayet var. Bunun 1.500 küsuru PKK tarafından gerçekleştirilmiş. Onların da listesini ayrıca tespit ederek çalışmanın içerisine koydum. Bu arada 795 tane kayıp var ve 272 tane de polis gözetiminde kayıp var, polis veya jandarma daha doğrusu.

Ben bunların cinayet olduğunu düşünüyorum ve bundan devlet sorumludur. Eğer devlet bir kişiyi gözaltına aldıysa kayboldu diyemez. Onun can güvenliğinden birinci derecede sorumludur. Onun için eğer bir faili meçhul cinayet araştırması yapılacaksa cesetleri bulunmamış olmasına rağmen bunların cesedi bulunan 568 kişiyle aynı kategoride değerlendirilmesi lazım. Ancak bu 568 kişinin tamamının siyasi cinayet olduğunu bilmiyoruz. Bu 568 cesedi bulunan faili meçhul cinayetin Türkiye'nin değişik yerlerine, değişik coğrafyalara yayıldığını görüyoruz. Bunun içinde Edirne de var, Sinop da var, Muğla da var yani siyasi cinayet Edirne'de de olabilir tabii ama bizim araştırmamız çerçevesinde ulaşabildiğimiz bir veri değil şu ana kadar yaptıklarımız çerçevesinde”

Ümit ÖZDAĞ'ın yaptığı çalışmayı şu şekilde tablolatabiliriz;

Tablo 19: Faili Meçhuller ve Kayıplar

	NİTELİK	SAYI
1	DEVLET TARAFINDAN CESEDİ BULUNAN, ÖRGÜTLE İLİŞKİLENDİRİLEMİYEN	568
2	HERHANGİ BİR ÖRGÜT TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ BİLİLEN CİNAYET (1.535'i PKK TARAFINDAN OLMAK ÜZERE)	1.839
3	KAYIP	795
4	POLİS GÖZETİMİNDE KAYIP	272
	TOPLAM	3.474

Görüldüğü gibi ÖZDAĞ'ın çalışmasına göre toplam 3.474 faili meçhul ölüm ve kayıp vakası bulunmaktadır.

ÖZDAĞ aynı toplantıda Kayseri Milletvekili Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU'nun sorusu üzerine örgüt tarafından gerçekleştirilen cinayetleri şu şekilde ayrıntılandırmıştır;

“İlim ve Menzil gruplarının 8 cinayeti var, faili meçhul, İBDA-C'nin 1, İslami cihat örgütünün 2, İslami hareket örgütünün 1, Dev-Sol'un 46, DHKPC'nin 33, bu aslında aynı örgüt ama zaman içerisinde isim değiştirmiş, değişik dönemlerdeki cinayetleri, Hizbullah 53, PKK 1.535, TİKKO 75, THKPC 10, Radikal İslami grup 59, 1.839 rakamı çıkıyor karşımıza”

ÖZDAĞ ayrıca şu şekilde bir değerlendirme de yapmaktadır;

“Bir tek şeyi söyleyebiliriz 17 bin rakamı PKK tarafından bir ajitasyon aracı olarak kullanılıyor devlete karşı, devleti zan altında bırakmak için”

Alt Komisyon üyesi Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ ise aynı toplantıda 17.000 faili meçhul rakamının doğru olabileceği yönünde⁶⁶;

“Siz konuşurken hızlıca BlackBerry’den İnternet’e girdim, mesela bir 17 bin rakamı buldum 2002’de DGM’ler varken “8 DGM Cumhuriyet Başsavcılığı’nda, çeşitli suçlardan dolayı işlem gören dosyaların yüzde 62,2’sini faili meçhuller oluşturdu. 2001’de işlem gören 17 bin 874 dosyadan 385’inin faili bulunurken, 324 dosya zaman aşımı nedeniyle ortadan kalktı, 17 bin 165 dosya ise bu yıla devredildi” diyor.

Şimdi, bu Hürriyet gazetesinin hâlen İnternet’te bulunan bir haberi. Belli ki işte, bu 17.874 dosyadan 385’inin faili bulduktan sonra geri kalan 17 bin 165 yıllar boyunca devrede ede bir 17 bin rakamı ortada var.”

Şeklinde ifadede bulunmuş aynı rakamı 17.01.2012 tarihli toplantıda da tekrar etmiş aynı toplantıda Sırrı SAKIK da bu rakamı aynı bilgi kaynağına dayandırarak 17.500 olarak zikretmiştir.

Alt Komisyon tarafından 05.12.2011 tarihinde dinlenen Nadire MATER ise konuşmasında İnsan Hakları Derneğine isim isim başvurular itibarıyla 500’den fazla, İnsan Hakları Vakfı rakamlarına göre ise 757 gözaltında kayba dair veri bulunduğunu belirtmiştir⁶⁷.

Faili meçhullerle ilgili özellikle 1990 yıllarda uygulanan kontrgerilla ve özel harp uygulamaları nedeniyle önemli bir artış yaşandığına dair bir değerlendirmeyi de içerecek şekilde Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Coşkun ÜSTERCİ’den gelmiştir. ÜSTERCİ, faili meçhulleri “herkesin bildiği sır” olarak nitelemiştir⁶⁸.

İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN ise konuk olarak katıldığı alt komisyon toplantısında 1990’lı yıllar, faili meçhul cinayetler ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmış;

“90’lı yıllar hakikaten çok kötü yaşanan yıllardı ve biliyorsunuz, devam eden bazı dava ve soruşturmalarda da aslında 90’lı yılların tamamının mercek altına alınması gerektiği ortaya çıkıyor yani en basit deyimle bir 28 Şubat süreci ama ondan önceki süreçlerin de bir şekilde...”

Sayın Cumhurbaşkanımız Turgut ÖZAL’ın ölümü ve o süreçlerin tümünün açığa çıkarılması gerekiyor. Çünkü biz o yıllarda devletin tamamen hukuk dışına çıktığını, âdeta

⁶⁶ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁶⁷ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁶⁸ Alt Komisyonun 25.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

devleti yönetenlerin bir çete mantığıyla hareket ettiğini, bu nedenle bu kadar çok yaşam hakkı ihlali yaşandığını hep iddia ettik, hâlen de bunu iddia etmeye devam ediyoruz”⁶⁹.

Yıllar itibarıyla vakıflarının izleme birimi tarafından derlenen veriler ışığında yıllar itibarıyla faili meçhullerle ilgili komisyonla ilgili İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) bilançolarına dayalı olarak aşağıdaki tabloyu paylaşmıştır;

Tablo 20: İHD ve TİHV Terör Kaynaklı Faili Meçhul Verileri

YIL-DÖNEM	FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER	YARGISIZ İNFAZLAR/DUR İHTARINA UYMAMA/GÜVENLİK KUVVETLERİNİN RASTGELE ATEŞİ	GÖZALTINDA VEYA CEZAEVLERİNDE ÖLDÜRMELER/ ÖLÜMLER	SİYASAL NEDENLERLE ZORLA KAYBEDİLENLER
1980-1989	-	-	297	-
1990	11	-	12	-
1991	31	98	21	-
1992	362	283	18	-
1993	467	189	40	52(1980-1993)
1994	423	245	53	328
1995	321	96	37	220
1996	113	129	72	194
1997	109	98	52	66
1998	192	85	43	29
1999	212	150	55	36
2000	145	114	59	7
2001	160	55	57	4
2002	75	40	48	2
2003	50	46	22	2
2004	47	42	38	-
2005	4	61	18	-
2006	20	49	21	-
2007	42	34	11	-
2008	29	35	45	-
2009	18	46	39	-
2010	22	29	43	-
2011	13	59	46	-
TOPLAM	2.872	1.945	1.147	940

Tabloya göre; 1980-2011 arasındaki 32 yıllık dönem içerisinde 2.872 kişinin Faili Meçhul Cinayetler, 1.945 kişinin Yargısız İnfazlar/Dur İhtarına Uymama/Güvenlik Kuvvetlerinin Rastgele Ateşi, 1.147 kişi Gözaltında veya Cezaevlerinde Öldürmeler/ Ölüm ve 940 kişi de Siyasal Nedenlerle Zorla Kaybedilenler olmak üzere toplam 6.904 kişi terör ve terör bağlantılı olarak yaşamını yitirmiştir.

⁶⁹ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Ancak bu tablo, verilerin kategorileştirilmesi başta olmak üzere bir takım belirsizlikleri ihtiva etmektedir. Sözelimi “Gözaltında veya Cezaevinde Ölümler” ve “Gözaltında veya Cezaevinde Öldürmeler” ayrımı yapılmadan ikisi birleştirilerek tek bir başlıkta verilmiştir. Oysa bu ikisi birbirinden oldukça farklı anlam ve sonuçlar ifade eden kategoriler olup birleştirilmesi gerçekliğin istatistiki yansıtılması açısından bizi doğru sonuçlara götürmeyecektir.

Aynı durum “Yargısız İnfazlar/Dur İhtarına Uymama/Güvenlik Kuvvetlerinin Rastgele Ateşi” kategorisi için de geçerlidir. Bu üçlü birleştirmenin de bileşen bazında dökümü bu istatistikten anlaşılabilir.

Diğer taraftan “Siyasi Nedenlerle Zorla Kaybedilenler” kategorisinin ne gibi kriterlerle belirlendiği ise açık değildir.

Coşkun ÜSTERCİ ise “kayıp” kavramı ve “zorla kaybetme” kavramları üzerinde de durmuş “zorla kaybetme”yi “kişinin devlet tarafından hukuksal olarak kelimenin tam anlamıyla yok sayıldığı, dolayısıyla hiçbir hukuki hakkının olmadığı, özgürlüğünden alıkonulma şekli” olarak tarif etmiş ve 1990’dan 2011 yılına kadar toplam 230 civarında kaybetme olayı tespit ettiklerini belirtmiş ayrıca kayıplar konusunda rakam belirsizliğine ve Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde kamu kurumlarına yaptıkları başvuruların sonuçlarını değerlendirerek Devletin sistemli veri toplama noktasındaki yetersizliğine dikkat çekmiştir⁷⁰.

Alt Komisyonda Coşkun ÜSTERCİ’nin dinlenmesinden ve bu dinleme sırasında ortaya konulan verilerin basına aksetmesinden sonra İçişleri Bakanlığı faili meçhullerle ilgili bir çalışma yaparak 14.03.2012 tarih ve Emniyet Genel Müdürlüğü çıkışlı 84-2425-61107 sayılı yazı ile bir rapor hazırlayarak komisyona sunmuştur.

Bu raporda; <http://www.tihv.org.tr> internet adresinden ulaşılan 2002-2011 yılları arasında yayınlanan raporlarda yer alan mükerrer ve farklılıklarla birlikte (131) iddianın tamamının isim isim Emniyet ve Jandarma birimlerince araştırmasının yapıldığı;

Bu iddialardan;

- (56)’sının polis sorumluluk bölgesinde,
- (68)’inin jandarma sorumluluk bölgesinde meydana geldiği,
- (7) cinayet iddiası ile ilgili ise her iki sorumluluk bölgesinde de herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanılmadığı,

Polis bölgesinde yer alan (56)’sı ile ilgili olarak;

- (21)’inin terör nitelikli olduğu, bu cinayetlerden (14)’ünün fail/faillerinin yakalanarak adli makamlara sevk edildiği, (2)’sinin fail/faillerinin belirlendiği ve yakalama çalışmalarına devam edildiği; (4)’ünün PKK/KCK terör örgütü tarafından işlendiğinin belirlendiği ve bu kapsamda fail/faillerinin yakalanma çalışmalarına devam edildiği; (1)’inin (Dr. Necip HABLEMİTOĞLU) ise

⁷⁰ Alt Komisyonun 25.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

fail/faillerinin ve gerçekleştiren örgütün tespit edilemediği ve aydınlatma çalışmalarının devam ettiği,

- (30)'unun ise asayiş nitelikli olduğu, bu cinayetlerden (11)'inin fail/faillerin yakalanarak adli makamlara sevk edildiği, (5)'inin fail/faillerinin belirlendiği ve yakalama çalışmalarına devam edildiği, (14)'ünün ise fail/faillerinin tespit edilemediği ve aydınlatma çalışmalarının devam ettiği,
- (5) ölüm olayının ise intihar, kaza vb. şekilde meydana geldiğinin tespit edildiği,

Jandarma bölgesinde yer alan (68)'i ile ilgili olarak,

- (24)'ünün terör nitelikli olduğu, bu cinayetlerden (2)'sinin faillerinin tespit edildiği, (22)'si ile ilgili aydınlatma çalışmalarına devam edildiği ve hayatını kaybeden bu şahısların PKK/KCK terör örgütü tarafından öldürüldüklerinin tespit edildiği,
- (44)'ünün asayiş nitelikli olduğu, bu şahıslardan (39)'unun öldürüldüğü, (4)'ünün şüpheli ölüm, (1)'inin ise kayıp şahıs olduğu, bu (39) cinayetten (23)'ünün fail/faillerinin yakalandığı, (16)'sının ise fail/failleri tespit edilemediği ve fail belirlemek üzere hâlen araştırmalara devam edildiği

Ünlü isimlerin yer aldığı (19) faili meçhul cinayet iddiası ile ilgili olarak da;

Bu cinayetlerden;

- Gazeteci-Yazar Mehmet Çetin EMEÇ'in 07.03.1990 günü öldürülmesi,
- Gazeteci-Yazar Turan DURSUN'un 04.09.1990 günü öldürülmesi,
- Doç. Dr. Bahriye ÜÇOK'un 06.10.1990 günü öldürülmesi,
- Emekli Korgeneral Hulusi SAYIN'ın 30.01.1991 günü öldürülmesi,
- Emekli Orgeneral Adnan ERSÖZ'ün 13.10.1991 günü öldürülmesi,
- Gazeteci-Yazar Uğur MUMCU'nun 24.01.1993 günü öldürülmesi,
- Albay Rıdvan ÖZDEN'in 14.08.1995 günü öldürülmesi (jandarma sorumluluk bölgesi)

Olmak üzere (7)'sinin aydınlatıldığı,

- Halkın Emek Partisi (HEP) Diyarbakır İl Başkanı Vedat AYDIN'ın 07.07.1991 günü öldürülmesi,
- Gazete Muhabiri İzzet KEZER'in 23.03.1992 günü öldürülmesi,
- Gazeteci Yazar Musa ANTER'in 20.09.1992 günü öldürülmesi,
- Emekli Binbaşı Ahmet Cem ERSEVER'in 04.11.1993 günü öldürülmesi (jandarma sorumluluk bölgesi),
- Tuğgeneral Bahtiyar AYDIN'ın 22.10.1993 günü öldürülmesi,
- Behçet CANTÜRK'ün 15.01.1994 günü öldürülmesi,
- Namık ERDOĞAN'ın 10.05.1994 günü öldürülmesi (jandarma sorumluluk bölgesi),
- Savaş BULDAN'ın 04.06.1994 günü öldürülmesi (jandarma sorumluluk bölgesi),

- Dr. Necip HABLEMİTOĞLU'nun 18.12.2002 günü öldürülmesi

Olmak üzere (9)'unun fail/faillerinin tespit edilemediği ve aydınlatma çalışmalarının devam ettiği, ayrıca;

- Öğretmen Sıddık BİLGİN'in öldürülmesi olayı ile ilgili olarak polis ve jandarma sorumluluk bölgesinde meydana geldiğine dair herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığı,
- Şırnak-Silopi HADEP İlçe Başkanı Serdar TANIŞ, HADEP Şırnak-Silopi İlçe Yöneticisi Ebubekir DENİZ isimli şahısların kayıp olarak arandıklarına dair kayıtlarının bulunduğu anlaşıldığı,

(1) cinayet iddiası hakkında ise polis ve jandarma sorumluluk bölgesinde meydana geldiğine dair herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanılmadığı belirtilmiştir.

Konuyla ilgili veri çokluğu ve bu verilerin tutarsızlığına İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN 16.02.2012 tarihli faili meçhul yakınlarının dinlendiği toplantıyı kapatırken şu şekilde değinmiştir;

*“Bir rakama göre 17 bin deniliyor, bir rakama göre bin deniliyor, ama son olarak sanki 2.500 civarında gibi, böyle bir durum ortaya çıktı. Bir kişi dahi olsa bunların ortaya çıkarılması lazım”*⁷¹

Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihinde Ankara'da TBMM'de ve 17.05.2012 tarihinde Tunceli'de yerinde incelemeler sırasında Tunceli'de Kaybolan ve faili meçhul cinayete kurban giderek cesedi Elazığ'da Bulunan Ayten ÖZTÜRK'ün babası sıfatıyla Hıdır ÖZTÜRK'ü 2 kez,

01 Şubat 2012 tarihli toplantısında Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (YAKAY-DER) Yönetim Kurulu Üyesi Hanım TOSUN'u,

16.02.2012 tarihli toplantısında 1994'de gözaltında kaybolan Kenan BİLGİN'in kardeşi İrfan BİLGİN'i,

16.02.2012 tarihli toplantısında ise ikinci olarak gözaltına alınıp daha sonra cesedi bulunan ve faili meçhul olarak kalan Namık ERDOĞAN kızı Begüm ERDOĞAN ve kardeşleri Necdet ve Naif ERDOĞAN'ı ve

09 Mayıs 2012 tarihli toplantısında da Mehmet SİNCAR'ın eşi Cihan SİNCAR'ı dinlenmiştir. Bu dinlemelere ilişkin hususlara ilgili bölüm başlıkları altında yer verilmiştir.

Konuyla ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında faili meçhullerle ilgili değişik kaynaklarda birbirlerinden oldukça farklı rakamların telaffuz edildiği söylenebilir. Ancak itibar edilmesi gereken İçişleri Bakanlığı resmi verilerine bakıldığında sivil toplum

⁷¹ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

örgütlerinin elinde bulunan faili meçhullerle ilgili verilerin gerçek rakamların yansıtmadığı, faili meçhul olarak ifade edilen olaylardan bazılarının aslında aydınlatıldığı ancak sivil toplum örgütleri ile kamu kurum ve kuruluşları arası veri paylaşımındaki eksiklikler nedeniyle oluşan tablonun gerek kamu kurum ve kuruluşlarının gerekse de onlar üzerinden Devletin bu konuda suçlanmasına varıncaya kadar bir takım sonuçlara sebebiyet verdiği görülmektedir.

Faili meçhuller konusunda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta normal adli tahkikat anlamında faili meçhul yani faili belirlenememiş olarak kalan normal öldürme olayları ile terör nedeniyle meydana gelen öldürme olayları kapsamındaki faili meçhul ayrımının iyi yapılabilmesidir. Bu anlamda istatistikler hakkında konuşulurken bu ikisinin karıştırılarak faili meçhul rakamının yanlış ortaya koyulması ve değerlendirilmesi riski her zaman mevcuttur.

6. Terör Nedeniyle Yaşanan Toplam Can Kaybı

Terör nedeniyle ülkemizde yaklaşık son 30 yıldır yaşanan can kaybını ortaya koyabilmek amacıyla elimizde veri olarak bulunan terör nedeniyle verdiğimiz şehit sayısı, yaşanan sivil yaşam kayıpları ve terör nedeniyle ölü ele geçirilen terörist sayılarını bir araya getirdiğimizde aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır;

Tablo 21: Terör Nedeniyle Yaşanan Toplam Can Kaybı

	TERÖR NEDENİYLE;	SAYI
1	ŞEHİT	7.918
2	TERÖR NEDENİYLE YAŞAMINI YİTİREN SİVİL VATANDAŞ	5.557
3	ÖLÜ ELE GEÇİRİLEN TERÖRİST	22.101
	TOPLAM*	35.576

* Bu rakamlara net sayısı belli olmayan;

- Yüzlerle hatta binlerle ifade edilebilen terör örgütünün gerçekleştirdiği ve kayıtlara geçmeyen iç infazlar,
- Terör örgütlerinin birbirlerinin elemanlarına karşı gerçekleştirdikleri öldürme eylemleri ve
- Terör kaynaklı faili meçhuller arasından henüz istatistiklere geçmemiş olanlar dâhil değildir.

Tablo incelendiğinde yaklaşık son 30 yılda terör nedeniyle 7.918 şehit verdiğimiz, 5.557 sivil vatandaşımızı terör eylemlerinde kaybettiğimiz ve 22.060 teröristin ise ölü olarak ele geçirildiğini, toplam olarak 35.576 kişinin terör nedeniyle yaşamını kaybettiği görülmektedir.

7. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Vazife Malullüğü Aylığı Bağlanan Sosyal Güvenlik Kurumu Kurum İştirakçisi, Er ve Geçici Köy Korucularına Ait Veriler

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun “Malul olanlarla aylığa müstehak dul ve yetimlere yardım” başlığını taşıyan 21. Maddesinde;

“Kamu görevlilerinden yurtiçinde ve yurtdışında görevlerini ifa ederlerken veya sıfatları kalkmış olsa bile bu görevlerini yapmalarından dolayı terör eylemlerine muhatap olarak yaralanan, sakatlanan, ölen veya öldürülenler hakkında 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Ayrıca;

a) **(Değişik: 28/2/1995 - 4082/6 md.)** Malul olanlarla, ölenlerin aylığa müstehak dul ve yetimlerine bağlanacak aylığın toplam tutarı, bunların görevde olan emsallerinin almakta oldukları aylıklardan; emekli olanların öldürülmeleri halinde ise, dul ve yetimlerine bağlanacak aylığın toplam tutarı ve Kanuna göre kendisine bağlanabilecek emekli aylığından az olamaz. Yaşamak için gereken hareketleri yapamayacak ve başkasının yardım ve desteğine muhtaç olacak derecede malul olanlar ile ölenlerin dul ve yetimlerine en yüksek devlet memuru aylığı üzerinden, diğerlerine mevcut aylıkları üzerinden, 30 yıl hizmet yapmış gibi emekli ikramiyesi ödenir. Bu bent hükümlerine göre ilgililere fazla olarak yapılan ödemeler, faturası karşılığı ilgili sosyal güvenlik kuruluşlarınca Hazineden tahsil edilir.

...

h) **(Değişik: 4/7/2012-6353/75 md.)** Erbaş ve erlerden veya geçici veya gönüllü köy korucularından; terörle mücadele görevi ifa ederken yaralanarak veya sakatlanarak ilgili mevzuatına göre malullük aylığı bağlanması koşullarının oluştuğu tespit olunanlar, 2330 sayılı Kanuna göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c), (d) ve (g) bentlerindeki haklardan, bunların eş, ana ve babaları ile bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamına giren çocukları da bu fıkranın (d) bendinde düzenlenen haklardan yararlandırılır. Erbaş ve erlerden veya geçici veya gönüllü köy korucularından; aynı sebeplerle hayatını kaybedenlerin veya bu fıkra kapsamında malul olması sebebiyle aylık almakta iken hayatını kaybedenlerin dul aylığına müstehak eşi, ana ve babaları ile yetim aylığına müstehak çocukları 2330 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c) ve (d) bendindeki haklardan yararlandırılır. Bu fıkra kapsamında er ve erbaşlar için bağlanacak aylıklar, bitirmiş oldukları okullar neticesinde hak kazandıkları unvanlar üzerinden yürütmüş oldukları kamu görevleri sebebiyle daha yüksek aylık bağlanmasına ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla; en az dört yıllık yüksek öğrenim mezunu olanlar sekizinci derecenin birinci kademesindeki, diğerleri ise eğitim durumlarına bakılmaksızın onuncu derecenin birinci kademesindeki “Memur” unvanlı kadrolarda bulunanların emekli keseneğine esas aylıkları üzerinden hesaplanacak vazife malullüğü aylığı tutarından düşük olamaz ve bunlar için 5434 sayılı Kanunun ek 77 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre yapılacak

yükseltmelerde aynı unvan ve derece başlangıç olarak esas alınır ve derece yükselmelerinde kadro şartı aranmaksızın yüksek öğrenim mezunu gibi işlem yapılır.

...

i) **(Ek: 4/7/2012-6353/75 md.)** Yedek subay okulu öğrencilerinden, harp okulları ile astsubay meslek yüksekokullarında veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Türk Silahlı Kuvvetleri hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekteyken askeri öğrenci olanlar, Polis Akademisi ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekteyken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görmeye devam edenler, Türk Silahlı Kuvvetleri, Emniyet Genel Müdürlüğü veya Milli İstihbarat Teşkilatı hesabına açılan okullarda öğrenim görenler ile Türk Silahlı Kuvvetleri veya Emniyet Genel Müdürlüğü adına öğrenim görmek üzere temel ve intibak eğitimine tabi tutulandan; 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılmamış olup da bu öğrenimleri veya eğitimleri nedeniyle bu Kanun kapsamındaki terör eylemlerinde hedef alınarak hayatını kaybedenler ile yaralanan veya sakatlananlardan ilgili mevzuatına göre malullük aylığı bağlanması koşullarının bulunduğu tespit olunanların kendileri, 2330 sayılı Kanuna göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c), (d) ve (g) bentlerindeki haklardan, bunların eş, ana ve babaları ile bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamına giren çocukları da bu fıkranın (d) bendinde düzenlenen haklardan yararlandırılır. Yukarıda sayılanlardan aynı sebeplerle hayatını kaybedenlerin veya bu fıkra kapsamında malul olması sebebiyle aylık almakta iken hayatını kaybedenlerin dul aylığına müstehak eşi, ana ve babaları ile yetim aylığına müstehak çocukları 2330 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c) ve (d) bendindeki haklardan yararlandırılır.

...

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/75 md.) Birinci fıkranın (h), (i) ve (j) bentlerinde belirtilenlerden bu Kanun kapsamındaki olaylar sebebiyle yaralananlar, tedavileri sonuçlanıncaya veya maluliyetleri kesinleşinceye kadar geçen süre içinde 5510 sayılı Kanuna göre sağlanan sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan, aynı sebeplerle tedavi gören malul kamu görevlilerine ilişkin hükümler çerçevesinde yararlandırılır. Erbaş ve erler için Türk Silahlı Kuvvetlerine ait sağlık kurum ve kuruluşlarında yapılan tedaviler hariç, bu kapsamda yapılacak giderlerin tamamı; ilgililerin genel sağlık sigortalısı olup olmadığına bakılmaksızın Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır. Ancak, bu kişilerden 5510 sayılı Kanuna göre genel sağlık sigortası kapsamında yer almayanlar için, Sosyal Güvenlik Kurumunca yapılmış olan giderler, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından; erbaş ve erler için ilgisine göre Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, diğerleri için Maliye Bakanlığında tahsil olunur.

Kendilerine aylık bağlanan dul ve yetimler ;ilgili sosyal güvenlik kurumları mevzuatı gereği aylıklarının kesilmesi halinde, bu madde ile verilen diğer haklardan da yararlanamazlar.”

Hükmünü taşımaktadır.

Bu çerçevede; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında alınan verilere göre 18.11.2011 tarihi itibarıyla Sosyal Güvenlik Kurumundan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında vazife malullüğü aylığı bağlanan kurum iştirakçisi, er, geçici köy korucuları sayısını gösteren tablo ise aşağıda gösterilmiştir;

Tablo 22: 3713 Sayılı Kanun Kapsamında SGK'dan Aylık Alanlar

	AYLIK TÜRÜ	SAYI
1	3713 KAPSAMINDA ŞEHİT AYLIĞI ALANLAR(ER)	8.543
2	3713 KAPSAMINDA ŞEHİT AYLIĞI ALANLAR (İŞTİRAKÇİ*)	6.483
3	3713 KAPSAMINDA ŞEHİT AYLIĞI ALANLAR(KÖY KORUCUSU)	5.034
	TOPLAM	20.060

*Emekli Sandığı mensubu iken şehit olan

Tablo incelendiğinde; 18.11.2011 itibarıyla er statüsünde 8.543, iştirakçi statüsünde 6.483 ve köy korucusu statüsünde 5.034 olmak üzere toplam 20.060 kişinin Sosyal Güvenlik Kurumundan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık almakta olduğu görülmektedir.

8. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Terörden Zarar Gören Kişilere Sağlanan Haklara İlişkin Veriler

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, terör nedeniyle zarar gören ancak kamu görevlisi olmaması sebebiyle tanınan haklardan faydalanamayanlara bir takım haklar getirmiştir. Bu haklar, terörden maddi ve manevi olarak zarar gören sivillerin de bir takım haklardan faydalanmasına yönelik olarak yapılan düzenlemelerdir.

Bu düzenlemeler özellikle Alt Komisyonun çalışmaları sırasında dinlenen konukların bazıları tarafından da geliştirilmesi gerektiğine dair dileklere ve taleplere de konu olmuş ve Alt Komisyonun çalışmalarını sürdürdüğü sırada Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanan değişiklik tasarılarınının 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı yasa ile yasalaşmasıyla geliştirilmiş ve yeni bir takım haklar sağlanmıştır.

Terörden zarar gören diğer kişilere yardıma ilişkin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan ilk önemli hüküm onların tedavilerine, sosyal yardımlara ve eğitim yardımına ilişkindir ve 22. Maddede şu şekilde düzenlenmiştir;

“Terör eylemlerinden dolayı yaralananların tedavileri Devlet tarafından yapılır. Zarar gören, can ve mal kaybına uğrayan vatandaşlara, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan öncelikle yardım yapılır. Bu fondan ilk ve orta öğrenim çağındaki şehit çocuklarınının öğrenim masrafları karşılanır. Yardımın kapsam ve ölçüsü, Fonun mahalli yetkililerince belirlenecek miktarı aşmamak kaydıyla Fon Kurulunca tespit edilir.”

Görüldüğü gibi terör eylemleri nedeniyle yaralanan vatandaşların tedavilerinin yapılmasını Devlet üstlenmekte, zarar görenlere, can ve mal kaybına uğrayanlara Sosyal

Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan öncelikle yardım yapılacağı düzenlenmektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesi “Genel Sağlık Sigortalısı Sayılanlar” ı düzenlemekte olup buna göre;

“İkametgahı Türkiye’de olan kişilerden;

a) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının;

*1) (a) ve (c) bentleri gereğince sigortalı sayılan kişiler,
2) (b) bendi gereğince sigortalı sayılan kişiler,*

b) İsteğe bağlı sigortalı olan kişiler,

c) Yukarıdaki (a) ve (b) bentlerine göre sigortalı sayılmayanlardan;

...

6) 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

...

8) Harp malûllüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar,

9) 18/3/1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16 ncı maddesine göre aylık alan kişiler,

...

genel sağlık sigortalısı sayılır.”

Görüldüğü gibi; 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler, Harp malullüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar ve 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16 ncı maddesine göre aylık alan kişiler Genel Sağlık Sigortalı sayılmaktadır. Bunların primleri ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü verilerine göre⁷² bu şekilde primleri bu Genel Müdürlük tarafından karşılananların sayısı aşağıda gösterilmektedir;

⁷²http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012/genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf, erişim 20.08.2012

Tablo 23: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Genel Sağlık Sigortası Primleri Ödenen 3713 ve 442 Sayılı Kanun Kapsamındaki

	KAPSAM	PRİM ÖDENEN SİĞORTALI SAYISI
1	3713 SAYILI KANUN-TERÖR-HARP MALUL	27.951
2	442 SAYILI KANUN KÖY KORUCUSU	54.773
	TOPLAM	82.724

Görüldüğü gibi; 20.08.2012 tarihi itibarıyla 27.951'i 3713 sayılı Kanun ve 54.773'ü 442 sayılı Kanun olmak üzere konumuzla ilgili 82.724 kişinin genel sağlık sigortası primleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından ödenmektedir.

3713 sayılı Kanun kapsamında sağlanan önemli haklardan birisi de istihdama ilişkin hükümlerde yer almaktadır. Bu düzenlemenin yer aldığı Ek Madde 1, 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun ile önemli ölçüde değiştirilmiş ve faydalanma derecesi arttırılacak şekilde genişletilmiştir. Ek Madde 1'in eski hali şu şekilde idi;

“A) Genel, katma ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlarla mahalli idareler ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait olan her nevi teşebbüs veya bağlı ortaklıklar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memur kadroları ile sözleşmeli personel ve sürekli işçi kadrolarının % 1'ini, bu Kanunun 1 inci maddesinde yazılı terör eylemleri nedeni ve etkisiyle;

a) (Değişik: 27/5/2007-5673/3 md.) Şehit olan veya çalışamayacak derecede malûl olan kamu görevlileri, er-erbaş, geçici köy korucuları ve gönüllü köy korucularının varsa eşlerinin, yoksa çocuklarından birisinin, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisinin veya,

b) Malul olup da çalışabilir durumda olanların,

İstihdamı için ayırmak ve bu fıkra hükümleri çerçevesinde belirlenecek kişileri işe almak veya atamak zorundadırlar.”

Ek Madde 1'in 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun ile değişmiş hali ise şu şekildedir;

“A) Genel, katma ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlarla mahalli idareler ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait olan her nevi teşebbüs veya bağlı ortaklıklar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memur kadroları ile sözleşmeli personel ve sürekli işçi kadrolarının % 2'sini, bu Kanunun 1 inci maddesinde yazılı terör eylemleri nedeni ve etkisiyle;

a) (Değişik: 4/7/2012-6353/76 md.) Görevleri sona ermiş olsa bile 21 inci maddede belirtilen görevleri yapmaları nedeniyle uğradıkları saldırı sonucu şehit olanlar dahil kamu görevlileri, er ve erbaşlar ile geçici ve gönüllü köy korucularından veya 21 inci maddenin birinci fıkrasının (i) bendi ya da ikinci fıkrası kapsamındaki kişilerden şehit olanların eş veya çocuklarından birisi ile ana, baba veya kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam iki kişinin; şehidin ana, baba ve kardeşi bulunmaması durumunda eş veya çocuklarından toplam iki kişinin; şehidin eş veya çocuğunun bulunmaması durumunda ana veya babası ile

kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam iki kişinin, ana veya babanın bu hakkı kullanmaması durumunda ise bir diğer kardeşi olmak üzere toplam iki kişinin,

b) (Değişik: 4/7/2012-6353/76 md.) (a) bendinde sayılanlardan malul olup da çalışabilir durumda olanların kendilerinin, çalışamayacak durumda olanların ise eş veya çocuklarından birisinin, eşi ve çocuğu yoksa kardeşlerinden birisinin,

c) (Ek: 4/7/2012-6353/76 md.) 21 inci maddenin birinci fıkrasının (j) bendi kapsamındakilerden hayatını kaybedenlerin eş veya çocuklarından birisi, eşi veya çocuğu yoksa kardeşlerinden birisinin; 21 inci maddenin birinci fıkrasının (j) bendi kapsamındakilerden malul olanlardan çalışabilir durumda olanların kendilerinin, çalışamayacak durumda olanların ise eş veya çocuklarından birisinin,

İstihdamı için ayırmak ve bu fıkra hükümleri çerçevesinde belirlenecek kişileri işe almak veya atamak zorundadırlar.”

Görüldüğü gibi eskiden sadece şehit olan veya çalışamayacak derecede malûl olan kamu görevlileri, er-erbaş, geçici köy korucuları ve gönüllü köy korucularının varsa eşlerinin, yoksa çocuklarından birisinin, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisinin veya malul olup da çalışabilir durumda olanların istihdamı söz konusu iken,

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun sonrasında;

Görevleri sona ermiş olsa bile 21 inci maddede belirtilen görevleri yapmaları nedeniyle uğradıkları saldırı sonucu şehit olanlar dahil kamu görevlileri, er ve erbaşlar ile geçici ve gönüllü köy korucularından veya 21 inci maddenin birinci fıkrasının (i) bendi⁷³ ya da ikinci fıkrası kapsamındakilerden⁷⁴ şehit olanların;

- Eş veya çocuklarından birisi ile ana, baba veya kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam iki kişinin; şehidin ana, baba ve kardeşi bulunmaması durumunda eş veya çocuklarından toplam iki kişinin; şehidin eş veya çocuğunun bulunmaması durumunda ana veya babası ile kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam iki kişinin, ana veya babanın bu hakkı kullanmaması durumunda ise bir diğer kardeşi olmak üzere toplam iki kişinin,
- Bu sayılanlardan malul olup da çalışabilir durumda olanların kendilerinin, çalışamayacak durumda olanların ise eş veya çocuklarından birisinin, eşi ve çocuğu yoksa kardeşlerinden birisinin,

⁷³ Yedek subay okulu öğrencilerinden, harp okulları ile astsubay meslek yüksekokullarında veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Türk Silahlı Kuvvetleri hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekteyken askeri öğrenci olanlar, Polis Akademisi ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde veya üniversitelerin fakülte ve yüksekokullarında Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görenler veya kendi hesabına öğrenim görmekteyken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına öğrenim görmeye devam edenler, Türk Silahlı Kuvvetleri, Emniyet Genel Müdürlüğü veya Milli İstihbarat Teşkilatı hesabına açılan okullarda öğrenim görenler ile Türk Silahlı Kuvvetleri veya Emniyet Genel Müdürlüğü adına öğrenim görmek üzere temel ve intibak eğitimine tabi tutulanlar

⁷⁴ Kamu görevlileri il birinci fıkranın (h) ve (j) bentleri kapsamına girenlerden terör olaylarını önlemek amacıyla her türlü patlayıcı maddeye bağlı olarak meydana gelen olaylar sonucunda ya da her ne şekilde olursa olsun terör olaylarının önlenmesi, takibi veya etkisiz hale getirilmesi amacıyla ifa edilen görevler sırasında veya bu görevlere gidış dönüşler esnasında meydana gelen kazalar sonucunda yaralanan, sakatlanan, hastalanan veya hayatını kaybedenler

- 21 inci maddenin birinci fıkrasının (j) bendi kapsamındakilerden hayatını kaybedenlerin eş veya çocuklarından birisi, eşi veya çocuğu yoksa kardeşlerinden birisinin; 21 inci maddenin birinci fıkrasının (j) bendi kapsamındakilerden malul olanlardan çalışabilir durumda olanların kendilerinin, çalışamayacak durumda olanların ise eş veya çocuklarından birisinin,

İstihdam edileceğini düzenlemektedir. Burada bahsi geçen 21. maddenin (j) bendi de 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı yasanın 75. maddesi ile getirilmiş yeni bir düzenleme olup;

“Terör eyleminin ortaya çıkarılması, etkilerinin azaltılması veya bertaraf edilmesinin sağlanmasında yardımcı ve faydalı olanlar bu faaliyetlerinden dolayı hayatını kaybettikleri, yaralandıkları veya sakatlandıkları; ilgili valinin teklifi üzerine Nakdi Tazminat Komisyonu tarafından karara bağlanan sivillerden ilgili mevzuatına göre malullük aylığı bağlanması koşullarının olduğu tespit olunanların kendileri, 2330 sayılı Kanuna göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c), (d) ve (g) bentlerindeki haklardan, bunların eş, ana ve babaları ile bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamına giren çocukları da bu fıkranın (d) bendinde düzenlenen haklardan yararlandırılır.

Yukarıda sayılanlardan aynı sebeplerle hayatını kaybedenlerin veya bu fıkra kapsamında malul olması sebebiyle aylık almakta iken hayatını kaybedenlerin dul aylığına müstehak eşi, ana ve babaları ile yetim aylığına müstehak çocukları 2330 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık bağlanması hakkından ve bu fıkranın (c) ve (d) bendindeki haklardan yararlandırılır.”

Şeklinde. Bu değişiklikler ve sağlanan haklardaki artış Komisyon çalışmaları sırasında dile getirilen bazı sorunları çözücü nitelikte olmuştur.

Komisyonun Denizli’de gerçekleştirdiği yerinde incelemeler sırasında dinlediği Tamer KÖRNES, babası Jandarma Er Mirza KÖRNES’in 14 Mart 1993 tarihinde Mardin’in Midyat ilçesinde pusuya düşürülerek şehit olduğunu ve istihdam imkânından amcasının yararlanması sebebiyle sıkıntı çektiğini dile getirmiştir⁷⁵.

Diğer taraftan bu imkân genişlemesinin özellikle iş imkânından yararlanmada ikincil planda kalma durumuyla karşı karşıya kalan şehit eşleri için önemli bir imkân sağladığını da belirtmek gerekir.

3713 sayılı Kanun kapsamında Ek 1. Maddede düzenlenen istihdama ilişkin iş ve işlemler İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre bu kapsamda istihdam edilenlere ilişkin çeşitli parametrelere göre veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir;

3713 sayılı Kanun kapsamında Ek 1. Maddede düzenlenen istihdama ilişkin hükümler çerçevesinde İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün atamalara dayanak aldığı şehidin ve malulün kurumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir;

⁷⁵ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Tablo 24: 3713 sayılı Kanun Kapsamında İçişleri Bakanlığınca İstihdama Dayanak Alınan Şehit ve Malulün Kurumuna Göre Dağılım

	KURUM	SAYI
1	JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	4.744
2	KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI	3.989
3	EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	647
4	GEÇİCİ KÖY KORUCUSU*	1.701
5	DİĞER KURUMLAR	445
	TOPLAM	11.526

* Geçici Köy Korucuları 3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesine 02.07.2007 tarih ve 26540 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5673 sayılı Kanunun 3. Maddesi ile eklenmiştir.

Tablo incelendiğinde; İçişleri Bakanlığı tarafından 3713 sayılı Kanunun istihdama ilişkin Ek 1. Maddesi uyarınca yakınları istihdam edilen şehitler ile kendileri istihdam edilen malullerden oluşan 11.526 kişiden; 4.744'ünün Jandarma Genel Komutanlığı, 3.989'unun Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 647'sinin Emniyet Genel Müdürlüğü ve 445'inin ise çeşitli diğer kurumlar personeli olduğu görülmektedir.

3713 sayılı Kanun kapsamında yapılan atamaların yıllar göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 25: 3713 sayılı Kanun Çerçevesinde Atananların Yıllara Göre Dağılımı

	YIL	ATAMA SAYISI
1	1996	1.246
2	1997	1.665
3	1998	897
4	1999	767
5	2000	671
6	2001	635
7	2002	434
8	2003	463
9	2004	342
10	2005	389
11	2006	304
12	2007	500
13	2008	846
14	2009	1.022
15	2010	746
16	2011	427*
17	2012**	284***
	TOPLAM	11.526

* Bu rakamın 105'i özelleştirme nedeniyle yeniden atama şeklindedir.

** 25.08.2012 tarihi itibarıyla

***Bu rakamın 7'si özelleştirme nedeniyle yeniden atama şeklindedir.

Tablo değerlendirildiğinde; yıllara göre en çok atamanın uygulamanın başladığı ilk iki yıla tekabül eden 1.665 ile 1997 ve 1.246 ile 1996 yılları olduğu, daha sonra 2009 yılında da 1.022 gibi göze batan sayıda atama gerçekleştiği ve bu çerçevede 25.08.2012 tarihi itibarıyla uygulamanın gerçekleştiği 17 yılda toplam 11.526 atamanın gerçekleştiği, özelleştirme nedeniyle yeniden atanan toplam 112 atama düşüldüğünde ise bu haktan toplam 11.414 kişinin yararlandığı görülmektedir.

3713 sayılı Kanunda istihdama ilişkin düzenlemenin yer aldığı Ek Madde 1'in, 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun ile önemli ölçüde değiştirilmesi ve faydalanma derecesi arttırılacak şekilde genişletilmesi sonucunda bu sayının artması beklenmektedir.

3713 sayılı Kanun kapsamında ataması gerçekleştirilenlerin hak sahibi olmalarına neden olanlarla akrabalık derecelerine göre dağılımı ile kendileri hak sahibi olarak istihdam edilen malullerin dağılımı ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir;

Tablo incelendiğinde; 3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi ile getirilen istihdam hakkından yararlanma oranındaki fazlalık sırasına göre % 50,3 ile 5.792 şehit kardeşleri, % 17,7 ile malulün kendisi, % 14 ile şehit çocukları, % 9,3 ile malul kardeşleri, % 4 ile malul çocukları ve % 3 ile şehit eşlerinin istihdam hakkından yararlandıkları görülmektedir.

Tablo 26: Hak Sahibi Olma Nedenine Göre 3713 sayılı Kanuna Göre İstihdam Edilenler

	HAK SAHİBİ OLMA NEDENİ	SAYI	YÜZDE
1	ŞEHİT EŞİ	344	3
2	ŞEHİT ÇOCUĞU	1.614	14
3	ŞEHİT KARDEŞİ	5.792	50,3
4	MALUL	2.042	17,7
5	MALUL EŞİ	191	1,7
6	MALUL ÇOCUĞU	470	4
7	MALUL KARDEŞİ	1.073	9,3
	TOPLAM	11.526	100

3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesindeki istihdam hakkından yararlanmaya neden olan şehit ve malullerin medeni durumunu gösteren tablo ise aşağıda gösterilmektedir;

Tablo 27: 3713 sayılı Kanun Uyarınca İstihdam Hakkından Yararlanmaya Sebep Olan Şehit ve Malullerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı

	MEDENİ DURUM	SAYI	YÜZDE
1	EVLİ	2.689	34,6
2	BEKÂR	4.648	60
3	BİLİNMEYEN	418	5,4
	TOPLAM	7.755	100

Tabloya göre; 3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi uyarınca istihdam edilme hakkını kazananlara hak sahipliği kazandıran şehit ve malullerin % 34,6'sına tekabül eden 2.689'unun

evli, % 60'ına tekabül eden 4.648'inin bekâr olduğu ve % 5,4'üne tekabül eden 418'inin medeni durumunun ise belirsiz olduğu görülmektedir.

Tablo 24 ile Tablo 25 beraber incelendiğinde ise; hak sahibi olmaya neden olan şehit ve malullerin %34,6'sının evli olmasına rağmen toplam rakamın sadece % 3'üne tekabül eden 344 şehit eşinin ve % 1,7'sine tekabül eden 191 malul eşinin toplamda da % 4,7'sine tekabül eden 535 şehit ve malul eşinin istihdam edilmiş olması, şehit ve malul eşlerinin şehit ve malul çocukları ve kardeşleri lehine fedakârlık yaptıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 28: İstihdam Biçimlerine Göre 3713 sayılı Kanun Uyarınca İstihdam Edilenler

	İSTİHDAM BİÇİMİ	SAYI	YÜZDE
1	MEMUR	8.420	73,1
2	İŞÇİ	2.402	20,8
3	SÖZLEŞMELİ	704	6,1
	TOPLAM	11.526	100

Son olarak; 3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi uyarınca istihdam edilenlerin istihdam edilme biçimlerine göre dağılım yukarıdaki tabloda gösterilmektedir;

Tablo değerlendirildiğinde; 3713 sayılı Kanunun Ek 1. Maddesi uyarınca yapılan toplam 11.526 atanmanın % 73,1'ine denk gelen 8.420'sinin memur, % 20,8'ine denk gelen 2.402'sinin işçi ve % 6,1'ine denk gelen 704'ünün ise sözleşmeli olarak atandığı görülmektedir.

9. 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanundan Yararlananlara İlişkin Veriler

2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun amaç ve kapsama ilişkin 1. ve 2. Maddelerinde belirtildiği gibi;

Barışta güven ve asayişini korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle, trafik ve yol güvenliğini veya tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakillerini sağlamakla görevli olanların bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhal veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde;

"a) İç güvenlik ve asayişin korunması veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki veya trafik ve yol güvenliğini sağlamak konularında görevlendirilen:

1. (Değişik: 7/6/1990 - 3658/1 md.) Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin,

2. Silahlı Kuvvetler mensuplarını,

3. Milli İstihbarat Teşkilatı mensuplarını,

4. Çarşı, mahalle ve kır bekçilerini,

5. (Değişik: 7/6/1990 - 3658/1 md.) Orman memurları ve personeli ile Gümrük Muhafaza memurlarını,

b) Güven ve asayiş ihlal eden eylemlere ve kaçakçılığa ilişkin olayların soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yürüten adli ve askeri hakimleri, Cumhuriyet savcı ve yardımcılılarıyla askeri savcı ve yardımcılarını;

c) (Değişik: 4/7/2012-6353/73 md.) Güven ve asayiş ihlal eden eylemler ile kaçakçılığa ilişkin eylemlerin önlenmesine yönelik görev yapan mülki idare amirlerini;

d) Tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleri ile ceza ve tutukevlerinin iç ve dış güvenliğini sağlamakla görevli bulunan personeli;

e) Güven ve asayişin korunmasında hizmetlerinden yararlanması zorunlu olan ve yetkililerce kendilerine bu amaca yönelik görev verilen kamu görevlileri ve sivilleri;

f) (Ek: 7/6/1990 - 3658/1 md.) İç güvenlik ve asayişin korunmasında veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki ile ilgili olarak güvenlik kuvvetlerine kendiliklerinden yardımcı olmuş ve faydalı oldukları yetkililerce tevsik edilmiş şahısları;

g) (Ek: 7/6/1990 - 3658/1 md.) Devlet güçlerini sindirme amacına yönelik olarak yapılan saldırılara maruz kalan kamu görevlilerini;

h) (Ek: 7/6/1990 - 3658/1 md.) Yukarıdaki bentlerde sayılanların yaptıkları görevler veya yardımlar sebebiyle saldırıya maruz kalan eş, füru, ana, baba ve kardeşlerini;”

Kapsamaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü verilerine göre⁷⁶ bu şekilde primleri bu Genel Müdürlük tarafından karşılananların sayısı 20.08.2012 tarihi itibarıyla aşağıda gösterilmektedir;

Tablo 29: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Genel Sağlık Sigortası Primleri Ödenen 2330 Sayılı Kanun Kapsamındaki

	KAPSAM	PRİM ÖDENEN SİĞORTALI SAYISI
1	2330 SAYILI KANUN-NAKDİ TAZMİNAT	5.864

Görüldüğü gibi 2330 sayılı Kanuna tabi 5.864 kişinin genel sağlık sigortası primleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından ödenmektedir.

⁷⁶http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012/genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf, erişim 20.08.2012

2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılan iş ve işlemler daha önceleri İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte iken İçişleri Bakanlığı Bakanlık Makamının 29.12.1994 tarihli onayı ile İller İdaresi Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

Bu birim tarafından yukarıda da belirtildiği gibi 2330 sayılı Kanunun kapsamında yer alan İçişleri Bakanlığı mensupları ile geçici köy korucuları, gönüllü köy korucuları, güvenlik ve asayişin korunmasında hizmetlerinden yararlanılması zorunlu olan ve yetkililerce kendilerine bu amaca yönelik görev verilen kamu görevlileri ve sivilleri, iç güvenlik ve asayişin korunmasında veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki ile ilgili olarak güvenlik kuvvetlerine kendiliklerinden yardımcı olmuş ve faydalı oldukları yetkililerce tevsik edilmiş şahısları, Devlet güçlerini sindirme amacına yönelik olarak yaralanmaları, sakatlanmaları ve ölmeleri ile bunların eş, füru, ana, baba ve kardeşleri ile ilgili iş ve işlemler yürütülmektedir.

İçişleri Bakanlığının 2012 yılında yayınlanan 2011 Faaliyet Raporuna⁷⁷ göre; 1995 yılından 2011 yılı sonuna kadar gelen talep dosyaları ile sonuçlarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Görüldüğü gibi 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Başlanması Hakkında Kanun kapsamında İçişleri Bakanlığına toplam 5.034 başvuru yapılmış, bunlardan 760'ı reddedilmiş ve 4.274'ü kabul edilerek 18.755.197-TL tazminat ödenmiştir.

Tablo 30: 2330 Sayılı Kanun Kapsamından Yararlanana İlişkin Veriler

	KONU	SAYI
1	TALEP DOSYA SAYISI	3.927
2	KABUL EDİLEN	3.167
3	REDDEDİLEN	760
4	ÖDENEN TOPLAM TAZMİNAT(TL)	18.755.197
5	DAHA ÖNCE JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ KARARA BAĞLADIĞI DOSYA SAYISI	1.070
6	DAHA ÖNCE PERSONEL GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN KARAR BAĞLADIĞI DOSYA SAYISI	37
	TOPLAM KARARA BAĞLANAN DOSYA SAYISI	5.034

Burada belirtilmesi gereken bir husus da 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı kanununun 73. Maddesi kapsama ilişkin 2. Maddenin “Güven ve asayişin ihlal eden eylemler ile kaçakçılığa ilişkin eylemlerin önlenmesine yönelik görev yapan mülki idare amirleri”ni de yani vali, vali yardımcısı ve kaymakamları da kapsayacak şekilde kavuşmuş olmasıdır.

⁷⁷http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/strateji/tezveraporlar/raporlar/2011%20Yılı%20idare%20Faaliyet%20Raporu.pdf, erişim 16.08.2012

10. 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanundan Yararlananlara İlişkin Veriler

Terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek üzere çıkarılan 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun;

- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren terör eylemleri veya
- Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler

Nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerininin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri ihtiva etmektedir.

Kanunun 4. Maddesine göre; başvuru olması halinde her ilde Zarar Tespit Komisyonları oluşturulmakta ve Komisyon, bir başkan ve altı üyeden oluşmaktadır. Valinin görevlendireceği vali yardımcısı komisyonun başkanı; maliye, bayındırlık ve iskân, tarım ve köyişleri, sağlık, sanayi ve ticaret konularında uzman ve o ilde görev yapan kamu görevlilerinden vali tarafından belirlenecek birer kişi ile baro yönetim kurulunca baroya kayıtlı olanlar arasından görevlendirilecek bir avukat komisyonun üyesi olmaktadır. Komisyonun başkan ve üyeleri her yıl ocak ayının ilk haftasında yeniden belirlenmekte ve eski üyeler yeniden görevlendirilebilmektedir. İş yoğunluğuna göre aynı ilde birden fazla komisyon kurulabilmektedir.

5233 sayılı Kanunun 7. maddesine göre Komisyona başvurarak alınacak kararın kabul edilmesiyle yani 12. Maddeye göre Sulhname imzalanması yoluyla şu tip zararlar karşılanabilmektedir;

- Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar.
- Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.
- Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddî zararlar.

“Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde yapılacak ödemeler” başlığını taşıyan 9. Madde şu şekilde bir ödeme belirleme sistemi getirmiştir;

“Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;

a) Yaralananlara altı katı tutarını geçmemek üzere yaralanma derecesine göre,

b) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından üçüncü derece olarak tespit edilenlere dört katından yirmidört katı tutarına kadar,

c) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından ikinci derece olarak tespit edilenlere yirmibeş katından kırksekiz katı tutarına kadar,

d) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından birinci derece olarak tespit edilenlere kırkdokuz katından yetmişiki katı tutarına kadar,

e) Ölenlerin mirasçılarında elli katı tutarında,

Nakdî ödeme yapılır.

Nakdî ödemenin tespitine esas tutulacak miktar, ödeme yapılmasına ilişkin valinin veya Bakanın onayı tarihinde geçerli gösterge ve katsayı rakamları esas alınarak belirlenir.

Birinci fıkranın (e) bendine göre belirlenen nakdî ödemenin mirasçılara intikalinde 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun mirasa ilişkin hükümleri uygulanır.

Bakanlar Kurulu, nakdî ödemeye esas tutulan gösterge rakamını yüzde otuza kadar artırmaya veya kanunî sınıra kadar indirmeye yetkilidir.

Bu Kanun kapsamındaki zararlardan dolayı, zarar gören kişilere gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından yapılan ödemeler sebebiyle Devlete rücu edilemez.

Nakdî ödemenin şekli, tutarı, yaralanma ve sakatlık derecelerinin tespitine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir.”

Belirtilen Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik 20.10.2004 tarih ve 25619 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İçişleri Bakanlığının 2012 yılında yayınlanan 2011 Faaliyet Raporuna⁷⁸ göre;

Halen ülke genelinde 45 komisyon çalışmalarına devam etmekte olup 48 komisyon ise çalışmalarını tamamlamıştır. 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 2011 yılı sonuna kadar başvurular ve sonuçlarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablodan görülebileceği gibi Kanunun uygulanması sırasında komisyonlara 2011 yılı sonu itibarıyla toplam 359.249 başvuru olmuş, bunlardan % 82,7'ine tekabül eden 297.143'ü karar bağlanarak, karara bağlananlar arasında %56,1'ine tekabül eden 166.754'ü olumlu karara bağlanmış, % 43,9'una tekabül eden 130.389'una ise olumsuz yönde karar verilerek toplam 2.659.967.285-TL ödenek kullanılmıştır.

⁷⁸http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/strateji/tezveraporlar/raporlar/2011%20Yılı%20idare%20Faaliyet%20Raporu.pdf, erişim 16.08.2012

Tablo 31: 5233 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Veriler

	KONU	VERİ
1	TOPLAM BAŞVURU SAYISI	359.249
2	KARAR VERİLEN BAŞVURU SAYISI	297.143
3	OLUMLU KARAR SAYISI	166.754
4	OLUMSUZ KARAR SAYISI	130.389
5	KOMİSYONLARA GÖNDERİLEN TOPLAM ÖDENEK (TL)	2.659.967.285

11. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP)'nin Uygulanmasına İlişkin Veriler

Bilindiği üzere terör olaylarının terör olaylarının meydana geldiği bölge halkına yaşattığı maliyetlerden birisi de yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmalarıdır. Bu maliyeti azaltma ve ortadan kaldırma yönünde geliştirilen projelerden birisi Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP)'dir.

KDRP; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde, terör ve güvenlik kaygılarıyla yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalan vatandaşlarımızdan gönüllü olarak geri dönmek isteyenlerin geri dönüşlerinin kolaylaştırılması, geri dönülen yerlerde gerekli sosyal ve ekonomik alt yapının tesisi ile sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması, geri dönmek istemeyenlerin ise mevcut yaşadıkları yerlerde şehir hayatına uyumlarının geliştirilmesi, ekonomik ve sosyal durumlarının iyileştirilmesini amaçlayan bir projedir⁷⁹.

Proje, merkezi düzeyde İçişleri Bakanlığı'nın, yerel düzeyde ise Valiliklerin koordinasyonunda yürütülmekte olup projenin hukuki altyapısını şunlar oluşturmaktadır;

- Bakanlar Kurulu'nun 17.08.2005 Tarihli Prensip Kararı,
- 27.01.1998 Tarihli Başbakanlık Genelgesi,
- 15 Mayıs 2000 Tarih ve 1014 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi,
- 01 Temmuz 2005 Tarih ve 68 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ve
- 30 Haziran 2009 Tarih ve 5412 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi.

KDRP, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde bulunan 14 ilimizi kapsamakta olup bu iller;

- Adıyaman,

⁷⁹ http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=1025, erişim 21.08.2012

- Ağrı,
- Batman,
- Bingöl,
- Bitlis,
- Diyarbakır,
- Elazığ,
- Hakkâri,
- Mardin,
- Muş,
- Siirt,
- Şırnak,
- Tunceli ve
- Van

İlleridir. Köye dönüşlerle ilgili ilk faaliyetler, güvenliği sağlanmış ve geri dönüşe müsait köylerin alt yapı çalışmalarının desteklenmesi amacıyla 1994–1999 yılları arasında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Projenin planlama ve uygulama çalışmaları, 1999 yılından itibaren İçişleri Bakanlığı sorumluluk ve koordinasyonunda yürütülmektedir.

Proje, geri dönülen köylerde hayatın yeniden başlatılması ve kalıcı hale getirilmesi için gerekli köy altyapısının oluşturulmasına yönelik çalışmalar ile tarım, hayvancılık ve el sanatları gibi faaliyetlerin ıslahına yönelik gerekli çalışmaları, geri dönmek istemeyen ve şehirlerde yaşamayı tercih eden vatandaşlarımıza yönelik iş ve meslek edindirme kursları, istihdamı geliştirici projeler ve özellikle kadın, genç ve çocukları hedefleyen sosyal içerikli proje ve çalışmaları içermektedir.

Proje kapsamında 2009 yılından itibaren Proje Esaslı Ödenek Tahsisine geçilmiş ve bugüne kadar valilikler tarafından genel bütçe ödenekleri ve yerel katkılar kullanılarak şu tür çalışmalar yapılarak terör nedeniyle köylerini bırakarak göç etmiş vatandaşların geri dönüşlerini sağlamak üzere sosyal rehabilitasyondan istihdama, altyapıdan tarım ve hayvancılığa varıncaya kadar çok yönlü çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir⁸⁰;

- Sosyal ve rehabilitasyon içerikli projeler(toplum merkezi, gençlik merkezi, spor merkezi, kadın ve çocuk eğitim merkezi vb.)

⁸⁰ http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=1025, erişim 21.08.2012

- Meslek edindirme ve istihdam projeleri,
- Yurt projeleri,
- Yol, su, elektrik, kanalizasyon ve vb. altyapı yatırımları,
- Tahrip olan okul, sağlık ocağı ve diğer tesislerin onarılarak kullanılabilir hale getirilmesi,
- Geri dönen vatandaşlarımıza kendi konutlarını yapabilmeleri için inşaat malzemeleri verilmesi
- Tarım ve hayvancılık faaliyetleri

Gerçekleştirilmiştir.

İçişleri Bakanlığı verilerine göre⁸¹ KDRP kapsamındaki 14 ilde yapılan çalışmalar ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 32: Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi Verileri

	KONU	VERİ
1	KÖYLERİNDEN GÖÇ ETMEK ZORUNDA KALAN HANE SAYISI	62.448
2	KÖYLERİNDEN GÖÇ ETMEK ZORUNDA KALAN VATANDAŞ SAYISI	386.360
3	KDRP SAYESİNDE KÖYLERİNE GERİ DÖNEN HANE SAYISI	28.384
4	KDRP SAYESİNDE KÖYLERİNE GERİ DÖNEN VATANDAŞ SAYISI	187.861
5	1999-2011 ARASINDA AKTARILAN TOPLAM ÖDENEK(TL)	128.360.000

Tablo incelendiğinde; KDRP kapsamındaki 14 ilde 62.448 hanede 386.360 kişinin köylerinden göç etmek zorunda kaldığı, bunlardan 28.384 (%45,4) hanede 187.861'inin (% 48,6) KDRP sayesinde köyelerine geri döndüğü ve bu amaçla 1999-2011 arasında 128.360.000-TL ödenek aktarıldığı görülmektedir.

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde dinlediği Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN bu konudaki rakamlar konusunda şunları ifade etmiştir⁸²;

Meclis İnsan Hakları Komisyonunun yaptığı bir araştırma var. 1990'lı yıllarda Türkiye'de göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması. Bu rakamlara göre Türkiye'de 950 bin

⁸¹http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/strateji/tezveraporlar/raporlar/2011%20Yılı%20İdare%20Faaliyet%20Raporu.pdf, erişim 16.08.2012

⁸² Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

ile 2 milyon arasında insanın yerinden edildiği ve 3.428 yerleşim yerinin boşaltıldığı ifade ediliyor. Bu yerleşim yerinin içinde köyler var, mezralar var, komlar var. Hani köy olarak belki sayısı azdır ama toplam yerleşim yeri bakımından 3.428. Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapmış olduğu bir araştırmanın rakamları.”

Bahsedilen TBMM 20. Dönem 10/25 sayılı “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Raporu”⁸³ incelendiğinde raporda;

OHAL Bölge Valiliği kapsamında yer alan Diyarbakır, Hakkâri, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van ile “Mücavir İl” konumunda olan Batman, Bingöl, Bitlis, Mardin ve Muş yanında Ağrı, Kars, Erzurum, Erzincan, Sivas, Şanlıurfa, Adıyaman, Iğdır ve Elazığ’dan oluşan toplam 20 ilde 905 köy ve 2.523 mezra olmak üzere toplam 3.428 yerleşim biriminin boşaltıldığı belirtilmektedir. Raporda ayrıca sadece OHAL kapsamındaki Diyarbakır, Hakkâri, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van’da göç eden nüfusun 378.335 olduğu ifade edilmektedir.

Raporda konunun insan hakları boyutuyla ilgili olarak şu değerlendirme yapılmıştır;

“Güneydoğu Anadolu’da, devletin terör örgütü ile mücadele sürecinde bedeli ağırlıklı olarak yöre insanı veriyor. Terör örgütünün acımasız şiddet uygulamaları ile güvenlik güçlerinin bir bölümünün zaman zaman şiddet boyutlarına ulaşan gereksiz ve kurlsız baskısı altında bunalan yurttaşlarımız giderek yabancılaşımakta; insanca yaşama umudunu yitirmektedir.

Güvenlik güçlerinin geniş bir coğrafyayı bölücü terör örgütü ile açık ve sıcak mücadele alanı olarak belirleme zorunluluğu altında kalması; bu geniş coğrafyada, kırsal kesimin bütününde, mera ve otlakların yurttaşların kullanımına kapatılması; yöredeki köy ve mezraların boşaltılması, 400.000’e yakın yurttaşımızın doğrudan, yüzbinlerce diğer yurttaşlarımızın da dolaylı mağduriyetine neden olmuştur.

Yöredeki 11 ilin kırsalındaki 3.500’e yakın köy ve mezralarda konutları ve ahırları yıkılıp yakılan, mera ve otlakları hayvanlarına kapatılan, işledikleri ve yaşadıkları topraklarından kopartılarak göçe zorlanan bu yurttaşlarımız, ne yazıkki yıllardır ihmal edilmişler; mağdur edilmişlerdir...

Yörede, barıştaki kanamanın devam etmekte oluşu, Olağanüstü Hal Uygulamasına son verilememesi, hukukun üstünlüğünün yeterince yaşama geçirilememesi, hukukun üstünlüğünün yeterince yaşama geçirilememesi, idari ve güvenlik hizmetlerinin sürdürülmesinde keyfiliğin, kurlsızlığın hatta hukuksuzluğun önünün çoğu kez alınamaması, köy ve mezralarını boşaltma zorunda kalarak kente göç eden, ancak göç ettikleri kentlerde barınma, işsizlik, sağlıklı yaşam ve geçim sorunları ile boğuşmak zorunda kalan yurttaşlarımızın daha da derinleşmesine, giderek çözümsüzlüğe taşınmasına neden olmaktadır.

⁸³ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem20/yil01/ss532.pdf>

Köy ve mezralarından göçe zorlanan, bir anlamda yaşamdan kopartılan bu yurttaşlarımızın mağduriyetlerinin giderilmemesi ile, temel hak ve özgürlüklerinin doğrudan ihlal edilmesi sonucu doğmaktadır.

Çok kısa süre içinde köyünü terkedip daha güvenli bir kente gelen insanlar sağlıklı konut ve geçimini sağlayacak iş bulamamakta, sağlığını koruyamamakta ve çocuklarının eğitimini sürdürmemektedir.

Dolayısıyla göçe maruz kalan bu insanlar eğitim ve öğretim hakkında, çalışma hakkında, konut hakkında mahrum bırakılmaktadır.”

IV. BÖLÜM: ALT KOMİSYONUN YERİNDE YAPTIĞI İNCELEMELER

Alt Komisyonun gerçekleştirdiği yerinde inceleme programları çerçevesinde yerinde inceleme yaptığı iller ve dinlediği konuk sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 33: Alt Komisyonun Yerinde İnceleme Yaptığı İller ve Dinlediği Konuk Sayıları

	İL	DİNLENEN KONUK SAYISI
1	TUNCELİ	17
2	SIİRT	6
3	BATMAN	21
4	DİYARBAKIR	22
5	DENİZLİ	22
6	AYDIN	17
7	İZMİR	19
8	MANİSA	15
	TOPLAM	139

Tablodan da görülebileceği gibi Alt Komisyon yerinde inceleme yaptığı 8 ilde toplam 139 kişiyi dinleyerek görüş ve değerlendirmelerine başvurmuştur.

1. 16-20 Mayıs 2012 Tarihleri Arasındaki Gerçekleştirilen Yerinde İnceleme Programı (Tunceli-Siirt-Batman ve Diyarbakır)

1.1. Tunceli(17 Mayıs 2012)

1.1.1. İlin Terör Profili

Tunceli Valiliğinin yapmış olduğu “Tunceli İlinin Terör Profili” konulu sunuma göre;

Tunceli ili Bingöl, Elâzığ ve Erzincan illeriyle komşu konumda ve coğrafi yapısının yüzde 70’i dağlık ve ormanlık olup, yüzde 25’i plato, yüzde 5’i ise ova ve düzlüklerden oluşmakta olup bu durum terör örgütleri için olumlu bir coğrafya olmasını sağlamaktadır.

Sosyal yapıya bakıldığında, 47 aşiretin bulunduğu, nüfusunun tamamına yakınının Türkçe bildiği, Zazaca ve Kürtçe dillerinin de konuşulduğu, Alevi inancına bağlı nüfusun çoğunlukla olduğu görülmektedir.

İdari yapı içerisinde merkezle birlikte 8 ilçe ve 2 belde bulunmaktadır. Son verilere göre 56.112'i (% 66) kentsel, 28.950'i(% 34) kırsal nüfus olmak üzere toplam 85.062 kişinin yaşadığı görülmektedir. Nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye'nin en düşük yoğunluğu göze çarpmakta olup Türkiye ortalaması metrekareye 97 olmasına rağmen metrekareye 11 kişi düşmekte olduğu ifade edilmiştir.

İlin genel terör profiline bakıldığında bölücü ve sol örgütlerin kırsal yapılanmasının olması, coğrafi yapının uygunluğu, şehrin kırsal ile iç içe olması, Karadeniz'e açılan bir kapı özelliğinin bulunması gibi özelliklerin bir araya gelmesiyle terör yaklaşık otuz yıldır ilde önemli olmuştur. Bölgede PKK, MKP (Maoist Komünist Partisi), TKP/ML (Komünist Partisi/Marksist Leninist), Konferans TİKKO örgütleri bulunmaktadır.

Valilik sunumunda bu durumun Tunceli için Türkiye'deki terörün yaşandığı diğer bölgelerden oldukça ayırıcı bir özellik kazandırdığı, üç silahlı terör örgütünün bölgede faaliyet yürütürken TKP'nin PKK'yla beraber hareket ettiği de belirtilmiştir.

Polis sorumluluk bölgesinde yaşanan terör olaylarının istatistiki dağılımının 1987-2012 arasında faili belli 52, faili meçhul 280, faili firarda olan 8 olmak üzere toplamda da 340 terör olayının meydana geldiği, yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 1990'lı yılların ortalarında tavan yaptığının gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Polis bölgesindeki bu eylemler neticesinde; 29 asker, 27 polis, 2 öğretmen ve 3 de diğer kamu görevlisinin şehit olduğu 61 asker, 49 polis, 4 de öğretmenin bu olaylarda yaralandığı ifade edilmiştir. Sivil vatandaşlardan ise toplam 18 vatandaşın hayatını kaybettiği, 62'sinin de yaralandığı verilere eklenmiştir. Polis bölgesinde 29'u ölü, 2'si yaralı olmak üzere toplam 31 örgüt mensubunun ele geçirildiği bilgisi verilmiştir.

Jandarma sorumluluk bölgesinde ise aynı dönemde terör olaylarının dağılımına bakıldığında, kümülatif olarak faili belli 659, faili meçhul 2.232 ve faili firarda 188 olmak üzere toplam 3.079 terör olayının gerçekleştirildiği, bu olayların yine 1990'lı yılların ortalarında ivme kazandığı ifade edilmiştir.

Jandarma bölgesindeki olaylarda 485 asker, 15 geçici köy korucusu, 23 öğretmen ve 39 diğer kamu görevlisinin şehit olduğu görülmektedir. Yaralanan kamu görevlilerinin dağılımı ise 863 asker, 4 polis, 9 geçici köy korucusu, 4 öğretmen ve 5 diğer kamu görevlisi şeklindedir. Terör örgütleri mensuplarından ise 461'i ölü olarak 14'ü yaralı olarak ele geçirilmiş, 144'ü ise teslim olmuştur. Jandarma bölgesinde aynı dönemde terör olayları

nedeniyle toplam 176 vatandaşın hayatını kaybettiği, 101 vatandaşın yaralandığı ifade edilmiştir.

Yine 2011 sonu itibarıyla terörden mağdur olan vatandaşların zararlarının karşılanması noktasında, Tunceli ilinde toplam başvuru sayısının 17.492, toplam alınan karar sayısının 16.526, tazminat ödenmesi kabul edilenlerin sayısının 10.202, reddedilenlerin sayısının ise 5.773 olduğu belirtilmiştir. Daha önce zararı karşılanmış olanların 551, sulhname imzalayanların sayısının 9.487, uzlaşmazlık sayısının 501, imzada bekleyen karar sayısının ise 214 olduğu görülmüştür. 9.474 başvuru için istenen ödenek toplamı 184.683.888 TL olup bu ödeneğin 184.673.510 TL'si gelmiş 10.854.679 TL ödenek ise beklenmekte olduğu ifade edilmiştir. Toplam 9.146 kişiye yapılan ödemenin 177.704.074 TL rakamına tekabül ettiği verisi elde edilmiştir.

1.1.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-Hüseyin COŞAR (20 Nisan 1980 tarihinde Tunceli Nazimiye'de gece bekçisi olarak görev yaparken öldürülen Süleyman COŞAR'ın oğlu)

2-Ender AKÇİÇEK (11 Ağustos 2011 tarihinde Nazimiye'de PKK tarafından şehit edilen geçici köy korucusu Mustafa AKÇİÇEK'in oğlu)

3-Hacer ERGÜN ve Bahtiyar ERGÜN (30 Ağustos 2011 tarihinde Ovacık İlçesi Aksu Deresi yakınlarında devlete yardım ettiği ve bilgi verdiği gerekçesiyle terör örgütü tarafından kaçırılarak öldürülen taksici İbrahim ERGÜN'ün eşi ve oğlu)

4-Seyran KAPAĞAN ve Duygu ÖZTÜRK (1987 yılında Mazgirt'e bağlı Güleç Köyünde muhtarlık yaparken terör örgütü tarafından öldürülen İbrahim KAPAĞAN'ın eşi ve torunu)

5-Sultan SARISALTIK ve Ali SARISALTIK (15 Ekim 2011 tarihinde Hozat İlçesinde askeri birliklere ekmek götürürken öldürülen Veli SARISALTIK'ın annesi ve ağabeyi)

6-Güler KARATAŞ (27 Eylül 2007 tarihinde odun toplarken askerler tarafından öldürüldüğü iddia edilen Bülent KARATAŞ'ın eşi)

7-Ahmet ÖZDEMİR (12 Eylül 1996 tarihinde Tunceli İli Atpazarı Beldesinin mezrasında PKK'lı teröristlerce öldürülen Fikri ÖZDEMİR'in oğlu)

8-Mehmet Ali AKTAŞ (1994 yılında Merkez Çalkıran Köyünde “köy boşaltma” olayı mağduru)

9-Cemil DİNÇER ve Hüseyin BARIŞ (1980 yılında Pertek İlçesi Pınarlar nahiyesinde “köy boşaltma” olayı mağdurları)

10-Nafiz KOÇ (İnsan Hakları Derneği Elazığ Şube Başkanı)

11-Ekber FİRİK (10 Ekim 1981 tarihinde Tunceli Ovacık Güllüuşağı Köyü Karlı mezrasında askerler tarafından yakılarak ve vurularak öldürüldüğü iddia edilen Behzat FİRİK’in ağabeyi)

12-Hıdır ÖZTÜRK (27 Temmuz 1992 tarihinde kaçırılıp 8 Ağustos 1992 tarihinde cesedi bulunan Ayten ÖZTÜRK’ün babası)

13-Ziya ÇELİKDEMİR (28 Ağustos 1985 tarihinde “ajan muhabir” olduğu gerekçesiyle terör örgütü PKK tarafından öldürülen Pulan Köyü Muhtarı Hasan ÇELİKDEMİR’in oğlu)

1.2. Siirt(18 Mayıs 2012)

1.2.1. İlin Terör Profili

Siirt Valiliğinin yapmış olduğu “Siirt İlinin Terör Profili” konulu sunuma göre;

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin kuzeydoğu ucunda yer alan Siirt’in, doğuda Şırnak ve Van, kuzeyde Batman ve Bitlis, batıda Batman ve güneyde ise Mardin ve Şırnak illeriyle çevrili olduğu, PKK/KCK terör örgütünün sözde üst düzey yöneticilerinden bazılarının Siirtli olması, terör örgütünün ilk eylemini 1984 yılında Siirt’in Eruh ilçesinde yapmış olması yanında ilin sahip olduğu coğrafi konumu ve bölgenin dağlık olmasından dolayı terör örgütü mensuplarının geçiş güzergâhı olarak kullandığı, barınma ve saklanmasını kolaylaştırdığı ifade edilmiştir.

Verilere göre; 1984-2012 yılları arasında Siirt ili ve bağlı ilçelerinde toplam 3.347 olay meydana gelmiş, bu olayların ilçelere göre dağılımında ise 1.112 olay sayısı ile toplam olay sayısının yaklaşık olarak yüzde 33’ü Eruh ilçesinde meydana gelmiş, 811 olay sayısı ile yaklaşık yüzde 24’ü il merkezinde, 667 olay sayısı ile yaklaşık olarak yüzde 19’u Pervari, 340

olay ile yaklaşık yüzde 10'u Kurtalan, 218 olay ile yüzde 6'sı Baykan, 183 olayla yüzde 3'ü Şirvan, 6 olay ise Aydınlar ilçesinde meydana gelmiştir.

3.347 terör olayının yüzde 29'u silahlı malzeme ele geçirme, yüzde 14'ü silahlı taciz, yüzde 14'ü silahlı çatışma, yüzde 10'u ise el yapımı patlayıcı, yüzde 33'ü terör örgütüne yardım, yataklık, terör örgütü üyesi olma, yol kesme, adam kaçıрма, pusu, araç yakma ve benzeri konulardan meydana gelmiştir.

1984-2012 yılları arasında Siirt ili ve bağlı ilçelerinde toplam 339 mayınlama olayı meydana gelmiş, bunlardan 156 mayınlama olayı ile toplam olay sayısının yaklaşık yüzde 46'sı Eruh ilçesinde, 109 mayınlama olayı ile yüzde 32'si Pervari ilçesinde, 26 mayınlama olayı ile yüzde 7'si il merkezinde, 17 mayınlama olayı Baykan ve Kurtalan ilçelerinde, 14 mayınlama olayı ise Şirvan ilçesinde meydana gelmiştir.

Silahlı saldırı ve taciz olayları şeklinde meydana gelen olaylardan aynı dönem içinde Siirt ili ve bağlı ilçelerinde toplam 478 olay meydana gelmiş olup, bu olayların ilçelere göre dağılımında yüzde 36'sına tekabül eden 174 olay Eruh ilçesinde, yüzde 32'sine tekabül eden 157 olay Pervari ilçesinde, yüzde 8'e tekabül eden 41 olay il merkezinde, 39 olay Baykan ilçesinde, 36 olay Şirvan ilçesinde, 31 olay ise Kurtalan ilçesinde meydana gelmiştir.

Yine 1984-2012 yılları arasında Siirt'te meydana gelen toplam 480 silahlı çatışma olayından; yüzde 43 oranına denk gelen 207 olay Eruh ilçesinde, yüzde 19 oranına denk gelen 92 olay Pervari ilçesinde, yüzde 15 oranına denk gelen 73 olay il merkezinde, yüzde 8 oranına denk gelen 41 olay Şirvan ilçesinde ve ayrıca 40 olay Baykan ilçesinde, 25 olay Kurtalan ilçesinde ve 2 olay ise Aydınlar ilçesinde meydana gelmiştir.

1984-2012 yılları arasında Siirt ili ve bağlı ilçelerinde toplam 818 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 1.365 personel ise yaralanmıştır.

Aynı dönem içerisinde 193'ü ölü, 464'ü yaralı olmak üzere toplam 657 PKK/KCK terör örgütü mensubu ele geçirilmiştir. Ölü olarak ele geçirilen 193 terör örgütü mensubunun yüzde 36'sı 18-24 yaş, yüzde 33'ü 25-34 yaş aralığındadır. Ölü olarak ele geçirilen terör örgütü mensuplarının büyük çoğunluğunun ise kimliği tespit edilememiş olmakla beraber edilenlerin Siirt başta olmak üzere çevre illerden katılan örgüt mensupları olduğu gözlemlenmiştir. Sağ olarak ele geçirilen PKK/KCK terör örgütü mensuplarının ise Siirt başta olmak üzere çevre illerden katılan örgüt mensuplarından olduğu anlaşılmıştır. Sağ olarak ele

geçirilen terör örgütü mensuplarının daha önce ne iş yaptıklarına bakıldığında ise çiftçi, şoför, çoban, işçi ve öğrencilerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanması kapsamında 2330 sayılı Kanun kapsamında 281 adet başvuru yapılmış olduğu, bu başvuruların yüzde 56'sı kabul edilerek toplam 3.300.058,46 TL ödeme yapıldığı ifade edilmiştir.

5233 sayılı Kanun kapsamında 20.331 adet başvuru yapıldığı, bu başvuruların yüzde 99'u sonuçlandırılarak toplam 92.312.689,96 TL ödeme yapıldığı verisi paylaşılmıştır.

1.2.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-Abdullah SARIGÜL (28 Ağustos 1990 tarihinde Silvan ilçesi Özyurt köyüne gelen PKK terör örgütü mensuplarınca düzenlenen baskında 5 çocuğu öldürülen 2 çocuğu yaralanan ve evi yakılan emekli korucu)

2-Nedim KUZU (Eniştesi Siirt Eski Belediye Başkanı Mahmut Nedim ÇALAPKULU ve eniştesinin oğlu Halil Özkan ÇALAPKULU 11 Ekim 1991'de PKK tarafından vurularak öldürülen Siirt Ticaret Odası Başkan vekili)

3-Hüsam OLGAÇ, Kemal EVİN, Abdurrahim ÇEKİN (20 Eylül 2011 tarihinde PKK terör örgütü mensuplarınca bombalı ve uzun namlulu silahlarla yapılan saldırı sonucunda buldukları araçta hayatlarını kaybeden Nurcan OLGAÇ'ın babası, Zeynep EVİN ve Nergis EVİN'in amcası ve Kevser ÇEKİN'in babası)

4-Sait AKÇELİK (1993 yılında PKK tarafından 36 sivil vatandaşın katledildiği Bitlis'in Cevizdalı köyü baskınında korucu ağabeyini kaybeden, saklanarak kendi canını kurtaran eski korucu)

1.3. Batman(18-19 Mayıs 2012)

1.3.1. İlin Terör Profili

Batman Valiliğinin yapmış olduğu "Batman İlinin Terör Profili" konulu sunuma göre;

Batman, eskiden Siirt ve Mardin illerine bağlı Sason, Kozluk, Beşiri, Hasankeyf ve Gercüş ilçelerini kendi bünyesine katarak 1990 yılında il olmuştur. Muş, Bitlis, Mardin ve

Diyarbakır illeriyle sınır komşusu olup 4.560 kilometrekare yüz ölçümü vardır. Sason ve Kozluk ilçeleri dağlık, Hasankeyf ve Gercüş ilçeleri kısmen dağlık ve il merkezi, Beşiri ve Kozluk ilçeleri ise kısmen ovalıktır.

Mülki yapı olarak 1 merkez, 5 ilçe, 6 belde, 282 köy ve 381 mezra olmak üzere toplam 675 yerleşim biriminde 485.616 nüfus yaşamaktadır.

Terör ve terörün mağduriyetiyle alakalı 1980-2012 dönemine ait Batman ilinde PKK terör örgütü ve Hizbullah örgütünün faaliyetleri önem kazanmaktadır. İl çapında 1980-2012 döneminde 2.509 terör olayı meydana gelmiştir. Bunlardan silahlı çatışma 272, güvenlik güçlerine saldırı 308, kamu kurum ve kuruluşlarına saldırı 64, patlayıcı madde kullanımı 497 olarak kayıtlara geçmiştir.

Olayların emniyet bölgesi ve jandarma bölgesi ayrımı göz önüne alındığında, 493 olay polis bölgesinde, 2.036 olay ise jandarma bölgesinde meydana gelmiş olup ilçelere göre dağılımda ise merkez jandarma bölgesinde 422, Sason'da 470, Kozluk'ta 373, Beşiri'de 244, Hasankeyf'te 172 ve Gercüş'de 335 olay meydana gelmiştir.

Olaylardan 1.800 adet gibi en önemli kısmının 1990-1999 döneminde meydana geldiği, bunu 669 olay ile 2000-2012 döneminin izlediği görülmüştür.

Terör nedeniyle 122 güvenlik görevlisi şehit olurken, 288 polis, jandarma ve geçici köy koruyucusu ise yaralanmıştır. Sivil vatandaşlardan 87 kişi vefat etmiş, 134 kişi yaralanmıştır.

1980-2012 döneminde; ölü 604, yaralı 104, sağ 1.149, teslim olan da 29 olmak üzere toplam 1.886 terör örgütü üyesi etkisiz hâle getirilmiştir.

5233 sayılı Terör ve Terörden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun çerçevesinde, Batman Valiliğine toplam 18.600 başvuru yapılmış olup, 18.000 dosya sonuçlandırılmış, bugüne kadar 160.000.000 TL ödeme yapılmıştır. 600 dosya ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

1.3.2. Görüşme Yapılan Kişiler

18 Mayıs 2012

1-Şehmus TUNÇ (22 Ağustos 1992'de Gercüş ilçesinde PKK'nın düzenlemiş olduğu baskında kızı ve akrabalarından 10 kişiyi kaybeden kendisi sağ kurtulan Geçici Köy Korucusu)

2-Fikret DEMİR (15 Eylül 1992 tarihinde Kozluk ilçesinde ilçeden dönen korucu babası Hasan DEMİR'in öldürülmesi olayının tanığı)

3-Muzaffer ARSLAN (Terör örgütü mensubu 2 kardeşini ve 1 yeğenini çatışmalarda kaybeden Batman İli Sason İlçesi Belediye Başkanı)

4-Seyfettin KAVAK (Batman ili, Gercüş ilçesi Yamanlar köyünde 1992 yılında PKK terör örgütüne katılan ve çatışmada hayatını kaybeden Şehmuz KAVAK'ın korucu olan ağabeyi)

5-Mehmet Emin ATEŞ (Pınar ATEŞ adlı kızı kandırılarak dağa çıkmış olan sınıf öğretmeni)

6-Kenan BAVLI (Batman'dan Terör nedeniyle İstanbul'a göç eden aile reisi)

7-Mirza YILMAZ (Terör nedeniyle Batman'a ve Adana'ya göç eden ailenin reisi)

8-Mehmet ALTAN, Merdan ALTAN ve Nizamettin BAYIK (26 Ağustos 1993'te Batman ili Kozluk ilçesi Karşıyaka köyünden Kozluk'a elektrik hattı çekmek için giden 5 işçinin bulunduğu aracın taranması sonucu hayatını kaybeden 4 kişiden Abdülmelih ALTAN'ın ağabeyi, İzzettin ALTAN'ın oğlu ve Hüseyin BAYIK'ın oğlu)

9-Mehmet Emin TOĞLUK (Çocuklar ve gençler tarafından molotof kokteyli atılarak zarar verilen Batman Selçuklu İlköğretim Okulu Müdürü)

10-Misbah ERATİLLA (Çocuklar ve gençler tarafından molotof kokteyli atılarak zarar verilen Batman Vakıfbank İlköğretim Okulu Müdürü)

11-Adnan HAMİDİ (Batman'ın Beşiri ilçesi Başarı köyü muhtarı)

12-Mehmet Ali GÜLTEKİN (21.04.2011 tarihinde okul polisine saldırıda yaralanan Batman Atatürk Lisesi memuru)

19 Mayıs 2012

13-Cemal ÇETİN (Molotof kokteyli ile eylemlerde bulunduğu iddia edilen Efe ÇETİN'in babası)

14-Abdülbari YAKUT (Terör olaylarına karıştığı iddia edilerek gözaltına alınıp tutuklanan İdris YAKUT'un babası)

15-Talat DORU (26 Eylül 2011 tarihinde polise yapılan ve 1 komiser yardımcısının şehit olduğu saldırı sırasında orada bulunan hamile eşi Mizgin DORU ve küçük kızını kaybeden)

16-Adalet SEVEN, Abdurrahman SEVEN (11 Şubat 1996 tarihinde TPAO görevlilerine PKK'lı teröristler tarafından kurulan mayınlı tuzak sonucu şehit olan İsmail SEVEN'in eşi ve oğlu) **Hasan AKINBAY** (Saldırıdan yaralı kurtulan işçi)

17-İsmet YORULMAZ (Batman'ın Kozluk ilçesi Yazılı köyünde, 15 Eylül 1992 de bir minibüse PKK teröristler tarafından yapılan saldırı sonucu 4'ü köy korucusu 10 kişinin ölümü, 8 kişinin yaralanması olayının tanığı Geçici Köy Korucusu)

1.4. Diyarbakır (19-20 Mayıs 2012)

1.4.1. İlin Terör Profili

Diyarbakır Valiliği tarafından yapılan “Diyarbakır İlinin Terör Profili” konulu sunuma göre;

Diyarbakır ili çoğu terör potansiyeli olan doğusunda Batman ve Muş, batısında Şanlıurfa, Adıyaman ve Malatya, güneyinde Mardin ve kuzeyinde ise Elazığ ve Bingöl illeri ile çevrilidir.

2011 sonu itibarıyla 1.570.943 nüfusu olan ilde nüfusun % 72,08'i şehirlerde yaşamakta olup, 2011 yılı itibarıyla verdiği göç aldığı göçten daha fazla olan ve net göç hızı ise – 6.48 olan bir ildir.

Diyarbakır'ın en önemli sorunlarından birisi bölücü terör örgütü PKK/KCK'nın faaliyetlerinin yoğun olduğu bir il olmasıdır. Örgütün 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesi Ziyaret(Fis) köyünde kurulması ve ilin örgüt tarafından sözde Kürdistan'ın başkenti olarak görülmesi ilde örgüt faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Örgütün faaliyetleri daha çok ilin kuzeyindeki dağlık alanda meydana gelmektedir. Terör eylemlerinin başladığından bu yana bu bölgede yer alan Lice ilçesinde 808, Kulp ilçesinde 723, Silvan ilçesinde 477 ve Dicle ilçesinde 377 terör olayı meydana gelmiştir.

Terör olaylarında 1984-2012 yılları arasında hayatını kaybeden kamu görevlileri ve siviller sayı ve çeşitlilik açısından önem arz etmektedir. Bunları gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Tabloya göre 1984-2012 arasında toplamda 764'ü sivil 503'ü çeşitli mesleklerde kişiler olmak üzere toplam 1.267 kişi terör olayları nedeniyle hayatlarını kaybetmişlerdir. Aynı dönemde 566'sı sivil ve 1194'ü çeşitli mesleklere mensup kamu görevlisi olmak üzere toplam 1.760 kişi de yaralanmıştır.

Tablo 34: Diyarbakır'da 1984-2012 Arasında Terör Olaylarında Hayatlarını Kaybedenler

MESLEK	POLİS BÖLGESİ	JANDARMA BÖLGESİ	TOPLAM
Polis	39	1	40
Asker	9	240	249
GKK	9	143	152
Öğretmen	19	17	36
İmam	5	6	11
Doktor	3	-	3
Hakim-Savcı	2	-	2
Avukat	1	-	1
Gardiyan	1	-	1
Muhtar	3	5	8
Sivil	509	255	764
TOPLAM	600	667	1.267

Diyarbakır ilinin terör açısından bir diğer özelliği ise 1991-2001 tarihleri arasında dini istismar eden HİZBULLAH terör örgütünün faaliyetlerini yoğun olarak gerçekleştirdiği bir il olmasıdır. Bu örgüt tarafından 1991-2001 arasında gerçekleştirilen 322 terör eyleminde 353 kişi hayatını kaybetmiştir.

1984-2012 arasında ölü ele geçirilen terörist sayısı ise polis bölgesinde 89, jandarma bölgesinde 1.172 olmak üzere toplam 1.261'dir.

Diyarbakır ilinde terör nedeniyle yaşanan önemli bir sorun da köy boşaltma olarak yaşanmıştır. Terör nedeniyle Diyarbakır'da 90 köy ve 304 mezra boşaltılmış olduğu, bunlardan 79 köy ve 200 mezraya geri dönüş yapıldığı, halen 11 köy ve 104 mezranın boş olarak kaldığı belirtilmiştir.

5233 sayılı Kanun uyarınca terör nedeniyle meydana gelen zararların tazmini kapsamında toplam 51.025 başvuru yapıldığı, 46.463 karar verildiği, halen 4.562 dosya ile ilgili işlemlerin devam ettiği, 18.128 başvurunun reddedildiği, toplamda 28.335 kişiye 613.215.502,38 TL ödeme yapıldığı görülmüştür.

1.4.2. Görüşme Yapılan Kişiler

19 Mayıs 2012

1-Raci BİLİCİ (İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şube Başkanı ve 5 Temmuz 1991 tarihinde Vedat AYDIN'ın cenaze töreninde çıkan olayların tanığı)

2-Aziz DAYAN (Vedat AYDIN'ın cenaze töreninde meydana gelen olayların tanığı Diyarbakırlı esnaf)

3-Sedat KILIÇ (30 Aralık 2011 günü Diyarbakır'da kepenk kapatma eylemine katılmadığı için işlettiği kahvaltı salonu molotof atılarak yakılan esnaf)

4-Metin BEKİROĞLU (22 Ekim 1993 tarihinde Lice'de 16 kişinin ölümü ile sonuçlanan Lice Olaylarının tanığı Lice'li esnaf)

5-Nazile TURSUN (Aynı olay esnasında 15 yaşında bir lise öğrencisi olan olayın mağduru)

6-Bayram KOZAT (1994 yazında Lice'nin bir mahallesinde yapılan operasyonlar esnasında dedesini yanarak kaybeden kişi)

7-Dicle ANTER (1992 yılında faili meçhul cinayete maruz kalan Musa ANTER'in oğlu)

8-Hilal EZER (1994 yılında Kulp ilçesi Narlıca köyündeki PKK mensubu teröristlerin köylerindeki korucu 2 aileye baskınında 8 kişi ölmesi olayının şahidi)

20 Mayıs 2012

9-İdris ve Şeyhmus ŞİN (23 Ocak 1993 tarihinde Bağlar'da bir kahvehaneye yönelik yapılan ve 6 kişinin yaşamını yitirdiği bombalı terörist saldırıda babaları Salih ŞİN'i kaybeden 2 kardeş)

10-İsmail ZENGİN (27 Şubat 1993 tarihinde Silvan Keklikdere köyünde PKK tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden 3 kişiden biri olan korucu Hikmet ZENGİN'in oğlu)

11-Mehmet TANRIVERDİ ve Hüseyin BARUT (Kulp/Hamzalı Köyü katliamı mağduru geçici köy korucuları)

12-Aydın TURA (28 Haziran 1993 tarihinde Çınar ilçesinde PKK tarafından düzenlenen silahlı saldırı sonucu öldürülen Şeyhmus TURA'nın oğlu)

13-Kerem ve Mizgin CANTÜRK (1993 yılındaki "Lice Olayları" mağduru taksi şoförü ve oğlu)

14-Nezir ARSLAN (1996 yılında 4 öğretmenin şehit edildiği Hantepe Köyünün olay tarihindeki muhtarı) **Ramazan AKTAŞ** (Hantepe Köyünün şu andaki muhtarı, **Mehmet Ali BOZBOĞA** (Olay nedeniyle gözaltına alınıp işkence gördüğünü iddia eden Hantepe Köyü sakini)

15-Mahmut Felat AYDIN (1991 yılında öldürülen Vedat AYDIN'in oğlu)

16-Mücahit AKBAŞ (3 Mart 1994 tarihinde Yenişehir'de Hizbullah terör örgütü tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden Celil AKBAŞ'ın kardeşi)

17-Kenan YAKUBOĞULLARI (Yrd. Doç. Dr. Diyarbakır Dicle Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi)

2. 21-24 Haziran 2012 Tarihleri Arasında Gerçekleştirilen Yerinde İnceleme Programı (Denizli-Aydın-İzmir ve Manisa)

2.1. Denizli (21 Haziran 2012)

2.1.1. İlin Terör Profili

Denizli Valiliği tarafından yapılan "Denizli İlinin Terör Profili" başlıklı sunuma göre;

Denizli ili sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması verilerine göre ülke genelinde 10'uncu sırada yer almaktadır. Sanayi alanındaki hızlı gelişme, güneydoğu ve doğu illerinden Denizli iline olan göçü artırmıştır.

Denizli ili iç güvenlik sebebiyle meydana gelen terör olaylarında 160 asker, 21 polis ve 2 öğretmen şehit vermiştir. Denizli ilinde toplam 92 gazi vardır. Bunların 87'si terör sebebiyle gazi olan askerlerdir. Polis gazi sayısı ise 5'tir.

Denizli Ağrılılar Derneği Başkanı Cesim KARAKUŞ'un sunduğu ve derneklerinin hazırladığı rapora göre ise; Denizli ilinin sanayi kenti olması sebebiyle yaşayan nüfusun yaklaşık %50'sinin dışarıdan göç yoluyla geldiği, Denizli'ye göç edenlerin sırasıyla Burdur, Afyon ve Ağrı illerinden geldiği, göç yoluyla gelen vatandaşların ekonomik durumlarının iyi olmaması nedeniyle varoşlarda yaşadığı belirtilmiş, ayrıca yine KARAKUŞ'un sunduğu Pamukkale Üniversitesinin 2011 yılında göçle ilgili yaptığı ankete göre ise geliri düşük ailelerin çocuklarının okudukları okulda diğer öğrencilerle uyum sorunu yaşadığı belirtilmiştir. Sunumda ayrıca, göçle doğudan gelenlerin suç oranının daha yüksek olduğu, sağlığa erişim noktasında sorunları olduğunu, yerel halkla aralarında iletişim eksikleri ve önyargılar sebebiyle birtakım kötü olayların yaşanabildiği de belirtilmiştir

2.1.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-İsmail ULUTÜRK (26 Ekim 1993 tarihinde Diyarbakır Bismil'de PKK tarafından eşiyile birlikte şehit edilen öğretmen Ayşe Ulutürk KONAKÇI'nın ağabeyi) **Selim KONAKÇI** (Aynı olayda eşi Ayşe Ulutürk KONAKÇI ile beraber şehit edilen öğretmen Numan KONAKÇI'nın kardeşi)

2-Erdal ÖZDEMİR (1993 yılında Bingöl'e 10 km kala otobüsten teröristlerce indirilerek 33'ü şehit edilen 50 askerlerden birisi)

3-Sıdıka ÇEVİK (5 Şubat 1998 tarihinde Mardin Nusaybin ilçesinde silahlı çatışmada hayatını kaybeden Çavuş Tuncay ÖZÇOBAN'ın kardeşi)

4-Hüssam ve Selime AVCI (6 Temmuz 1994 tarihinde Diyarbakır'da pusuya düşürülerek şehit edilen Piyade Er Mehmet AVCI'nın babası ve annesi)

5-Burhan ACAR (11 Nisan 1999 tarihinde Osmaniye'de bombalı saldırı sonucu şehit olan Jandarma Er Süleyman ACAR'ın babası)

6-Sait ELİK (1990 yılında Şırnak'ın Güçlükonak ilçesi Gümüşyazı köyünden Denizli iline göç eden aile reisi)

7-Gülsüm TÜRKER (17 Kasım 1998 tarihinde Hakkari Yüksekova’da hamile kılığındaki PKK mensubu canlı bomba terörist kadının taşıdığı patlayıcıyı Jandarmanın önünde askeri konvoy geçerken patlatması sonucu şehit olan Astsubay Üstçavuş İrfan TÜRKER’in eşi)

8-Burhan ve Ümmühan ÖZTÜRK (24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl yakınlarında otobüsten indirilerek şehit edilen 33 erden biri olan Jandarma Er Mehmet ÖZTÜRK’ün babası ve annesi)

9-Tamer KÖRNES (14 Mart 1993 tarihinde Mardin’in Midyat ilçesinde pusuya düşürülerek şehit olan Jandarma Er Mirza KÖRNES’in oğlu)

10-Levent KOÇU, Mustafa ÖZÇELİK, İbrahim ATİK, İsmail KAPLAN (24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl yakınlarında otobüsten indirilerek 33 erin şehit edilmesi olayından sağ olarak kurtulanlar)

11-İlyas ACAR (22 Eylül 2008’de Hakkâri’nin Yüksekova ilçesinde uzaktan kumandalı bombanın patlaması sonucu yaralanan gazi)

12-Emin TEMİZEL (14 Aralık 2001 tarihinde Şırnak Ortabağ’da nöbet esnasında geçirdiği kaza sonucu şehit olan Mustafa Tayyar TEMİZEL’in babası)

13-Cesim KARAKUŞ (Denizli Ağrılılar Derneği Başkanı)

14-Mehmet Emin ÖZTÜRK (Türkiye Harp Malulü, Şehit, Dul, Yetimler Derneği Denizli Şube Başkanı ve şehit pilot teğmen İbrahim ÖZTÜRK’ün babası)

15-Meltem AKŞİT (Türkiye Harp Malulü, Şehit, Dul, Yetimler Derneği Denizli Şubesi’nde dernek üyesi ve Şehit Yüzbaşı Harun AKŞİT’in eşi)

16-Gıyasettin TAŞER (Denizli Muşlular Derneği Başkanı)

2.2. Aydın (22 Haziran 2012)

2.2.1. İlin Terör Profili

Aydın Valiliği tarafından yapılan “Aydın İlinin Terör Profili” başlıklı sunuma göre;

Aydın ili de terör olaylarının meydana geldiği bir olarak göze çarpmaktadır. Aydın ilinde 2011 yılı sonu itibarıyla toplam 158 terör olayı meydana gelmiş, 93 operasyon gerçekleştirilmiş, yakalanan 342 şüpheliden 175'i tutuklanmıştır.

Aydın ili genelinde 166'sı asker, 27'si polis, 10'u öğretmen, 2'si orman görevlisi olmak üzere toplam 215 şehit bulunmaktadır.

Şehitlerin 98'i asker, 8'i polis ve 3'ü öğretmen olmak üzere toplam 109'u terör eylemleri veya operasyonları sırasında şehit olmuşlardır.

2.2.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-Dilek SEPETÇİ (Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar OKKAN'a düzenlenen suikastta şehit olan Mehmet SEPETÇİ'nin eşi)

2-Seda TAVŞANCI (8 Ekim 2008 de Diyarbakır'da polis okulu servis aracına PKK tarafından düzenlenen saldırıda şehit olan Polis Memuru Ramazan TAVŞANCI'nın eşi)

3-Münevver ve Hakan AS (2008 yılında Hakkâri Yüksekova'da iftar saatinde işten eve dönerken uzaktan kumandalı bombanın patlatılması sonucu şehit olan Ragıp AS'in annesi ve kardeşi)

4-Şerife ve Bekir ÇETİN (19 Ekim 2011'de Hakkâri Çukurca'da nöbette açılan ateş neticesinde şehit olan Mehmet ÇETİN'in babası ve annesidir.

5-Raziye AKDENİZ (1988 yılında şehit olan sınıf öğretmeni Adem AKDENİZ'in Annesi) **Adem AKDENİZ** (Şehit Adem AKDENİZ ile aynı adı taşıyan yeğeni)

6-Sevil ESİN (Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN'in eşi)

7-Behiye ve Hayrettin KAYA (Terör yüzünden köylerini terk etmek zorunda kalarak Aydın'a göç eden ve PKK tarafından kandırılarak dağa çıkarılan oğulları Tahir KAYA'yı 2004 yılında çatışma neticesinde kaybeden Siirt'li çift)

8-Lokman AŞIKAR (Köy boşaltılması neticesinde 1993 yılında Şırnak Alkemer köyünü terk ederek Aydın'a yerleşen ailenin mensubu)

9-Sebahattin AKIN (1990 yılında Muş'un Hasköy ilçesi Karakütük Köyü'nden terör nedeniyle Aydın'a göç eden)

10-Ramazan TÖR (1974 yılında Siirt Kurtalan'dan Aydın'a göç eden 8 çocuğundan biri olan Talat TÖR 1994 yılında dağa çıkan baba)

11-Mehmet Nezir SARKUŞ (Terör yüzünden Siirt'in Kurtalan ilçesi Konakpınar Köyünden 1993 yılında Aydın'a göç eden)

12-Kazım ÖCAL (1990 yılında Bitlis'in Hizan ilçesinden terör nedeniyle Aydın'a göç eden)

13-Akif ÇALLI (2006 yılında Kuşadası ilçesinde PKK terör örgütü tarafından minibüse düzenlenen bombalı saldırıda yaralanan)

2.3. İzmir (23 Haziran 2012)

2.3.1. İlin Terör Profili

İzmir Valiliği tarafından yapılan "İzmir İlinin Terör Profili" başlıklı sunuma göre;

İzmir ilinde toplam 1 büyükşehir, 30 ilçe, 54 belediye ve 597 köye ve 4 milyon nüfusa sahiptir. İzmir ili, en fazla göç alan illerden birisidir. Bu yoğun göç, güvenlik, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler alanlarında yatırım ihtiyacını da arttırmakta, istihdam konusunu da bir sorun olarak ortaya çıkarmaktadır.

TÜİK rakamlarına göre İzmir'e; 1975-1980 arası 203.000 kişi, 1995-2000 arası 306.000 kişi, 2010-2011 arasında sadece bir yılda 110.000 kişi göç etmiştir.

1980-1990 yılları arasında, aşırı sol terör örgütlerinin faaliyetleri hız kazanmış, silahlı ve bombalı eylemler gerçekleştirilmiş, 1990-2000 yılları arasında ise bölücü terör örgütü ve Hizbullah terör örgütünün yapısal faaliyet ve eylemleri İzmir ilinde artmıştır.

İzmir'de bu yönde meydana gelen en önemli olaylarda;

2007 yılında, Bornova'da PKK terör örgütünün düzenlediği açık pazar yerindeki bombalama eylemi sonucunda 17 vatandaş yaralanmış, 1 vatandaş hayatını kaybetmiştir.

Buca'da, 2007 yılındaki 2 patlamada ise 11 vatandaş yaralanmış, 1 vatandaş hayatını kaybetmiştir.

2008 yılındaki eylemde Eşrefpaşa, Konak'ta 8 polis, 2 asker ve 7 vatandaş yaralanmış, 1 asker Şehit olmuştur.

2011 yılında, Foça ilçesinde PKK terör örgütü iki defa orman yakma eylemi gerçekteşirmiştir. Eylemi gerçekteşirenler yakalanarak tutuklanmıştır.

Son olarak,2012 yılında, Diyarbakır bölge sorumlusu olarak bilinen bir kişi 22 kilogram patlayıcı ve 9 adet düzenek ile İzmir'de yakalanmıştır. Bu düzeneklerden iki tanesinin, jammer cihazlarının etki etmediği, çok gelişmiş, bugüne kadar hiç ortada olmayan, PKK'nın elinde olmayan iki düzenek olduğu görevliler tarafından tespit edilmiştir.

İzmir ilinde 313 asker, 2 köy korucusu,115 polis, 7 öğretmen Şehit olmuş 2 sivil vatandaş da hayatını kaybetmiştir.

2.3.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-Hatice İŞBİLEN (İzmir Şehit Aileleri Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve 05 Mart 2000 tarihinde trafik kazasında Şehit olan Binbaşi Erhan İŞBİLEN'in eşi)

2-Hamit ASLAN (31 Mayıs 2010'da Şehit olan erbaş Ferhat ASLAN'ın babası, aynı zamanda, terör nedeniyle Mardin Kızıltepe Beşdeğirmen köyünden, Mart1993'te göç eden aile reisi ve İzmir Şehit Aileleri Derneğinde yönetimde)

3-Methiye ve Hasan OĞUZ (15 sene önce Batman'ın Karapınar Köyünde çıkan çatışmada Şehit olan Korucu Őükrü OĞUZ'un eşi ve oğlu)

4-Münire ve Hasan TEMEL, Hayriye TEMEL ÇATAK (1989'da Siirt'in Eruh ilçesinde PKK tarafından kaçırılarak Şehit edilen öğretmen Ersin TEMEL'in annesi, ağabeyi ve ablası)

5-Zehra, İbrahim ÖZCAN ve Dilek ÖZCAN SARIDAĞ (1994 yılında Batman'da görev yaparken PKK tarafından Şehit olan Öğretmen Erkan ÖZCAN'ın babası, annesi ve kız kardeşi)

6-Kevser ve İrfan ERASLAN (02 Ekim 2007 tarihinde İzmir Şirinyet TANSAŞ önünde PKK tarafından patlatılan bomba ile hayatını kaybeden Atilla ERASLAN'ın anne ve babası)

7-Görkem Emre ÖZ (3 Ocak 2008 tarihinde Diyarbakır'da Final Dershanesinin önünde PKK tarafından gerçekleştirilen patlamadan yaralı olarak kurtulan öğrenci)

8-Hüseyin OĞUZ: (Yazar, Emekli Jandarma İstihbarat Astsubayı)

9-Şadıman ŞENBALKAN: (Yazar)

10-Ali Rıza ÖZBAL: (Sakarya'da trafik kazasında görevi başında 21 Mart 2003 tarihinde şehit olan askerin babası)

11-Şehrinaz KESKİN: (1992 yılında Mardin Kızıltepe'de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Mehmet KESKİN'in kızı)

12-Hümeyra TAŞKIRAN: (30 Ekim 1997 tarihinde Hakkâri'de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Sebahattin TAŞKIRAN'ın eşi)

13-Yavuz ALPHAN: (1992 yılında Şırnak'da PKK ile girilen çatışmada şehit olan asker Mustafa ALPHAN'ın babası, İzmir Şehit Aileleri Derneği Başkanı)

2.4. Manisa(24.06.2012)

2.4.1. İlin Terör Profili

Manisa Valiliği tarafından yapılan "İzmir İlinin Terör Profili" başlıklı sunuma göre;

Manisa ilinden terörle mücadele sırasında verilen şehit sayılarına göre; er ve erbaş 167, uzman erbaş 10, astsubay 15 ve subay 30 olmak üzere toplam 222 asker şehit olmuştur. Yine Manisa ilinden polis memuru 23, komiser yardımcısı 2, komiser 3 ve emniyet müdürü 1 olmak üzere toplam 29 polis şehit olurken, şehit olan öğretmen sayısı ise 5 olmuştur. Manisa ilinden verilen toplam şehit sayısı ise 256'dır.

Şehit olan askerin 102'si çatışmada, 13'ü mayın ve patlayıcı madde ile, 26'sı uçak/helikopter kazası, 29'u araç kazası, 12'si silah kazası, 8'i ise muhtelif olaylar sonucu şehit olmuştur.

Şehit verilen polisler ise genelde çatışma ve mayın ve patlayıcı madde ile şehit olmuşlardır.

Manisa ilinde toplam 67 asker malul gazi, 471 muharip asker gazi ve 8 polis gazi olmak üzere toplam 546 gazi bulunmaktadır

Manisa ili özellikle göç almasının bir sonucu olarak çeşitli terör olaylarına da maruz kalmaktadır. 2008 yılında toplam 23, 2009 yılında 18, 2010 yılında 15, 2011 yılında 29 terör olayı meydana gelmiştir. Olaylar genelde siyasi içerikli yazılama, korsan gösteri yapma, terör örgütü propagandası yapma, buluntu mühimmat ve molotoflu saldırı şeklindeki olaylardır.

TÜİK kayıtlarına göre Manisa ili merkezine, doğu ve güneydoğuda bulunan illerden toplam 69.839 kişinin göç etmiştir. Bu göçlerin 27.719'u Turgutlu, 15.414'ü Salihli ve 152'si ise Akhisar'a olmuştur.

2.4.2. Görüşme Yapılan Kişiler

1-Mevlid ve Şakir GÜÇLÜ: (06 Eylül 1989 tarihinde Siirt'te PKK tarafından kaçırıldıktan sonra şehit edilen öğretmen Durmuş GÜÇLÜ'nün babası ve ağabeyi)

2-Fadime ve Yasin HIŞIR: (1989 yılında Ardahan Göle ilçesi Gedik köyünde PKK tarafından öldürülen Casim HIŞIR'ın Manisa'ya göç eden eşi ve oğlu)

3-Hüseyin, Zero ve Methi ÖZTUNÇ: (Terör nedeniyle Manisa'ya göç eden 13.09.1993 tarihinde çatışmada engelli hale gelen köy korucusu, mayına basarak ayağı parçalanan eşi ve oğulları)

4-Emine DURUKAN: (26 Haziran 2011 tarihinde Van'ın Saray ilçesinde şehit olan Astsubay Erkan DURUKAN'ın eşi)

5-Şengül ONAN: (26 Kasım 1988'de Mardin ili Bepez köyü kırsalında PKK tarafından şehit edilen polis memuru Hikmet ONAN'ın annesi)

6-Şengül SİPAHİOĞLU ve Azra DAYIOĞLU: (24 Mayıs 2007'de Şırnak ili Güçlükönak ilçesinde PKK tarafından döşenen mayına basması sonucu şehit olan Uzman Çavuş Vedat DAYIOĞLU'nun eşi ve kızı)

7-Aysel ve İsmet ALAKUŞ: (10 Temmuz 1996'da Van ili Başkale ilçesi Gelenler köyünde PKK ile gerçekleşen çatışma sonucu şehit olan Er Ferhat ALAKUŞ'un anne ve babası)

8-Fahriye ÖZDEMİR: (10 Ekim 2007'de terzi dükkânına PKK tarafından yapılan bombalı saldırıda şehit olan polis memuru Hüseyin ÖZDEMİR'in eşi)

9-Abdullatif GÜLMAK: (Bitlis'in Hizan ilçesinden terör nedeniyle ailesiyle birlikte göç etmek zorunda kalan kişi)

V. BÖLÜM: TERÖR SORUNUNA İLİŞKİN TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

Terör nedeniyle yaşanan yaşam hakkı ihlallerini analiz ederken terör sorununa ilişkin tespit ve değerlendirmeler büyük önem taşımaktadır. Bu analizlerin başlıca referansları terörün ortaya çıkış nedenlerinin ortaya konulması, sorunun isimlendirilmesi ve süreç içinde yaşananların anlamlandırılması biçimindedir.

Raporda dinlenen mağdurlar ve toplantılara katılan milletvekillerinin tespit ve değerlendirmeleri, konuya ilişkin tespitleri olan kişiler esas alınarak bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Sorunun Temeli, Nedenleri ve İsimlendirilmesi

1.1. Tarihsel Sosyolojik Değerlendirme

Alt Komisyonun 24.11.2011 tarihinde dinlediği Prof. Dr. Vedat BİLGİN sorunun temellerine ilişkin tarihsel ve sosyolojik bir değerlendirme yaparak;

“Türkiye’de terör meselesi üzerinden gündeme gelen güneydoğu, Kürt meselesi, her nasıl tanımlanırsa tanımlansın bu meselenin insani boyutlarını anlamak için hangi yöntemle bakmamız lazım meseleye? Meselenin parametreleri nedir?...”

Sosyal bilimlerle uğraşanların çok iyi bildiği gibi milletleşme olayı yeni bir olaydır. Kavimlerle milletler aynı şeyler değildir. Milletleşme olayı 19’uncu yüzyılda meydana gelmiş bir olaydır...

Toplumsal aktörlerin ortaya çıkmadığı milletleşme sürecinin, ekonomik mekanizmalarının, kurumlarının oluşmadığı bir aşamada milletleşmeyi İmparatorluğun içerisindeki kadrolar, milletleşme meselesini onlar projelendiriyorlar. Kim bu kadrolar? Militer ve sivil bürokrasi. İmparatorluğun içerisindeki en güçlü unsurlar bunlar ve çoğu da bunların içerisinde çıkmış olan ve bunlarla alakalı olan aydınların meselesi hâline geliyor...

Terörle meseleyi birbirinden ayırmak lazım. Terör çözülür, çözülmez, terör ayrı bir olaydır. Bağlantıları yok mudur? Hepimiz biliyoruz, bağlantıları vardır ama etnik mesele terörle birlikte çözülmez. Yani terörü çözersiniz, etnik meseleyi çözemeyebilirsiniz, çünkü etnik mesele tarihsel bir meseledir, bu bahsettiğim bağlamda dikkate aldığımız zaman, yani milletleşme sürecinin toplumsal ve ekonomik dönüşümleriyle ilgili mekanizmaların oluşmamasıyla veya farklı biçimde oluşmasıyla bağlantılı olan bir meseledir.

Dolayısıyla onu terör içerisinde, terörün şeyleri içerisinde ele almanın doğru olmadığını, yanıltıcı olabileceğini söylüyorum. Terörü çözeniz de onu çözemeyebilirsiniz, çünkü o uzun vadeli bir problemdir...

Türkiye'nin antidemokratik yüzünün yarattığı, dönemlerinin yarattığı problemleri ön plana çıkararak kendisine bir retorik oluşturmuş bir örgüt yapısı var. Her terör örgütünün kendisini haklılaştırdığı, meşrulaştırdığı bu tür problemleri takdim etme biçimi vardır, bunu anlıyoruz. Bu örgüt yapısı ideolojisini bu problemler üzerine düzenlemiştir çünkü ideolojisini kendisi yaratmamıştır. Bu ideoloji bildiğimiz gibi daha çok Stalinist bir örgüt şeması üzerinde hareket eden bir yapıdır. Bunun da muhtelif mücadelesinin muhtelif aşamaları vardır. Dolayısıyla, bu meseleyi o yapının içerisinde, o ideolojinin ve o ideolojiye bağlı örgütlenmenin stratejik hedefleri içerisinde ele almamız lazım. Yani terör meselesinin çözülmesini, bu Stalinist örgütlenme modelini ve bunun bölgeye yansımalarını dikkate almadan değerlendirmenin yanlış olacağı kanaatindeyim. Bunu hele hele etnik mesele içerisinde ele almak doğru değildir...

Etnik meselenin günümüzdeki en önemli göstergelerinden birisi, en önemli bu terör bağlamıyla da daha ön plana çıkmış göstergelerinden bir tanesi nedir? Bugüne kadar bölgede uygulanan, çeşitli dönemlerde farklı biçimlerde uygulanmış olan devlet politikalarıdır...

Bu meselelerden birisi de tabii ki Kürtçe meselesidir. Kürtçenin bilhassa çeşitli dönemlerde zorla, baskıyla susturulmaya çalışılması, 12 Eylülde fiilen yasaklanması, suç hâline getirilmesi, askerî darbe dönemlerinde gerçekleştirilen sürgünler, bunların hepsini birlikte düşündüğümüz zaman devletin bu antidemokratik yüzünün ya da Türkiye'nin millî devletleşmesi süreciyle, millî devletleşme sürecinin karakteriyle yani bürokratik ve militer bir millî devletleşme sürecinin demokrasi olmadan yarattığı sorunlar olarak görebiliriz”⁸⁴.

Bölgede yaşanan terörün ve şiddetin nedenleri ve doğurduğu toplumsal sonuçlara ilişkin bir değerlendirme de Alt Komisyon tarafından Diyarbakır’da dinlenen Dicle Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç Dr. Kenan YAKUBOĞULLARI tarafından yapılmıştır. Bölgedeki 10 yıllık gözlemlerine dayanarak bir çerçeve çizmeye çalışan YAKUBOĞULLARI;

- Bölgede bir zihinsel bulanıklığın olduğunu ve bunun hala sürdüğünü,
- Bölgenin siyasi iradesini temsil ettiği söylenen temsilcilerin ideolojik temeliyle bölgedeki insanların ideolojik temeli arasındaki çelişki bulunduğunu ve buna rağmen, kendilerine somut bir seçeneği sunulamamış olmasından dolayı bölge insanları o siyasi irade ile bir araya gelebildiğini,
- Bölgedeki siyasal, kültürel ve sosyal oluşumlarda geçmişten beri yaşanan mağduriyetlerin sürekli duygusal bir zindelik içinde tutulduğunu,
- Bölgede terörün bir rantı olduğunu ve bu rantın birçok meslek grubuna kaynak sağladığını,

⁸⁴ Alt Komisyonun 24.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

- “Hizbullah” örgütünün şiddet ve teröre bulaşan yapısının doğurduğu negatif algının gençlerde dine karşı bir duyarsızlığa veya çekingenliğe neden olduğunu,
- PKK hareketinin bölgede klasik aşiret yapısına yöre tabiri ile “maraba” yapısının içinden bir tepki olarak doğmuş olmasının, ağalık sistemine yakın duran ve onların yöredeki yapısını meşrulaştıran mollaların temsil ettiği din anlayışına karşı gençlerin olumsuz tavrına sebep olduğunu,
- Diyarbakır’da sayıları yüzlerle ifade edilen dernek ve sivil toplum örgütlerinin hemen hepsinin aşağı yukarı aynı dil ve söylem biçimiyle bölgesel sorunlara yaklaştığını, bu bağlamda, sorunları ön yargısız tartışan, sorgulayan ve kamu önünde paylaşan ne bir aydın tipi ne de bir sivil yapı görülmediğini,
- Fakültelerdeki öğrencilerin %95’lere varan bir bölümünün liseden beri aynı sınıflarda okumakta olduğunu bu durumun bir ufuk darlığını beraberinde getirdiğini,
- Dışarıdan Diyarbakır’a gelen öğrencilerin Devlet yurtlarında barınma şansı olmadığını, bir takım öğrencilerin baskısı altında kalarak kenti terk ettiklerini,
- Bölgede bir “devlet karşıtlığı” olduğunu ancak buna karşılık Devlet Memuru olmak için Türkiye de en yoğun talebin de burada olduğunu,
- Bölgede terörün 3 toplum kesimi yarattığını: İlk grubun terörün ve onun sağladığı ortamın rantını elde etmeye çalışan sınırlı bir kesim olduğunu, ikinci kesimin “birinci derecede mağdurlar veya kandırılmışlar” denilebilecek bir zümre olduğunu ve bunları hiçbir şekilde ikna etmenin mümkün olmadığını, üçüncü grubun ise artık yaşanan bu sıkıntıların kesin olarak bitmesinden yana olan ve bunun samimiyetle ifade eden çok geniş bir kitle olduğunu, ancak bunların önünde siyasi ve entelektüel anlamda bir yol gösterici bulunmadığını
- Bölgede “resmi” anlamda devletin her zaman var olduğunu ancak, “sivil” anlamda devletin bölgede olduğundan söz etmenin zor olduğunu, yani yöre halkının sorunlarını ve sıkıntılarını giderecek, insanların bir çözüm müessesesi gibi algılayacakları yapının olmadığını,
- Kitlelere, özellikle idareciler ve siyasiler tarafından belli konularda net açıklamalar yapılmadığını, o konuda boşluğu başkalarının en kötü senaryo ya da kurgu ile doldurmalarına meydan verildiğini,
- Bölgede büyük potansiyel oluşturan genç nüfusun “gelecek” diye bir kaygısı olduğunu, “dağa çıkan” birçok genç için diğer umutların ve beklentilerin kendisi için bir karşılık olmadığı noktada bu yola mecbur kaldığını, dolayısıyla onların gelecek kaygılarını giderecek seçeneklerin önlerine sunulması gerektiğini
- Bölgede “sosyal yardım” adı altında dağıtılan kömür vb. yardımların işlevsel olmadığını, alınan yardımların ucuz fiyatla satılması gibi istismarların yapıldığını ve burada yardımlara dayalı ikincil bir piyasanın teşekkül ettiğini

İfade etmiş ve dolayısıyla hem sorunun nedenleri hakkında önemli noktalara temas etmiş hem de bu nedenlerin ortadan kaldırılmasıyla çözüm noktasında bazı hususlara ışık tutmuştur⁸⁵.

Terör sorununun ortaya çıkışına ilişkin tarihsel derinlikte daha da geriye giden değerlendirmeler yapan konuklar da olmuştur.

Kemal BURKAY terör sorununun ortaya çıkışını; 1960 ihtilali sonrası doğu ve güneydoğuda yaşanan bazı demokratik hak talebi içeren isteklerin üzerine devlet tarafından bastırmak üzere gidilmesi, 12 Martta bu yönde sistematik baskı anlayışına geçilmesi, hatta zaman zaman bunun kontrgerilla denilen yapılar tarafından gerçekleştirilmesi ve aynı yaklaşımın sol hareketlere gösterilmesinin sonucu olarak bu taleplerin demokratik ortamlarda dile getirme imkânı kalmayışıyla illegalite ve terörle ifade edilmesine giden yola kapı aralanmasına bağlamaktadır. BURKAY, 6-7 Eylül Olayları, 1 Mayıs 1977 Olayları, Maraş Olayları, Çorum Olayları, Malatya'da Fendoğlu'nun Bombalı Mektupla Öldürülmesi Olayı ve üniversitedeki 16 Mart Olaylarının hep kontrgerilla yapılanması tarafından gerçekleştirilen olaylar olarak ifade etmektedir⁸⁶.

1.2. Az gelişmişlik

Terör olaylarının ve bölgede yaşanan az gelişmişliğin nedenlerine ilişkin bir değerlendirme de Alt Komisyon tarafından 11.01.2012 tarihinde dinlenen Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN'den gelmiştir. ÇEÇEN;

“Gerçekten bugün Güneydoğu Anadolu’da halkı kaçakçılığa zorlayan, Güneydoğu insanını böylesine bir süreç içerisinde terör ortamında, savaş ortamında, sınır boyunda kaçakçılık eylemlerine sürükleyen nedenler üzerinde de biraz durmak istiyorum ve maalesef, Türkiye Cumhuriyeti devletinin şimdiye kadar yapmadığı bir şeyi de burada vurgulamak istiyorum, o da Güneydoğu ve Doğu Anadolu’nun hâlâ Türkiye’nin arka bölgesi, arka ülkesi konumunda kalmasıdır ki Osmanlı dönemine bakarsak Osmanlı’nın bütün yatırımlarının Balkanlara yapıldığını, Anadolu’nun ihmal edildiğini görüyoruz.

Abdülhamid dönemine kadar ama şimdi, benzeri bir süreç maalesef Türkiye’de de Ankara’nın batısı ve Ankara’nın doğusu gibi ülke ikiye bölündüğü noktada Doğu Anadolu’nun ihmal edildiğini ve bu coğrafyaya ciddi yatırımların yapılmadığını görüyoruz ama bu coğrafyaya Türkiye Cumhuriyeti en büyük yatırımını yapmıştır biliyorsunuz, GAP projesi ama GAP projesi Türkiye’nin öncelikli projesi değildir. Türkiye’nin öncelikli projesi Konya Ovası Projesi’dir...

Türkiye’nin en büyük zenginlerinin İstanbul civarında toplandığını, o yeşil Bursa Ovası ile Sakarya Ovası’nın sanayi tesislerine gömüldüğünü ve Doğu Anadolu’ya yatırım yapılmadığını...

⁸⁵ Alt Komisyonun 20.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁸⁶ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

Doğu Anadolu'da toprak reformunun yapılamaması Doğu Anadolu'da feodal düzenin bugüne kadar devam etmesine yol açmıştır ...

O coğrafyaya devletin hâkim olması noktasında dağınık köylerin birleştirilmesi, merkez köylere yönelmesi ki bu köy-kent projesi olarak gündeme getirildi ama bu Güneydoğu'da uygulanmadığı içindir ki ... yoksulluğun devam etmesi ve maalesef o yoksul kitlelerin içerisinden devşirilen kadroların da yoğun bir şekilde teröre yönlendirilmesinin gündeme geldiğini görüyoruz.⁸⁷

Şeklindeki değerlendirmesiyle bölgede yaşanan terör olaylarını, bölgedeki geri kalmışlığa ve halkın bu ortamda kaçakçılık gibi işlerle uğraşmasına da neden olacak şekilde bölgenin devlet tarafından hep “arka bölge/ülke” olarak görülmesi ve gereken yatırımları yapmamasına, özel sektörün de bölgeye gitmemesine, toprak reformu yapılamaması nedeniyle bölgedeki feodalitenin sürmesine ve köylerin köy-kent projesi benzeri projelerle dağınıklığının önlenmesine bütün bu faktörlerle oluşan yoksul kesimin de teröre yönlenmesine bağlamıştır.

Benzer bir değerlendirme de eşi Hatice BELGİN'i 29.10.2011'de Bingöl'de canlı bomba olan teröristin üzerine çocuklarını korumak amacıyla atlaması sonucu bombanın patlamasıyla oğlu Veysel BELGİN ile birlikte kaybeden Kadri BELGİN'den şu şekilde gelmiştir;

“Doğu'da, Güneydoğu'da otuz yıldan beri çok eksik kaldı. Belki bu son on-on iki yıl içerisinde bir şey var ama on iki yıl önce devlet orada hep sınıfta kalmıştır yani çünkü sahip çıkmamış kendi vatandaşlarına”

1.3. Sorunun İsimlendirilmesi

Kadri BELGİN sorunun isimlendirilmesi noktasında da fikirlerini belirterek sorunu “Kürt Sorunu” olarak nitelemeye karşı çıkmıştır. BELGİN, bu tür nitelermelerin PKK'nın yaptığı terör eylemleri ile Kürtler arasında bağlantı kurmayı çağrıştırdığını ve bu olayları Kürtler ile alakası olmadığını, El Kaide'nin yaptığı eylemlerin Müslümanlık ile ilişkilendirilemeyeceği gibi PKK'nın yaptığı eylemlerin de Kürtler ile birlikte isimlendirilemeyeceğini ifadeyle şu görüşleri dile getirmiştir;

“Bu olayı Kürtlere bağlamaya biz anlam veremiyoruz. Yani bir PKK örgütü yapıyor, bir eroin kaçakçısı yapıyor, bilmem kim ne yapıyorsa bunları Kürtlere mal ediyorlar. Yani 1980'e kadar Kürt-Türk olayı diye bir şey yoktu, bu 80'den sonra çıkan bir şeydir. Yani bir örgütü bizlere mal etmeye biz anlam veremiyoruz. Nasıl bir El Kaide örgütü dünyanın

⁸⁷ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

herhangi bir yerinde olay yaptığında Müslümanlara mal edildiği zaman bütün İslam ülkeleri ayaklanıyorsa biz de aynı şekilde düşünüyüyoruz.

Yani bir örgütü bizlere niye mal ediyorlar ki? Yani ben onu anlamıyorum. Şimdi, bakıyoruz, basından takip ediyoruz, televizyonlardan takip ediyoruz; bizim aydınlarımız, yazarlarımız, çizerlerimiz kalkıyor, işte, Kürt meselesi. Kürt meselesi yok ki ortada. “Kürt sorunu” diyorlar, biz sorun muyuz ki? Biz bugüne kadar sorun mu yaratmışız ki bize diyorlar Kürt sorunu? Biz bunu kabul etmiyoruz, kesinlikle biz kabul etmiyoruz...

Bu örgüte destek verenler kimlerdir? Sınırdaki eroin kaçakçılığı yapanlar, sınırdaki mazot kaçakçılığı yapanlar, sınırdaki medikal kaçakçılığı yapanlar, sınırdaki hayvan kaçakçılığı yapanlar”⁸⁸.

Alt Komisyon tarafından Denizli’de dinlenen Denizli Ağrılılar Derneği Başkanı Cesim KARAKUŞ da ülkede “Kürt Sorunu” olduğuna inanmadığını, isteyen herkesin her iş olanağına sahip olabildiğini, dış güçlerin terör sorununda rolü olduğunu ifade etmiştir⁸⁹.

1.4. Teröre Neden Olan Anlayış

Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihinde dinlediği Ümit FIRAT, terör konusunda yapılan en önemli yanlışlardan birisinin terör yaşanan bölgede yaşayanların cezalandırılması şeklinde sonuçlanan uygulamalar olduğuna ve bu uygulamaların da eski dönemlerden kalma bir cezalandırma anlayışından başka bir şey olmadığına şu şekilde dikkat çekmiştir⁹⁰;

“1984 yılında başlayan, işte, o 1984 Ağustosundan sonra başlayan süreçte, dikkat ederseniz herhangi bir köyün yakınında, bir çevrede bir hadise patlak verdiği zaman, buna, bu olaya karşı –Sezgin (İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU’yu kastederek) de bölgede yaşıyordu büyük ölçüde, pek çok insanın avukatıydı- sadece o insan değil ya da o grup, o hareket değil, o bölge de–ki önce köy ya da köyler, hatta onu kapsayan başka alanlar da–topyekûn bu olayın sonuçlarından ötürü, yarattığı etkiden ötürü cezalandırılıyor, mahkûm ediliyordu.

Ne oluyordu? Bir yerde birkaç olay olduğunda, bir olay olduğunda o köy boşaltılıyordu ya da yakılıyordu ya da ateşe veriliyordu, işte, o köylerin boşaltılması için ya da gidip zorla korucu yapılmak isteniyordu, silah almayanlar, kabul etmeyenler köylerini terke zorlanıyordu. Bunu herhangi bir jandarma başçavuşu, komutan, teğmen, üsteğmen

⁸⁸ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁸⁹ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁹⁰ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

yapıyordu ve bu önemli ölçüde etkili oldu ve bugün çok önemli, devasa boyutlara ulaşan bir problem doğdu.

Neydi? Bu, işte, o dediğim tarihin eski dönemlerinden kalma bir cezalandırma yöntemi. Hukuk dışıydı, adil olmayan bir cezalandırma yöntemi, ama bir olaydan bütün bir toplum cezalandırıldı ve büyük travmalara, büyük kırılmalara, acılara yol açtı.”

Ümit FIRAT bu yaşananların nasıl bir soruna yol açtığına dair fikirlerini ise şu şekilde ifade etmiştir⁹¹;

“Kürtler normal bir evrimi yaşayıp tarih sahnesinde yer alabilecekken, bir kırılmayla, bir göçle, bir panikle, bir hayat, can kurtarma kavgasıyla sokaklara döküldüler, mağdur oldular ve orada yani “ben Kürt’üm.” demeye başladılar, ama yani daha önce de Kürt’üler bu insanlar. Normal bir evrimi izlemediler, sakat bir doğum oldu.

Kürtler tarih sahnesine daha onurlu, daha bir bütünlüklü, daha bir hasarsız çıkabilirlerdi, öyle bir evrim yaşanıyor zaten, ama burada, âdeta arı kovanına çomak sokulurcasına birdenbire bütün arıları dışarı çıkararak, işte, herkes ya da orada ne kadar arı olduğu tespit edilmeye çalışıldı, bu sağlıklı bir doğum olmadı, bu husumete dayalı bir gelişme oldu, bu aynı zamanda bütün bir toplumun geleceği bakımından büyük kırılmalara, büyük travmalara yol açacak bir gelişme oldu ve bugün, işte, bundan otuz yıl önce, yirmi yıl önce hatta, Kürt meselesi dediğimiz zaman alt alta sıralayacağımız belki on, belki otuz başlık söz konusu olabilirdi, ama bunlar katlamalı olarak bugün günümüzde her bir başlığın altında pek çok başlıklar da ortaya çıkarak mesele büyüdü, içinden çıkılmaz bir hâle geldi ve büyük bir çatışma, kırılma ve sadece Kürtler arasında değil, Kürt olmayan yurttaşlar arasında büyük bir tedirginliğe, endişeye, paniğe yol açtı ve bu bir ayrımcılığa da yol açtı...

Türkiye’de işte, hep söylenir, bin yıllık beraberlik, kardeşlik bir referans olarak gösterilir. Buna yetiyor mu? Yetmiyor bu bölünmeye, bu kırılmaya. Zaten yetmeyecekti de ... bir güvensizlik, bir ayrışma yaşanıyor.

Bu psikolojik bölünmeyi zaten bundan yirmi beş, otuz yıl öncesinden itibaren yaşıyorduk. Yani önce Türkiye dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan, ama farklı kimliklere sahip insanlar arasında bunu gördük. Yani Almanya’da, Fransa’da, İsveç’te Kürtler ve Kürt olmayan arasında bir ayrışma, bir kopuş yaşıyordu 1980’li yıllardan itibaren, 12 Eylül rejimiyle birlikte özellikle. Büyük bir siyasi mülteci, bir göç olduktan sonra

⁹¹ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

da bu çok belirginleşmeye başlamıştı, ama bu giderek Türkiye'de günlük hayata girdi ve bu psikolojik ayrışma sosyal bir bölünmeye, sosyal bir ayrışmaya da yol açtı ve bugün onun nasıl telafi edilebileceği, bunun önünün nasıl alınabileceği konuşuluyor. Aynı kentten, aynı kapı komşu insanlar birbirleriyle artık selamı sabahı kesebiliyorlar.

Bu, tabii, bu şiddetin, bu çatışmanın yarattığı birtakım sonuçlardır ama, bununla ilgili ne gibi tedbirler... Yoksa siz sanığı yakalarsınız, hatta içeri de atarsınız. İşte, Abdullah Öcalan İmralı'da yatıyor, on iki senedir yatıyor. Ne oldu? Yani orada yatmasın demiyorum, tabii yatabilir, ceza infaz sistemi bunu gerektiriyorsa, ama onun da bir süresi olur, bir makul nedeni olur, yatırılırsınız, cezalandırılırsınız, ama ne oluyor? Yani bunu yakalayınca iş bitmiyor demek ki, devam ediyor. Bunun önünün kesilmesi neyle mümkündür? Yani sanıkları, failleri topyekûn yakalamakla...

Siz bir çeteyi, bir kriminal yapıyı çökertebilirsiniz, ama burada başka bir şey var, bunu öğrenmek lazım. Bunun topluma yansıma biçimi farklı, çünkü herhangi bir kriminal örgüt gidip bir yeri basıp bankayı soymuyor, birilerini öldürmüyor burada. Ölümler oluyor, soygunlar, işte, talanlar, yağmalar da olabiliyor, ama neticede bu faillerin yakalanmasıyla önlenmiyor, önlenemiyor, başka bir yerden bakmak lazım ve bu toplumdaki bu yarılmayı, bu ayrışmayı önlemenin yolları araştırılabilir.”

FIRAT, son zamanlarda terör olayları meydana geldikten sonra sorunları daha da derinleştirecek şekilde uygulamaların artık söz konusu olmadığı yönündeki görüşlerini;

“26 asker öldürüldüğü gün o bölgedeki insanlar köyleri yakılmak suretiyle göçe zorlanmadılar ya da arta kalan kısmı koruculuğa zorlanmadı, direkt olayla ilgilenildi. Bu, pozitif bir olaydır. Eskiden olsaydı orada şu anda pek köy möy kalmamıştı, yaşamıyorlardı ya da göçe zorlanmışlardı. Bugün o yapılmıyor, işte o demin söze başlarken söylediği topluca cezalandırma, o eski hukuk ya da hukuksuzlukta gördüğümüz hadiseler olmadı.”

Şeklinde belirttikten sonra Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanununun düzenlemeleriyle terör örgütü mensubu olmaktan yargılanmanın kolaylaştırıldığı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'nin tazminata mahkûm edilmesi sonrası ödenen tazminatların sebep olan görevlilerden değil de devlet bütçesinden ödenmesinin hem sebep olanların cezalandırılmaması hem de bu maliyeti tüm toplumun ödemesi anlamına geldiği yönündeki fikrini de belirttikten sonra Olağanüstü Hal uygulamasının da bölgede bir

mağduriyet ve travmaların kaynağı olduğu yönündeki fikirlerini aynı toplantıda şu şekilde ifade etmiştir;

“Tabii, olağanüstü hâl diye bir hâl vardı, işte, sizler hepiniz biliyorsunuz. Bu hâl, bu olağanüstü hâl, bölgede bir güvenlik tedbiri, bir toplumun güvenliğini koruma tedbiri olmaktan öte, âdeta bir oligarşik yapı, bir sistem, bir siyasi yönetim modeli olarak yıllarca hüküm sürdü ve bu yönetim döneminde çok iyi biliyoruz ki işte, Türkiye'nin defalarca, binlerce kez mahkûm olduğu -gitmeyen davalar tabii ki var- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, birtakım kanun dışı, hukuk dışı uygulamaların kaynağı hâline geldi.

Bu olağanüstü hâlin kapsamındaki illerde neredeyse nüfus yarıya yakın bir biçimde, yarıyı belki de geçti, köylerden kentlere, hatta batıya doğru göçlerle sonuçlandı. Pek çok faili meçhuller, pek çok cinayetler ve bunların yanı sıra bunları organize eden suç odakları, suç örgütleri, çeteler ortaya çıktı, iç infazlar yapıldı, yani bunlara belki de boyun eğmek istemeyen güvenlik yetkililerinin hayatlarına son vermek suretiyle onların ortadan kaldırılmasıyla sistemin devamı sağlanmaya çalışıldı ve olağanüstü bir travma, bir kırılma yaşandı.”

Ümit FIRAT'ın değerlendirmelerine Alt Komisyon Başkanı ve Amasya Milletvekili Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI, OHAL uygulamasına giden yolun 1980'li yıllarda başlayan ve paradoksal olarak birbirini besleyen bir süreçler zincirinin yol açtığına dair bir analizle katkı vermiştir⁹²;

“Türkiye de 80'li yıllardan itibaren açık toplum olma yolunda ilerledi, bunu destekleyen bir altyapısı teşekkül etti, sosyolojik olarak da demokrasiyi, özgürlüğü, toplumsal realiteyle siyasal ilişkilerin birbiriyle örtüştüğü bir çizgide ilerlemeye başladı. PKK tam da böyle bir süreçte ortaya çıktı. Yani 1984 yılında şiddet marifetiyle, sizin biraz önce bahsettiğiniz husumet... Husumet, malum mikro milliyetçiliğin kendisini kurması bakımından çok hayati, stratejik bir hedeftir, sürekli kaynaşmak, ortak olmak, ortak bir geçmişten gelmek ve ortak bir geleceğe yürümek iddialarıyla çelişen bir yaklaşımdır.

Bu tür değerlendirmeleri terör marifetiyle mikro milliyetçilik üzerinden yeni bir dünya kurmak isteyen, o stratejiyi takip eden çevrelerin kabul edebileceği hususlar değildir, çünkü mümkün merteye birbirinden ayırarak ancak ayrı bir topluluk, çok kendine has, ötekine hiç benzemeyen, çok meydan okuyucu bir milliyetçilikle, onu bir siyasi proje olarak ortaya koymaya çalışan bir çizgide ilerledi PKK ve bir bakıma da -benim gördüğüm şu otuz yıllık

⁹² Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

tecrübeye baktığımızda- Türkiye demokrasi ve özgürlükler yolunda ilerledikçe hırçınlığını da artıran bir örgüt olarak davrandı.

Eğer başlangıç itibarıyla birtakım kimliğe ilişkin, haklara ilişkin tezler ve buna yönelik geçmişte Türkiye'ye ifade edilen eleştiriler esasında refleksi bir yapılanma olarak ortaya çıkmış olsaydı, Türkiye'nin almış olduğu mesafeler karşısında sivil siyasete imkân veren bir çizgiye doğru evrilmesi, silahlı mücadeleyi bırakması ve Türkiye'nin bu demokratikleşme ve özgürleşme mecrasında yürümesini destekleyici bir pozisyon alması gerekirdi, öyle olmadığını görüyoruz. Aksine, benim anladığım, terör marifetiyle bir siyasal projeyi gerçekleştirmeye çalışanlar, biraz önce ifade ettiğiniz uygulamaları da çağırırlar, çünkü şartlar derinleştikçe, çatışma güçlendikçe, hak ihlalleri ortaya çıktıkça, buradan hayat bulacak, buradan kitleleşecek, buradan kendini haklılaştıracak ve nihayet terörü meşrulaştıracak, bunu kitlelere taşıyacak bir ortam kurmaya çalışır. O yüzden OHAL'ler, o bahsettiğiniz konular teröre karşı mücadelenin kimi çevreler tarafından kaçınılmaz unsurları gibi görülürken, paradoksal bir şekilde aynı zamanda teröre de destek veren birtakım şartları doğurdu.”

Alt Komisyonun Batman'da dinlediği; terör örgütü mensubu 2 kardeşini ve 1 yeğenini çatışmalarda kaybeden Batman İli Sason İlçesi Belediye Başkanı Muzaffer ARSLAN daha önceleri hem kendisinin hem de ailesinin güvenlik kuvvetleri tarafından baskı gördüğünü, bir şey olduğunda apar topar içeri atıldıklarını ve işkence gördüklerini, bu nedenle halkın nerdeyse dağa çıkmaktan başka seçenek kalmadığını düşündüğünü ifade etmiş,

Batman ili, Gercüş ilçesi Yamanlar köyünde 1992 yılında PKK terör örgütüne katılan ve çatışmada hayatını kaybeden Şehmuz KAVAK'ın ağabeyi Seyfettin KAVAK ise bölgede dışlandıklarını ve ezildiklerini köylerinden kovulduklarını, köylerinin korucuların baskısıyla boşaltıldığını, “Ya korucu olun, ya da defolun gidin” şeklinde baskı yapıldığını 1991, 1992, 1993 ve 1994 yılının 4. Ayına kadar çok baskı gördüklerini, köylülerin büyükşehirliere göçerek perişan olduklarını, korucuların köylerinden adam kaçırdığını sonunda silah alıp korucu olmak zorunda kaldıklarını anlatmış,

Batman'dan terör nedeniyle İstanbul'a göç eden aile reisi Kenan BAVLI, terör nedeniyle okullarının kapandığını geçim kaynaklarının kalmadığını bu nedenle göç ettiklerini, terör nedeniyle Batman'a ve Adana'ya göç eden ailenin reisi Mirza YILMAZ ise köy yakınlarında askerlere meydana gelen saldırı sonrası köyü terketmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir⁹³.

⁹³ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Dinlenen bazı konuklar ise bazı olaylar ile ilgili olarak bu türde imalarda bulunmuşlardır. Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği Başkanı Mehmet Ali DİKKAYA, köylerinde 5 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleşen katliam ile 3 gün önce 2 Temmuzda gerçekleşen Sivas Madımak Otelinin yakılarak 35 kişinin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak dönemin Başbakanı Bülent ECEVİT'in ifadesini şu şekilde dile getirmiştir;

“Merhum Sayın Ecevit'in 1998 yılında, evlerin teslim töreninde bizim yapılan 40 evin teslim töreninde -25'inin de daha sonra temeli atılmıştı o törende- söylediği –o da kasette var efendim- çok önemli bir söz var. “Sivas'ı da Başbağlar'ı da aynı güçler yaptı”⁹⁴.

1.5. Koruculuk Müessesesi

Terörün ortaya çıkardığı önemli sorunlardan birinin de Koruculuk sistemi ve bu sistemin işleyişinde yaşanan sorunlar olduğu da çeşitli toplantılarda dile getirilmiştir.

442 sayılı Köy Kanununda 68-74. Maddeler arasında düzenlenen Koruculuk, 26.03.1985 tarih ve 3175 sayılı Kanunla, 442 sayılı Köy Kanununun 74. maddesinde yapılan bir değişiklikle Geçici Köy Koruculuğu müessesesi halinde oluşturulmuştur. Buna göre Muhtarın teklifi, kaymakamın kabulü ile Gönüllü Köy Korucusu, Valiliğin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile de Geçici Köy Korucusu görevlendirilmektedir.

İçişleri Bakanlığı'ndan alınan verilere göre 31.11.2012 tarihi itibarıyla 45.596 Geçici Köy Korucusu, 19.413'ü Gönüllü Köy Korucusu olmak üzere toplam 65.413 korucu görev yapmaktadır.

İlk olarak 1985 yılında 22 ilde geçici köy koruculuğu uygulaması başlamış, aşağıdaki Tablo 35 incelendiğinde; şu anda sadece Geçici Köy Korucusu bulunan il sayısı 2, sadece Gönüllü Köy Korucusu bulunan il sayısı 8, her ikisi de bulunan il sayısı 17, bunlardan herhangi biri bulunan il sayısı ise 32 olmuştur.

02.06.2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5673 sayılı Kanun ile 442 sayılı Köy Kanununda, korucular lehine emeklilik ve ikramiye ödenmesine ilişkin geniş kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır.

Buna göre 40.000 Geçici Köy Korucusu gecici olarak çalıştırılabilecektir. Bakanlar Kurulu bu sayıyı % 50'sine kadar arttırılabileceğinden 60.000'e kadar Geçici Köy Korucusu çalıştırılabilecektir.

⁹⁴ Alt Komisyonun 25.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

Tablo 35: İllere Göre Korucu Sayıları

	İLİ	GEÇİCİ KÖY KORUCUSU	GÖNÜLLÜ KÖY KORUCUSU	TOPLAM
1	ADİYAMAN	1.075	202	1277
2	AĞRI	1.253	161	1.414
3	ARDAHAN	73	-	73
4	BATMAN	2.165	1.213	3.148
5	BATBURT	-	48	48
6	BİNGÖL	2.296	226	2.495
7	BİTLİS	2.996	2.535	5.531
8	DİYARBAKIR	3.912	1.254	5.166
9	ELAZIĞ	1.548	232	1.780
10	ERZİNCAN	-	1.411	1.411
11	ERZURUM	-	1.177	1.177
12	GAZİANTEP	378	92	470
13	GİRESUN	-	538	538
14	GÜMÜŞHANE	-	364	364
15	HAKKÂRİ	6.265	825	7.090
16	HATAY	-	491	491
17	IĞDIR	282	49	331
18	K.MARAŞ	1.587	383	1.970
19	KARS	480	250	730
20	KİLİS	23	-	23
21	MALATYA	914	38	952
22	MARDİN	2.491	578	3.069
23	MUŞ	1.470	2.104	3.574
24	OSMANİYE	-	141	141
25	SİİRT	3.428	839	4.267
26	SİVAS	-	473	473
27	ŞANLIURFA	707	1.040	1.747
28	ŞIRNAK	6.407	2.425	8.832
29	TOKAT	-	412	412
30	TRABZON	-	103	103
31	TUNCELİ	604	57	661
32	VAN	5.269	116	5.385
	TOPLAM	45.596	19.817	65.413

Tablo incelendiğinde en fazla korucu olan 3 ilin sırasıyla 8.832 korucuyla Şırnak, 7.090 korucu ile Hakkâri ve 5.531 korucu ile Bitlis olduğu görülmektedir.

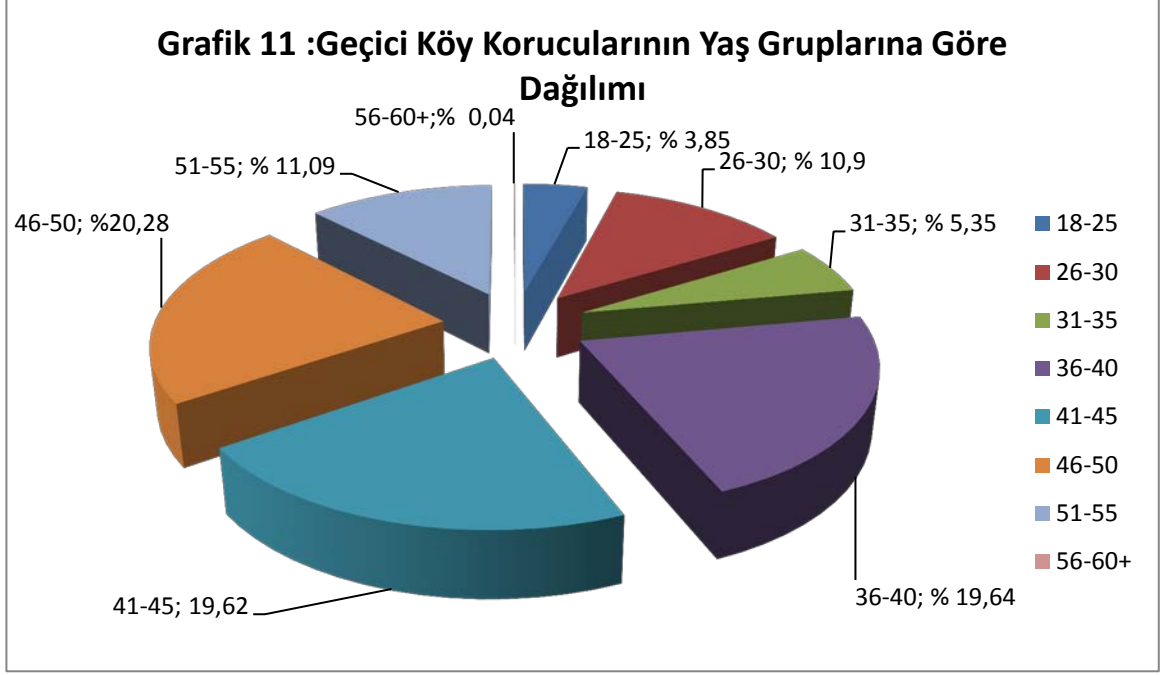
Geçici Köy Korucularına aylık katsayısının her ay 11.500 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda ücret ödenmektedir. Bu rakam 01.01.2012 tarihi itibarıyla 823,27-TL'dir. Korucu başlarına bu rakamdan % 10 fazla bir ödeme daha yapılmakta ayrıca operasyonlara katılanlara ise ayda 28,63-TL operasyon tazminatı ödenmektedir.

Koruculara Kanunda belirtilen görevler ile tabii afetlerde ve diğer olağanüstü hal ve durumlarda emsallerine göre başarılı görev yaptıkları görülen veya büyük yararlılık gösteren geçici köy korucularına, valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile yılda bir defa aylık ücretlerinin iki katına kadar ödül verilebilmektedir. Bir mali yılda bu şekilde ödül verilecek geçici köy korucusu sayısı, o ilde görevli geçici köy korucusu sayısının yüzde birini geçmemektedir.

İçişleri Bakanlığı verilerine göre Geçici Köy Korucularının Kasım 2012 itibarıyla yaş gruplarına göre dağılımlarını gösteren tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 36: Geçici Köy Korucuların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı

YAŞ ARALIĞI	KORUCU SAYISI	YÜZDESİ (%)
18-25	1.756	3,85
26-30	4.603	10,09
31-35	7.001	15,35
36-40	8.958	19,64
41-45	8.948	19,62
46-50	9.248	20,28
51-55	5.061	11,09
56-60 ⁺	21	0,04
TOPLAM	45.596	100

Tablo ve Grafik incelendiğinde; Geçici Köy Korucularının en fazla % 20,28 ile 46-50, %19,64 ile 36-40 ve % 19,62 ile 41-45 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Sosyal güvenlik açısından bakıldığında; 55 yaşını dolduranlardan, 15 yıl ve daha fazla hizmeti olan geçici köy korucularının kurumla ilişkileri kesilerek, 5000 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık kat sayısı çarpımı sonucunda bulunacak miktarda aylık bağlanmaktadır. 15 yıldan fazla hizmeti olanlara, 15 yılı aşan her yıl için 200 gösterge rakamı ilave edilmekte, ancak bu ilaveler 3000 gösterge rakamını geçmemektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60. maddesinin (c) bendinin (9) alt bendi gereğince, geçici köy korucuları genel sağlık sigortalısı sayılanlar kapsamına alınmıştır.

55 yaşını doldurup 15 yıldan az hizmeti olan veya 55 yaşını doldurmamış olan geçici köy korucularından; sağlık ve idari nedenlerle görevine son verilenler veya kendi istekleriyle görevlerinden ayrılanlar ile ölenlere (55 yaşını doldurmamış olmakla birlikte 15 yıl veya daha fazla hizmeti bulunanlardan görevleri ile ilişkileri devam etmekte iken vefat edenler hariç) 20.000 gösterge rakamının memur katsayısı ve hizmet yılıyla çarpımı sonucunda bulunacak miktarda tazminat ödenmektedir.

Korucuların eğitim durumları, koruculuğu neden seçtikleri ve koruculuğun sorunları hususlarında bir araştırma⁹⁵ Şırnak ili Beytüşşebap ilçesindeki 1.234 Geçici Köy Korucusu üzerinde yapılmıştır.

Bu araştırmaya göre Geçici Köy Korucularının eğitim seviyeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 37: Geçici Köy Korucuların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

EĞİTİM SEVİYESİ	SAYI	YÜZDE(%)
OKUMA-YAZMA BİLMEYEN	60	4,8
OKUMA-YAZMA BİLEN*	108	8,7
İLKOKUL MEZUN	868	70,3
İLKOKUL TERK	7	0,6
ORTAOKUL MEZUNU	86	7
ORTAOKUL TERK	7	0,6
LİSE MEZUNU	93	7,6
LİSE TERK	2	0,1
ÖNLİSANS MEZUNU	1	0,1
LİSANS MEZUNU	1	0,1
LİSANS TERK	1	0,1
TOPLAM	1.234	100

*İlçede Kaymakamlığın özel çalışması ile sonradan okuma yazma öğrenen

Tablo incelendiğinde; Geçici Köy Korucularının % 70,3 gibi üçte ikisinden daha fazla bir oranı ilkokul mezunu olup, % 8,7'si Kaymakamlığın özel çalışması sonucu okuma yazma öğrenmiş seviyede, % 4,8'i ise okuma yazma dahi bilmemektedir. Yalnızca % 0,3'lük kesimi önlisans ve lisans mezunudur.

Aynı araştırmada Geçici Köy Korucularının bunu seçme nedeni sorulduğunda alınan cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

⁹⁵ Karataşoğlu, Soner ve Akpınar, Mehmet; Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Bir Saha Çalışması: Beytüşşebap Örneği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz-2011, Cilt:10, Sayı:38

Tablo 38: Geçici Köy Korucularının Korucu Olmayı İsteme Nedenleri

GEÇİCİ KÖY KORUCUSU OLMA NEDENİ	SAYI	YÜZDE(%)
İŞSİZLİK	879	71
YOKSULLUK	627	51
GÜVENLİK KAYGISI	721	58
ÜLKE SEVGİSİ	655	53
DİĞER	151	12

Birden fazla şikkın işaretlenebildiği araştırma sonucunu gösteren tabloya göre; Geçici Köy Korucularının korucu olmayı seçme sebeplerinin başında % 71 ile işsizlik gelmektedir. Bunu % 58 ile güvenlik kaygısı, % 53 ile ülke sevgisi ve % 51 ile yoksulluk izlemektedir.

Aynı araştırmaya göre korucuların % 45'i sistemden memnun iken % 55 gibi yarıdan fazla bir oran ise sistemden memnun durumda değildir. Yine birden fazla şikkın işaretlenebildiği araştırmaya göre sistemde değişiklik istedikleri alanların başında ise % 98,7 ile maaş, % 96,3 ile sağlık ve sosyal güvence ile % 91,6 ile operasyon tazminatlarını artırılması hususları gelmektedir.

Korucularla ilgili görüş ve değerlendirmeler Alt Komisyonun çeşitli toplantılarına yansımıştır.

Ümit FIRAT 16.11.2011 tarihli toplantıda terörün yarattığı önemli sorunlardan birinin de Koruculuk olduğu yönündeki fikirlerini şu şekilde belirtmiştir⁹⁶;

“Koruculuk çıktı. Bu toplumda, işte, devletin iyi çocukları ve devlete isyan eden insanlar gibi bir değerlendirmeye yol açtı. O koruculuğu birileri istekle, birileri zorla kabul ettiler, ama bu bir toplumda iyi bir gelişmeye yol açmaz, bir kırılmadır, çünkü bu toplumun güvenliğini sağlamak üzere bu yurttaşlardan kesilen vergiler ve kurulan, organize olan devletin güvenlik birimleri vardır.

Normal olarak maaşıyla, statüsüyle, hukukuyla bağlı olduğu birtakım idari organlarla birtakım güvenlik örgütleri varken koruculuk çıktı ve bu toplumda ayrı bir bölünmeye, bir ayrışmaya neden oldu ve bugün onun içerisinden nasıl çıkılacağı sık sık tartışılıyor ve nasıl olur bu koruculuğu tasfiye ederiz tartışmaları gündemimizde yer tutuyor ve o insanlara dağıtılan silahlarla ne tür kriminal vakalar ortaya çıktığı da zaten mahkemelere, adli kurumlara intikal ediyor.”

⁹⁶ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Paralel şekilde aynı toplantıda korucularla ilgili İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL ise;

“Koruculuk sadece bizim ülkeye has olan bir hadise değil ben de sizin görüşünüze katılıyorum, kaldırılması lazım, olmaması gerekirdi yani doğru bir hadise değildir ama dünyada diğer örnekler de var tabii ki. Yani bazen toplumlar deneme yanılma yoluyla bunu bulabilirler ama bu kadar kalıcı olması çok yanlış hakikaten, yanlış, ben de ona aynen karşıyım”

Şeklinde görüşlerini açıklamıştır.

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde dinlediği Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN, geçici köy korucularının önemli bir sorun olduğunu belirterek sorunun ayrıntılarını şu şekilde ifade etmiştir⁹⁷;

“Bu korucular ne yaparlar? Kendileri gönüllü bir biçimde mi korucular? İşlevi ne? Geçici sıfatla oluşturulmuş olmalarına rağmen 1987 yılından bugüne bu meselenin kalıcı hâle geldiğini ve bölgede rivayet muhtelif olmakla beraber 80 bin civarında korucu olduğunu görüyoruz.”

Geçici köy koruculuğunun bölgede şiddet yaratan ve şiddeti arttıran ve yaşam hakkı ihlallerine bizzat sebep olan bir unsur haline geldiğine yönelik fikir beyan eden İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN bu fikirlerini şöyle açıklamıştır;

“Geçici köy koruculuğundan kaynaklanan ihlaller de var. Bunlar da ayrı bir rapor olarak Derneğimiz tarafından kamuoyuna açıklanmıştı. Dolayısıyla, bunun da mercek altına alınması gerekiyor yani en son, biliyorsunuz, birkaç sene önce Mardin’in Bilge köyünde yaşananlar hakikaten çok vahim şeylerdi; korucuların birbirine uyguladığı şiddetin vardığı boyut aslında ne kadar büyük bir şiddet kültürünün bölgede yerleşmiş olduğunu gösteriyor ki, bu vahim bir durum.”⁹⁸

Koruculuk müessesini sorun olarak dile getiren konuklar bulunmakla birlikte Alt Komisyonun dinlediği korucular da olmuş, bu konuklar ise aslında geçici köy koruculuğu müessesinin terörün bölgede yaşattığı sorunlarla bir etkileşimin sonucu doğduğunu bugünkü haliyle kendilerinin de pek çok sorunu olduğunu dile getirmişlerdir.

⁹⁷ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

⁹⁸ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihinde dinlediği Hakkari'nin Çukurca ilçesinde koruculuk yapan Nebi GÜLTEKİN yaşadığı sorunları koruculuğun bölgedeki özelliklerini de yansıtabak şekilde özetle şöyle dile getirmiştir⁹⁹;

- Terör örgütü PKK saldırılarında ailesinden 24'ü korucu, 8'i sivil olmak üzere toplam 32 kişiyi kaybetmiş ve ailesinden 20 gazi bulunmakta,
- Saldırıları nedeniyle Uzundere beldesini terk ederek Yüksekova, Hakkâri ve Van'a göç etmek zorunda kalmışlar,
- Ertuşı aşiretinden olup aşiret olarak koruculuğu seçmişler,
- 740-750 TL civarında olan koruculuk maaşını yetersiz görüyorlar, sosyal güvenceleri olmadıklarını ifade ediyor,
- Daha önce hayvancılıkla, pirinç ve ceviz yetiştiriciliğiyle uğraşırken terör örgütünün bölgeye gelip hayvanlarını ve çocuklarını almaya ve kaçırmaya başlamasıyla koruculuğu seçmişler,
- Halen PKK terör örgütünün tehdit ve baskısı altında bulunuyorlar,
- Hakkari'de tanındığı yerlerde arabasının onları yönlendirenler tarafından çocuklara taşlattırıldığını, 6 çocuğu okula gittiğinde “Senin baban şerefsizdir. Senin baban korucudur.” diye alçaltıcı ifadelere maruz kaldığını ifade ediyor,
- Halen Uzundere'de yaşanan terör ve bölgenin tampon bölge ilan edilmesi nedeniyle kaybettiği aile mensuplarının mezarlarını bile ziyarete gidemediğini ifade ediyor,
- Devamlı baskına uğrayacakları korkusuyla yaşadıklarını, 5 yaşındaki oğlunun tahtadan kendisine yaptığı tüfeği yastığının altına koyarak uyduğunu belirtiyor.

Hakkâri Şehit ve Gazi, Dul ve Yetimler Dernek Başkanı İbrahim ADIYAMAN ise aynı toplantıda özetle şu hususlara değinmiştir;

- Terör örgütünün mal, para ve çocuklarını isteyerek baskı kurduğunu,
- Bölgede Kürt Devleti kurmayı vadettiğini,
- Hakkâri'de 324 şehit ve 430 gazi bulunduğunu,

⁹⁹ Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

- Kendilerinin de Kürt olduğunu, Türkiye’de kendilerine hiçbir engel olmadığını her mevkide göreve gelmeleri için engel olmadığını oysa terör örgütünün bölgede can ve malını aldığını,
- Şehit olan korucuların dul ve yetimlerine maaş bağlandığını, aile fertlerine istihdam imkânı sağlandığını ifade etmiştir.

21.12.2011 tarihli toplantıda dinlenen Batman Kozluk’ta koruculuk yaptıktan sonra emekli olan Nedim GÜNEŞ ise bölgede ya PKK’lı ya da korucu olmak seçeneklerinden birini seçmek durumu ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir.

1.6. Kamu Görevlilerinin, Güvenlik Kuvvetlerinin ve Askeri Birliklerin Uygulamaları, JİTEM

Bölgedeki kamu görevlilerinin, güvenlik kuvvetlerinin ve askeri birliklerin bazı uygulamalarının da toplumu rahatsız ettiği, olumsuz gelişmelere yol açtığı ve terör örgütlerinin daha fazla militan kazanabilecekleri bir toplumsal zemin oluşturduğu görüşleri Komisyonun çeşitli toplantılarında dile getirilmiştir.

Ümit FIRAT 16.11.2011 tarihli toplantıda bölgedeki bazı kamu uygulamalarının problemler doğurduğunu belirterek Bolu Komando Tugayının ve JİTEM’in isimleri üzerinden şu örnekleri vermiştir;

“1970 Nisanından itibaren bölgede olan “Bolu Tugayı” diye bir tugayı biliyorum. Bu Bolu Tugayı hâlâ bölgede operasyon yapıyor. 1970 Nisanında operasyonlara başlayan bir tugay, komanda birliği ve baskınlar yaptı, köy aramaları, boşaltmalar...

Ben yazmıştım bir yerde. Öyle bir hâl aldı ki, bakın bir köy basılmadan önce o köy haberdar ediliyordu, 1977’de, 1978’de filan bunlar oldu, “Haftaya sizdeyiz.” O köylü silahı yoksa elindeki 1-2 inek, koyun neyse gidip satıyor, adresi belli olan kaçakçıdan gidip silah alıyor, hafta sonu gelen askerlere onu teslim ediyor, bir sonraki köye gidecek olanlara da o silahlar yeniden satılıyordu. Böyle bir sistem kurulmuştu ve orada 12 Eylül geldi. Bu sefer de “Silahları teslim edin.” dendi, toprağa gömüldü...

JİTEM hâlâ resmen kâğıt üzerinde “yoktur” deniliyor, biz yüzde yüz biliyoruz ki var. Pek çok onun altında, çevresinde oluşan gruplar var. Bütün bunlar elbette ki o örgütü bugün sorgularız, dün de sorgulardık, bugün dünyanın geldiği yer bakımından sorarız; bir toplumun

temel hakları, özgürlükleri, onların analarından doğdukları gün zaten tanınması gereken, tanımayanların suçlanacağı meselelerdir, sorgulanacağı meselelerdir, siyasal muhalefet yapılacak bir alandır bu alan bir toplumun sosyal, ekonomik, siyasi sorunları, kültürel sorunları varsa. Ama silahla, başkalarını öldürerek hiçbir zaman bunun çözümü mümkün değildir”

Bolu Komando Tugayının uygulamalarının mağduru olduğunu iddia eden bir konuk da Komisyonunda dinlenmiştir. Komisyonun 14.12.2011 tarihli toplantısında konuşan Süleyman IŞIK; 1994 yılının Eylül ayında Bolu Komando Tugayına bağlı birliklerin Tunceli'nin Gökçek köyü kırsal alanında yaptıkları operasyon sırasında aile fertlerinden babası Hıdır IŞIK, ablaları Elif IŞIK ve Hatun IŞIK, ağabeyi Ali IŞIK, Yeter IŞIK, Düzali SERİN ve 3 yaşında Gülizar SERİN'in de aralarında bulunduğu 17 kişinin kaybolduğunu, köye girişlerin 7 gün yasaklandığını, köye girebildiklerinde köyün bombalanmış, yakılmış, hayvanların telef olmuş olduğunu gördüklerini, geçen 17 yılda Ali IŞIK'ın hariç olmak üzere kayıpların cesetlerini dahi bulamadıklarını, hukuki soruşturma yapılmasına rağmen bir sonuç çıkmadığını ifade etmiştir¹⁰⁰.

Bolu Komando Tugayının neden olduğu bu tür olaylara 2 örnek de 24.12.2011 tarihli toplantıda İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU tarafından verilmiştir. TANRIKULU, bu olayların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine de intikal etmiş olduğunu belirterek bunlardan birinin “Akdeniz ve Diğerleri Türkiye Dosyası” olarak bilinen Kulp ilçesinde 11-12 köylünün kaybedildiği ve helikopterle alınıp bir daha cesetlerine ulaşamadığı olay olduğunu diğerinin ise tugayın Lice-Kulp-Muş civarında yaptığı faaliyetlere ilişkin “Orhan ve Diğerleri Kararı” olduğunu, mahkemenin Diyarbakır'da bu yönde 34 vaka incelemesi yaptığını ifade etmiştir.

Aynı toplantıda söz alan Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ ise Bolu Komando Tugayının faaliyetleri konusunda Uluslararası Gözlem Kurulu (Human Rights Watch) bir rapor yayınladığını, Nadire MATER'in “Mehmed'in Kitabı” adlı kitabında asker anlatımlarında ve gazeteci Celal BAŞLANGIÇ'ın derlediği kitabında da aynı hususların yer aldığını belirtmiştir.

¹⁰⁰ Alt Komisyonun 14.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU, Hanım TOSUN'un dinlendiği toplantıda ise Bolu ve Kayseri'den bölgeye geçici gelen askeri birliklerin uygulamaları hakkında şunları kaydetmiştir;

“93 Konsepti” denilen bir projenin yürürlüğe konulduğu tarihi. Bolu ve Kayseri tugaylarının tümüyle Diyarbakır, Muş ekseninde faaliyet gösterdiği alandı. Tümüyle yani o dönemde özellikle bu iki tugayın mensupları, o tarih itibarıyla boşaltılmamış neredeyse bütün köylerin boşaltılmasına, onlarca insanın kaybedilmesine neden olan bir uygulama içerisindedirler.

Bu, birçok Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararına yansdı, kayıp vakası olarak yansdı ve mülkiyet hakkı ihlali olarak yansdı. O dönem itibarıyla yani işte yerleşildi o iki tugay, Kulp ve Lice, Genç, Solhan o civara yerleştiler. Her ne kadar yerleri Bolu ve Kayseri olarak gözükse de oralara yerleştiler. Dolayısıyla da dediği olgular yani her gün işte gözaltı, her gün baskı falan o döneme denk düşen 93 ve 95 yılları arasında oldu.”¹⁰¹

Terörle mücadele sürecinde yaşanan faili meçhullere yönelik iddiaların yeterince aydınlatılmaması bir istismar zemini oluşturmuştur.

Bu tür olaylar hem yaşayanları hem de şahit olanları çaresizlik, devlete, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu görevlilerine karşı bir güvensizlik ve beklentilerinin karşılanamaması duygularına sebep olmaktadır.

Bu konuda bir örneği Hıdır ÖZTÜRK'un anlatımlarında görmek mümkündür. Hıdır ÖZTÜRK; kızı Ayten ÖZTÜRK'un 1992 yılında Tunceli'de önce kaybolduğu daha sonra da cesedinin işkence yapılmış halde Elazığ kimsesizler mezarlığında bulunduğu ve olayın faillerinin bu güne kadar ele geçirilemediğine dair iddialarını içeren ifadelerini 13.12.2011 tarihindeki toplantıda dile getirmiş ve yaşadığı duyguları şu şekilde ifade etmiştir¹⁰²;

“Kızımın ölümüyle ilgili on dokuz yıl, dört ay, yirmi gün zaman geçtiği hâlde Adalet, Emniyet, devlet kurumları bugüne kadar hep sessiz, hükümet sessiz. Derdimi anlatacak bir kurum bulamadım.”

Bu ifade bir yandan kızını kaybeden bir babanın olaydan sonra günleri bile saydığını diğer yandan da olayın faillerinin bulunamaması nedeniyle yaşadığı umutsuzluğu ifade

¹⁰¹ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁰² Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

etmektedir. ÖZTÜRK özetle; olay öncesinde kızının Tunceli İl Özel İdaresinden işçi olarak çalıştığını, dönemin İl Jandarma Komutanının kendisini 2 kızı kızı ile birlikte İl Jandarma Komutanlığına çağırarak 2 kızından birisinin dağa çıkmayı istediğine dair duyuları olduğunu ve bu konuda uyardığını, daha sonra İl Jandarma Komutanının kızlarını “Mahmut Bey” isimli zayıf sakallı birisine götürmesi için yönlendirdiğini, bu kişinin kızı Ayten ÖZTÜRK’ün nerede çalıştığına dair bilgi aldığını ve 2 ay sonra 27.07.1992 tarihinde kızının işyeri çıkışında saat 17.30 sıralarında 3-4 kişi tarafından beyaz bir taksiye bindirilerek kaçırıldığını, 10.08.1992 tarihinde de cesedinin Elazığ kimsesizler mezarlığında eli mezardan çıkmış bir şekilde bulunduğunu, o tarihlerde bulunan Kontrgerilla, Ergenekon ve JİTEM’den kuşkulandığını, Cem Ersever’in kitabında Ayten ÖZTÜRK’ün Yeşil tarafından katledildiği, JİTEM elemanı Abdülkadir Aygan tarafından yapılan açıklamada da Diyarbakır JİTEM hücrelerinde Ayten ÖZTÜRK’ü hücrede gördüğü, iki üç gün sonra bu hücrede Yeşil ve ekibi tarafından alınıp götürüldüğüne dair beyanatlar bulunduğunu ancak devletin sessiz kaldığını, olay sonrası lojmandan çıkarıldıklarını, 20 yıldır cumhuriyet savcısının kendisini ifadeye bile çağırmadığını ifade etmiştir¹⁰³.

JİTEM ile ilgili bir değerlendirme de Komisyonun İzmir’de dinlediği Emekli Jandarma İstihbarat Astsubay ve yazar Hüseyin OĞUZ’dan gelmiştir. OĞUZ, PKK itiraflarının PKK’da elde edemedikleri amaçlarını JİTEM içerisine girerek gerçekleştirdiğini, JİTEM’in bize büyük ve ağır faturalar ödettiğini, JİTEM ile ilgili sözleri nedeniyle aile olarak mağdur olduklarını, geçimini zor sağlar hale geldiğini, Hacettepe’de okuyan oğlunun üniversiteden atıldığını, eşinin psikolojik olarak rahatsızlandığını, kendisinin de bir süre ilaç kullandığını, Malatya’da 2010 yılında 25 tane üniversite öğrencisini dağa çıkmaktan kurtardığını, Çukurova üniversitesinden de genç bir kızı KCK’ya girmek üzereyken engellediğini belirtmiştir.

Hüseyin OĞUZ, şu anda Kandil’de 400 kilo eroin olduğunu, PKK’nın eroin ticaretinden çok ciddi bir rant elde ettiğini ve bu rantı PKK ve JİTEM in paylaştığını belirterek, PKK’yı “bölge halkına zulüm veren bir yasa dışı örgüt” olarak tanımlarken, devlet içinden PKK’yla mücadele etmesi için kurulmuş olan JİTEM’in kuruluş amacı doğrultusunda hareket etmeyi bir kenara bırakıp, PKK ile işbirliği içine girip yasadışı rantın paydaşı olma yoluna gittiğini iddia etmiştir.

¹⁰³ Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

JİTEM'in kurulduğu yıllarda, terörün bitme noktasında olduğunu, fakat JİTEM'in terörü bitiren olmak yerine, terör yoluyla dönen rantın paydaşı haline geldiğini ve dolayısıyla terörün kasti olarak PKK ve JİTEM işbirliğiyle canlı tutulduğunu öne sürmüştür. Ayrıca *“JİTEM kuruluş amacı doğrultusunda görevlerini yapmış olsa idi OHAL valiliğine de ihtiyaç kalmazdı”* şeklinde de bir belirlemede bulunmuştur ¹⁰⁴

Konu ile ilgili önemli bir sorun da terör örgütünün eylemleri olarak görünen bazı eylemlerin terör nedeniyle ortaya çıkan ortamdan yararlanarak bazı kamu görevlileri tarafından yapılmış olması yönündeki kuşklar şeklindedir.

Alt Komisyonun Tunceli'deki yerinde incelemeleri sırasında dinlediği 27 Eylül 2007 tarihinde odun toplarken askerler tarafından öldürüldüğü iddia edilen Bülent KARATAŞ'ın eşi Güler KARATAŞ, geçimlerine katkı sağlamak amacıyla dayısının oğluyla birlikte Boydaş köyüne arı aramaya ve odun toplamaya giden Bülent Karataş'ın yüzü maskeli ve sivil kıyafetli özel birlikler -JİTEM tarafından vurulduğunu anlatmış, olaydan sonra ailece terörist muamelesi gördüklerini de eklemiş ve tazminat alamadıkları gibi iş arama çalışmalarında ise bu olayın aleyhlerine kullanıldığını ifade etmiştir.

Yine Tunceli'de dinlenen İnsan Hakları Derneği Elazığ Şube Başkanı Nafiz KOÇ, İnsan Hakları Derneği Elazığ Şube Başkanı Avukat Metin CAN ve arkadaşı Doktor Hasan KAYA'nın 21 Şubat 1993 tarihinde evlerinden alındıktan sonra ortadan kaybolduklarını, kaçırılma olayı sonrası dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'i ziyaret edildiğini, bakanın birkaç gün içerisinde evlerine döneceklerini söylediğini ancak daha sonra adı geçenlerin elleri arkadan bağlanmış ve enselerinden birer kurşunla vurulmuş cesetlerinin Tunceli'de Dinar Köprüsünün altında bulunduğunu, JİTEM ile ilişkili bir takım kişilerin itiraflarında bunların öldürülerek 06 plakalı Land Rover bir araçla Tunceli'ye getirildiğini belirttiklerini ifade etmiştir ¹⁰⁵.

Alt Komisyon tarafından Diyarbakır'da dinlenen 1996 yılında 4 öğretmenin şehit edildiği Hantepe Köyünün olay tarihindeki muhtarı Nezir ARSLAN, Hantepe Köyünün şu andaki muhtarı Ramazan AKTAŞ ve olay nedeniyle gözaltına alınıp işkence gördüğünü iddia eden Hantepe Köyü sakini Mehmet Ali BOZBOĞA, köylerinin hep “Ermeni” olmakla suçlandığını, daha önce başka bir olayda da jandarmanın vurduğu korucuları “PKK vurdu” şeklinde ifade vermelerini istediğini, öğretmenlerin öldürülmesi olayın failinin ise aslen PKK itirafçısı olan ve olay tarihinde cezaevinde olması gereken Kulp nüfusuna kayıtlı PKK'lı Feyyat ALUK olduğunu, yörede sıkça ismi geçen PKK itirafçısı ve bilinen adıyla “Cemil”

¹⁰⁴ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁰⁵ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

kod adlı kişinin de olaya karıştığını ve bu kişinin herkesin “Müdürüm” diye hitap ettiği bir JİTEM elemanı olduğunu, bunların Ergenekon örgütüne çalıştıklarına inandıklarını ifade etmişlerdir.

Yine Diyarbakır’da dinlenen Vedat AYDIN’ın oğlu Felat AYDIN ise babasının 5 Temmuz 1991 tarihinde silahlı kişiler tarafından “bir ifadesi var” denilerek Diyarbakır’daki evinden alındığını ve beş gün sonra Maden ilçesinde cesedinin bulunduğunu, Diyarbakır’daki cenaze töreni sırasında da “önceden planlanmış şekilde belli yerlerde konuşlanmış özel harekât timleri ve cezaevinden salınmış itirafçılar” oldukları kanaati bölgede yaygın olarak telaffuz edilen kişiler tarafından kalabalığın üzerine ateş açıldığını ve en az 20 kişinin hayatını kaybettiğini, bu olaylardan 1996 yılına kadar Vedat AYDIN’ın evinin önünde sürekli polis arabası beklediğini ve aile bireylerine özellikle 2000 yılına kadar sürekli baskı uygulandığını ifade etmiştir ¹⁰⁶.

Buna dair en önemli iddialardan birisini Alt Komisyonun 30.11.2011 tarihinde dinlediği Şanar YURDATAPAN tarafından 1996 yılında Şırnak’ın Beytüşşebap ilçesinde meydana gelen bir minibüsün roketatar atılarak ve taranmak suretiyle yakılması olayı ile ilgili olarak şu şekilde ileri sürülmüştür¹⁰⁷;

“Hayretler içerisinde, minibüsün, delik deşik minibüsün yanına gidebildik, inceledik olanı biteni. Daha sonra birinci köy hani bir köyden minibüs kalkmış, öbür köye gidiyordu ya, o kalktığı denilen köye gittik, orası bir korucu köyü. Öldürülenlerin, şoför dâhil, 5 tanesi mi 4 tanesi mi o köyden zaten. Orada herkes, hep bir ağızdan “Hayır, ne PKK, askerler öldürdü bizimkileri.” dediler...

Plana göre onları bindirecekler, yolda asıl A ekibi gelecek, cinayeti işleyecek ve PKK yaptı denilecek. Öbürküler ne olacak? Onları da öldürüyorlar ayrı bir biçimde. Öldürdükten sonra bütün ölüleri koyuyorlar, bir tek şoför canlı. 2 tane de jandarma biniyor minibüsün üzerine, 3 canlı, geri kalanlar ölü. Ölüler koltuklara bağlanıyor düşmesin diye, kafalarına da çuval geçiriliyor. Bu şekilde kuzeyden güneye doğru yol alıyorlar, yolda saldırıya uğrayacakları yere doğru. Saldıracak olanlar helikopterlerle gelip yola iniyor, yolu kesiyor ve saldırıyorlar, öldürüyorlar. Şoför onları görür görmez duruyor, anlıyor, atlıyor aşağıya ve derenin içerisine doğru atıyor kendisini, oradan kaçmak için fakat o kurşunlanarak öldürülüyor. O esnada, işte, yanmamış ceset olarak şoförün cesedi ortalıkta çünkü ayrıca vurulmuş, öldürülmüş. Alelacele de onları sonradan gömüyorlar başka bir yere...

¹⁰⁶ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁰⁷ Alt Komisyonun 30.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Niçin bunu devlet yapmış olabilir ve nasıl yapar? Çok makul bir şeyi var. O günler iki nedenle sıkışmadaydı, dünyada büyük yankılar yaratan bir sürü şey vardı. European diye bir gazetede resimler yayınlanmıştı. Türk askerleri öldürdükleri gerillaların kafalarını kesmişler ve hatıra fotoğrafı çektiriyorlar.

Her savaşta her tarafın yaptığı bir şey bu maalesef. Ama işte ele geçirildi vakit, dergide yayınlanınca Avrupa'da çok büyük infial uyandırmış bir olaydı bu. Bir de PKK'nın tek taraflı ateşkesi vardı. Bu şekilde bir şey, bu ikisini birden karşılamak ve dengelemek, aynı zamanda da PKK'nın ateşkesinin samimi olmadığını göstermek amacıyla yapılması son derece makul, o günlerin ortamında makul gözükken şeylerdi."

Terör örgütü ya da terör örgütü mensupları tarafından yapıldığı resmi kayıtlarda yer alan ancak aslında devlet görevlileri ve devlet içindeki bazı yapılanmalar tarafından işlendiği iddia edilen bir örnek olay olarak da yine Şanar YURDATAPAN tarafından HADEP Kongresinde yaşanan Türk Bayrağının indirilmesi olayı şu şekilde anlatılmıştır¹⁰⁸;

"İlk defa tutuklu olarak Ankara Kapalı Cezaevine gittiğimde ilk gece çok ilginç bir şey gördüm. Gene işte PKK'luların ve solların bulunduğu bir büyük koğuştayım, bir diğer koğuşta da sadece DHKP-C'liler var, onlar çok kalabalık, iki koğuş böyle bölünmüş durumdayız. Yatacağım, uyuyacağım bir baktım az ötede üst ranzada birisi namaz kılıyor. Öbür solcuların pek namazla niyazla alakaları yok. Dedim "Bu insan ne kadar mutludur şimdi, kılıyor namazını, kimse de ona hiçbir şey de demiyor." Ertesi gün sordum: Kimdi o namaz kılan? Dediler: "O HADEP kongresinde bayrağı indiren çocuktü." Ne güzel ben hapse girmişim gazetecilik yapacağım. Ertesi günü onunla hemen röportaja daldım. Nasıl olduğunu anlattı. Anlattığı şey şu: O gün işte büyük bir heyecanla gitmiş kongreye izlemeye. Bir bakmış yukarıda maskeli adamlar var, çok güzel sloganlar atıyorlar kahramanca falan. O da çok heyecanlanmış. Onların yanına çıkmış oraya. O esnada oradan biri demiş ki -kocaman bir Türk Bayrağı asılı şeyde, kongreyi ben de izleyici olarak izliyordum, gördüm yani manzarayı- "Bu bayrak burada ne arıyor? Bu bayrak burada varsa biz burada ne arıyoruz? Yok mu bunu indirecek bir babayiğit?" Bunun da kanı kaynamış, fırlamış gitmiş, epeyi uğraşarak o bayrağı aşağı indirmişti. Bunları anlattı, ben de sonradan şeylerimde yazdım, yayınlandı da bunlar. Daha sonra Murat İpek ve ikisiyle konuşurken Murat İpek aynen şunu anlattı: Görevli olarak gittim Ankara'daki kongreye gelmiş buraya görevli olarak polis veyahut da pardon o JİTEM'di, Murat Demir polisle çalışıyordu. İşte içeri girmiş yukarıdakileri görmüş, gitmiş

¹⁰⁸ Alt Komisyonun 30.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

dışarıdaki polisler demiş ki: “Bana bir PKK kimliği bulsanıza.” Hemen bir PKK kimliği vermişler buna çünkü yukarı yanlarına sokmuyormuş yukarıdaki maskeliler onu. PKK kimliğini göstermiş ve bizden diye almışlar yanlarına. Sonradan işte bakmış orada bayrak, aklıma geldi diyor bağırdım “Bu bayrak buradaysa biz ne arıyoruz, biz buradaysak bu bayrak ne arıyor, yok mu bunu indirecek babayiğit? Tüylerim diken diken oldu diyor. İkisi birbirini tanımıyorlar, birebir aynı şeyler anlatılıyor.

Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ, Alt Komisyonun 20.12.2011 tarihinde Şehit Jandarma Kurmay Binbaşı Bülent YAVUZ’un eşi Hülya YAVUZ’un dinlendiği toplantıda, JİTEM elemanı olduğunu belirttiği bir itirafçının Bülent YAVUZ’un ihmaller ve bilinçli bir şekilde davranış sonucu şehit olduğunu belirttiğini, Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN’ün de bu olayla ilgili olayda helikopter düşürüldüğü için yörede “*bunu Devletten başkası yapamaz*” şeklinde bir kuşku olduğunu ifade etmesi üzerine Hülya YAVUZ, bu iddiaya inanmadığını ifade etmiştir.

Diğer taraftan PKK ile mücadelede zaman zaman bazı kamu görevlilerinin hukuk dışına çıkmış olabilecekleri fikrine katılmakla beraber bu anlatılanları inandırıcı bulmayan bazı komisyon üyeleri de bu yöndeki fikirlerini dile getirmişlerdir. Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR, Şanar YURDATAPAN’ın anlattığı olay ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır¹⁰⁹;

“Gerçekten PKK’yla mücadelede devletin gücünü temsil eden insanlar hukuk dışı bir yığın olay yapmıştır, yaşatılmıştır, bunu biliyoruz. Yani örnekleri var bunun, masum insanlar öldürülmüştür, sağ yakalanması gerekenler, öldürülenler olmuştur ama yani ta Genelkurmaydan birileri talimat vererek işte Güçlükönak’ta 10 tane adamın, Ankara’dan ya da neyse bir başka üstten gönderilen bir helikopter içindeki timlerce öldürülmesinin planlanmasına varıncaya kadarki iddia birazcık -beni bağışlayın, burada tabii ki siz bizim konuşumuzsunuz, yani sizi ifadeye çekmek falan anlamında algılamayın- vicdanen beni inandırmadı, tatmin etmedi.”

Terör nedeniyle meydana gelen yaşam hakkı ihlallerinin bir türü olarak terörle mücadele sırasında güvenlik kuvvetlerinin terörist ile terörist olmayı ayırmaya dikkat etmeyen tutumları nedeniyle vatandaşların ve bazı meslek gruplarının yaşam haklarının ihlal edilmesinin önemli bir sorun olduğuna da bazı konuklar değinmişlerdir.

¹⁰⁹ Alt Komisyonun 30.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

05.12.2011 tarihinde dinlenen Nadire MATER bu husustaki görüşlerini;

1992 Nevruzuyla başlamak istiyorum, gazeteciler açısından son derece önemli bir Nevruzdu ve Türkiye açısından da aslında. O gün orada yerel, ulusal ve uluslararası medyadan çok sayıda gazeteciydik. Korkuyorduk hatta aramızdan kim ölecek diye tatsız esprilerle kaldığımız otelin lobisinde bir fotoğraf da çektirmiştik, sonraki gün bu fotoğraftan kim eksik kalacak diye. Cizre çok güneşli bir güne Nevruza uyandı, ara sokaklardan alana çıkmaya kalmadan güvenlik kuvvetlerinin ateşi başladı. Nereye sığınacağımızı bilemeden koştuk. Tabii halk da koşuyordu biz gazeteciler de. Sallanan beyaz bezler falan işe yaramadı. Daha sonra çok sayıda insan yaralandı.

Hastaneye gittik gazeteciler olarak. Hastanede de ateş altında kaldık çünkü hastaneyi de hedeflerden biri olarak belirlemişlerdi. Yerlere attık kendimizi. Çok insan öldü, yaralandı çoluk çocuk, kadın erkek, yaşlı ve yaşsız. Ateş sabaha kadar sürdü. Kaldığımız otel aynen hastane gibi çok önemli hedeflerden biriydi ve otelin içinde hangi sütunun arkasına saklanacağımızı bilemeden sabaha kadar koşuşturduk durduk ve sabah kalktığımızda otelin tüm cephelerinin delik deşik olduğunu gördük. Daha sonraki yıllarda oradan ben geçtiğimde hâlâ onların büyük bir bölümünün öyle durduğunu gördüm, şimdilerde bilmiyorum ne durumdadır.

Bu, doğrudan habercileri hedef alan bir olaydı ve ilk kez olmuyordu hemen ondan bir yıl önce 10 Temmuz 1991'de kaçırıldıktan sonra cesedi Maden yolunda bulunan Vedat Aydın'ın cenazesinde yine ben vardım ve biz gazeteciler basın otobüsünün üzerindeydik. Yine otobüsün üzerinde ayakta giderken -biliyorsunuz, o tür otobüsler oluyor- yine ateş altında kalmıştık, yine doğrudan hedeftik. Otelin önünde arabaların çoğu da kullanılmaz hâle gelmişti ve biz sonraki gün apar topar Cizre'yi terk etmeye karar verdik. Aramızda çok da tartıştık öte yandan. Kalmamız daha iyi olabilir mi insanların yaşam hakkı açısından, Cizreliler açısından?

Ama sonunda düşündük ki zaten biz oradaydık ve her şey bizim önümüzde bizim de dâhil olduğumuz bir şekilde yapılmıştı. Dolayısıyla Cizre'den ayrıldık ama Cizre'de Milliyet'ten, Hürriyet'ten, Gündem'den yerel muhabirler kalmak durumundaydılar. Sabah gazetesinden de İzzet Gezer merkezden verilen bir emirle -emir diyeceğim- orada kalmaya devam edeceklerdi. Onlarla vedalaştık ve ayrıldık.

23 Mart günü gazeteciler ellerinde beyaz bezleri “Gazeteciyiz biz” diye seslerini duyurmaya çalışarak ateşten korunmaya çalışmışlar, panzerlerdeki el ya da eller seslere aldırmadan ardi ardına gazetecilerin üzerine ateş etmiş ve İzzet Gezer orada öldü¹¹⁰”

Şeklinde dile getirmiş ve hatta;

“Hani 80 ya da 85, 90’lardan bakarsak Türkiye’deki medyada esas olarak da Kürt medyası, işte gazeteler kapatıldı, toplatıldı, gazeteciler yargılandı, bombalandı gazeteler, sadece gazeteciler ve haberciler değil bayiler, gazete dağıtıcıları saldırılara uğradılar yine öldürüldüler”

Şeklindeki değerlendirmesiyle bu yöndeki uygulamaların özellikle Kürt Medyasına yönelik bir saldırı ve yok etme uygulamasına dönüştürüldüğü iddiasında bulunmuş, 3 Aralık 1994’te İstanbul’da Özgür Ülke gazetesinin Kadırga’daki merkez ofisi ile Ankara Özgür Ülke bombalanarak, Ersin Yıldız adlı otuz iki yaşında bir ulaştırma görevlisinin öldürülmesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Sözleşmenin 10’uncu maddesinde belirtilen yaşam hakkı ihlali olarak değerlendirildiğini belirtmiştir¹¹¹.

Şanar YURDATAPAN ve Nadire MATER sunumlarında terör örgütünün yaptığı eylemlerin hukuk sistemi tarafından araştırılıp soruşturulduğunu ancak özellikle gözaltında kayıplar veya kamu görevlilerinin yanlış tutumları nedeniyle bölgede yaşanan yaşam kayıplarının soruşturulmadığını ve bu nedenle bu konuları gündeme getirdiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Nadire MATER bu yöndeki görüşlerini;

“Sonuçta bir yerde bomba patladığında bulunuyor, değil mi? Yargılanıyor, hapis yatıyor. Ama biz neyi konuşuyoruz? Şurada benim bütün anlattığım örneklerde bir hapis olayı yok, bir yargılama olayı yok.”

Şeklinde ifade etmiştir¹¹².

Diyarbakır incelemeleri sırasında dinlenen İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şube Başkanı Raci BİLİCİ, tanıdığı olduğu 5 Temmuz 1991 tarihinde Vedat AYDIN’ın cenaze töreninde çıkan olaylarla ilgili olarak güvenlik güçlerinin cenaze törenine katılımın çok fazla olması sebebiyle halka gözdağı vermek için aşırı bir biçimde müdahale ettiğini, 5 kişinin ölüp, 119 şahıs ve 13 güvenlik görevlisinin yaralandığını, bu nedenle bu olayların bölge halkı açısından güvenlik kuvvetlerine bakış noktasında bir dönüm noktası olduğunu dile getirmiştir.

¹¹⁰ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹¹¹ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹¹² Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

Yine Diyarbakır'da dinlenen Metin BEKİROĞLU, 22 Ekim 1993 tarihinde Lice'de 16 kişinin ölümü ile sonuçlanan Lice Olaylarının tanığı bir esnaf olduğunu belirterek o sırada bir generalin şehit edilmesi nedeniyle güvenlik kuvvetlerinin halka çok kötü davrandığını, dükkânlarını kapattırdıklarını, kendilerine karşı “Eşek sizden daha akıllıdır. Siz sahibinize ihanet ediyorsunuz, o eşek sahibine hakaret etmez, ihanet etmez” gibi hakaret dolu ifadeler kullanıldığını, bazı kişilerin işkencelere maruz kaldığını, halka karşı helikopter ve roket kullanıldığını,

Aynı olaylar sırasında lise öğrencisi olarak olaylara şahit olan Nazile TURSUN ise güvenlik kuvvetleri tarafından küfür ve hakaretlere maruz kaldıklarını, herkesin öldürüleceği hissine kapıldıklarını, Lice halkı ve Liceliler aleyhine “hain” suçlamalı konuşmalara maruz kaldıklarını, olay yerine gelen Vali ile konuşmaya çalışması üzerine kelepçelendiğini, gözaltı sırasında çırılçıplak soyulmak, vücuduna elektrik verilmek suretiyle işkenceye uğradığını, nefesinin işkenceyle kesilmesi nedeniyle kalp masajı ile kalbinin yeniden çalıştırıldığını, imam olan babasının terörist cenazesi yıkaması nedeniyle buna dair sorulara muhatap olduğunu, Diyarbakır'a götürülerek 1 hafta daha işkenceye devam edildiğini, başkalarına yapılan işkence seslerinin kendilerine hoparlörden dinletildiğini, bu sırada Ahmet KAYA kaseti dinlediği ve bazı kitapları evinde bulundurduğu için işkence gören Reyhan adında bir bayana rastladığını ve devamlı bir kahvehaneye gittiği için işkenceye maruz kalan ve Türkçe bilmeyen bir çobana da tercümanlık yaptığını, savcı önüne çıkartıldıklarında savcının suçlamaları yetersiz bulması nedeniyle serbest bırakıldığını, Lice'ye döndüğünde ilçenin “hayalet kent” e döndüğünü gördüğünü, bu olayların Lice halkı üzerinde en az 1975 depremi kadar olumsuz etki yaptığını belirtmiş,

Kerem CANTÜRK; olayları “1993 Lice Depremi” olarak nitelendirmiş, olaylar sırasında Lice depremi sonrası yaptırılan evlerin askerler tarafından bir toz dökülerek ateşe verildiğini, onlarca kişinin öldüğünü pekçok ev ve işyerinin yakıldığını, o tarihte ilkokul dördüncü sınıftaki bir oğlunun ayağından yaralanıp kan kaybından ölmesine neden olan ateşin helikopterden açıldığını, polis, tabur ve cezaevi yanında cami yanına konuşlanan tank tarafından da evlere ateş açıldığını, evlerinden 3 çocuğu, amcası ve komşusunun da içinde bulunduğu 5 ölü ve 7 yaralının çıktığını, kendisi eşi ve kızının ağır yaralanarak 93 gün hastanede yattığını, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden tazminat kazandıklarını, Behcet CANTÜRK ile aynı soyadı taşıdıkları için bunların başlarına geldiğini ifade etmiş,

Bayram KOZAT ise 1994 yazında Lice'nin bir mahallesinde komando tugayı tarafından yapılan operasyonlar esnasında evlerinin ateşe verildiğini, dedesini yanarak kaybettiğini, hamile annesinin bebeğini düşürdüğünü, babasının 4 gün hastanede kalacak şekilde yaralandığını, kardeşinin ise epilepsi hastalığına yakalandığını anlatmıştır

Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER ise Diyarbakır Vali Yardımcısı Mustafa CAN tarafından okunan resmi tutanakları kastederek şunları ifade etmiştir;

“Olay, evet, bir çatışma yaşandı, bir saldırı oldu ama 90'lı yılların konseptine uygun olarak bu saldırı gerekçe gösterilerek Lice halkı cezalandırıldı. Hanımefendinin (Nazile TURSUN'u kastederek) anlattıkları doğru, yakıldı, yıkıldı. Bahtiyar Aydın'ın nasıl

öldürüldüğü de biliniyor, kimler tarafından öldürüldüğü de biliniyor. Bahtiyar Aydın'ı öldürenler her kimse, Lice'yi o dönemde yakıp yıkanlar onlar ama buna gerekçe, evet, askere silahlı bir saldırı oldu, kaçışmalar oldu. Lice'ye de girmiş olabilirler..

Bakınız, bu resmî ifade de hasar tespitinden bahsediliyor, çok soğuk bir dil. Bakınız orası yakıldı ya! Binalar yakıldı, yıkıldı, evler yakıldı, yıkıldı. Burada bu ifadeler yok. Sanki birileri geldi, yaktı, yıktı gitti. Kim bu? Belli değil. Burada devlet tarafından, o dönemin, 90'lı yılların konseptine göre orada çete gibi faaliyet gösteren güç odakları Lice'yi yerle bir ettiler.”¹¹³.

Komisyonun Tunceli'de dinlediği Ekber FİRİK ise kardeşi Behzat FİRİK'in 10 Ekim 1981 tarihinde Tunceli Ovacık Güllüuşağı Köyü Karlı mezrasında operasyon yapan askerler tarafından kılavuz olarak kullanılmak istendiğini, kardeşinin de üniversiteye yeni kayıt yaptırmış olması ve ziyarete gelmiş olması nedeniyle bölgeyi bilmediği için isteği yerine getirememesi üzerine “Kulaksız” denilen bir yüzbaşı tarafından ağaca bağlanarak önce yüzü ve çeşitli yerlerinin ısıtılmış kasatura ile yakıldığını sonra da silahla vurularak öldürüldüğünü, askerlerin daha sonra olay yerine gelen savcıya da Behzat FİRİK'in kaçarken vurulduğunu söylediklerini ifade etmiştir¹¹⁴.

Komisyon tarafından Batman'da dinlenen 26 Ağustos 1993'te Batman ili Kozluk ilçesi Karşiyaka köyünden Kozluk'a elektrik hattı çekmek için giden 5 işçinin bulunduğu aracın taranması sonucu hayatını kaybeden 4 kişiden Abdülmelih ALTAN'ın ağabeyi İzzettin ALTAN'ın, Merdan ALTAN'ın oğlu Mehmet ALTAN ve Hüseyin BAYIK'ın oğlu Nizamettin BAYIK, olayın karakola son derece yakın olması ve olay sırasında helikopter kullanılmasının ve failerin hala yakalanamamasının olay konusunda kendilerinde şüpheler doğurduğunu belirtmiş, Vali Yardımcısı Soner KARATAŞ ise olayın kayıtlarda PKK tarafından yapıldığı şeklinde kayda geçtiğini ve ayrıca hukuki takibatın ise sürdüğünü ifade etmiştir¹¹⁵.

19.10.1995'de bir araca bindirilerek götürülen ve o tarihten beri kayıp olan Fehmi TOSUN'un eşi ve aynı zamanda Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hanım TOSUN, Diyarbakır Lice'de yaşadıkları günlerde askerlerin devamlı köylerine gelerek devamlı herkesi toplayarak sorguya çektiklerini, birçok

¹¹³ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹¹⁴ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹¹⁵ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

kişiyi gözaltına aldıklarını, kendilerine küfür ettiklerini ve kötü davrandıklarını, dayak attıklarına, gece terörist gündüz de asker ile karşı karşıya kaldıklarını dair yaşadıklarını anlatmış, Van Milletvekili Gülşen ORHAN'ın bu tavırların terör örgütüne katılma yönünde halk arasında etkili olup olmadığı yönündeki sorusuna da sayı verememekle birlikte etkili olabildiği şeklinde cevap vermiştir¹¹⁶.

Komisyonunda dinlenen Olağanüstü Hal Bölgesi Eski Valisi Gökhan AYDINER, bu konudaki sorular üzerine bu tür terörle mücadele sırasında kural tanımayan ya da kural dışına çıkan kamu görevlileri olmuş olabileceğini ancak Olağanüstü Hal Bölge Valiliği müessesesinin bunları normale taşımada önemli rol oynadığı yönündeki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Tabii, bu sıcak çatışmaları öngördüğümüzde bunun içerisinde, hissiyatıyla hareket edenler olduğu gibi, terör örgütünün terörün tabiatı icabı kural tanımayan davranışlarına karşı davranış sergileyen güvenlik güçleri de olmuş olabilir. Nitekim, şikâyetlerle bazı şeyler ortaya çıkıyor ama bunu normale doğru çekmek, kontrol altına alma bakımından mutlaka ara bir sivil yönetim olan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, kolordu seviyesinde, asayiş kolordu komutanlığına görev verebilme yetkisine sahip olan Olağanüstü Hal Bölge Valililiği valiliklerle de irtibatlanmak suretiyle bu işin sertlik tarafını normale almıştır”¹¹⁷.

Devletin yasaklar, ölümler, katliamlar ve faili meçhul cinayetler gibi bazı uygulamalarının da teröre yol açtığı yönünde bir görüş de Van Milletvekili Gülşen ORHAN'dan 11.01.2012 tarihli toplantıda şu şekilde gelmiştir;

“Sadece ekonomik anlamda bunu yapmadı devlet bakan, ekonomik anlamda bunu yaptı, Siyasi anlamda bunu yaptı, yasaklarla yaptı. Bu yasakların neticesinde demokratik yolların tamamını ihlal etti; ölümler, katliamlar, faili meçhul cinayetler işlendi”¹¹⁸.

Devlet kurumlarının ya da kamu görevlilerinin tutum ve davranışları nedeniyle yaşanan ihlallerin ortaya çıkardığı bir başka sorun da bu konuların muhatapları tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine götürülmesi sonucu devlet olarak tazminat ödemek zorunda kalınması ya da dostane çözüm yoluyla belli miktarda tazminatı ödemeyi kabul etmek durumunda kalınmasıdır.

¹¹⁶ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹¹⁷ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹¹⁸ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

19.10.1995’de bir araca bindirilerek götürülen ve o tarihten beri kayıp olan Fehmi TOSUN ile ilgili Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açılan davada devletin 28.08.2003 tarihinde dostane çözümü kabul ederek;

“Hükümetimiz mevcut Türk yasalarına ve Hükümetin bu tür olayları engelleme girişimlerine rağmen, mevcut davanın açılmasına neden Fehmi Tosun’un kaybolması olayının meydana gelmesinden dolayı üzgündür. Bir kimsenin kaybolması olayı hakkındaki soruşturmanın eksik yapılmasının AİHS’in 2’nci maddesinin ihlalini oluşturduğunu kabul etmektedir. Hükümet, yaşama hakkının gelecekte güvence altına alınmasını sağlamak için gerekli tüm önlemleri alıp etkili soruşturmaların yürütülmesini zorunlu kılan talimatları vermeyi taahhüt etmiştir.”

Demıştır.

TBMM’de kurulan Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonununun 12 Eylül Darbesinin Araştırılması Alt Komisyonunda dinlenen 12 Eylül döneminin Diyarbakır Askeri Savcısı Ümit KARDAŞ, Diyarbakır cezaevinde yapılan sistematik işkenceleri, sorgu sırasındaki ölümleri ve avukatlara yapılan baskıları anlatmış, bunları yapanlara karşı duyarsız kalmadığı ve soruşturma açtığı için gördüğü hiyerarşik baskıları ve en sonunda görev yerinin değiştirildiğini belirtmiş, gözaltı süresinin 90 gün olduğunu, bu sürenin başlangıç ve bitiş tarihleri hakkında savcılık kurumunun fazlaca bilgi sahibi olamaması sebebiyle fiilen çok daha uzun uygulandığını ifade ederek bu dönemi “90 gün kayıp” olarak nitelemiş ve Sıkıyönetim Komutanları ve diğer komutanların kendilerine bu ve bütün hukuk ihlallerini fazla dikkate almamaları için “Vatan millet bölünüyor, o nedenle hukuk gözlüğüyle hareket etmeyin” dediklerini beyan etmiştir.

KARDAŞ ayrıca Diyarbakır’da ve o bölgede 7 vilayette bu kadar ağır işkence ve olayların yaşanmasının, Kürt milliyetçiliğini de belli bir noktaya getirdiğini, silahlı örgütün de bir şekilde taban bulmasının da başlangıç noktası olduğunu,

Yine Askeri Savcılıkta görev yaptığı dönemde Diyarbakır sıkıyönetimindeki diğer Savcılarının iddianamelere “Kürt yoktur, bunlar karda yürürken kart kurt sesi çıkaran insanlardır” gibi, şu an gülünen şeyleri iddianamelere koyduklarını, yıllarca bölgede asker

tarafından inkâr ve asimilasyon politikası uygulandığını, hatta bir ortopedi doçentinin hastasıyla Kürtçe konuştuğu için gözaltına alınıp yargıldığını,

Yine o dönemde Diyarbakır'da istihbarat elemanları ve MİT'in, kolordu karargâhında hâkim ve savcılarını toplayıp Kürt örgütler hakkında bilgiler verdiklerini, 12 Eylül öncesi örgütün üye sayısı 1.500-2.000 civarında iken 12 Eylül'den sonra bu nedenlerle müthiş patlama olduğunu ve 12 Eylülün bu açıdan bir milat ve hakikaten Kürt meselesinin çözümünü âdetâ imkânsız hâle getirecek bir eşiğin başlangıcı olarak kabul edilebileceğini ifade etmiştir¹¹⁹.

1.7. Terörün Uluslararası Boyutu ve Dış Destek

Terörün uluslararası boyutu, dış destek veya uluslararası destek olmaksızın terörün ve terör örgütlerinin önemli ölçüde gelişme sağlayamayacağı yönünde görüşler de çeşitli toplantılarda dile getirilen önemli hususlardan birisi olmuştur.

Buna örnek olacak şekilde Ümit FIRAT 16.11.2011 tarihli toplantıda bu hususu şu şekilde dile getirmiştir¹²⁰;

“Bir grup genç Kürt kadın, erkek bir araya gelip “Haydi isyan edelim.” gibi bir kararı da öyle akıllarına estiği gibi vermediler, bana öyle geliyor. Yani bunun bir uluslararası boyutu vardır. Yoksa “Ben devlete isyan ediyorum”, bu kadar mühimmat, bu kadar silah, cephane... Yani bu öyle kolay, 3-5 delikanlının, genç kızın bir araya gelip vereceği kararlar ilgili değildir.

Burada uluslararası konjonktür de çok önemlidir. Ayrıca bunun en önemli beslendiği kaynak da içeridedir. Ben söylüyorum, öteden beri söylüyorum; Türkiye'ye boşta kaldığı bir dönemde düşman lazımdı, buldular. Çünkü Türkiye'de statükoyu koruyan, korumak isteyen, eski rejimi sürdürmek isteyen birtakım güç odakları bir düşmana dayalı olarak bu politikalarını, bu etkinliklerini sürdürebiliyorlar. Bu düşmanı buldular 1984'ten itibaren”

Aynı görüşü aynı toplantıda Hatay Milletvekili Refik ERYILMAZ şu şekilde dile getirmiştir¹²¹;

¹¹⁹ 12 Eylül Alt Komisyonunun 10.10.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹²⁰ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹²¹ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

“... Bunun da artık uluslararası güçlerin de bu işin içinde olduğu, bu işi provoke ettiği ve bu anlamda da bu işten ciddi anlamda siyasi rant elde etmeye çalıştığını da göz ardı etmemek lazım. Bugün bu sorunun bitmesini istemeyen uluslararası güçler bunu bilerek, kullanarak Türkiye üzerinde bunun üzerinden siyasi bir yaptırım uygulamaya çalışıyor.

Bu güçlerin kimler olduğunu da çok iyi biliyoruz, şu anda bizim bölgeye yakın olan ve orada hâkim olan güçler bu sorunun çözümünden yana değildir, bu sorunun bu noktaya gelmesinde de onların birinci derecede sorumluluğu vardır...

Bu bahsettiğim uluslararası güçler bu kadar müdahil olmasaydı -ve şu anda da bu müdahaleleri devam ediyor- destek vermeseydi bu sorunun bu noktada olmayacağını düşünüyorum, belki bu sorunun çözümünün de mümkün olabileceğini düşünüyorum.”

Komisyonun Denizli incelemeleri sırasında dinlediği 26 Ekim 1993 tarihinde Diyarbakır Bismil’de PKK tarafından eşile birlikte şehit edilen öğretmen Ayşe Ulutürk KONAKÇI’nın ağabeyi İsmail ULUTÜRK, terörün milletimizin ileri gitmesini istemeyen dış güçler tarafından yaratıldığına ve bundan rant sağlayan güçler ve gizli eller bulunduğu dair fikirlerini beyan etmiştir¹²²

Aydın’daki toplantıda dinlenen 1990 yılında Muş’un Hasköy ilçesi Karakütük Köyü’nden terör nedeniyle Aydın’a göç eden Sebahattin AKIN ise Kürtler ile terörün farklı şeyler olduğunu, yaşadıkları Aydın’da etraflarında kendilerini tanıyan herkesin bunu kendilerine ifade ettiğini, terörü destekleyenlerin Ermeniler ve Ermeni kökenliler, İsrail’liler, Rusya ve Amerika olduğunu belirtmiştir¹²³.

Türkiye’de yaşanan terörü Türkiye’nin de dâhil olduğu bölgeyi de kapsayan bir coğrafyada oynanan uluslararası planların bir parçası gören bir yaklaşım da Alt Komisyona 11.01.2012 tarihinde konuk olan Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN’den gelmiştir. ÇEÇEN bu oyunun oynandığı alan olan bölgeyi ve oyunu şu şekilde tarif etmiştir;

“Türkiye’yle beraber bu coğrafyada da ki bu coğrafya petrolün ikinci alanı, yani çöl alanın bittiği ki 2020’lerde bunun biteceği ama 2020’lerden sonra “secondary zone” denilen ikinci alana yönelmesi ki bu Kuzey Irak’ın dağlık bölgesinde başlayan, Türkiye’nin Doğu Anadolu’sunu, Kafkasya’yı ve bütünüyle Hazar havzasını içine alan bir alandır...

¹²² Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹²³ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Amerika ve İsrail ikilisi aynı hat üzerinden bu sefer Kürt meselesini ve Kürtleri bölgeye taşıyarak kullanmak istemektedir ve maalesef, böyle bir süreç içerisinde de Türkiye’de yaşanan etnik terör, Güneydoğu’da bir Kürdistan’a yönelen ki Kuzey Irak’ta bu başarılıdır bir savaş sonrasında, maalesef bu çerçevede bölgeye zorlandığını görüyoruz”¹²⁴.

Terör örgütüne yönelik dış desteğin önemli bir faktör olduğuna yönelik bir görüşü de Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantısında Ankara Milletvekili Ülker GÜZEL’in bu yöndeki sorusuna cevap verirken Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ şu şekilde dile getirmiştir¹²⁵;

“Tabii ki bir dış destek başından beri ne yazık ki var ama bu dış desteğin Türkiye’de olmayan iç dinamiklere oynadığını söylemek de mümkün değil. Türkiye’de bazı iç dinamikler var, bu iç dinamikler, dış desteği buldukları zaman veya arayıp da buldukları zaman –ki genellikle aramalarına da çok gerek yok- bu ikisinin kesişmesi Türkiye’de şu anda yaşadığımız sorunu ortaya çıkartıyor”

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN ise terör ve terör örgütünü dış güçler tarafından desteklenen ahtapot şeklinde bir yapılanması olduğuna dair fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Terör başlı başına bir örgüttür, dış güçler tarafından yürütülen bir örgüttür bu. Bir ahtapot gibi kollarını halk arasına salarak halkı zehirlemek, o vatani ve o milleti ve o devleti zayıflatmaya uğraşan bir örgüttür”¹²⁶.

24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl kara yolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Erkan OMAZ ise dış güçler ile ilgili değerlendirmesini şu şekilde yapmıştır;

“Bizde Kürt, Türk, Alevi ayrımı yok, hepimiz kardeşiz. Yani bu ülke hepimize yeter. Orada birtakım oyunlar olmadı mı dış güçlerin... Bunlar bir maşa benim gözümde, birtakım şeylerin oyunu ama bu demek değildir ki... Bizim arkadaşlığımız, dostluğumuz yine devam ediyor. 24 Mayıs’ta da kısmet olursa Bingöl’e gideceğim sırf oradaki insanlarla kucaklaşmaya. Onlar bizim kardeşlerimiz. Sonuçta bu ülkenin hepimiz bireyiyiz. Allah hiçbirinin de yokluğunu vermesin. İçinden 3-5 tane çürük elma çıkar, zaten çıkmazsa da şaşırırız”¹²⁷.

¹²⁴ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹²⁵ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹²⁶ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹²⁷ Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

Terör ve terör örgütlerine dış destekle ilgili olarak Olağanüstü Hal Bölgesi Eski Valisi ve Emniyet Eski Genel Müdürü Gökhan AYDINER konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Terör örgütüne destek dıştan aşırı şekildedir...”

Türkiye’de faaliyet gösteren terör örgütlerin hepsinde özellikle Avrupa başta olmak üzere dış destek vardır...

PKK’yla ilgili olarak da hazırlayıp verdiğimiz özellikle bu televizyonuyla ilgili olarak veya diğer oradaki derneklerin, vergilendirme faaliyetinde bulunup baskılar yaptığına dair, her seferinde müzakerelere gittiğimizde yahut da bakanlar gittiğinde veya geldiğinde verdiğimiz böyle delillerle dolu dosyalar vardır, vermişizdir ama kale pek alınmamıştır. Onun için dış desteği kesmedikten sonra terör örgütlerinin hayatiyetlerini sona erdirmek bana göre mümkün değildir”¹²⁸.

1991 yılında faili meçhul şekilde öldürülen Vedat AYDIN’ın oğlu Mahmut Felat AYDIN, dış güçlerin etkisini Ortadoğu’da çıkarı bulunan egemen güçlerin etkisi olarak ifade ederek 12 Eylül askeri uygulamaları ve Diyarbakır Cezaevinin koşullarının muhatabının sadece cezaevindeki sınırlı sayıda tutuklu olmasına rağmen büyük bir örgüt yaratması gibi özellikle 1990’lı yıllardan sonra faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, köy yakmalarla oluşan şiddet dalgasının Doğu ve Güneydoğu’nun en ücra köşelerine kadar yayılarak topyekün insanları şiddet sarmalına sevk etme amaçlandığını bunun da bu egemen güçlerin çıkarlarına olduğunu belirtmiştir¹²⁹.

BİLGESAM tarafından yapılan bir araştırmanın¹³⁰ sonuçlarını gösteren aşağıdaki grafik incelendiğinde;

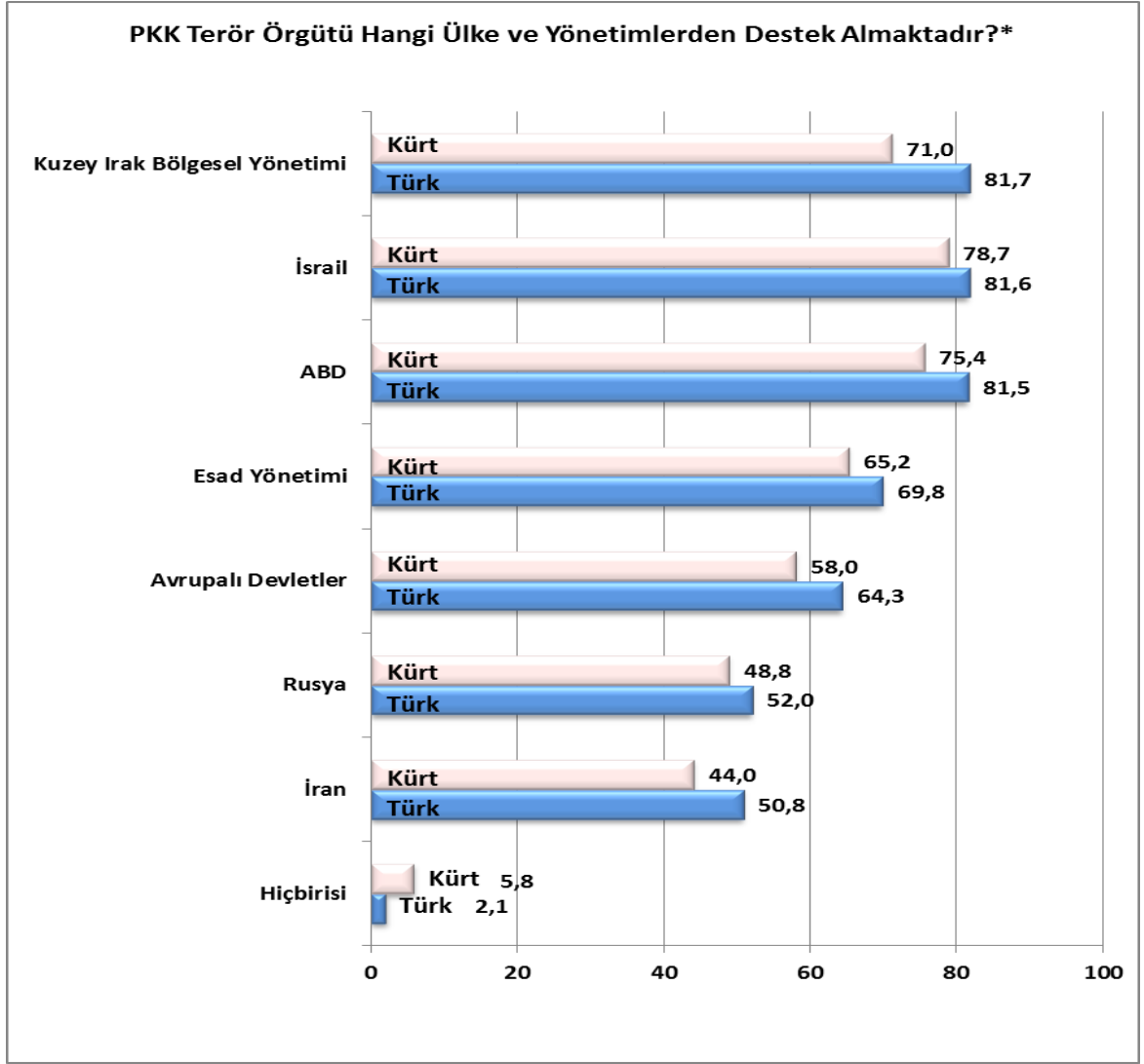
Kürtlerin % 71’i ve Türklerin %81,7’si Kuzey Irak Bölgesel Yönetiminin, Kürtlerin % 78,7’si ve Türklerin % 81,6’sı İsrail’in, Kürtlerin % 75,4’ü ve Türklerin % 81,5’i ABD’nin, Kürtlerin % 65,2’si ve Türklerin % 69,8’i Esad Yönetiminin, Kürtlerin % 58’i ve Türklerin % 64,3’ü Avrupalı Devletlerin, Kürtlerin % 48,8’i ve Türklerin % 52’si Rusya’nın, Kürtlerin % 44’ü ve Türklerin % 50,8’i ise İran’ın PKK teröründe etkisi olduğunu düşünmektedir. Kürtlerin sadece % 5,8’i ve Türklerin % 2,1’i ise hiçbir devletin etkisi olmadığı kanaatini taşımaktadırlar.

¹²⁸ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹²⁹ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹³⁰ Akyürek, Salih ve Yılmaz, Mehmet Ali; Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar, BİLGESAM, Rapor No:51, Ankara, Eylül 2012

Grafik 12: PKK Terör Örgütünün Destek Aldığı Ülke ve Yönetimler

2.Sorunun Ortaya Çıkış Biçimleri

2.1. Çocuk Teröristler

Terör konusunda yaşanan önemli sorunlardan birisinin de dağa çıkan teröristlerin çocuk denilebilecek yaşta bu işin içine girmeleri olduğu hususu çeşitli toplantılarda altı çizilerek dile getirilmiştir.

Komisyonunda “Kim Bu Dağdakiler?” adlı teröristlerin profilleri ile ilgili araştırmasını sunan Nihat Ali ÖZCAN dağdaki teröristleri % 40’ından fazla bir miktarının 18 yaşından küçük olduğunu ve katılım yaşı itibarıyla % 9,25’inin 15 yaş altında örgüte katıldıklarını belirterek genelde Afrika ve Uzakdoğu’da sık görülen bu durumun uluslararası hukuk

açısından, insan hakları hukuku ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi açısından dünyada literatürde “çocuk askerler” olarak ifade edilen sorunu beraberinde getirdiğini belirtmiştir. 18 yaşından küçüklerin bu tür silahlı çatışmalarda doğrudan veya dolaylı olarak örgütlerin içerisine alınması, bunların kullanılmasının birtakım temel eğitim gibi, sağlık gibi bir takım temel insan hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması ve bunların dağda ve o tür koşullar altında hayatlarını sürdürmelerinin önemli sorun olduğuna değinmiştir. ÖZCAN çocuk yaşta “militan devşirilmesi” olarak nitelediği olgunun;

- Ekonomik,
- Sosyal,
- Psikolojik (psikolojik olarak çocukların iknaya açık olmaları, daha maceracı, daha fazla bu işlere meraklı olmaları, oyun gibi meseleyi görmeleri, kendilerini savunabilecek ve karşı argüman üretebilecek bir psikolojiye sahip olmamaları) ve
- Biyolojik (özellikle hafif silahların yaygınlaşması, çocukların fiziki olarak bunları kullanabilecek kapasiteye sahip olmaları, öbür taraftan dağdaki yaşamın bir profesyonel futbolculuk gibi belli bir fiziki kapasite istediği, belli bir yaştan sonra bu işin yapılamaması)

Nedenleri bulunduğunu da belirtmiş, Ankara Milletvekili Ülker GÜZEL ise çocuk yaşta dağa çıkarılan kız çocuklarının da oran ve sayıca çok olduğunu belirterek kız çocuklarının fiziki özellikleri, kız çocuklarının cinsel istismara ve kadına şiddet olaylarına açıklığına da vurgu yapmıştır¹³¹.

Çocukların ve ergin yaşta olmayanların gerek aileleri üzerinde baskı yapılarak, gerek kandırılarak ve gerekse de kaçırılarak terör örgütüne eleman olarak kazandırılmaları eğitim ve sağlık gibi temel bir takım haklardan mahrum kalmaları yanında en temel haklarından birisi olan yaşam haklarının riske atılması ve ölmeleri halinde de terör örgütü tarafından yaşam haklarının ellerinden alınmasıyla son bulan bir sürece mahkûm edilmeleri anlamına da gelmektedir.

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT çocukların örgüt tarafından dağa götürülmeleriyle ilgili fikirlerini Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantısında şu şekilde belirtmiştir;

¹³¹ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Dağa çıkan çocukların kendi rızasıyla çıktığını nasıl kabul edebiliriz? On bir, on iki yaşındaki hâllerimizi hatırlayalım. Ben o yaşta okul okuyan bir insan olarak kendi kahvaltımı bile hazırlayamazdım. Hiçbiriniz eminim kendiliğinizden uyanamazdınız, hepimizin annesi gelirdi başımıza, “Beş dakika daha.” derdik. Peki, bu çocuklar dağda hangi koşullarda yaşıyorlar?...

Hepsi nasıl kandırılıyor biliyor musunuz: “Bakan yapılıacaksınız.” Çocuk haber gönderiyor “Yakında beni bakan olarak göreceksiniz, vali olarak göreceksiniz.” Şunu demek istiyorlar çıkarken “Sen bakan olacaksın, işte bir devlet kurulacak, vali olacaksın.” Çocuk bu, kral olmayı da hayal eder. Hepimiz belki prenses olmayı hayal ettik çocukluğumuzda. Bu hayallerle dağa çıkıyorlar, ama benim bildiğim o ailelerin çocukları şu anda hayatta değiller. Peki, bu çocukların hesabını kim verecek?”¹³².

Ayrıca bu konuda yaşanan bir başka sorunu ise;

“Erken evliliklerden kaçmak için dağa gidenler var.” Benim rastladığım bazı olaylar var. Sırf dağa kız gitmesin diye erken yaşta evlendirilen kız çocuklarıyla karşılaştım, çünkü evli kadınları PKK’lılar, örgüt dağa götürmüyor”¹³³.

Şeklinde bölgede kız çocuklarının sırf terör örgütü evlileri dağa götürmüyor diye erken evlendirilmeleri olarak dile getirmiştir.

Çocuk yaşta teröristleri bizzat dağda rastlayan ve bu çocuk yaşta teröristlerin psikolojik durumlarını ve sonlarını özetleyen bir ifade ise 24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl kara yolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Erkan OMA Y’dan

“On altı yaşındaki bir çocuk vardı, terörist; çıktı, “Ben 200 metreden sigarayı vuruyorum.” dedi. Yani çok böbürleniyor, “200 metreden sigarayı vuruyorum.” şöyledir, böyledir falan...

Öğleden sonra ara ara çatışmalar oldu. İlk çatışmada, “Sigarayı 200 metreden vururum.” diyen çocuk alınının çatından vuruldu.”

Şeklinde özetlemiştir¹³⁴.

Buna ilişkin bir çarpıcı örneği ise Alt Komisyonun Batman’da dinlemiştir. Batman ili, Gercüş ilçesi Yamanlar köyünde 1992 yılında PKK terör örgütüne katılan ve çatışmada

¹³² Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹³³ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹³⁴ Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

hayatını kaybeden Şehmuz KAVAK'ın korucu olan ağabeyi Seyfettin KAVAK, kardeşinin 1992 yılında 16 yaşında Antalya'ya çalışmaya gittiğini, bu sırada kandırılarak dağa çıktığını bundan 3 sene sonra da çatışmada hayatını kaybettiğini, kardeşinin öldüğünü annelerine hala söyleyemediklerini belirtmiştir

Yine Batman'da dinlenen Pınar ATEŞ adlı kızı kandırılarak dağa çıkmış olan sınıf öğretmeni Mehmet Emin ATEŞ, kızının Harran Üniversitesi İşletme Fakültesinde okurken 1. Sınıftayken 19 yaşında örgüte katıldığını, bunda üniversitede beyin yıkama, yakın arkadaşlarının kandırmalarının etkisi olduğunu, fakültede hocalardan bazılarının 'bazı çocuklar ismini değiştirmedeği müddetçe sınıfı geçirmem' şeklinde baskılar yaptığını anlatmıştır. Üniversiteye hazırlanan veya giden gençlere terör örgütünün nasıl musallat olduğuna dair bir başka örnek yine Batman'da dinlenmiştir. Abdülbari YAKUT, Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER'in sorusu üzerine oğlu İdris YAKUT'un üniversiteye hazırlık döneminde Batman Belediyesi'ne ait ücretsiz dersaneye gittiğini belirtip daha sonra Muş Üniversitesinin 4 yıllık Kamu Yönetimi bölümünü kazandığını ancak olaylara karışması nedeniyle gözaltına alındığını ve daha sonra da tutuklandığını anlatmıştır¹³⁵.

1974 yılında Siirt Kurtalan'dan Aydın'a göç eden Ramazan TÖR, 8 çocuğundan biri olan Talat TÖR'ün 1994 yılında dağa çıkması ile ilgili olarak; oğlunun Marmaris'te çalışmaya gittiğinde terör örgütü PKK tarafından kandırıldığı, bu olaydan sonra evlerine telefon geldiği ve "çocuğunuz dağda bir daha aramayın" dediği, terör örgütü mensuplarının doğulu çocukları kandırıp dağa çıkarttığı böyle bir ortamda, bu ortamı başka kötü amaçları için kullanan insanların ve çetelerin ortaya çıktığı başka amaçlar için kullanılıp öldürülebildiği hususlarını belirtmiştir¹³⁶.

Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihinde dinlediği korucu Nebi GÜLTEKİN terör örgütünün hayvanlarını alarak geçimlerini engellediğini belirttikten sonra ilkökul çağındaki çocukları bile örgüte kazandırmak için kaçırdıklarını kendisinin bizzat yaşadığı bir olay olarak şu şekilde anlatmıştır;

"Mesela ben şahsen okula gidiyordum, ilkokula, bir gün dediler ki: "Köyde, dün akşam 8 tane çocuk alıp götürdüler."... bizim jandarmamız vardı, küçük bir karakolumuz

¹³⁵ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹³⁶ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

*vardı, biz gittik karakolda yattık, her gece biz karakola kaçıyorduk, karakolda yatıyorduk.*¹³⁷”

PKK'nın çocuk yaştakileri eleman olarak kullanmasına bir örneği de Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihinde dinlediği 16 yaşında Hakkâri'de Anadolu Lisesinde okurken PKK tarafından kaçırılan ve 18 yaşında bir çatışmada yaşamını yitiren Sezer ARSLAN'ın babası Mehmet ARSLAN ve akrabaları olan köy muhtarı Mahmut ARAT olmuştur.

Polis Akademisi bünyesinde bulunan Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) tarafından hazırlanan "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği" adlı rapora göre çocukların zorla örgüte götürüldükleri örnekler gözönünde bulundurularak PKK/KCK'nın, Sri Lanka'daki "Tamil Kaplanları"ını model aldığı belirlenmesi yapılmaktadır.

Raporda, "Bu durum, örgütün neden gençlere yöneldiğini, çocukları neden örgüte götürdüğünü ve okulları yakarak neden çocukları sokaklarda tutmak istediğini açıklamaktadır. Örgüt, yaşlanma riskini, çocuklara yönelerek gidermeye çalışmaktadır" değerlendirmesine yer verilmektedir. Bölgede, bazı ailelerin çocuklarını kaçakçılık yapmaya zorladığının altı çizilerek, diğer taraftan terör örgütünün aileleri örgüte katılmaya zorladığı, 10-15 çocuklu ailelerin çocuklarından bir kaçını kaçakçılık için feda ettikleri ve bunların aldığı paralarla diğerlerinin geçimini sağlamaya çalıştıkları araştırma sırasında yapılan mülakatlarda dile getirilen hususlar olarak ifade edilmektedir.

UTSAM raporu hazırlanırken düzenlenen alan araştırmaları sırasında ise mülakat yapılan kişiler, terör örgütünün özellikle çocukları toplumsal olaylarda kullanarak hem örgütün tabanını canlı tutmaya çalıştığı hem de örgüte katılacak yeni bireyleri katılım öncesinde hazırladığı dile getirmişlerdir. Örgüt, kalabalık ailelerden bir bireyin örgüte katılması yönünde özel çaba harcamaktadır. Bir kişinin örgütte olması, kalabalık ailenin bir şekilde örgütle bağlantılı duruma gelmesine neden olmaktadır. Elde edilen veriler, terör örgütüne katılım konusunda risk grubunda olan bireylerin genellikle genç ve hatta çocuk yaştakiler olduğunu göstermektedir.

Hakkâri özelinde taş, molotof kokteyli atma ve benzeri kamu düzeninin bozucu eylemlere katılan çocuklar ile ilgili terörle mücadele uzmanları ve eğitim sektöründen yöneticilerle yapılan yüz yüze görüşmelere dayanan bir araştırma¹³⁸ sonuçlarına göre;

¹³⁷ Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

- Taş, molotof kokteyli atma, insanlara, araçlara ve binalara saldırma, yollara barikat kurma ve trafik akışına mani olma gibi eylemler halk arasında korku, endişe ve yılgınlığa sebebiyet vermekte dolayısıyla terör içerikli eylemler olarak değerlendirilmektedir.
- Bu eylemler genellikle çocuklar tarafından bazen de büyüklerin de katılımıyla gerçekleşmektedir.
- Eylemlerde büyükler rol model alınmakta ve yanlış olan bu davranışlar doğru gibi öğretilmekte ve normal gibi algılanmaktadır.
- Bu eylemler özellikle göç etmiş ve kolay kazanç elde etmek isteyen kişiler tarafından desteklenmektedir.
- Bu eylemlerde en kırılgan ve en kritik mağdur durumunda bulunan çocukların korunmasında anne ve babalar görevlerini yerine getirememektedirler.
- Problemin temel sebebi olarak çok çocuklu aile yapısı ve göç olgusu görülmektedir.
- Çok çocuklu aileler her çocuğuna yeterince sevgi, ilgi ve disiplin verememekte, çevre de bu konuda aileye destek verememektedir.
- KCK-TM ve bağlı alt örgütleri çocukları amaçlarını elde etmede etkili, yaygın ve şiddetli bir şekilde istismar etmektedirler.
- Çocukları yönlendirmede etkili olabilecek diğer aktörler olan öğretmenler ve imamların da etkili bir şekilde KCK-TM ile ortak hareket etmesi sorunu karmaşık ve çetin hale getirmiştir.

2.2. Halkın Siyasal Davranışlarının Örgüt Tarafından Yönlendirilmeye Çalışılması

Bölgede terörün yarattığı önemli sorunlardan birinin de terör örgütü tarafından halkın siyasal davranışlarının yönlendirilmeye ve siyasi tercihlerini özgürce ortaya koyamaması yönünde baskı altında tutulmaya çalışılması, hatta bu yönde silahlı eyleme maruz bırakılması olduğu yönünde fikirler dile getirilmiştir.

Bu hususu Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT 16.11.2011 tarihli toplantıda;

“Gece iki buçukta, oy istemek için kapı çalındığını biliyor musunuz? Bunun anlamı şudur: ‘Ben seni gelir, bulurum.’

¹³⁸ Özdemir, Habib, PKK Terör Örgütünün İstismar Ettiği Çocuklar Hakkari Örneği, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi Yayını, Ankara, Mayıs 2012, s.69-92

Köy muhtarlarına 'Köyünde yüzde 10'dan fazla oy çıkarsa gelir köyünü yakar, yıkarım'.

36 kez saldırıya uğradık. Aracım 2 kez -servis fişleri bende- servise girdi çıktı. Ölümden kıl payı kurtuldum. Ha, bu benim şahsıma bir saldırı değildi, AK PARTİ binasına bir saldırıydı, tam içeri girerken koca koca taşlardan kurtuldum. Bunları vakayı adiyeden sayıyoruz, biliyor musunuz? Artık bunları olağan sayıyoruz. Bu ölümlere, hani, bu tip saldırılara normal... İnanın gaz bombaları içinde, çünkü o taşlara karşılık, AK PARTİ binasına karşı yapılan saldırıdan sonra, biz içeride gözümüzden yaş akıyor gaz bombalarından, normal hayat sohbetimizi yapıyoruz, seçim sonuçlarını değerlendiriyoruz. Güneydoğu'da bu tip zulümler yaşanıyor”¹³⁹.

Şeklinde ifade etmiştir.

Terör örgütünün yöre halkına baskıcı yönünü ve siyasi faaliyetlere karşı tutumunu belirten bir örnek de Alt Komisyonun Tunceli ilindeki incelemeleri sırasında dinlediği 30 Ağustos 2011 tarihinde Ovacık İlçesi Aksu Deresi yakınlarında devlete yardım ettiği ve bilgi verdiği gerekçesiyle terör örgütü tarafından kaçınılarak öldürülen taksici İbrahim ERGÜN'ün eşi Hacer ERGÜN olmuştur. ERGÜN, örgütün baskı ve tehditleri nedeniyle bu baskılardan korunmak için haraç verdiklerini, öldürülen kocası ile kendisinin AK Parti'ye üye olmalarından dolayı baskı gördüklerini ifade etmiş gördüğü baskıları şu şekilde ifade etmiştir:

“Cenazede ben dedim ki: ‘PKK’lılar kahrolsun’ diye gelin yürüyüş yapalım.’dedim, herkes cenazeden kaçtı. ...PKK’lılar tarafından uyarı aldım. Hani ‘Ağzını sıkı tutsun, bize laf söylemesin. Hak etti, biz öldürdük.’ falan dediler bana.”

Siirt'te dinlenen Nedim KUZU ise bu hususu şu şekilde ifade etmiştir;

“Diyelim adam kendi evinde ama diyelim AK PARTİ'ye oy vermek istemiyor, mesela AK PARTİ'ye oy veriyor, ben bunu tersten aldım, insan mahallesinden çekiniyor, insanından çekiniyor. Barış Demokrasi Partisini, adam vermek istemiyor, bakıyor, çocuğu ölüyor, diğer çocuğu dağda, bir çocuğunu almışlar askere götürmüşler...”

Ben kendim bile çok rahat davranamıyorum bu memlekette ve bir sivil toplum örgütünün başındayım.”¹⁴⁰.

¹³⁹ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁴⁰ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

2.3. Terör Örgütünün Sorunun Çözümü Önünde Engel Haline Gelmesi

PKK terör örgütünün terörün çözümü önünde en büyük engel haline geldiği de dile getirilen önemli bir husus olmuştur.

Ümit FIRAT bu yöndeki fikrini;

“Örgütün bir sorun olduğunu söylemiştim. Evet, yani sorunu çözmek yerine sorunun bir parçası hâline gelmiştir. Yani, bugün Kürt meselesi dediğiniz zaman başında “PKK ne olacak?” sorusunu sormak, bunun cevabını aramak durumunda kalıyoruz. Bu da Kürt meselesinin belli başlı sorunlarından biri hâline geldi. Yani, nasıl ana dilde eğitim hakkı ya da yurttaşlık, kültürel kimlik hakları filan konuşuluyorsa PKK da Kürt sorununun artık ayırt edilemeyecek bir maddesi hâline geldi bu süreç içerisinde”

Şeklinde dile getirmiştir¹⁴¹.

17.05.2012 tarihli toplantıda Adıyaman Milletvekili M. Murteza YETİŞ; PKK'nın sorunun bizatihi parçası haline geldiğini belirtmiş, Kahramanmaraş Milletvekili Nevzat PAKDİL ise sorunun bir örgüt sorunu haline geldiğini, PKK'nın ise sorunu çözmek için değil bizzat sorun olarak ortaya çıktığını belirtmiştir¹⁴².

PKK/KCK terör örgütünün Kürtleri temsil etmediği Kürtlükle alakası olmadığı asıl amacının asker ve devlete karşı mücadele etmek olduğunu belirten bir ifade de 24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl kara yolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Erkan OMA Y'dan teröristler tarafından kaçırıldıklarında yaşadığı bir olaya dayalı olarak şöylece gelmiştir;

“İçimizden bir arkadaş “Ben Kürt'üm.” dedi. “Kürt, Türk fark etmez asker askerdir.” dediler. Bu laf çok önemli...

¹⁴¹ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁴² Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Yani bu çok önemli çünkü sonuçta bunların Kürtlükle alakası yok”¹⁴³.

2.4. Faili Meçhuller ve Zamanaşımı

Terör olayları nedeniyle veya onunla bağlantılı olarak ortaya çıkan faili meçhuller ve kayıplarla ilgili Türk Ceza Kanununda yer alan 20 yıllık zaman aşımı süresinin bu olayları çözümsüzlüğe mahkûm ettiği hususu bazı toplantılarda önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir.

Bilindiği üzere yoğun kayıp ve faili meçhullerin yaşandığı dönemlerde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlükte bulunmaktaydı. 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 102. maddesi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis ve müebbet ağır hapis cezalarını gerektiren suçlarda zaman aşımı süresini 20 yıl olarak belirlemişti. Bu süre bu kanundaki en uzun zaman aşımı süresini de ifade etmekteydi.

Daha sonra 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dava zaman aşımını, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 30 yıl, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 yıl ve 20 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl olarak düzenlemiştir.

Fakat hukuken eylemin işlendiği andaki ve lehe olan Ceza Kanunu uygulandığından 12.10.2004 tarihinden önceki faili meçhuller ile ilgili olarak 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 102. Maddesinde yer alan 20 yıllık zaman aşımı söz konusu olmaktadır.

Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihinde, 1994 yılında Tunceli’de terörle mücadele eden askeri birliklerin operasyonu sırasında 17 yakını kaybolan ve 16’sının cesetlerine dahi ulaşamayan ve konuyla ilgili yargılamanın hala sürdüğünü belirten Süleyman IŞIK’ı dinlediği toplantıda söz alan Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN bu sorunu şu şekilde ifade etmiş¹⁴⁴;

“Yirmi yıl sonra, o dosya da raftan indirilip imha edilecek eğer bizlerin, Meclisin bir müdahalesi olmazsa.”

Aynı hususa İrfan BİLGİN’in dinlendiği toplantıda da değinmiştir.

Faili meçhuller yanında Faili Firar adı verilen faili belli olduğu halde yakalanamaması durumları da geride kalan ailelerin adalet duygularını zedeleyerek devlete karşı güvenlerinin

¹⁴³ Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁴⁴ Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

azalmasına sebep olabilmektedir. Hatta bu durum yaşadıkları kayıp nedeniyle zaten yas tutmakta olan ailelerde psikolojik olarak değişik düşüncelere yol açabilmektedir.

Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi Mersin’de Kürtçe şarkı isteğini yerine getiremediği için bir türkü barda öldürülen müzisyen Sarp ÖZTÜRK’ün babası emekli polis memuru İhsan ÖZTÜRK’ten gelmiştir;

“Bu çocuğunun katilini en kısa günlerde yakalamazlarsa bunun en büyük müsebbibi kendileridir ve ben yapacağım, ben... Ne olursa olsun benim çocuğum geri dönmeyecek, bunu biliyorum, yalnız insanlar demokrasi ve hukuk devleti kuralları içerisinde yaşıyorlar ise adam yakalandığı zaman en azından, bir nebze olsa vicdanı rahat eder, yakalandı, Allah belasını versin, cezasını çekecek diye.”

Alt Komisyonun Tunceli’de kaybolan ve faili meçhul cinayete kurban giderek cesedi Elazığ’da Bulunan Ayten ÖZTÜRK’ün babası sıfatıyla Hıdır ÖZTÜRK’ü 13.12.2011 tarihinde Ankara’da TBMM’de dinlemesinin ardından Komisyonumuz tarafından 19 Aralık 2011 tarihinde Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığın 36674 (**EK:8**) ve Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığına 36676 (**EK:9**) sayılı yazılar yazılarak Hıdır ÖZTÜRK tarafından Komisyon toplantısında kızı Ayten ÖZTÜRK’ün 1992 yılında terörle mücadele sırasında güvenlik güçleri adına çalışan kişilerce kaçırılarak öldürüldüğünün belirtildiği, bu konuyla ilgili Başsavcılıklarınca Hıdır ÖZTÜRK tarafından 03.09.1992 tarihinde yapılan başvuru sonucu yapılan işlemlerin safahatı, Hıdır ÖZTÜRK’ün Komisyonunda ki ifadeleri de dikkate alınarak yeni bir işlem yapılıp yapılmayacağı hususu Başsavcılıkların takdirine sunulmuştur.

Bu yazışma sonrasında Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonumuza 28.12.2011 ve 7493 sayılı yazı (**EK:10**) ile cevap vermiş ve konu ile ilgili olarak özetle;

Konu ile ilgili 1992/3111 nolu Soruşturma Dosyası açıldığı, Hıdır ÖZTÜRK’ün kızınının kaçırılarak öldürülmesiyle ilgili olarak Necmettin AKYILDIZ ve Şemsettin ÇİÇEK isimli şahıslardan şikayetçi olduğu, Ayten ÖZTÜRK’ün öldürülmesi ile ilgili olarak Erdoğan ATEŞ, Necdet AKYILDIZ ve Şemsettin ÇİÇEK hakkında “Taammüden adam öldürmek” suçundan Elazığ 1. Ağır Ceza Mahkemesince söz konusu şahısların yargılanması sonucunda 24.09.1992 tarihli celsede müdahil Hıdır ÖZTÜRK’ün ifadesi de alınarak 05.11.1992 tarihli duruşmada her üç sanık hakkında da delil yetersizliğinden beraat kararı verilerek failerin yakalanması için Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bululunduğu, failin

belli olmaması nedeniyle daimi arama kararı verilerek her üç ayda bir kolluk tarafından zaman aşımı dolana kadar Başsavcılığa bilgi verilmesinin istendiği, Hıdır ÖZTÜRK'ün başka Cumhuriyet Başsavcılıklarına yapmış olduğu başvurular ve olayla ilgili başka dosyaların da en son 1993 yılında olmak üzere ilerleyen süreçte bu dosya ile birleştirildiği, 16.02.2010 tarihinde ise zaman aşımını yaklaşması sebebiyle Elazığ Emniyet Müdürlüğüne konunun titizlikle takibi için yazı yazıldığı, ancak Elazığ Emniyet Müdürlüğü tarafından olayı gerçekleştiren faili meçhul kişilerin tespit ve temin edilemediği ve araştırmanın devam ettirildiğinin bildirildiği, Hıdır ÖZTÜRK'ün Komisyona verdiği bilgilerde yer alan iddialarla ilgili olarak da 1992 yılında Tunceli Alay Komutanı olarak görev yapan kişinin açık kimlik ve adres bilgilerinin ivedi temini için Jandarma Genel Komutanlığına ve Tunceli İl Merkez Jandarma Komutanlığına müzekkereler yazıldığı 1992/3111 nolu soruşturma evrakının derdest olarak devam ettiği bildirilmiştir.

Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığı ise Komisyonumuza gönderdiği 25.01.2012 tarih ve 172 sayılı yazı (**EK:11**) ile de kendilerindeki dosyaların birleştirilmek üzere Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiği belirtilmiştir.

Hıdır ÖZTÜRK'ün 13.12.2011 tarihli toplantıda; Tunceli İl Jandarma Komutanının kendisi ve kızlarını İl Jandarma Komutanlığına çağırarak kızlarını “Mahmut Bey” isimli zayıf ve sakallı birisine götürmesi için yönlendirdiğini ve onunla tanıştıklarını, kızının ölümü ile ilgili Kontrgerilla, Ergenekon ve JİTEM'den kuşkulandığını, Cem Ersever'in kitabında Ayten Öztürk'ün Yeşil tarafından katledildiği, JİTEM elemanı Abdülkadir Aygan tarafından yapılan açıklamada da Diyarbakır JİTEM hücrelerinde Ayten Öztürk'ü hücrede gördüğü, iki üç gün sonra bu hücrede Yeşil ve ekibi tarafından alınıp götürüldüğüne dair beyanatlar bulunduğunu ifade etmesi üzerine¹⁴⁵ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Arşivlerinde yapılan inceleme sonucunda ise TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Başkanlığına 09.05.1991 tarihinde yazılan bir yazı (**EK:12**) ile Tunceli Milletvekili Orhan Veli YILDIRIM'ın Komisyon Başkanlığına tevdi ettiği zabitlerde Tunceli ili ve ilçelerinde “Sakallı” kodu ile anılan bir görevlinin halka kötü muamele yaptığının iddia edildiği, bu hususu incelemek üzere Tunceli Milletvekili Orhan Veli YILDIRIM, Bursa Milletvekili İlhan AŞKIN ve İzmir Milletvekili Akın GÖNEN'den oluşan bir Alt Komisyon oluşturulduğu belirtilmekte olduğu görülmüştür.

¹⁴⁵ Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

Bu Alt Komisyonun incelemelerinin konuşulduğu Komisyon Toplatı Tutanaklarında (EK:13) ise Tunceli Milletvekili Orhan Veli YILDIRIM; “Sakallı” kod adlı bir devlet görevlisinin efrada sui muamelede bulunduğu iddiasıyla Komisyon tarafından suç duyurusunda bulunulduğunu, 20’ye yakın vatandaşın ifadesini aldıklarını, bu tahkikat sırasında “Sakallı” kod adlı devlet güvenlik görevlisinin haber alma ajanı olarak kullanıldığını, bölgede çok yararlı faaliyetlerde bulunduğunu, çok büyük hizmetler verdiğini, ancak, son zamanlarda halk arasında da hiç hoş kaşılanmayan nahoş birtakım hareketler sebebiyet verdiğinden bahisle, tahkikat nedeniyle 11.05.1991 tarihi itibarıyla görevine son verildiğinin belirtildiği, Savcılığa suç duyurusunda bulunurken bu kişinin adının sorulduğunu ancak kendilerine Tugay Komutanı tarafından verilmediği için belirtilemediğini ifade etmiştir.

Hıdır ÖZTÜRK’ün kızı Ayten ÖZTÜRK’ün İl Jandarma Komutanlığında “Mahmut Bey” adında zayıf ve sakallı biriyle tanıştırdıktan sonra bu kişi tarafından kaçırılarak öldürüldüğü ve 10.08.1992 tarihinde cesedinin bulunduğu iddiası dikkate alındığında eğer “Sakallı” kod adlı kişi ile “Yeşil” kod adlı kişi aynı kişi ise 1991 yılında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda oluşturulan Alt Komisyonun çalışmalarının görüldüğü toplantı kayıtlarında geçen “Sakallı” kod adlı kişinin 11.05.1991 tarihi itibarıyla görevine son verildiğine dair Alt Komisyona verilen bilginin doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır.

2.5. Köy Boşaltma ve Göç

Terörle mücadele sırasında yaşanan köy boşaltma olayları ile buna bağlı olarak yaşanan göç olgusunun da önemli bir sorun alanı olduğu anlaşılmaktadır. İnsanların bir kısmı terör örgütünün baskısı bir kısmı da terör örgütü ile mücadele eden birimlerin terörle mücadelenin gereği anlayışı ve zorlamaları nedeniyle yaşadıkları köy ve mezraları bırakarak bir kısmı en yakın il ve ilçelere bir kısmı ise akrabalarının bulunduğu ya da daha önce bir şekilde bildikleri batıdaki illere ve metropollere göç etmişlerdir.

Yaşanan göç bir yandan ayrıldıkları yerin ekonomik potansiyelden mahrumiyet diğer taraftan göç edilen yerlerde yeni problemlerle yüzleşmeleri anlamına gelmektedir. Göç edenler bir yandan ekonomik diğer yandan sosyal problemler yaşamaktadırlar. Aslında göç her nasıl ve nedenle yaşanırsa yaşansın insanların hayatlarında karşılaşılabilecekleri önemli “Travma” lardan birisidir. Terör nedeniyle yaşanan göç ise neredeyse “ katmerli travma” olarak ifade edilebilecek derinliktedir.

Bu konudaki verilere III. Bölümde, 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanundan Yararlananlara İlişkin Veriler ve Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi(KDRP)'nin Uygulanmasına İlişkin Veriler bölümlerinde ayrıntılarıyla değinilmişti.

Bunun dışında bu yönde pek çok toplantıda çeşitli değerlendirmeler yapılmış, yerinde inceleme yapılan illerde bu sorunun boyutlarını görebilme imkânı bulunmuştur.

Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihinde yaptığı toplantıda söz alan Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN;

“ 40 bin kişi 93-94 sürecinde Tunceli'den göç etmek zorunda kaldı. Boşaltılan köy sayısı 100'ün üzerinde.¹⁴⁶”

Şeklinde Tunceli özelinde veri değerlendirmesi yapmıştır.

Tunceli ilinde yapılan yerinde incelemede de en çok ifade edilen hususlardan birisi köy boşaltmalar olmuştur. 11 Ağustos 2011 tarihinde Nazimiye'de PKK tarafından şehit edilen geçici köy korucusu Mustafa Akçiçek'in oğlu Ender AKÇİÇEK, 1993-1994 yıllarında bölgede yaşanan en büyük sorunlardan birisinin köy yakma ve boşaltma olduğunu belirtmiştir.

Yine Tunceli'de dinlenen 1994 yılında Merkez Çalkıran Köyünde “köy boşaltma” mağduru Mehmet Ali AKTAŞ, hem terör eylemleri hem de güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyonlar nedeniyle tarım ve hayvancılığın yıllardır fiilen yapılamadığını, bölgede zaten mağdur olmuş insanların göç etmek zorunda bırakıldıklarını ve göçtükleri merkezlerde de işsizlik ve yoksullukla pençeleşmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

Tunceli'de köy boşaltma ile ilgili dile getirilen bir başka sorun ise “boşaltılan köy” tanımını hususunda olmuş, dinlenen bazı konukların Avukatı sıfatıyla toplantılara katılan Cihan SÖYLEMEZ; Danıştay 10. Dairesi'nin bir kararında; “tek bir kişinin bile nüfus kayıtlarında görüldüğü veya seçimde oy kullandığı bir köyün “güvenlik kaygısıyla boşaltılmış köy” olarak kabul edilemeyeceği” yönündeki kararı nedeniyle pek çok kişinin tazminat alamadığını ifade etmiştir.

Yine Tunceli'deki bir başka örnekte ise 1980 yılında Pertek İlçesi Pınarlar nahiyesinde “köy boşaltma” olayı mağdurları olarak dinlenen Cemil DİNÇER ve Hüseyin BARIŞ olmuş,

¹⁴⁶ Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

tazminat için başvurularında başarılı olamadıklarını mahkemenin de köylerini boşatmalarını terör ile ilişkilendirmeyerek ekonomik sosyal nedenlere bağlaması nedeniyle süreçte mağdur olduklarını belirtmişlerdir¹⁴⁷.

Köy boşaltmalarla ilgili 90'lı yıllarda 3.418 köy, mezra ve kom boşaltıldığına dair verileri İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU şu şekilde ifade etmiştir¹⁴⁸

“Mecliste o dönem işte araştırma komisyonu kuruldu, boşaltılan köylerle ilgili...O araştırma komisyonu da 90'lı yıllarda çok değerli bir araştırma yaptı yani binlerce sayfalık tutanağı var, sonuçta bir raporu var. 3.418 işte köy, mezra, ondan sonra, kom dediğimiz küçük yerleşim birimlerinin boşaltıldığını, bir kısmının önemli ölçüde tahrip edildiğini, yakıldığını, roketatarlarla, bombalarla tahrip edildiğini yani bu Meclisin çatısı altında kurulmuş komisyon tespit etti...3.418 işte köy, mezra, ondan sonra, kom dediğimiz küçük yerleşim birimlerinin boşaltıldığını, bir kısmının önemli ölçüde tahrip edildiğini, yakıldığını, roketatarlarla, bombalarla tahrip edildiğini yani bu Meclisin çatısı altında kurulmuş komisyon tespit etti.”

Bitlis'in Hizan ilçesinden terör nedeniyle ailesiyle birlikte göç etmek zorunda kalan Abdullatif GÜLMAK, terör nedeniyle önce Mersin'e, 10 yıl sonra da Manisa'ya göç etmek zorunda kaldıklarını, Mersin'de çocuklarının taş atma eylemlerine karıştıklarını ve teröre bulaşma riskiyle karşı karşıya kaldığını, bu nedenle oradan da ayrıldıklarını, Manisa'da yerel halkla ilişkilerinin ise son derece iyi olduğunu belirtmiştir¹⁴⁹.

2.6. Terörle Mücadele Edenlerin ve Terör Mağdurlarının Sorunları

Konu ile ilgili dinlenen konukların dile getirdiği sorunlarda birisi ise 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde terörden zarar gören kişilere ödenen tazminatların yetersizliği ve hesaplama yöntemlerine yapılan itirazlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda Ankara Kumrular Sokakta meydana gelen bombalı terör saldırısında yaşamını yitiren Orhan GÜZEL'in Babası Mustafa GÜZEL şu görüşleri ifade etmiş ve terör

¹⁴⁷ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁴⁸ Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁴⁹ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

eyleminde yaşam hakkını yitiren sivil bir vatandaşın babası olarak şehitlere tanınan haklardan yararlanmak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“Valiliğin verdiği değer 22 bin 610 lira. Yani bir yanan araç kadar değerimiz yok. 63 yaşında ölen vatandaşa da aynı para, 43 yaşında ölene de aynı para, 23 yaşında ölene de, 18 yaşında da aynı para. Yani bu mantiken doğru mu? Bunu da size saygılarımı arz edeyim. 18 yaşındaki bir çocuk da 22 bin 600 lira alıyor, 63 yaşındaki bir vatandaş da 22 bin 600 lira. Ayriyeten, öbür tarafta vatandaşın aracı yanmış, kasko bedeli 32 lira, onu alıyor 32 lirayı. Yani bir araç kadar değerimiz yok...”

Benim bir kız çocuğum var. Tabii, tek kendi açımdan söylemiyorum, öbür vatandaşlar açısından da söylüyorum. Yani belki biri daha yararlanabilir kanun çıkarsa. Kız çocuğumun kamuda bir işe istihdam edilmesini, efendime söyleyeyim, annesine bir şehit maaşı bağlanmasını... Biz çünkü şehit sayılmıyoruz sivil olduğumuz için. Kanunlar öyle...

Şehitlere ne veriliyorsa biz de aynı haklardan talep ediyoruz, eğer kanun müsaade ederse yani şehit nasılsa, çocuğu işe başlıyorsa biz de istiyoruz. Çünkü biz de terör mağduruyuz. Yani şehidinki... O da bizim evladımız. Ben bir yerde şehit öldü mü benim ciğerim parçalanıyor. O nasıl haklardan yararlanıyorsa, o vatandaşımız, o saygıdeğer kardeşlerimiz biz de aynı haklardan istiyoruz”¹⁵⁰

Mustafa GÜZEL’in bu talebi komisyon çalışmaları sürerken 3713 sayılı Kanunun, 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun ile önemli ölçüde değiştirilmesiyle karşılanabilir hale gelmiştir.

Şehit ailelerinin dile getirdiği bir önemli sorun ise 3 farklı Kanunda 3 ayrı statü ile düzenlenme ve buna göre yararlanılan hak ve imkânlar açısından farklılıklardır.

Bu konuda Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN’ın eşi Gülümay ÖZKAN şunları ifade etmiştir;

“Bizim yasalarımız üçe bölünüyor biliyorsunuz, 3713, 5334, 2330. Bu 5334’ler 1 milyar 100 milyon aylık alıyorlar; trafik kazası, şehit ama trafik kazasından...”

¹⁵⁰ Alt Komisyonun 15.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

5334'lerin maaşları düşük; bizim kadar olmasa da bize yakın olsun istedik. Tütün ikramiyesi var 3713'lerin. 5334'lerin onları yok”¹⁵¹

Alt Komisyonun Tunceli’de dinlediği 20 Nisan 1980 tarihinde Tunceli Nazimiye’de gece bekçisi olarak görev yaparken şehit edilen Süleyman COŞAR’ın oğlu Hüseyin COŞAR, olay sonrası hayvanlarının öldüğünü, bölgede güvenlik güçleri tarafından tüm meyve ağaçlarının güvenlik güçlerinin görüş açısını engellediği gerekçesiyle kesildiğini, bundan ötürü herhangi bir tazminat ödenmediğini ve çatışmalarda zarar gören evinin yerine yeni bir ev yapılacağı sözü yerine getirilmediğini ifade etmiştir¹⁵².

Bu konudaki bir diğer sorun ise 5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanununun Geçici 1. Maddesinde;

“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde ilgili valilik ve kaymakamlıklara başvurmaları halinde, 19.7.1987 tarihi(10.07.1987 tarih ve 285 sayılı KHK ile OHAL Bölge Valiliği kurulmuş ve 19.7.1987 tarihinde yürürlüğe girdiğinden) ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında işlenen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya anılan tarihler arasında terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararları hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.”

Hükmü yer aldığından 19.07.1987 öncesi zararlar ile ilgili herhangi bir işlem yapılmamasıdır. Bu konuda örnek olarak Emrullah ÇAKIRGÖZ’ün 15.10.1985 tarihinde PKK tarafından Bitlis’in Geyikpınar Köyüne yaptığı saldırıda yaşamını yitiren babası Mehmet Can ÇAKIRGÖZ ve yaralı kurtulan ve özürü kalan kızkardeşi hakkında tazminat taleplerinin İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünün 17.04.2006 tarih ve 30446 sayılı yazısı ile bu gerekçeyle reddedilmesi ve bu yönde oluşan mağduriyetlerinin giderilmesi için TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun yaptıkları 27.03.2012 tarihli başvuruları gösterilebilir.

Terör konusunda özellikle şehit ailelerinin paylaştığı ortak bir duygudan bahsetmek gerekir. O da Türkiye’nin, üzerinde yaşayan insanlar için istedikleri her şeyi verebilecek kapasitede bir ülke olduğu ve Türkiye’de esasında terör yapmayı gerektirecek bir neden bulunmadığı yönündeki fikirdir.

Bu görüşü Şehit Jandarma Kurmay Binbaşı Ufuk Bülent YAVUZ’un eşi Hülya YAVUZ şu cümlelerle ifade etmiştir¹⁵³;

“Bazen çok isyan ettim, dedim ki: “Neden? Neyi paylaşamıyoruz biz bu ülkede, neyi paylaşamadık? Aynı topraklar üzerinde ne farklıydı hiçbirimizde, ne fark vardı?” Ben ayırt

¹⁵¹ Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁵² Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁵³ Alt Komisyonun 20.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

etmedim veya ne “Kürt” dedim ne “Türk” dedim, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız hepimiz. Neyi paylaşamadık, neyi...

Neden, ne, paylaşılamayan ne Tunceli’de? Neyi eksik insanların? Açsak hepimiz açız, zenginsek hepimiz zenginiz. Neyi paylaşamıyoruz biz bu ülkede he? Ben açık, alenen söylüyorum size, inanın oradaki “Kürt halkı” demiyorum, benim halkım o, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, bizim halkımız. Van’da deprem oldu içimiz kan ağladı, hepimiz yardım topladık, oraya yolladık; orada bir çocuk ağlıyorsa benim de çocuğum ağlıyor, aynı acıyı hepimiz çekiyoruz. Neyi paylaşamıyoruz?”

Terörle mücadele edenlerin yaşamış olduğu bir diğer sorunu ise Alt Komisyonun 12.04.2012 günkü toplantısında dinlenen 24.05.1993 tarihinde PKK terör örgütü mensubu teröristler tarafından Elazığ-Bingöl karayolunun kesilerek 33 erin şehit edilmesi olayından sağ kurtulan Osman PARTAL ve Erkan OMA Y dile getirmişlerdir.

PARTAL ve OMA Y, kendileri ve olaydan sağ kurtulan Mustafa ÖZÇELİK, İbrahim ATİK, Adnan GEBEŞ, Mehmet KEBAPÇIOĞLU ve Bünyamin ATLI’nın;

- Psikolojik olarak tam tedavi edilmediklerini ve psikolojik tedavi talebinde bulduklarını, Bünyamin ATLI’nın halen GATA’da psikolojik tedavi görmekte olduğunu, bu olaydan sonra Askeri Hastanelerde bir iki haftalık kısa tedavilerden sonra birliklerine giderek askerliklerini tamamladıklarını, gerek bu dönemde gerekse de bu dönemden günümüze kadar kendilerinin psikolojik destek başta olmak üzere hiç ilgi ve alaka görmediklerini,
- En azından bir belge ile bunun teyidi şeklinde bile olsa “gazi” statüsünde sayılmak ve gazilere tanınan haklardan mümkün olduğunca faydalanmak istediklerini,
- Erkan OMA Y dışındakilerin herhangi bir iş sahibi olmadığını, yaşadıkları olay nedeniyle iş bulma ile ilgili sıkıntı çektiklerini, iş bulunması konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını,
- Okul çağında olan çocuklarının eğitimi için destek istediklerini

İfade etmişlerdir. Dile getirdiği hususları göz önüne alan Komisyonumuz 18.04.2012 tarih ve 61694 sayılı yazı (**EK:14**) ile konuyu ve sorunları çözüm bulma yönünde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na yazı ile bildirmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ise gönderdiği 11.06.2012 tarih ve 6336 sayılı yazıda (**EK:15**);

İlgililerin psikolojik olarak tam tedavi edilmeleri ve tedavi süreçlerinin tamamlanmasının, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesi çerçevesinde yurt içinde veya yurt dışında sağlanabildiği, bu taleplerin karşılanabilmesi veya geçmişte karşılanıp karşılanmadığı ile ilgili olarak Bakanlıkları taşra teşkilatlarına gerekli talimatın

verildiği; ayrıca bu konuda gerekli desteklerin 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında yetkili kurullarınca değerlendirilmesi amacıyla Sosyal Güvenlik Kurumuna iletildiği,

Bakanlıkları koordinasyonunda hazırlanan “Şehit Yakınları, Gaziler ve Terör Mağdurlarına Tanınan Hakların Düzenlenmesi ile İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı” içeriğinde terör saldırıları sonucu yaralananlara sunulacak tedavi hizmetleri ile ilgili kapsam ve muafiyetlerin arttırılmasının hedeflendiği,

Tedavi sonrası geri kalan askerlik hizmetinin tamamlanması ile ilgili iş ve işlemlerin Millî Savunma Bakanlığı uhdesinde bulunduğu,

Komisyonunuzca dinlenen ilgililerin durumlarının bir belge ile teyidi, gazi sayılmaları ve gazilere tanınan haklardan yararlanma talepleri ile ilgili iş ve işlemler için kişilerin maluliyet derecelerinin (çalışma gücü kayıp oranı) tespit edilmesinin değerlendirilmesinin, 13/7/1953 tarihli ve 4/1053 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan “Vazife Malullüklerinin Nevileri ile Dereceleri Hakkında Nizamname” hükümleri doğrultusunda alınacak iş görmezlik raporu doğrultusunda 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu uhdesinde olduğu, talebin ilgili Kuruma iletildiği,

Terör sebebi ile hayatını kaybedenlerin yakınlarının ve malul olanların kendilerinin veya yakınlarının kamu kurum ve kuruluşlarında sınavsız olarak istihdam edilmelerinin, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Ek 1 inci maddesinde düzenlendiği, bu haktan yararlanabilmeleri için kişilerin bu Kanun kapsamında malul sayılmaları gerekmekte olduğu, konu ile ilgili iş ve işlemler İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü,

İlgililerin okul çağındaki çocuklarının eğitimi, malul sayılmaları halinde, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile TC Emekli Sandığı Kanunu gereğince Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığınca ve 2684 Sayılı İlköğretim ve Ortaöğretim Parasız Yatılı veya Burslu Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanunun ilgili maddeleri uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütüldüğü,

Kişiler her ne kadar malul kapsamı içerisinde ilgili Kurumca değerlendirilememiş olsa da, bu talep ile ilgili gerekli çalışmaların yapılması ve hassasiyetin gösterilmesi için konu Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve kişilerin ikametgâh adreslerinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına iletildiği; konuya ilişkin gerekli inceleme ve çalışmalar Bakanlığımız Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığınca takibi yapıldığı ifade edilmiştir.

2.7. Terör ve İletişim

Terör olaylarının medya tarafından kamuoyuna aktarılış şeklinin de önemli bir sorun olduğu ve bu konuda medyanın bilinçli hareket etmesinin gerekliliği de toplantılarda dile getirilen bir nokta olmuştur.

Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihinde dinlediği Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ, terör olaylarının ve sonuçlarının kamuoyuna aktarılmasında medyanın önemli sorumluluğu olduğunun altını şu şekilde çizmiştir¹⁵⁴;

“Tabii ki toplumun haber alma özgürlüğü var ve toplum bu ülkede terör gerçekleşiyorsa bundan haberdar olmalı ama bunun topluma nasıl iletileceği, burada medya eğer terörizm konusunda bilgi sahibi olursa daha sağlıklı bir şekilde iletme imkânına sahip olur yani haber alma özgürlüğü terör örgütünün propaganda sürecine dönüşmeyecek şekilde kullanılmalı”

Terör örgütlerinin amaçlarından birisinin eylemleri ile kamuoyunda yer elde ederek kendi propagandalarını olabildiğince yapabilmek, bunun yanında da kamuoyu üzerinde baskı, korku ve yılgınlık gibi duygular uyandırmak olduğu dikkate alındığında terör eylemlerinin kamuoyuna aktarılması son derece önemli hale gelmektedir. Bir yanda kamuoyunun haber ve bilgi alma hakkı, diğer tarafta ise terörün ve terör örgütünün amaçlarına hizmet eder duruma gelme arasında hassas dengenin kurulması büyük önem taşımaktadır.

Bu noktada terör ile ilgili haberlerin veriliş sırası, yer verme hacmi, şekli ve süresi ile yer verirken kullanılan terminoloji hususları farklı parametreler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu parametrelerin belirli bir denge gözetilerek kullanılması terör ve iletişim konusunda önemlidir.

Terör örgütlerinin eylemlerinin sansasyonel biçimde, manşetlerden, pekçok kanlı fotoğraf ile günlerce değişik yönlerine değinerek ve halkta korku yaratacak şekilde verilmesi elbette ancak teröre ve terör örgütünün amacına hizmet edecektir.

Terörle mücadele bir çatışmanın sonucu ile ilgili kamuoyuna bilgi verilirken “öldürüldü”, “ölü olarak ele geçirildi”, “etkisiz hale getirildi”, “yaşamını yitirdi” gibi nitelermeleri kullanmak bile birbirlerinden farklı etki yaratabilecektir.

Terörle mücadelede kamuoyu ile iletişimin sağlanması bugün önemli bir uzmanlık alanı haline gelmiştir. Bu iletişimin bir yandan saydam, güvenilir ve hızlı yürütülmesi gerekliliği yanında bu iletişim sağlanırken kullanılan ifadeler ve hatta giyilen kıyafetlerin bile önemli olduğu bugün bu uzmanlık alanında değinilen konular arasına girmiştir.

Terör haberlerinin medyada sunumunda bir handikap da haber değeri taşıması açısından terör olaylarının oluş bağlamından uzakta sunulmasıdır. Diğer taraftan şiddet içeren herşeyin “terör” kelimesi içeren başlıklarla sunulması neyin terör olduğu konusunda algı

¹⁵⁴ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

bozukluğuna yol açmaktadır¹⁵⁵. “Trafik terörü”, “futbol terörü”, “stadyum terörü” ve “kapkaç terörü” gibi nitelemeler ve haberler buna örnek verilebilir.

Terör ve iletişim konusu, terörle ilgili haberlerin medyada basın yayın organlarında yer almasının şekli kadar terörle mücadelenin ve sonuçları hususunda iletişim noktasında da önem taşır. Hatta bu ikinci husus terörle mücadelede bir silah ve stratejik bir unsur olarak da kullanılabilir.

Alt Komisyon üyesi Ankara Milletvekili Yalçın AKDOĞAN, bir gazeteye verdiği “Terörle Mücadelede Yeni Silah: İletişim” başlıklı röportajda¹⁵⁶ terörle mücadele konusunda bu mücadelenin kamuoyuna aktarılmasındaki iletişimin önemli olduğunu ve bu yönde son zamanlarda yapılanları şu şekilde belirtmiştir;

“Bir kere bu şunu gösteriyor; kırsalda da hem özel harekât hem polis hem jandarma özel harekât ciddi bir çalışma yapıyor, eskisine göre daha hareketli, daha aktifler. İkincisi; topyekün imha değil, daha insancıl, belli hassasiyetleri gözetilen bir mücadele var. Yani örgüt diyordu ya, ‘şöyle yaptılar, havadan şöyle bombaladılar’, öyle değil. Nokta operasyonla, daha hukuk içinde bir mücadele yürütülüyor. Yani insani perspektifi ortadan kaldıran bir mücadele değil bu. O yüzden bu yönüyle daha başarılı. Bunu kamuoyuna açıklamadığınız zaman insanlar bilmiyor. O yüzden iletişim stratejisini de daha aktif kullanma söz konusu. Milletimiz olup biteni daha iyi görüyor.. “Yapılan operasyonların ne kadar nizami, ne kadar hukuka uygun, ne kadar insani perspektifi gözeterek yapıldığı böylece görülmüş oluyor”

Aynı haberde Nihat Ali ÖZCAN’ın terörle mücadelede medya ve iletişimin stratejik bir araç olduğuna dair şu değerlendirmesine de yer verilmektedir;

“Özellikle medya ve iletişim terörle mücadelede stratejik bir araç. Çünkü, adam öldürmekten çok insanları ikna etmek önemli. Bunun farklı seviyeleri var. Stratejik boyutundan taktik düzeye kadar. Dolayısıyla bunları planlayanların, bunun stratejik bir araç olduğunu göz ardı etmemesi gerekir. Eğer medya ile iyi bir işbirliği varsa, iyi semboller, iyi davranış örnekleri ile yola çıkılıyorsa işlevsel olacaktır. Uzun süredir öldürülmekten söz etmiyor mesela ‘etkisiz hale getirmek’ diyor. Bunun tamamen bireysel düzlemde de bir psikolojik boyutu olduğu gözardı edilmiyor. Bu yöntemin kullanılması iyi ve etkili”

Diğer taraftan son zamanlarda medyada yer alan, terör örgütü mensuplarının son ana kadar ikna edilerek teslim olmalarının sağlanmaya çalışıldığı, teröriste teslim olduktan sonra güvenlik kuvvetleri tarafından parka verilmesi gibi görüntülerin operasyonların hukuk ve insan haklarına riayetle yürütüldüğü yanında teröristlerin örgütten kopmalarına yardımcı olucu yönde psikolojik etki yarattığı ifade edilebilir.

Bu konuda değinilmesi gereken bir diğer önemli husus ise terör örgütlerinin de kendileri ve eylemleri ile ilgili bir iletişim stratejisine sahip oldukları hususudur. Her terör örgütü kendisiyle ilgili bir iletişim ve propaganda stratejisine sahiptir. Bu strateji zaman

¹⁵⁵ Yurdugil, Yusuf ve Balcı, Fatma, Terörle Mücadelede Manipülasyon Aracı Olarak Televizyon Haberleri, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, Mayıs 2012, s.296

¹⁵⁶ Milliyet, 13.12.2011

zaman değişebilen politikalar şeklinde hayata geçirilmektedir. Bu amaçla terör örgütleri basın ve yayın organlarında örgütlerinin ve eylemlerinin kendi amaçlarına hizmet eder şekilde yer almasına çalışmaları yanında doğrudan kendi amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren basın ve yayın birimleri oluşturabilmektedirler. Belirtilen amaçla TV, radyo, gazete ve dergiler kurabildikleri gibi internet tabanlı iletişimi de etkin olarak kullanabilmektedirler. İletişim organlarının uluslararası boyutu uydudan yayın gibi olanakları da kullanabilen örgütler bu sayede kendi kamuyoyuna devamlı mesaj verme yanında, genel kamuyoyunu da devamlı etkileme gayreti içinde olmaktadır.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu terörle mücadele konusunda açıklama ve yayınlama ile ilgili bazı düzenlemeleri de içermektedir. Terör konulu iletişimin hukuki boyutunu ifade eden bu düzenleme Kanununun 6. Maddesinde şu şekilde yer almaktadır;

“İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu Kanununun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Değişik dördüncü fıkrâ: 29/6/2006-5532/5 md.) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (...) (2) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.”

Görüldüğü gibi bu düzenleme terörle mücadele edenlerle ilgili açıklama ve yayınlar yanında terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarının basım ve yayını ile muhbirlerin kimliğinin açıklanmasına engel olmayı amaçlayan hükümleri ihtiva etmektedir.

2.8. Askeri-Mülki Makamlar Arası İlişkilerde Sorunlar

Bölgede terörle mücadele sırasında askeri mülki makamlar arası ilişkilerde yaşanabilecek sorunlar da potansiyel bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mülki idare amirlerinin İl İdaresi Kanunu gereği gerek genel yetki kullanımı sırasında gerekse de mülki makamlar tarafından askeri makamlardan yardım istenmesi esnasında askeri makamlarla ilişkileri olmaktadır. Mülki idare amirleri uyguladıkları güvenlik, sosyal ve ekonomik politikalar ve projeler sırasında, gerek bunların altyapısını oluşturacak gerekse de uygulama ayrıntılarını ortaya koyarken yararlanacak şekilde askeri makamlarla ilişkiye geçmekte ve oralardan alınan bilgiler ve verilerle politika ve projelere yön verilebilmektedir.

Bu hususta yaşanan sorunlara bir örneği Olağanüstü Hal Bölge Eski Valisi Gökhan AYDINER, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesinin uygulanmasıyla ilgili olarak şu şekilde aktarmıştır;

“İçişleri Bakanlığı ile işte Genelkurmay arasında İl İdaresi Kanunu'nun 11'inci maddesinde yardım istendiği vakit mülki makamlarca askerî yardım gelir ama bunun takdirini bir noktada, belirli terör muntikalarında doğrudan doğruya askerin inisiyatifine bırakan bir protokolü vardır. Yani öyle bir ortam içerisinde sizin de söyleyeceğiniz mülki idare amiri olarak o arada fazla bir şeyiniz olmaz, bırakılmış, onun yetkisi alanına sokulmuş, bu durum olmuştur. Böyle çekişmeli dönemler her dönemde olur, -biliyorsunuz idare hayatını yaşamış olanlar bilir- çeşitli makamlar arasında bazen hep böyle yetki taşımına karşı hareketler yahut da yetki taşımına tevessüller ve onun mücadeleleri olur. Nitekim, işte, güvenlik güçleri kullandığı vakit askeri makamlarla sivil makamlar, bazıları arasında da bazı sıkıntılar meydana gelmiştir. Yalnız benim dönemimde fazla bir şey olduğunu söyleyemem ama olanı da kavga etmeden aşmanın yollarını hep bulmaya çalıştık. Bir örnek vereyim, şimdi size söylerken aklıma geldi: O zaman köye dönüş hareketini başlatmamız gerekiyordu çünkü, işte köylerden ve mezralardan çeşitli nedenlerle boşaltmalar sonucunda Diyarbakır merkezi başta olmak üzere, periferde yoğun bir toprağından, tarımsal faaliyetinden koparılmış insanlar vardı. Bunların mutlaka yerine dönüp faaliyetlerini sürdürmeleri gerekiyordu. O zaman illere bir yazı yazdım, dedim ki “İşte boşaltmış köylerden hangilerini en süratle dönüş sağlanabilir? Bunların saptamasını yapın, bana gönderin.” diye. O zaman mesela, Diyarbakır'dan topu topu “İki tane köye dönüş yapılabilir.” diye bildirildi. Ee tabii bu zabıta mantığıydı...

“Boş olan köyde olay olmaz, benim dönemimde olay olmasın da sonra ne olursa olsun.” düşüncesiyle hareket ederseniz ki bu düşünce hâkimdi o cevaplarda”¹⁵⁷

¹⁵⁷ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

2.9. Sorunun Ekonomik Etkileri

Terörle mücadeleye ülke olarak önemli bir kaynağı ayırmaktayız. Bu miktar terörün yarattığı maliyetler arasında insani etkilere oranla daha ölçülebilir bir niteliktedir.

Hüseyin YAYMAN, sorunun çözümüne ilişkin yapılan askeri operasyonlar ile bu operasyonlar için gerçekleşen maliyeti çarpıcı bir biçimde şu şekilde ifade etmiştir;

“1984 yılından bugüne yirmi beş tane büyük sınır ötesi operasyon yapılmış. Bunları tek tek çıkarttım. Bunların en büyüğü 1995 yılında yapılan Çelik Operasyonu. Dönemin Hakkâri Dağ Komando Tugay Komutanı Osman Pamukoğlu'nun yönettiği bir sınır ötesi operasyon bu ve bu operasyona 50 bin özel birlik katılıyor ve gerçekten bu sınır ötesi operasyonlarda Çelik Harekâtının çok önemli olduğunu söylemem gerekiyor. Yine bunu ifade edeyim. Mesela Çelik-1 Harekâtını 13 general yönetiyor ve 35 bin askerin katılımıyla gerçekleşiyor.

Belki bu rakamların hepsi ihmal edilse dahi bunlar bir terörle mücadele var ve bunlar olabilir ama şunu dikkatinize çekmek isterim: Türkiye, 1984 yılından 2010 yılına kadar PKK'yla mücadelede 300 milyar dolar harcamıştır. Bu rakam, Adalet ve Kalkınma Partisinin Demokratik Açılım kitapçığında zikredilen bir rakam ve son yoğun çatışmaların olduğu dönemi biz yirmi yıl olarak ifade edersek, 300 milyar dolar harcandığına göre, her sene 15 milyar dolar gibi gerçekten çok büyük bir rakam Türkiye bütçesi için. Türkiye gibi maalesef fakir ve henüz gelişmesini sürdüren bir ülke için 300 milyar dolar rakamı çok çok büyük bir rakam. 300 milyar dolar rakamını, biraz daha somutlaştırmam gerekirse 300 milyar dolar rakamıyla Türkiye Cumhuriyeti devleti, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine 120 tane Atatürk Barajı yapabilirdi, 150 tane Boğaz köprüsü yapabilirdi, 15 bin adet yirmi dört derslikli okul yapabilirdi”¹⁵⁸.

Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantısına katılan Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ ise terörle mücadelenin ekonomik maliyeti konusunda şu hususların altını çizmiştir;

“Türkiye'nin bu süreçte harcamış olduğu parayla ilgili dahi öyle rakamlar verilebiliyor ki gerçekte ilgisi olmayan. “300 milyar dolar harcandı...” Bu, gerçek değil yani, böyle bir para yoktu çünkü Türkiye'de harcayacak. “1 trilyon dolar...” Yani Türkiye'nin böyle bir parası olmadı hiçbir zaman harcayacak.

¹⁵⁸ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Peki, gerçek rakam ne? Gerçek rakam, bence şu ana kadar yapılan bir tek bilimsel araştırma var, o da Başkent Üniversitesi İktisat Bölümü Başkanı Profesör Doktor Servet Mutlu'nun yaptığı çalışma, 1984-2005 arası tek tek bütün kayıtların incelenmesinden ortaya çıkan 75 milyar dolar. 2005 sonrasını dâhil edebilirsiniz. Yani bunu şunun için söylüyorum: Gerçekten ortada hiç sağlıklı rakam yok”¹⁵⁹

Burada Ümit ÖZDAĞ, Hüseyin YAYMAN'ın terörle mücadele için 1984-2010 arasında 300 milyar dolar harcandığına yönelik ifadesini doğru bulmamış ve kendisinin Başkent Üniversitesinden Prof. Dr. Servet MUTLU'nun bu mücadele için 1984-2005 arası dönem için belirttiği 75 milyar dolar rakamını daha doğru bulduğunu ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi her iki rakamın kapsadığı yıl aralığı farklı olsa da birbirinden hayli uzak rakamları ifade edilebilir. Bu durum karşısında terörle mücadelenin mali boyutu konusunda da veri açısından birbirini destekler ve somut dökümlere dayalı veriler olmadığı da söylenebilir.

Diğer taraftan terörün bölgedeki ekonomik gelişmeyi ve kalkınmayı engelleyerek bir maliyet yarattığı da ortadadır. BİLGESAM'ın yaptığı bir araştırmaya¹⁶⁰ göre Kürtlerin % 87,6'sı Türklerin ise % 95,4'ü terörün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki kalkınmayı engellediğini düşünmektedirler.

3. Soruna Farklı Bakışlar

Terör ve terörün bölgede yarattığı yaşam hakkı ihlallerine insan hakları ve insan hakları hukuku değil de “savaş hukuku” bakış açısıyla bakılması gerektiği, 30 yıldır süren olayların artık “terör” boyutundan çıktığı ve “savaş” boyutuna geçtiği yönünde farklı bir değerlendirme Anıl ÇEÇEN'den şu şekilde gelmiştir¹⁶¹;

“Konu sadece insan hakları açısından değil insancıl hukuk açısından ele alınması gerektiğini burada vurgulamak istiyorum. İnsancıl hukuktan kastettiğim de savaş hukukudur çünkü normal barış ortamında terör farklı bir olaydır ama savaş ortamında terör farklı bir olaydır ve terör savaşın örtülü yüzüdür ya da ön hazırlığıdır. Bugün Türkiye’de yaşanan, otuz yıldır devam eden etnik terör, güneydoğu merkezli olarak devam eden terörün bu coğrafyada artık silahlı çatışmaya dönüştüğü içindir ki normal terör olmanın ötesinde bir savaş boyutu vardır. Yani, biz hep terör olarak konuya bakıyoruz, aslında savaş olarak bakmak durumundayız...

Konuya insancıl hukuku açısından bakarsak artık güneydoğu meselesini Cenevre’de imzalanmış olan protokoller 1899 ve 1907 protokolleri çerçevesinde konuyu ele almamız gerektiği kanaatindeyim. Yani barışçıl çözümün gündeme gelmesi, kara savaşlarının kurallara bağlanması, bölgedeki silah yasaklarının düzenlenmesi, çatışmalara başlamanın,

¹⁵⁹ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶⁰ Akyürek, Salih ve Yılmaz, Mehmet Ali; Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar, BİLGESAM, Rapor No:51, Ankara, Eylül 2012

¹⁶¹ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

çatışmaların durdurulmasının, bölgede kuvvet kullanımının, bölgede kara savaşı kurallarının uygulanması, tarafsızların hakları gibi çeşitli konuları düzenleyen 1899-1907 tarihli Cenevre sözleşmeleri ve protokolleri ki 1907’de bir de Lahey’de 13 tane sözleşme var...

Mesela, Mehmet Ali Kışlalı’nın bu konuda “düşük yoğunluklu savaş” diyor, “terör” demiyor. Bakın, burada terör kavramı artık aşılmıştır. Terör kavramı geride kalmıştır. Çünkü terör belirli bir noktada istisnaidir, kural dışıdır, süreklilik arz etmez...

Burada bütünüyle Türkiye’deki devlet modelinin yargılandığını görüyoruz ve bu çerçevede de bir savaşla karşı karşıyayız ama bu savaşlar haklı mı haksız mı, bunu iyi değerlendirmek durumundayız”

Türkiye’de konuya insancıl hukuk açısından bakılması gerektiği yönünde bir görüş de İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN’dan şu şekilde gelmiştir;

“Türkiye, yaşanan bu sürecin tamamını “Terörle mücadele” olarak adlandırdı ve hep buna “Terörle mücadele ediyoruz.” söylemiyle yaklaştı yani hep güvenlik eksenli olarak baktı fakat şimdi bu konuda karşımıza iki konu çıkıyor. Bir tanesi, bizim “İnsancıl hukuk” dediğimiz uluslararası silahlı çatışma hukuku bu ülkede uygulandı mı, uygulanmadı mı? Tespitlerimize göre uygulanmadı; ki, zaten devlet bunu reddediyor. Bir tanesi de eğer uluslararası insancıl hukuk kuralları uygulanmıyorsa o zaman Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmelere göre uyması gereken kurallar ile kendi kanunlarına göre uyması gereken kurallar uygulandı mı ya da uygulanmadı mı? Buna bakmak lazım. Bunlar da uygulanmadı yani ortada çok büyük bir bırakın hukuksuzluğu, bir kanunsuzluk hâli yaşandı. Şimdi bir devlet ya kendi kanunlarına uyar... Eğer kendi kanunlarına uysaydı, bu kadar büyük faili meçhul cinayet, yargısız infaz, cezaevinde, gözaltı merkezinde ölüm, zorla kaybetme vakasının yaşanmaması gerekirdi çünkü kanun devleti buna izin veremez...

Bu ülkede niçin belli toplumsal kesimlere farklı hukuk uygulanıyor, farklı yargılama biçimi uygulanıyor? Bazı yasalar niçin hep onlara uygulanıyor, bazılarında uygulanmıyor? Bunun da paralel olarak incelenmesi gerekir, çünkü bu kanunsuzluk hâlinin sebep olduğu uygulamalardır bu kadar büyük yaşam hakkı ihlallerinin ortaya çıkması.”¹⁶²

Terör örgütü PKK hakkında ilginç bir değerlendirme ise Kemal BURKAY’dan gelmiştir. Kemal BURKAY özetle; PKK’nın Özgürlük Yolu, DDKD, KUK denen KDP yandaşı örgüt ve Rızgariciler gibi diğer Kürt hareketlerine karşı kullanılmak ve onların gelişmesine engel olmak için devlet tarafından kurulduğunu iddia etmekte bu iddialarını ise Mahir SAYIN’ın “Erkeği Öldürmek” adlı Abdullah Öcalan ile söyleşilerle hazırladığı kitabındaki ve Abdullah ÖCALAN’ın 27 Kasım 1997 günü Med TV’de yaptığı konuşmada ki;

“PKK’yi kurduk, üç yıl süreyle devlet ekmeğimizi, silahımızı verdi, korumamızı sağladı, bizden istedikleri diğer Kürt örgütlerine karşı savaşmaktı ve üç yıl süreyle ne yaptılarsa yaptık...”

¹⁶² Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

İfadesine bağlamakta ancak ÖCALAN'ın Suriye'ye gitmesiyle yönünün değiştiğini belirtmiş fakat yine çarpıcı bir biçimde Abdullah ÖCALAN'ın yakalanıp Türkiye'ye getirildikten sonra filmin tekrar başa sararak 2 yıl boyunca Ergenekoncu subayların yönlendirmesi ve kontrolü altında olduğunu, 2004'e kadar darbe planları yapılmaya kadar da adını "KADEK Kongra Gel" olarak değiştirdiğini ve eylem yapmadığını, Balyoz, Ayıışı gibi darbe planlarının yapılmaya başlamasıyla 12 Mart, 12 Eylül ve 28 Şubat öncesinde olduğu gibi darbe öncesi ortama hazırlık için örgütü ve eylemlerini hareketlendirmeye başladığını belirtmektedir.¹⁶³

Farklı ve aykırı bir bakış olarak İbrahim GÜÇLÜ'nün görüşlerini ifade edebiliriz. İbrahim GÜÇLÜ katıldığı toplantıda sorunu "Kürt Sorunu" ve "Kürdistan"¹⁶⁴ Sorunu" olarak tanımlamış ve bunun Osmanlı'da bir sorun olmadığını, bir sorun olmasını ise Cumhuriyetin kuruluşu sonrası "Kemalist" ideolojiye

"Kürt sorunu, Kürdistan sorunu daha kolaylıkla çözülebilir bir sorundur. Eğer sorun hâline getirmişsek, bunu biz bir sorun hâline getirdik. Kemalist elit, Kemalist devlet, daha sonra Kemalist devletle bütünleşmiş olan, Kemalizmi içselleştirmiş olan bizler yaptık bunu. Bunun sorumluları bizleriz; yani Kemalizmi içselleştirmiş olan Kürtlerdir, başa onu alarak söyleyeyim. Kemalizmi içselleştirmiş olan komünistler, liberallerdir, dindarlardır, sosyal demokratlardır, Alevilerdir, Sünnilerdir, Ermenilerdir, Süryanilerdir... Kemalist devlet demek, içinde yaşadığımız devlet demek, tecrübeyi yok etmek demektir, tecrübeyi yok saymak demektir, kültürleri yok saymak demektir..."

Kürtlerin ret ve inkârı yani 'Kürtler Türk'tür, Kürtler yoktur.' denilmeye başlandı. Bunun sonucu olarak da bütün hakları gasbedildi..."

Türkiye, mademki, Kürt, kendi meselesini çözmiyor, Kürtlerin bütün haklarını gasbetmiş durumdadır. Kürtlerin kendi ülkesi, ismini kullanmayı yasakladığına göre ya olsa olsa başka bir dünya var."

Şeklinde bağlamış ve daha sonra Kemal BURKAY'ın devlet-PKK ilişkisi yaklaşımına Hizbullah'ı da ekleyerek "Devlet-PKK-Hizbullah" üçlüsü haline getirerek,

"Bizatihi devletin yaratmış olduğu örgütlerin tepesindekiler doğrudan bu yapılmış olanlardan sorumludurlar."

Biçiminde bir yargıda bulunmuş, daha sonra da Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının kurulmasının 12 Mart'ın, 1970'lerdeki Kürt ve sol hareketlerin ise 12 Eylül Darbesinin hazırlığı için neden olarak gösterildiği fikrinden bahsetmiş, Diyarbakır, Siirt illeri Sıkıyönetim Komutanlığı Devrimci Kültür Ocakları İddianamesinin "Kürt Dili Yoktur" gibi bir tez üzerine hazırlandığını belirtmiş ve bu yöndeki kararlar ve tutuklamalarla bazı kişilerde artık "legal mücadele imkânı yok illegalliteye geçelim" fikrinin oluştuğunu ifade etmiştir.

¹⁶³ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶⁴ Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT'ın sorusu üzerine "Kürdistan" kavramıyla "Tarihsel sınırları itibarıyla Türkiye'yi kastettiğimiz zaman, Sivas'tan Şırnak-Silopi'ye, diye bilinir ki, Güney Kürdistan sınırına dayanan bölgeyi "kastettiğini açıklamıştır.

GÜÇLÜ yine Kemal BURKAY ile benzerlik göstererek 1980 öncesi Kürt hareketi içinde “Abdullah ÖCALAN” diye bir figür olmadığını, ÖCALAN’ın sadece Komünizmle Mücadele Derneğinde rol aldığını, ÖCALAN’ın bizzat kendisinin;

“Bizi Milli İstihbarat Teşkilatı şu kadar dönem şey yaptı. Aslında Şeyh Sait Efendi, onlar çok akıllı değillerdi, biz akıllıydık, biz devleti kullandık ama, yani önce devlet bize yardım etti, bize silah desteği verdi, para desteği verdi ama, bizi kandıramadılar. Dolayısıyla biz yeni alana çıktık, Suriye’ye, Irak’a, işte, neyse, yeni Orta Doğu’ya açıldık, dolayısıyla biz Şeyh Sait’in ve diğer Kürt liderlerinin hatasına, yanlışına düşmedik.”

İfadelerini kullandığını ve bütün bu olanların “Abdullah Öcalan’ı İmralı’ya getirecek kadar önemli bir proje, planlı bir proje” olduğunu düşündüğünü belirtmiştir¹⁶⁵.

PKK’nın kurulme ve gelişmesinde MİT ile ilişkileri iddialarının soru olarak sorulduğu Olağanüstü Hal Bölge Eski Valisi ve Emniyet Eski Genel Müdürü Gökhan AYDINER bu iddialarla ilgili olarak; bir terör örgütünün kurumsallaşamadan özellikle lider kadrosunun yok edilmesinin o terör örgütünü yok etmede en önemli unsur olduğunu Hizbullah ve Kürdistan İslami Hareketi örgütlerinin lider kadronun yok edilmesiyle bitirilmesi örneğini vererek belirttikten sonra istihbarat teşkilatlarının bu tür terör örgütlerinin içine eleman sokabileceğini ancak bu yöntemi kendisine göre istihbarat örgütlerinin bir yanlışlığı olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁶

Komisyon çalışmaları sırasında bir farklı bakış açısı da Alt Komisyonun 19.01.2012 tarihli İbrahim GÜÇLÜ’nün konuk olduğu toplantıda PKK ile ilgili gelmiş ve SAKIK, PKK’yi;

“Kürt hareketlerinin büyük bir çoğunluğu silahlı mücadeleyi benimsiyordular ama başaramadılar PKK bu işi başardı. Şimdi, günahıyla, sevabıyla bir silahlı örgüt var ve Kürt sorunu da artık Türkiye'nin temel sorunu.”

Şeklinde nitelendirmiştir¹⁶⁷.

Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU, ASALA terörünün bitişiyle PKK terörünün başladığını, teröre destek veren Kürt köylerinin çoğunun da Ermeni kökenli olduğuna dair iddialar hakkındaki görüşlerini Gökhan AYDINER’e sorduğunda AYDINER, tarihsel olarak ASALA terörünün biterek PKK terörünün başlaması ve PKK’nın askeri kanadının destek aldığı Suriye’de Hatayın güneyindeki Ermeni tehcirinde gidenlerle Kürt’lerin karışık olarak yaşadığı bölgeden destek alabileceklerini, Muş Valiliği yaptığı dönemde ise Kürt sandığı bazı köylerin Ermeni olduğunu öğrendiğini belirtmiştir¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Alt Komisyonun 19.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶⁶ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶⁷ Alt Komisyonun 19.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁶⁸ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

VI. BÖLÜM: TERÖR ÖRGÜTÜ “PKK’NIN GERÇEK YÜZÜ”

Alt Komisyonun çalışmaları sırasında dinlenen kişiler şahit oldukları olaylar üzerinden PKK’nın şiddet ve kanla bağlantılı “gerçek yüzü”nü ortaya koyan değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Şiddeti bir yöntem olarak benimsemiş örgütün hiçbir insani değer gözetmeksizin kıyıcı ve yok edici eylemleri her ne kadar medyada yer alıyorsa da, birinci elden şahitliklerin etkisi daha dramatik niteliklere sahiptir.

1. Katliamlar

Terör örgütünün gerçek yüzünü ortaya koyan önemli özelliklerin başında acımasızca çocuk, kadın ve yaşlı demeden yaptıkları katliamlar gelmektedir.

Bunlardan bir örneği, Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihinde dinlediği Haşim ÇELİK şu şekilde anlatmıştır;

“Hakkâri Yüksekova İkiyaka köyüm, sıfır noktasındayım. İşte 89’da bizim köyü bastı, bizim aileden bir gecede 28 kişi bizden katlettiler, öldürdüler. Tekrar 97’de 6 kişi daha, yani onlar korucudur, öldürdüler. Yani 28 kişi, hepsi çocuktu, bayandı, nenem vardı 70 yaşında, öldürdüler...”

Evimiz yakıldı, 4 tane ev yakıldı... Koyunları götürdüler, 8 tane çobanı götürdüler, çobanları da tam Irak sınırında öldürdüler, götürdüler”¹⁶⁹.

Haşim ÇELİK, İzmir Milletvekili Hamza DAĞ ve Adıyaman Milletvekili Muhammed Murteza YETİŞ'in soruları üzerine PKK'nın yaptığı bu olay nedeniyle BDP'li Ahmet TÜRK ve Aysel TUĞLUK'un kendilerinden özür dilemeye geldiğini ve BDP'nin örgütün içinde olduğuna dair yorumunu da şu şekilde belirtmiştir;

“Ahmet Türk geldi, Aysel Tuğluk. Geçen sene annemin yanına geldi diyor ki, ben kimseden affetmem... Annem yetmiş yaşında öldürüldü, teyzem yetmiş yaşında öldürüldü, benim yeğenim hepsi öldürüldü. Altı aylık yeğenime beşikte silah koymuştu ağzında... Ben nasıl sizi affediyorum?

Diyor ki: “Yapanlardır onlar da haindir yani yoksa kimse, bayanlar, çocukları öldüremez.” Yani örgütün içindeler...

Dediler ki: Bunlar tabii bu örgüt yapmıştır, ama diyor ki onlar da haindir. Biz yani hepimiz üzüntülüüz, bu yapanları da işte lanet ediyoruz, bunları yapanlar da şu anda örgütün içinde değildir, hepsi öldüler”¹⁷⁰.

Komisyon PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği toplu katliamlardan üçünü Siirt incelemeleri sırasında dinleme fırsatı bulmuştur. Burada dinlenen Abdullah SARIGÜL, 28 Ağustos 1990 tarihinde Silvan ilçesi Özyurt köyüne gelen PKK terör örgütü mensuplarınca düzenlenen katliamda teröristlerin, kendilerinin korucu olması sebebiyle silahlarını bırakmasını istediklerini, reddetmesi üzerine de birisi 2 aylık bebek olmak üzere 5 çocuğunu öldürdüklerini, eşi ve 2 çocuğunu yaralı kurtarabildiğini evinin ise teröristler tarafından roketlenerek yakıldığını, olaydan sonra bir süre Jandarma Karakoluna sığındıklarını ve yaralı çocuklarının uzun süre tedavi gördüğünü ifade etmiş, yine kendisinin korucu olarak katıldığı operasyonlarda 1992'de Bitlis'e bağlı Cevizdalı köyünde PKK'nın korucu ve ailelerinden oluşan pekçok kişiyi katlettiğine, Baykan'a bağlı Kasımlı köyünde ise 30 sivilin PKK tarafından katledildiğine şahit olduğunu anlatmıştır.

Cevizdalı köyünde abisini kaybeden Sait AKÇELİK ise olayda 13'ü kadın 15'i çocuk, 8'i korucu olmak üzere 36 kişinin hayatını kaybettiğini, teröristler tarafından tüm evlerin

¹⁶⁹ Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁷⁰ Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

yakıldığını, şu anda köyde kimsenin yaşamadığını, birçoğunun batıya göç ettiğini, abisinin 4 kızını kendisinin büyüttüğünü belirtmiştir ¹⁷¹.

Diyarbakır incelemeleri sırasında dinlenen Kulp ilçesi Hamzalı Köyü katliamı mağduru geçici köy korucuları Mehmet TANRIVERDİ ve Hüseyin BARUT; 1994 yılından bu yana köylerinin PKK tarafından 4 defa saldırıya uğradığını, bu saldırılarda 27 kişinin hayatlarını kaybettiğini, bunlar arasında Rüstem BARUT'un 100 yaşın üzerindeki babası ile Mehmet TANRIVERDİ'nin annesi, eşi, kız kardeşi ve 6 aylık çocuğunun da bulunduğunu Mehmet TANRIVERDİ'nin saldırılarda yaralanan 2 yaşındaki çocuğunun ise hala tam iyileşemediğini anlatmışlardır ¹⁷².

PKK katliamlarından birisini de Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyünde gerçekleştirmiştir. Katliamdan sağ kurtulan Muhtar Ali AKARPINAR olay günü yaşadıkları dehşeti komisyona şu şekilde anlatmıştır;

“Bizi camiden aldılar. Köyün çıkışında büyük ve küçükbaş hayvanların meraya çıktığı anda hayvanların toplandığı yere bizi aldılar, burada 31 kişi. Bize bir müddet, takriben 30 ila 45 dakika arasında kendi örgüt propagandalarını yaptılar...

Ve bu 40 dakikalık bir süreç veya 30 dakikalık bir süreç içinde diğer bir grubun -daha sonra öğrendiğimiz şekilde 80 ila 100 kişilik bir grup olduğu emniyet güçleri tarafından bile ifade edilmişti- Başbağlar köyünün köye ulaşım yolunu kapatması; -tek bir telefon var o zaman- acentenin telefonunun kesilmesi ve diğer yakın köylerden yardım gelme ihtimali de düşünülerek köyün etrafının sarılması ve bizi de, ayrıca köyün kadınlarını da köyün girişinde bir kuru dere olan yere toplamışlardır.

Aynı şekilde, onlara da örgüt propagandalarını yapmışlardır ve diğer bir grup, köyü kundaklayan ve talan eden grup, yangın çıkarıldıktan sonra bizim bulunduğumuz alana, acı, aynı zamanda zehir gibi bir duman tabakası sardığında köyden birkaç el silah sesi geliyor ve üzerimize, takriben orada toplanan boş kovanların sayısı itibarıyla 584 tane keleş mermisi sıkılıyor.

Bu olayda (sadece)bir tek kişi yara almadan kurtuluyor, o da Başbağlar köyünde çalışmakta olan, Ovacık'ın Cevizlidere köyünde bulunan ve daha sonra terör grupları tarafından beraber gidilen bir kişi.

¹⁷¹ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁷² Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Diğerleri, 3 kişi yaralı, 27 kişi orada katlediliyor, 1 kişi terörün köydeki uzantıları tarafından kaçarken vuruluyor, diğer 5 kişi de evlerinde diri diri yakılmak suretiyle - bunlardan bir tanesi bayan, bir tanesi de on üç yaşındaki çocuk- ve Başbağlar köyü o gün sabaha kadar bu acının, bu ızdırabın, hayatta kalan dul ve yetimlerin acısıyla beraber, göğe çıkan bir yangınla beraber baş başa kalıyor...

Katliam sırasında kadınların bir kısmını dereye götürmüşler, başına teröristleri koymuşlar, ziynetlerini almışlar. Orada itiraz eden yetmiş yaşlarında bir kadının dipçikle alnını parçalamışlardı”¹⁷³.

2. Halkı Geçim Kaynağından Alıkoyma Devlet-Vatandaş Arası Bağ Koparma, Sorumluluğu Devlet Kurumlarına Yıkma

Terör örgütünün bir diğer özelliği ise yöre halkı ile devlet ve güvenlik güçleri arasındaki bağı koparmak ve halkın geçim kaynağı olan faaliyetlerine son vermek olarak ifade edilebilir. Buna dair bir örnek Alt Komisyon tarafından Tunceli’de dinlenmiştir.

15 Ekim 2011 tarihinde Hozat ilçesinde askeri birliklere ekmek götürürken terör örgütü tarafından öldürülen Veli SARISALTIK’ın annesi Sultan SARISALTIK ve ağabeyi Ali SARISALTIK, günlük 25 TL’ye Karakola ekmek dağıtımını yaparak geçimini sağlamaya çalışan Veli SARISALTIK’ın terör örgütü tarafından işi bırakması noktasında baskı gördüğünü, insanların aç oldukları için çalışmak zorunda kaldıklarını ve bu nedenle 5 kurşun sıkılarak öldürülmesinin katliam olduğunu, bunu yapanların insan olmadığını dile getirmişlerdir¹⁷⁴.

Diyarbakır’da dinlenen Sedat KILIÇ bu konuda bir başka örnektir. KILIÇ, 30 Aralık 2011 günü Diyarbakır’da kepenk kapatma eylemine katılmadığı için işlettiği kahvaltı salonunun terör örgütü tarafından molotof atılarak yakıldığını ve bir daha işletmesini açamayarak önemli ölçüde zarara girdiğini ifade etmiş,

¹⁷³ Alt Komisyonun 25.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁷⁴ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Yine Diyarbakır'da dinlenen Aydın TURA, 28 Haziran 1993 tarihinde Çınar ilçesinde PKK tarafından düzenlenen silahlı saldırı sonucu öldürülen babası Şeyhmus TURA'nın taksisiyle karakollara ekmek ve asker taşıdığı için bu saldırıya maruz kaldığını belirtmiştir ¹⁷⁵.

Örgütün bilinmeyen bir diğer yönüne işaret edecek şekilde Hakkâri Şehit ve Gazi, Dul ve Yetimler Dernek Başkanı İbrahim ADIYAMAN, örgütün 2008 yılından sonra bir strateji değişikliği ile daha önce öldürdüğü aileleri bire bir ziyaret ederek bu eylemlerin aslında JITEM ve devlet tarafından yapıldığı yolunda propagandalarını şu şekilde belirtmiştir;

“Örgüt, 2008 tarihinde halkın içinde daha önceki yaptığı hataları bir şekilde halkın tarafından affetmeye çalıştı. Demin arkadaşın dediği gibi DTP'nin aracının şeyiyle ilgili şehit aileleriyle birebir görüşmeye başladılar. “İşte zamanında biz yanlış yaptık, onlar hep JITEM'di, devlet adamlarıydı, geldi halka baskın yaptılar, şunu yaptılar bunu yaptılar.” gibisinden bir propaganda yapmaya başladılar.”

Örgütün sorumluluğu devlet kurumlarına yıkma yönünü gösteren bir ibare de İbrahim GÜÇLÜ'nün Alt Komisyona sunduğu iç infazlara ilişkin listede **(EK:1)** dikkati çekmektedir. Burada aktarılan bilgiye göre;

31.08.1987 tarihinde polis üniforması ile Diyarbakır'ın Dicle ilçesi Başköy Köyü Çaylıdere Mezrasına gelen 7 PKK'lının karınlarını doyurduktan sonra 4 kişiyi öldürdükleri 4 kişiyi de yaraladıkları belirtilmektedir. Bu örnek de terör örgütünün yöre halkının devletin güvenlik kuvvetlerine karşı husumet beslemesine neden olmak amacıyla onların üniformalarını giyerek bazı eylemler gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

3. Haraç Toplama

Hakkâri Şehit ve Gazi, Dul ve Yetimler Dernek Başkanı İbrahim ADIYAMAN, PKK terör örgütünün bir diğer yönü olarak esnaftan haraç toplamaya başladığını;

“Terör, Hakkâri bölgesinde esnaftan, en küçük bakkaldan tut en büyüğüne kadar herkesten vergi almaya başladı.”

Şeklinde ifade etmiş ayrıca örgütün Hakkâri bölgesinde arttırdığı baskı ortamı nedeniyle herkesin yöredeki kamu görevlileriyle irtibata geçmekten bile korkar hale geldiğini şöyle belirtmiştir;

¹⁷⁵ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Şimdiki durum maalesef ve maalesef öyle bir duruma geldi ki ben bir üniformalı görevli arkadaş yanında veya devletin emniyet müdürü, valisinin yanına gidebilmek için bir kelime konuşabilmek için etrafıma dönerim acaba PKK sempatanları, DTP’deki yandaşları, kimse var mı? Beni görüp de ben buraya girdim, sonra da beni deşifre ediyor “Örgüt bana ne yapabilir?” gibisinden korku var”¹⁷⁶.

Terör örgütünün yöre halkından para talep ettiği ve yerine getirmeyenleri öldürdüğüne dair başka bir örnek de yine 12 Eylül 1996 tarihinde Tunceli İli Atpazarı Beldesinin mezrasında PKK’lı teröristlerce öldürülen Fikri ÖZDEMİR olmuş, oğlu Ahmet ÖZDEMİR, PKK’lı teröristlerin Tunceli koşullarında durumu iyi sayılabilecek babasından 4.000 \$ talep ettiklerini babasının vermemesi üzerine de babası Fikri ÖZDEMİR ile yanlarında çalışan çobanlarının öldürüldüğünü ve evlerinin de yakıldığını belirtmiştir¹⁷⁷.

Orhan MİROĞLU, Alt Komisyon çalışmaları sırasında kitap yazdığı için komisyona gelemediğini ifade etmiş ve daha sonra raporun yazım aşamasında “Kuşatmadan İnfaza Musa Anter Cinayeti” adlı bu kitabını Komisyona göndermiştir. MİROĞLU bu kitabında; PKK tarafından Musa ANTER’e gönderilen ve ANTER’den haraç talep eden iki mektuba da yer vermiştir. ERNK Mardin Temsilciliği tarafından 10 Eylül 1989 tarihinde gönderilen ilk mektupta ANTER’den 3.000.000-TL. talep edilmekte bunun için bir hafta süre verilmekte, aksi halde “mal ve can varlığına ciddi şekilde yönelinebileceği” belirtilmektedir. 18 Eylül 1989 tarihli ikinci mektupta da verilen sürenin dolduğu, istenen paranın notu getiren kişiye verilmemesi, paranın ödenmemesi ve ihbarda bulunulması halinde “mal ve can varlığına şiddetle yönelineceği” tehdidi ifade edilmektedir¹⁷⁸.

4. Antidemokratik İç İşleyiş ile Üye ve Ailelerine Baskı

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT terör örgütünün üyelerine baskı yapması nedeniyle yakalansa ve cezaevine girse bile pişmanlığı varsa bunu pişmanlığını ifade edemeyeceğini, terör örgütünün üyeleri ve üyelerinin ailesi ve akrabaları üzerinde bu yönde baskı kurduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

¹⁷⁶ Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁷⁷ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁷⁸ Miroğlu, Orhan, Kuşatmadan İnfaza Musa Anter Cinayeti, Everest Yayınları, Ankara, Aralık 2012

“Eğer “pişmanım” derse bir defa kendisi içerde öldürülür, eğer dağda akrabası varsa o dağda öldürülür ve şehirde yaşayan ailesi güvenlikten mahrum olur, onlar da ölüm tehdidiyle karşı karşıya kalır”¹⁷⁹.

Terör örgütünün üyelerine ve ailelerine yaptığı baskılar ve gerçekleştirdiği iç infazlara ilişkin hususlar III. Bölümde “Terör Örgütlerinin İç İnfazları ve Diğer Terör Örgütü Mensuplarına Yönelik Öldürme Eylem Verileri” başlığı altında da ayrıntılarıyla ve raporun çeşitli bölümlerinde örnek olaylar olarak değinilmiştir.

Örgütün antidemokratik iç işleyişine dair ise Kemal BURKAY şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur;

“PKK kendi içinde demokrasiyi işletemeyen bir örgüttür, muhalefete tahammül etmeyen bir örgüttür”¹⁸⁰.

5. Kadro Oluşturma Stratejisi

Terörizm ile ilgili kaynaklarda bireyin neden terör örgütüne girdiği konusunda farklı yaklaşımlar sözkonusudur. CRENSHAW bu hususta “Organizasyonel Yaklaşım”ı esas alarak terör örgütüne girmek için dört unsurun motive ediciliğine vurgu yapmaktadır¹⁸¹;

- Eylem için fırsat olması
- Bir yere ait olma ihtiyacı ve aidiyet duygusu
- Sosyal statü ihtiyacı ve
- Maddi getiri elde etme

Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM)’nin bir çalışmasında ise BORUM’a atıfla;

- Adaletsizlik,
- Kimlik ve
- Aidiyet

¹⁷⁹ Alt Komisyonun 09.05.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁸⁰ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁸¹ Crenshaw, Martha, An Organizational Approach to the Analysis of Political Terrorism, Orbis, 1985, 465-489

Duygularının terör örgütüne katılmada temel sebepler olduğu belirtilmektedir ¹⁸²; Ayrıca terör örgütlerinin eleman kazanma hedefi durumundaki kişilerin içinde yaşadığı sosyo demografik koşullarını gözettikleri, işlevsel şekilde değerlendirdikleri ve bunun

- “Temas”: Arkadaş, akraba ve hemşeri ilişkisi ile irtibata geçme aşaması,
- “Güdüleme”: Sosyal kültürel faaliyet ve etkinlikler desteğiyle ideoloji üzerinden yönlendirme,
- “Grup Dinamiği” :Psikolojik, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlar desteğiyle tutumlarda operasyon, algı dünyasına nüfuz ve bilinçaltı yıkama ve şartlandırma üzerinden “Milan ve Kimlik İnşası”

İle sonuçlanan bir süreç olduğu ifade edilmektedir.

Aynı çalışmada PKK/KCK örgütünün bir yandan bölge halkına ve devlete şiddet eylemleri ile güçlü olduğu mesajı vermeye çalıştığı, diğer yandan da siyasallaşma çabalarına devam ederek ikili bir stratejiyi aynı anda uygulamaya koyduğu belirtilmektedir.

Nihat Ali ÖZCAN, PKK'nın terörist kadro oluşturma yönünde 1986 yılında oluşturduğu yapıyı şu şekilde ifade etmiştir¹⁸³;

“PKK 1986 yılında bir askerlik yasası çıkarmıştır. Bu askerlik yasası, her aşiret ya da aileden bir kişinin silah altına alınmasını öngörüyordu. Bunu uyguladı. Ne zaman kadar? 1990, 1991'e kadar.

Neden böyle davranmak zorunda kaldı? Çünkü bu tür bir davranış yereldeki sosyolojik yapıya da uygundu. Yani bir ailenin bir bireyini çekip aldığınız zaman o aile size düşmanlık edemiyor.

Neden? Birincisi rehin almış oluyorsunuz, ikincisi bir müddet sonra o çocuğun zaten çocuk olduğu için ikna edilmesi konusunda çok ciddi bir sorun yok, beyin yıkama operasyonları çok daha kolay olabiliyor.

Üçüncü neden, özellikle 90'lar sonrası gittikçe iklim değişmeye başlıyor. Yani politik iklim, psikolojik iklim, algılama değişmeye başlıyor ve örgütün de sağladığı birtakım faydalar var. Bu bazen politik fayda, bazen ekonomik fayda, bazen ise tamamen psikolojik bir fayda

¹⁸² Terör Örgütlerinde Milan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği, Polis Akademisi UTSAM Rapor Serisi:20, Ekim 2012

¹⁸³ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

olabiliyor. Yani çocuklarınızdan birinin ya da mahalleden, köyden, aşiretten birinin örgüte katılmış olmasının sağladığı böyle bir fayda var...

Bölgede aşiretlerin büyük çoğunluğu çocuklarını ya büyük şehirlere kaçırdılar, yani Ankara'ya, İstanbul'a gönderdiler kaptırmamak için”

PKK'nın gerçek yüzünü gösteren bir örneği de Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihinde dinlediği 16 yaşında Hakkâri'de Anadolu Lisesinde okurken PKK tarafından kaçırılan ve 18 yaşında bir çatışmada yaşamını yitiren Sezer ARSLAN'ın babası Mehmet ARSLAN ve akrabaları olan köy muhtarı Mahmut ARAT anlatmışlardır.

Mahmut ARAT, kendilerinin Arap kökenli ve korucu olmaları nedeniyle Sezer ARSLAN'ın PKK'ya sempati duymadığını, kendisiyle görüşmeye giden akrabalarının böyle bir şey hissetmediklerini bu nedenle kesinlikle kaçırılarak götürüldüğünü düşündüklerini, kendisini bulmak için bütün makamlara başvurduklarını ancak bulamadıklarını anlatmış, baba Mehmet ARSLAN ise oğlunun cenazesini almak için savcıya giderek kendisinin PKK ile ilgisi olmadığını anlatmaya çalışmasını;

“Benim cenazem PKK değil, ama PKK'ya katıldı, PKK değil”

Şeklinde ifade etmiş, cenaze sırasında da evlerine Türk bayrağı astıklarını belirtmiştir. Köy Muhtarı Mahmut ARAT, Sezer ARSLAN ile beraber ölü ele geçirilen 35 örgüt mensubunun çoğunun yaşlarının 24'ü bile geçmediğine vurgu yapmış ayrıca köylerine karşı hiçbir ayrımcılık yapılmadığını, köyde yetişen çocukların çoğunun şu anda üniversitede hukuk, kamu yönetimi gibi bölümlerde ve polis okullarında okuduğunu, öğretmen olarak görev yapan pek çok kişi olduğunu da ilave etmiş ve Sezer ARSLAN'ın annesinin oğlunun dağda terör örgütünde bulunması nedeniyle kaygılılarını ve bu yönde gelişen bir temennisi ile ilgili olarak şu çarpıcı anısını anlatmıştır;

“Çocuğun ölümünde iki gün önce olan bir konuşma. Annesi dedi ki: “Keşke benim de çocuğumun bir mezarı olsaydı da her gün her gün bunu düşünmüyor olsaydım.”

Yani, ölmesine razı, orada olmasına razı değildi. Ve bunu söyleyince ben duygulandım ve çocuğun cenazesini getirdiğimizde cenazenin başında beni görünce “Gördün mü? Allah benim dualarımı kabul etti ve çocuğumu bana gönderdi.” dedi. Ben orada ağladım, kendimi tutamayıp ağladım. Hiçbir anne çocuğunu musalla taşında görmek istemez. Yani bunu

söylüyorsa bir anne... Çoğu annenin de düşüncesi budur, yani çocuğunun o şekilde olmasını istemez. Çünkü oraya çıkan o şekilde gelir, yani başka şeyi de olmaz bunun ”¹⁸⁴.

PKK/KCK terör örgütünün hedeflerinden birisi de kendisini Kürtlerin temsilcisi şeklinde göstermek, inşa etmeye çalıştığı ortaklık referanslarına rızayı şiddet ve zor ile elde etmektir.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN, PKK terör örgütü ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“PKK bir Kürt temsilcisi değil ki. Ben görmüyorum...”

PKK bir Kürtlerin kurtarıcısı değildir. PKK dışarıdan yönlendirilen zehirli bir örgüttür. Ahtapot gibi halkın arasına korkuyla, başka şeylerle salarak güçlenmeye çalışan ve o halkı, o toplumu zayıf düşüren, parçalamaya çalışan bir örgüttür”

Hüseyin YAYMAN ise konuyla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“PKK Kürtlerin temsilcisi mi? Zaten bu çok tartışılıyor ama bu meseleyi takip edenler çok iyi biliyor ki PKK Kürtlerin -ya da BDP- temsilcisi değil, zaten nüfusun istatistiklerine baktığımızda PKK Kürt nüfusun, toplam Türkiye'deki Kürt nüfusun dörtte 1'inin ancak oyunu alabiliyor ama bu kitlenin çok örgütlü olması ve aşkın bir değer uğrunda mücadele ediyor olması bölgede daha hâkim bir unsur hâline getiriyor.”

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, aynı toplantıda bu konuda;

“ Bir de ayrıca BDP ve PKK Kürtlerin temsilcisi mi? Bizler, Güneydoğu’da eğer bir ırkın temsilcisi aranıyorsa veya bir kökenin, etnik kökenin diyeyim, bizler de Güneydoğu halkından oldukça yüklü oylar almış bir partinin insanlarıyız, bir yerde bir çözüm yapılacaksa tabii ki herkes dinlenmeli, herkes masaya oturmalı ama bizler de Kürt halkının temsilcisi değil miyiz?”¹⁸⁵.

Şeklinde beyanda bulunmuştur.

Terör örgütüne katılmak üzere iken yakalanan 244 terör örgütü mensubu üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; kişilerin özellikle örgüt propagandası yapılabilecek yerlere çekildiği, yakın arkadaşlıklar kurularak örgüte kazandırıldığı, daha önce gözaltına alınmış

¹⁸⁴ Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁸⁵ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

olmanın örgüte girmede kolaylaştırıcı etki yaptığı ve katılanların çoğunun işsiz olduğu belirlenmiştir¹⁸⁶.

Bu tablo, Kürtlerin temsilcisi olma iddiasını rızaya, meşruiyete değil bir terör örgütünün eleman kazanma ve militanlaştırma stratejilerine göre oluşturmaya çalıştığını göstermektedir.

6. JİTEM ve Kontrgerilla ile İlişki

Kemal BURKAY ise PKK'nın JİTEM ve kontrgerilla ile ilişkili olan bir örgüt olduğunu ve bu nedenle Kürt'lere yönelik önemli suçlar işlediğini belirterek değerlendirmelerini;

“Kontrgerilla, JİTEM türü devlet içerisinde yuvalanmış yasa dışı eylem yapan ve korunan örgütlerse bu eylemlerin bir kısmının sorumlusu da bizzat PKK'dır. PKK, Kürt halkına karşı çok önemli suçlar işledi bana göre ve hâlâ buna devam ediyor.”

Şeklinde dile getirmiştir.

Öte yandan uğradıkları terörist saldırıları anlamlandırmakta zorluk çeken, arka plandaki güçler ilişkisine dair farklı anlatımlarda bulunan mağdurların beyanları da büyük önem taşımaktadır.

24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl karayolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Osman PARTAL ve Erkan OMAZ;

Olayda ölü kesilerek kaçırılan ve şehit edilen askerleri taşıyan 2 otobüsün silahsız, korumasız, konvoysuz, eskortsuz ve içinde hiçbir rütbeli olmaksızın sivil şoförler yönetiminde hareket ettiğini, yolda gereksiz pekçok mola vermelerinden kuşku duyduklarını, kendilerini ele geçiren teröristlerde kendi isimlerinin yazılı olduğu liste bulunduğunu, ilk otobüsü durduran teröristlerin lideri olan Şemdin SAKIK'ın diğer otobüsün nerede olduğunu sorduğunu yani 2 otobüs olduğunu bildiğini, ilk aracın durdurulduğunu gören ikinci otobüstekilerin şoförden geri dönmesini istemelerine rağmen şoförün geri dönmeyerek “Onlar Nevruz kutluyor” diyerek yola devam ettiğini ve teröristlerin böylece bu otobüsü de ele

¹⁸⁶ Köseli, Mutlu, Terör Örgütlerinin Eleman Kazanmalarını Kolaylaştıran Etmenler, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi, Ankara, Mayıs 2012, s. 93

geçirdiğini ve olayın Bingöl'e 10 km mesafede gerçekleştirildiğini ifade ederek kuşkuları dile getirmişlerdir¹⁸⁷.

Aynı saldırıdan yaralı olarak kurtulan erlerden Komisyonun Denizli'de dinlediği Erdal ÖZDEMİR ise olaydan 17 yıl sonra soruşturma başlatılarak ifadesine 2010 yılında başvurulduğunu, olayda yaralanması sebebiyle ileri derecede engelli haline geldiğini, olaydan sağ kurtulan diğer kişilerin de psikolojik olarak zor durumda olduklarını belirtmiş, yine sağ kurtulan erlerden Denizli'de dinlenen Levent KOÇU, Mustafa ÖZÇELİK, İbrahim ATİK, İsmail KAPLAN ise otobüsten indirildikten sonra teröristlerin kendilerine “Biz de sizi bekliyorduk” dediğini, bu olayın önceden organize edildiğine inandıklarını, devletin konu üzerinde kapsamlı bir soruşturma yürütmemesinin kendilerini üzdüğünü, olay sonrasında hayatlarının toplumsal çevreleri için yük haline geldiğini, psikolojilerinin bozuk olması nedeniyle aile yaşantılarının sıkıntılı olduğunu ve sürekli tedavi görmek zorunda kaldıklarını, devletin kendilerine sahip çıkmasını ve gazilik statüsünün verilmesini istediklerini dile getirmişlerdir¹⁸⁸.

Orhan MİROĞLU “Kuşatmadan İnfaza Musa Anter Cinayeti” kitabında; Musa ANTER'in JİTEM tarafından öldürüldüğüne artık hiç kuşku olmadığını, Musa ANTER'e kitaplarını imzalamak, kültür festivaline katılmak ve PKK'dan ayrılan ve başında Hogır kod adlı Cemil IŞIK'ın bulunduğu bir grupla PKK arasında bir barışa aracılık etmesi daveti ile o dönem PKK saflarında yer alan insanlar tarafından İstanbul'dan başlayan bir tuzak kurulduğunu ifade etmektedir. Kendisinin de yaralı olarak kurtulduğu bu saldırıda Musa ANTER'in hayatını kaybettiğini belirten MİROĞLU, bundan yirmi yıl önce cinayetin planlandığı ve işlendiği günlerde Dijwar kod adını kullanan Hamit YILDIRIM'ın olayın faili olarak yakalandığını belirtmektedir. MİROĞLU ayrıca Hamit YILDIRIM'ın olay günü bindikleri taksiyi Musa ANTER'i kaldığı otelden barışa aracılık etmeye götürme bahanesiyle Hogır ve Yeşil'in içinde bulunduğu gruba teslim etmek üzere Silvan yoluna götürmesi gerekirken kendisinin Musa ANTER'in yanında bulunması nedeniyle Hamit YILDIRIM'ın telaş ve heyecana kapıldığını ve yanlışlıkla Ergani yoluna soktuğunu anlatmaktadır. MİROĞLU'na göre Hamit YILDIRIM bu gecikme nedeniyle buluşma ihtimalini bir yana bırakarak MİROĞLU ve ANTER'i infaz edecek yer aramış Cumhuriyet Mahallesi 36. Sokakta kendilerine ateş etmiş, Musa ANTER hayatını kaybetmiş, kendisi ise ağır yaralı olarak kurtulmuştur. Kitaba göre Hamit YILDIRIM olaydan sonra JİTEM'in Saraykapı'daki

¹⁸⁷ Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁸⁸ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

merkezine giderek Silvan yolunda buluşmayı planladığı grupla buluşmuştur. Burada Hogir Hamit YILDIRIM'a Musa ANTER'in öldürülmesini değil kendilerine teslim edilmesini istediklerini, Hamit YILDIRIM ise kuşku duyup geri dönmek istediği için öldürdüğünü belirtmiştir¹⁸⁹.

Devlet içindeki bazı yapılanmaların terör örgütü PKK ile ilişkisi olduğuna inanmadığını bildirenler de olmuştur.

Olağanüstü Hal Bölge Eski Valisi Gökhan AYDINER, devletin içindeki kimi çevrelerle PKK'lılar arasında bir bağ olup olmadığı ve karşılıklı birtakım derin ilişkiler içinde bulunup bulunmadıkları yönündeki değerlendirmelerin sorulması üzerine;

“O mücadelenin sıcaklığını sahada yaşamış, o şehitlerin durumunu veya işte gadre uğramış veya mağdur olmuş vatandaşların durumunu dört sene boyunca orada gören, bundan önceki idarecilik hayatımın on dört senesini de -toplam- vali ve kaymakam olarak hep şarkta geçiren bir insan olarak pek öyle bir şeye ihtimal verdiğimi söyleyemem...”

JİTEM ve güvenlik kuvvetlerinin insan hakkı ihlalleri iddialarıyla ilgili;

“İşkence yaptı, karakola geldi veya çekildi, alındı, dövüldü.” vesaire o gibi şikâyet gelmişse soruşturmaya sevk edilir, gönderilirdi gereğinin yapılması için ama biraz önce söylediğiniz JİTEM türü bir yasa dışı yapılanmanın mevcudiyeti yahut da onların birtakım infaz faaliyetlerinde bulunduğu, yargısız infaz faaliyetlerinde bulunduğu yönünde herhangi bir müracaatla karşı karşıya kalmadım o dört sene içerisinde, samimi olarak söylüyorum.”

İfadesinde bulunmuş, Lice ve Şırnak olaylarının kasten başlatılarak yakıp yıkma ve benzeri eylemlere girişildiği yönündeki zan ve iddialara;

“Olay başladıktan sonra artık şiddetin boyutunu tayinde ve kontrolünde amir makamlar dahi frenlemekte yetersiz kaldıkları dönemler olur. “Tas gitmiştir.” avam tabiriyle. Lice'de ve Şırnak'ta olan olayların, o türden aşırılıkları ihtiva ettiğini kabul ediyorum, mutlaka etmiştir. Çünkü, hep bu tür olaylarla kırk dört yıllık idare hayatı içerisinde karşılaşmış bir insan olarak biliyorum, durdurmak mümkün olmaz, çok zor olur yahut da

¹⁸⁹ Miroğlu, Orhan, Kuşatmadan İnfaza Musa Anter Cinayeti, Everest Yayınları, Ankara, Aralık 2012

oradaki güvenlik makamlarının amir sıfatını taşıyan kişileri dahi artık o sarmalın içerisine girebilir. Oralarda olan olayların böyle olduğu kanaatindeyim yoksa hani, yaratılıp da böyle yapıldığı kanaatinde değilim. Olay başlamıştır, başladıktan sonrada maalesef o boyutlara doğru gitmiştir diye düşünüyorum ama bu konularda samimi söylüyorum bana hiçbir müracaat olmamıştır.”

Şeklinde cevap vermiş, Olağanüstü Hal rejiminin sadece güvenlik ağırlıklı bir yönetim olmadığını aynı zamanda psikolojik harekât faaliyetleri yanında yönenin ekonomik ve sosyal kalkınması yönünde projeleri uygulamaya önem verdiklerine değindikten sonra Olağanüstü Hal rejimi gereği her defasında bölge valisinden izin almanın mümkün olmadığını düşünüldüğü durumlarda yetki devri yapıldığı ve bu nedenle şikâyet olduğunda da gereken soruşturmanın yapıldığını şu şekilde belirtmiştir;

“Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği ihdasında verilen yetkilerin valilere ve oradaki kolordu seviyesindeki komutanlarına bir yetki devri de yapılmıştır çünkü her şeyde, bir yerde arama yapılacak, bilmem ne yapılacak, her seferinde izin alıp o aramalarla ilgili hareket etmeleri mümkün değildir.

Genel, bu bakımdan da ta bidayette, genel yapılmış yetki devirleri de vardır. İşte bunlar da her icraatın kontrolünün Bölge Valiliğince anında yapılmasını mümkün kılmayan hususlardır yani yetki devri yapmışsanız ancak olay olduktan sonra bir şikâyet varsa farkına varırsınız, o zaman da gerekli soruşturmalar yapılıyordu Devlet Güvenlik Mahkemeleri, savcılıkları kanalıyla da o işlere mübaşeret ediliyordu şikâyetler olduğu vakit. Bölge Valiliği de eğer güvenlik makamlarından bir suça medhaldar olanlar varsa onlarla ilgili de soruşturmalar yaptırılıyordu”¹⁹⁰.

7. Gayrimeşru Kazanç Gelirleriyle Terörün Finansmanı

¹⁹⁰ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Nihat Ali ÖZCAN, PKK'nın bölgede güç elde etme, varlığını sürdürme stratejisi ile uyuşturucu kaçakçılığı ilişkisine dair görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“PKK-uyuşturucu meselesi. Şimdi öncelikle şunu söyleyeyim: Politik örgütlerle kriminal suç örgütleri arasında temelde bir farklılık vardır. Politik örgütler, bu tür silahlı politik örgütler devletin yerine geçip meşru iktidar olmak isterler ve dolayısıyla, o devleti ortadan kaldırmak zorundadır var olabilmesi için. Kriminal suç örgütleri ise var olan otoritenin yerine geçmek istemezler.

Onlar, var olan otoriteyle el ele yaşamak isterler simbiyotik olarak, “Ben sana bir şey sağlayacağım, sen bana bir şey sağlayacaksın, beraber yaşayacağız.” Yani kriminal suç örgütler polis öldürmez çok zorda kalmazsa, çünkü böylece polisin düşmanlığını üzerinize çekersiniz ama kriminal suç örgütleri, buna uyuşturucu dâhil “Polisle, jandarmayla, kollukla, istihbaratla nasıl bir arada yaşarız?”ın cevabına bakar. Eğer, siz, devlet olarak belli bir coğrafyada egemenliğinizi ve otoritenizi tam sağlayamamışsanız, sizin yerinize yedekte biri varsa aynı ilişki biçimini onunla da geliştirecektir. Yani 1990'ların Türkiye'si'nde siz günde beş saat yolları kontrol edip, geri kalan on sekiz saati PKK'ya bırakırsanız, suç örgütleri, kriminal suç örgütleri, uyuşturucu ticareti yapanlar da doğal olarak onlar da kendi varlıklarını bölümlendirilmiş bir biçimde dizayn edeceklerdir. Günde beş saat devletten bakacaklar “Kollukla iş tutabilir miyim?”, geri kalan on sekiz saati de PKK'yla tutacaklardır.

Şimdi PKK, akıllı bir örgüt; hiçbir zaman kendi adına uyuşturucu ticareti yapmamıştır, ama uyuşturucu ticareti yapan bu tür yapılardan nemalanmıştır. Bunu da görürsünüz ve bu temel kuraldır orada, çünkü biliyor bunun uluslararası nasıl bir tepki doğuracağını.

O yüzden o genelde doğrudan değil sponsor olarak ve dolaylı bir biçimde uyuşturucu ticaretiyle ilgilenmiştir. Yani bir adam hem bir tarafı itibarıyla destek görüp, öbür tarafıyla da kesinlikle o resimde yer almaz. O yüzden, uyuşturucu ticareti olmaksızın bu tür örgütler ne yaşayabilir ne de onların olduğu yerde bu tür yapılar kendiliğinden sona ermez. Bu doğal bir network”¹⁹¹.

Alt Komisyonun İzmir'de dinlediği yazar Şadıman ŞENBALKAN ise, PKK'nın Avrupa'ya da yayılmış bir şekilde uyuşturucu, silah ve insan ticareti yaptığını, oysa kendisini

¹⁹¹ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

Türk-Kürt ayrımı yapıldığı ve Kürtleri temsil iddiasıyla ilişkilendirmeye çalıştığını, PKK'nın asıl amacının bu olmadığını, gerçek yüzü ortaya koyma noktasında ilgili çevrelerin üzerine düşeni yeterince yapamadığını ifade etmiştir¹⁹².

Terör örgütü faaliyetlerinin kaçakçılık gibi yasadışı eylemlerle bağlantısı, sorunu daha da derinleştirmektedir.

Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantısında;

*“...Bu işin ekonomik boyutu var. Van'ın köyleri, İran sınırındaki köyleri, bakıyorsunuz örgüte oy veriyor, iç taraftakiler AKP'ye oy veriyor. Mantığı ne? Mantığı şu efendim: Bu köylüler için kaçakçılık bir yaşam tarzı ve bu PKK'yla birlikte yapılıyor...”*¹⁹³

Diyerek tespitini dile getirmiştir.

Batman Beşiri ilçesi Başarı köyü muhtarı Adnan HAMİDİ ise, en büyük sorunlarının eski kan davalarının, husumetlerin, namus meselelerinin, arazi ihtilaflarının ve siyasi olayların terör örgütlerini taşeron olarak kullanarak çözülmeye çalışıldığını bunun da halkın birbirlerini ezmesi olarak sonuçlandığının altını çizmiş ve bölgedeki ölümlerin % 80'inin ve 30 köyün boşaltılmasının asıl sebebinin çekememezlik ve kan davası olduğuna dair fikirlerini beyan etmiştir¹⁹⁴.

8. Örgüt Üzerinden Zenginleşenler

Terör örgütlerinin ihtiyaç duydukları finansmanı yasadışı yollarla sağlarken süreç içinde ve neticesinde kişisel zenginlikler elde eden çeşitli örgüt mensupları olmaktadır. Bu yönde çok çeşitli tanıklıklar, hadiseler, nedenin para ilişkisi olduğu iç infazlar vardır.

Terör örgütüne katılmış 2 kardeşini ve 1 yeğenini çatışmalarda kaybeden Batman İli Sason İlçesi Belediye Başkanı Muzaffer ARSLAN, terör örgütünün bölgede girmiş olduğu gayrimeşru ilişkiler yumağına değinmiş, PKK'nın “Kürdistan için” ve “bu memleket bizimdir” gibi sloganlarla gençleri kandırdığını, örgüt adına eleman ve para toplayan kişilerden bazılarının örgüt adına topladığı paralarla İstanbul'da çok zengin olduğunu, örgütle korucular arasında silah, cephane ve bazı maddelerinin ticaretinin yapıldığını, ayrıca silah, el bombası, telsiz ve diğer şeylerin satıldığını duyduklarını ifade etmiştir¹⁹⁵.

¹⁹² Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁹³ Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

¹⁹⁴ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁹⁵ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

9. Halkın Geçim Kaynaklarını Yok Ederek Örgüte Mahkûm Etme

PKK tarafından uygulanan bir yöntem de yöre halkının geçim kaynaklarını yok ederek gözdağı vermek ve bu suretle yanına çekmektir. Alt Komisyonun Manisa’da dinlediği 1989 yılında Ardahan Göle ilçesi Gedik köyünde PKK tarafından öldürülen Casim HIŞIR’ın eşi Fadime HIŞIR, yayla bekçisi olan eşinin, köylüleri yıldırım ve hayvanların bir daha yaylaya çıkarılmamasını sağlamak için PKK tarafından öldürüldüğünü, aynı gün köylerindeki okulun da yakıldığını ve bu nedenlerle Manisa’ya göç etmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

Yine Manisa’da dinlenen Zero ÖZTUNÇ, 1993 yılı 13 Eylülünde arazide koyun ve keçilerin sütünü sağarken mayına bastığını ve ayağının parçalandığını, eşi köy korucusu olan Hüseyin ÖZTUNÇ’un ise bir çatışmada sakat kaldığını, olay sonrası Manisa’nın Turgutlu ilçesine göç ettiklerini anlatmıştır ¹⁹⁶.

10. Kendi Militanına Güvenmeme

PKK’nın gerçek yüzünü ortaya koyan bir başka olay ise 29.10.2011 tarihinde Bingöl’de yaşanan canlı bomba olayı olmuştur. Bu olayda esas hedef 29 Ekim Cumhuriyet Bayramını kutlayan protokoldür. Fakat bu hedefe ulaşamayan canlı bomba, kendisini fark eden Hatice BELGİN ile boğuşmaya başlamış uzaktan kumanda ile başka bir terör örgütü mensubu tarafından patlatılmıştır. Bu hususu Hatice BELGİN’in eşi Kadri BELGİN şu şekilde ifade etmiştir;

“O bomba çift düğmeli.” Yani ikisine birden basmadan patlamıyormuş...

Yani onun yakalandığını anlayınca uzaktan kumandayla patlatmışlar. Şimdi, benim eşim bunun üzerine atlayınca...

Veysel de annesine çok bağlı bir çocuktü. İnan ki yani okuldayken bile -okul eve çok yakın- teneffüslerde eve koşuyordu, bakıyordu annesi bir yere gitmiş mi, gitmemiş mi, “Sakin bensiz bir yere gitme.

¹⁹⁶ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Yani onun korkusundan annesi dışarıya bile çıkamıyordu, çocuk o kadar annesine bağlıydı. Şimdi, bu annesinin bir kadınla boğuştuğunu görünce bu da koşuyor, tekme atıyor tabii kadına orada, annesine yardıma koşuyor. Hatta annesi “Veysel koş buradan.” falan bağıyor, “Uzaklaş buradan.” O anda patlama oluyor”¹⁹⁷.

Bu eylem;

- İnsanları canlı bomba olarak kullanma yönüyle,
- Eylemi gerçekleştirmekle görevlendirilen teröriste de güvenmeyerek kumanda sistemini başka bir teröriste de vermesi yönüyle,
- Sivil, kadın ve çocuk dinlemeden eylem yapma yönüyle terör örgütünün gerçek yüzünü ortaya koymaktadır.

11. Seçilmişlere Yönelik Baskılar ve Cinayetler

Terör örgütünün gerçek yüzünü ortaya koyan bir diğer yönü yerel yöneticilere baskıları ve itaat etmeyenlere yönelik saldırılardır.

1987 yılında Mazgirt'e bağlı Güleç Köyünde muhtarlık yaparken terör örgütü tarafından öldürülen muhtar İbrahim KAPAĞAN'ın eşi Seyran KAPAĞAN Komisyonumuzun Tunceli incelemeleri sırasında Komisyona; eşinin PKK terör örgütü tarafından sürekli tehdit edildiğini, muhtarlığı bırakması için baskı yapıldığını belirtmiş, olay günü evlerinin silahlı kişiler tarafından basıldığını, eşinin silahlı kişiler tarafından uzak bir yere götürüldüğünü, kurtarmak için eşine sarılsa da ve daha bebek olan torununu gösterse de gözleri önünde eşinin öldürüldüğünü, 7 çocuğuyla ortada kaldığını, tehdidin ve korkunun devam etmesi nedeniyle ailesinin paramparça olduğunu, köyü terk ederek çocukların yurtiçinde ve yurtdışında farklı yerlere yerleştiklerini, kendisinin İstanbul'a gitmek zorunda kaldığını, İbrahim KAPAĞAN'ın torunu Duygu ÖZTÜRK ise, babasının süreçte yaşadığı tehditler nedeniyle Libya'ya kaçtığını, daha sonra Libya'dan İstanbul'a geldiklerini, çok zor şartlar altında yaşamaya çalıştıklarını, aileden hiç kimsenin eğitimine devam edemediğini, hatta amca ve halalarından bazılarının ilkokulu bile okuyamadığını ifade etmiştir.

Tunceli'de bu konudaki bir diğer örnek ise 28 Ağustos 1985 tarihinde “ajan muhabir” olduğu gerekçesiyle terör örgütü PKK tarafından öldürülen Pulan Köyü Muhtarı Hasan

¹⁹⁷ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

ÇELİKDEMİR olmuş, dinlenen oğlu Ziya ÇELİKDEMİR ise olaydan sonra 8 çocuklu ailenin dağıldığını ve her birinin bir tarafa gittiğini belirtmiştir¹⁹⁸.

Alt Komisyon bu hususta bir başka örneğe ise Siirt'te şahit olmuştur. Siirt'te dinlenen Siirt Ticaret Odası Başkan vekili Nedim KUZU, eniştesi Siirt Eski Belediye Başkanı Mahmut Nedim ÇALAPKULU ve eniştesinin oğlu Halil Özkan ÇALAPKULU'nun yörede sevilen insanlar olduğunu, eniştesinin bacanağının milletvekili adayı olması nedeniyle ona yardım ettiği bir dönemde 11 Ekim 1991'de PKK militanları tarafından vurularak öldürüldüğünü, bu tür olayların halkın özgür iradesiyle sandığa gitmesini engellemek için yapıldığını, faillerin sonra yakalandığını, kendisinin Batman cezaevinde inşaat işlerini yaptığı bir sırada orada ele geçirilen PKK'nın ölüm listesinde eniştesinin de yer aldığını gördüğünü ifade etmiştir¹⁹⁹.

12. Okul Yakma, Öğretmen Katletme ve Eğitime Engel Olma

Terör örgütü PKK'nın gerçek yüzünü gösteren olaylardan birisi de bölgede militan devşirebileceği cehalet ortamını sağlamak için öğretmenlere saldırıları, okulları molotof kokteyli ile yakma girişimleridir. Bu eylemlerde çocuk ve gençleri kullanan örgüt böylelikle ayrıca genç kuşaklar üzerinde eğitim karşıtı kışkırtıcı bir ortamı oluşturmak istemektedir.

Komisyon tarafından Batman'da dinlenen Batman Selçuklu İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Emin TOĞLUK ve Batman Vakıfbank İlköğretim Okulu Müdürü Misbah ERATİLLA okullarına defalarca 14-16 yaşlarında yüzleri maskeli gençler tarafından Molotof kokteyli atılarak zarar verildiğini belirtmiş, Vali Yardımcısı Soner KARATAŞ ise bu olaylardan birisinde yakalanan bir failin örgütün gençlik yapılanmasında yer aldığının belirlendiğini ifade etmişlerdir.

Aynı toplantıda dinlenen Batman Beşiri ilçesi Başarı köyü muhtarı Adnan HAMİDİ ise 1993 yılında köyerindeki okulun terör örgütü PKK tarafından yakıldığını belirtmiştir. Batman'da ayrıca 21.04.2011 tarihinde okul polisine saldırıda yaralanan Batman Atatürk Lisesi memuru Mehmet Ali GÜLTEKİN de dinlenmiştir²⁰⁰.

¹⁹⁸ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

¹⁹⁹ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁰⁰ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Terör örgütü PKK'nın gerçek yüzünü gösteren bir husus da öğretmenlere yönelik cinayetleridir. Komisyonda pekçok şehit öğretmen ailesi dinlenmiş, hepsi de öğretmen olan çocukları, eşleri ya da kardeşlerinin yöre halkına eğitim vermek ve yörenin gelişmesine katkıda bulunmaktan başka amaçları olmadığı halde terör örgütünün saldırılarına uğradıklarını belirtmişlerdir. Bunlar arasından bir örnek de 1994 yılında Batman'da görev yaparken PKK tarafından şehit edilen öğretmen Erkan ÖZCAN'dır. Şehit kardeşi Dilek ÖZCAN SARIDAĞ, abisinin yolunun asker kıyafeti giymiş teröristler tarafından kesildiğini, önce kimlik kontrolü yaptıklarını sonra İzmir'li olan abisini "İzmir'den buraya bize Türkçe mi öğretmeye geliyorsun?" diye alıkoyduklarını, içlerinden bayan olan teröristin abisine "Koş koşabildiğin kadar. Bu senin işin, göreceğiz bakalım nasıl yapabiliyorsun" dediğini, abisini ilk önce dizinden ve bacağından vurduklarını, yokuşa doğru koşturduklarını ve hep birlikte eğlence havasında taradıklarını, abisinden 43 kurşun çıktığını, gözlerinden bile tarandığını ifade etmiştir²⁰¹.

Polis Akademisi UTSAM tarafından yapılan "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği" adlı ayrıntıları daha önce belirtilen alan araştırmasında görüşme yapılan kişiler; terör örgütünün çocukların okumasına karşı tavır aldığı ve özellikle de kız çocuklarının okumasını istemediği ve bu yönde baskı yaptığı sıklıkla vurgulanmıştır. Bölgedeki çocukların ve özellikle kız çocuklarının eğitim almasının istenmemesi ve engellenmesi örgütün eleman kazanmaya devam etmesinde önemli bir strateji olarak değerlendirilmektedir²⁰².

13. İnsan Hakkı İhlalleri ve İşkence

Terör örgütünün güvenlik görevlileri, kamu görevlileri ve sivil vatandaşların başta gelen insan haklarından birisi olan yaşam hakkına kasteden bir örgüt olması yanında kendi mensuplarına yönelik iç infazları ile ilgili verilere III. Bölümde değinilmiştir.

Terör örgütünün çeşitli ayartma, baştan çıkartma, korkutma, propaganda yöntemleriyle dağa çıkartıp militanlaştırmaya çalıştığı çocuk ve gençlerin maruz kaldığı şartların gayriinsani niteliği zaman zaman medyaya yansımıştır. Keza PKK'nın işkenceci yüzünü ortaya koyan çok sayıda örnek arasında Komisyonun Denizli'de dinlediği 24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl

²⁰¹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁰² Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği, Polis Akademisi UTSAM Rapor Serisi:20, Ekim, 2012, s. 72

yakınlarında otobüsten indirilerek 33 erin şehit edilmesi olayından sağ olarak kurtulan Levent KOÇU, Mustafa ÖZÇELİK, İbrahim ATİK, İsmail KAPLAN'ın anlatımlarındaki dipçikle vurma, üzerlerinde sigara söndürülme, ayaklarına çivi çakılma, hakarete uğrama ve burada yazılması mümkün olmayan işkence ve kötü muameleler birinci elden şahitlikler olarak çok dikkat çekicidir²⁰³.

Diğer taraftan BİLGESAM'ın yaptığı bir araştırmaya²⁰⁴ göre Kürtlerin % 84,8'i Türklerin ise % 83,1 PKK'nın eylemlerinin Kürt vatandaşların özgürlüklerini kısıtladığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

14. Terör Örgütünün Çeşitli Nitelikleri

Terör örgütleri, kendilerini ilişkili bir kamuoyuna haklı ve meşru göstermek, dayanışma ve destek sağlamak isterler. Bu yaklaşım beraberinde her türlü şiddetin meşrulaştıracak şekilde istismarla ele alınmasını gündeme getirir. PKK, terörü kendi varoluşunun temeli yapmış bir örgüt olarak bu tarife tam uymaktadır.

Polis Akademisi UTSAM'ın yaptığı araştırmaya göre²⁰⁵;

- Terör örgütü bölgedeki her türlü olumlu gelişmeyi olduğu kadar toplumsal hayatın olağan sürecindeki problemleri de aynı istismarcı mantıkla “*Biz Kürdüz diye bunu yapıyorlar*” şeklinde bir propaganda ile “sürekli şikayet” atmosferi yaratmaya ve halkta etnik milliyetçilik duygusunun göreceli olarak arttırmaya ve örgüt propagandası ile bu duyguları kaşımaya çalışmaktadır.
- PKK/KCK yapılanması içinde kurduğu Halk Mahkemeleri aracılığı ile yargılamalar yaptığını iddia etmekte, sözde adalet dağıtıcısı rolünü üstlenmeye çalışmakta ve bu yönde devlete alternatif bir yapıya dönüşme hesabını gütmektedir.
- Bu süreçte örgüt bölge halkını diğer bölgelerden ayırıştırarak kimlik siyaseti temelli politik ajanda benimsemektedir. Geçmişte yaşanan travmalar anma

²⁰³ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁰⁴ Akyürek, Salih ve Yılmaz, Mehmet Ali; Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar, BİLGESAM, Rapor No:51, Ankara, Eylül 2012

²⁰⁵ Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği, Polis Akademisi UTSAM Rapor Serisi:20, Ekim, 2012, s. 73-78

törenleri, mitingler, toplantılar, internet siteleri, albümler, televizyon yayınlarıyla sürekli gündemde tutularak toplumsal algıda ayırıcı, saflaştırıcı bir etki oluşturulmaya çalışılmaktadır.

- Kendisini Marksist-Leninist olarak tanımlayan, yeni bir ulus kimliği icat etme çabası içinde tarihi geçmişi yağma ile yeni normları yaymaya çalışan terör örgütü, kitleselleşme aşamasına geçmek için dine daha fazla ilgi gösterir şekilde davranma eğilimindedir.

VII. BÖLÜM: TERÖRÜN YARATTIĞI TOPLUMSAL, AİLE VE KİŞİ ÜZERİNDEKİ TRAVMALAR

Terörün neden olduğu hayat kayıpları geride kalan yakınları açısından; terör nedeniyle yaşanan göç ve yer değiştirme gibi olaylar bu olayları yaşayanlar açısından; terörle mücadele edenler veya terör nedeniyle saldırı ve yaşam hakkı ihlali riskine sahip olayları yaşayanlar ise kendileri açısından ve bütün bunların ortak paydası olarak içinde yer aldıkları toplum açısından derin sorunlar doğurmaktadır.

Söz konusu etkiyi ölçmek ve değerlendirmek oldukça zordur. Çünkü bunlar “ateş düştüğü yeri yakar” anlayışıyla başkaları tarafından gerçek anlamda hissedilemeyecek nitelikte görülmekte, diğer taraftan mahremiyeti sebebiyle başkalarınca nüfuz edilmesi kolay gözükmemektedir. Ancak, hepimizin ait olduğu insanlık durumu, ifadelerden, bakışlardan, yarım cümlelerden, suskunluklardan bu mahremiyeti bir ölçüde ortadan kaldıran sonuçlara ulaşmamıza imkân vermektedir.

1. Travma

Terör doğrudan ya da dolaylı olarak insanların üzerinde travma oluşturur. Travmanın gerek yaşanma biçimi gerekse de sonrası rehabilitasyonu ve stres bozukluğuna yol açmadan sağlıklı sonlandırılması süreci son derece bilinçli yürütülmelidir.

Travmanın çeşitli boyutlarına değinecek şekilde birçok konuk yorum ve değerlendirmelerde bulunmuş, travmayı bizzat yaşaması nedeniyle dinlenen konuklar ise bu sürecin derinlemesine anlaşılması ve bu süreçlerin yönetilmesinde ortaya çıkan sorunlara ilişkin önemli değerlendirmeler yapılabilmesine olanak tanıyan anlatımlarda bulunmuşlardır.

“Travma” kavramıyla ilgili literatüre ilişkin açıklamalarda ve süreç konusunda değerlendirmelerde bulunmak üzere Alt Komisyona 11.01.2012 tarihinde konuk olan Prof. Dr. Erol GÖKA şunları söylemiştir²⁰⁶;

“Bireyler karşılaştıkları olumsuz yaşantılarda olağan sınırlar içinde ve olağan kapasiteleriyle bunlarla baş edebiliyorsa bunlara travma demiyoruz. Travmatik yaşantıda baş etme gücümüz bitiyor ve bütün önceki potansiyellerimiz felç oluyor.

Travmatik olay, bireyi karşı koyamayacağı bir güç karşısında çaresiz bırakır ve genellikle insanın kavrama sınırlarının dışına taşar. Travmatik yaşantı sonrası birey, yaşadığı dünya, kendisi, diğer insanlar ve gelecekle ilgili kavrayışlarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalır. Travma ile yaşamın olağan akışı sekteye uğrar. Yani sanki bilgisayarın bozulup yeniden format atılması gibi bir yaşantı olur. Belleğin önceki kayıt sistemi ve içeriği çok önemli değişikliklere uğrar. Kimi zaman bellek neredeyse tamamen silinir, sanki bireysel tarih, hatta bireyin zihnine kaydolmuş somut haliyle tüm toplumsal bellek sıfırlanır. Ulaşılmak istenen hedefler anlamsızlaşır, gelecek bilinmezliğe gömülür.

Bugün travma kavramının içeriği oldukça genişlemiştir. Doğal afetler, kazalar gibi olayların yanı sıra savaş, işkence, tecavüz, göç yaşantısı, hastalık ve sevilen yakının kaybı başlıca travmatik olaylar içinde değerlendirilir. Genel olarak bir toplumda erkeklerin yüzde 60'ı, kadınların yüzde 51'i yaşam boyu bir kez travmatik bir olay yaşıyorlar.”

Travma kadar önemli bir kavram ise travma sürecinin iyi yönetilememesine de bağlı olarak ortaya çıkan “Travma Sonrası Stres Bozukluğu” dur. Prof. Dr. Erol GÖKA travma sonrası stres bozukluğuyla ilgili de şu hususlara değinmiş,

“Bunların bir kısmı -bu kadınlarda daha çok- travmayla karşılaşan erkeklerin yüzde 8'i, kadınların yüzde 20'si “travma sonrası stres bozukluğu” dediğimiz, halk arasında daha çok “Vietnam sendromu” diye bilinen rahatsızlığa yakalanıyorlar. Travma sonrası stres bozukluğu, travmayı takiben bir kişinin başına gelebilecek en ağır ruhsal durum. Kronikleştiğinde tedavisi çok zor. Bireyin olay sonrası yaşantısının, adeta sürekli olarak travmayı uykuda bile sürekli hatırlayacak şekilde bozulduğu ve hayatı artık eskisi gibi

²⁰⁶ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

sürdürme imkânı kalmadığı bir hastalık. Sürekli olayı yaşıyor, sürekli. Ancak travma sonrası stres bozukluğu ortaya çıkmasa bile travmatik olayın bireyin ruhsal yaşamı üzerinde sarsıcı ve örseleyici etkileri olabilir. Yani illa bu hastalığa yakalanmak gerekmiyor travmanın etkisi için. Travma sonrasında hemen herkes çaresizlik, yetersizlik, acizlik, güçsüzlük ve öfke hisseder. Birey, benlik saygısını zedeleyen travmatik yaşantıyı kişisel tarihi içinde kabul etmek istemez, buna direnir, yani atmak ister onu kendisinden. Bu direniş sürecinde travmatik olayı tekrar tekrar yaşayarak kendi denetimine almaya çalışır, yani sürekli olayı hatırlamasının nedeni budur. Bu, çok uzun ve yorucu bir mücadeledir.²⁰⁷”

Ayrıca travmaya ilişkin bir fasit dairenin bulunduğunu, travmaya uğrayanın evde çocuğuna da travma uyguladığını ve bu nedenle de bunlarda travma sonrası stres bozukluğunun daha yüksek oranda görüldüğüne dikkat çekmiştir.

Travma sürecini iyi biçimde yönetebilmek hususunda hem devlete hem de travmayı yaşayanların çevresinde bulunan insanlara büyük görevler düşmektedir. GÖKA'ya göre erken dönemde çevre desteği yarattığı güven duygusuyla travmanın atlatılmasına yardımcı olmakta ve hatta terör nedeniyle bir yakınının yaşam hakkı ihlal edilerek travma yaşayan bir kişinin TBMM'de İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde kurulan alt komisyonda dinlenmesinin bile adeta apse haline gelmiş travmasının dağıtılmasında olumlu etki doğurabilmektedir. Ayrıca travmalar kişilerin ruh sağlığına etki ettiği gibi toplumsal ruh sağlığı üzerinde de olumsuz etkilerde bulunabilmektedir²⁰⁸

Gülhane Askerî Tıp Fakültesi Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanı ve aynı zamanda Tabip Albay Kamil Nahit ÖZMENLER travma yaratan olaydan ruhsal etkilenme ile bunun psikiyatrik hastalık haline gelmesinin farklı olduğunu

“Ruhsal etkilenmeyle psikiyatrik hastalık eşdeğer değil. Yani bunalıtı, sıkıntı, vesaire gibi belirli birtakım belirtilerin olmasında oran çok yüksekken gerçek hastalık sayısının çok daha düşük oranlarda olduğunu görüyoruz”

Şeklinde belirtmiş, bu konuda karşılaştıkları bir diğer önemli sorunun ise ruhsal bozukluk olmasına rağmen “Ruhsal” ibaresini anlamlandırma konusunda yaşanan kavram kargaşası nedeniyle “Dini anlamda Ruh” ile ruhsal hastalıklarla ilgili bilim dalının ilgilendiği “beyindeki sinir hücrelerinden oluşan ağın rahatsızlığı” arasındaki farkı bilmemek nedeniyle kendilerine başvuruda çekinmeler olduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

“Mesela biz eğitim verirken hep onu söylüyoruz hani “ruh” dediğimiz hangi ruhla ilgili çalışıyor psikiyatri? Yani din kitaplarında yazan, işte günahı sevabı olan, ölünce vücudumuzdan uçup gidecek ruhla mı ilgili çalışıyoruz? Hayır. İsim benzerliği var orada, Türkçede işte yazılışı aynı, okunuşu aynı, anlamı farklı kelimeler vardır. Psikiyatride “ruh” diye üzerinde durduğumuz beyindeki sinir hücrelerinden oluşan bir ağ, onun fonksiyonları

²⁰⁷ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁰⁸ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

diye tanımlıyoruz. Yani ikisinin arasında bir ilişki var mıdır, yok mudur, bugünkü bilimsel metotlarla bilmiyoruz. Behemehal gösterilir ya da gösterilmez.

Şimdi, bunun bir beyin hastalığı, beyinle ilişkili bir durum olduğunu yavaş yavaş daha fazla kabulleniyor insanlar ama özellikle bazı meslek gruplarındaki, sizin de işaretlediğiniz gibi, askerlerde, yine biliyorum genellikle ilgili çalışan diğer meslek gruplarında ya da bürokrasiyle ilişkili, tabii ki geleceği etkilenmek, mesleki ilerlemesinin risk altına girmesi gibi konularda insanlar psikiyatrye başvururken hâlâ çekinceleri var”²⁰⁹.

Travma sonrası durum, yakınına terör nedeniyle kaybedenler yanında terör eyleminden yaralı ya da sağ kurtulanlar için de önem taşımakta ancak farklı karakteristikler göstermektedir. Terör saldırılarından yaralı ya da sağ kurtulanlar aslında terör saldırısının ya fiziksel ya da psikolojik etkilerini taşıyan karakterler olarak travma sonrasında yönetiminde farklı biçimlerde önem taşıyan yaklaşımlara konu olmak durumundadırlar.

Bu grup kendi içinde farklı kategorilerden teşekkül etmektedir. Bir sivil olarak herhangi bir terör eyleminden yaralanmaksızın ya da yaralı kurtulanlar ilk grup olarak ifade edilebilir. Bu grup aslında “terör” kavramının en gerçek yüzü olan nerede ne zaman ve ne şekilde toplumu ve insanları vuracağı belli olmayan ve amacı için hedef ayırt etmeksizin eylem gerçekleştirebileceği acımasız yüzünü en açık gösteren eylemlere maruz kalırlar.

Bu gruba dair dinlenen ve yaşadıklarını en iyi ifade eden kişilerden birisi 3 Ocak 2008 tarihinde Diyarbakır’da Final Dershanesinin önünde PKK tarafından gerçekleştirilen patlamadan yaralı olarak kurtulan öğrenci Görkem Emre ÖZ olmuştur. ÖZ; ölümden döndüğü için hem maddi yaralanmalara hem de sevdiği arkadaşlarını saldırıda kaybettiği için manevi yaralanmaya maruz kaldığını, bunların kendisini daha çabuk olgunlaştırdığını, bir sene içerisinde on sene büyüdüğünü hissettiğini ifade etmiştir²¹⁰.

Diğer bir grup ise terörle mücadele sırasında görev alan güvenlik ya da kamu görevlilerinin teröre maruz kalması sonucu oluşur ve bu durumlardan yaralı ya da yaralanmaksızın kurtulanlar çoğu kez çatışmaya giren ya da saldırıya uğrayan kişiler olmaktadır.

Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde 2008-2010 yılları arasında görev yapan ve Emniyet Teşkilatı birimlerinde çalışan terör olayını yaşamış, çatışmaya girmiş, gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi algılamış, ağır bir yaralanma ya da kendisinin ve başkalarının fiziki bütünlüğüne bir tehdit olayı yaşamış, böyle bir olaya tanık olmuş, operasyon harici saldırıya uğramış ya da olaya şahit olmuş 107 kişi ile yapılan ve bu anlamda ilk olma özelliği taşıyan bir ampirik çalışmanın sonuçlarına göre²¹¹;

²⁰⁹ Alt Komisyonun 18.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹⁰ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹¹ Gültekin, Erdoğan, Ekici, Niyazi ve Tepe, Fatih; Terör Mağduru Polislerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2011, Cilt:2, Sayı:11, s.25-36

- Terör mağduru olan polislerin % 16,9’unda yüksek oranda Travma Sonrası Stres Bozukluğu olduğu,
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu olan polislerde ilk aşamadan sonra bunaltı ve depresyon belirtilerinin çıkma olasılığının yüksek olduğu,
- Terör mağduriyeti oranı ile Travma Sonrası Stres Bozukluğunun şiddeti ve sıklığı arasında bir bağlantı bulunduğu

Belirlenmiştir.

Bu kategoride, 24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl kara yolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 3 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Osman Partal ve Erkan OMA Y önemli değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Osman PARTAL askere gitmeden önce Kapalıçarşıda gümüş işleriyle uğraştığını olayda fiziken hayati olmayan yerlerinden yaralandığını fakat “ruhum yaralandı” ifadesiyle derin şekilde etkilendiğini, kaçırıldıklarını, bir süre teröristlerle kaldıklarını, bu süre içinde teröristler tarafından maddi ve manevi işkence gördüklerini hatta dipçikle çenesinin kırıldığını, o sırada kendilerini kurtarmak için gereken çabanın gösterilmediğini, kendilerini sıraya sokup kurşuna dizdiklerini buna rağmen gerçek anlamda bir rehabilitasyona tabi tutulmadan Gülhane Askeri Tıp Fakültesinde kısa süre kaldıktan sonra kendi tabiriyle “daha yaraları kabuk bağlamadan” “görev yapabilir” denilerek birliğine gönderildiğini, bu olaydan sağ kurtulan bütün arkadaşlarının daha sonraki hayatlarında hep psikolojik, ailevi ve toplumsal sorunlar yaşadıklarını; Erkan OMA Y ise olaydan sağ kurtulduktan onca olay yaşamış olmalarına rağmen sonra şehit olan arkadaşlarını battaniye ile kendilerine taşıttıklarını, olaydan sonra evinin telefon numarasını bile unutmuş olmasına rağmen hiç tedavi görmeksizin ya da muayeneye sevk edilmeden doğrudan birliğine gönderildiğini, kurtulan tüm arkadaşları gibi kendilerinin “gazi” sayılmadıklarını, en azından maaşını almasalar bile bir belge alarak onurlanmak istediklerini, tedaviye halen muhtaç tüm arkadaşlarının tedavi ettirilmesini, çocuklarına eğitim konusunda yardım edilmesi isteğini ifade etmiştir²¹².

Terör nedeniyle yaşam hakkını kaybeden kişilerin yakınları yaşadıkları travmayı komisyonun çeşitli toplantılarında ifade etmişlerdir. Komisyonun tanıklığı, hem yaşanan acının derinliğini hem de kişilerde bıraktığı etkileri göstermesi açısından oldukça çarpıcıdır.

Mersin’de bir türkü barda Kürtçe şarkı isteğini yerine getirememesi nedeniyle öldürülen müzisyen Sarp ÖZTÜRK’ün babası İhsan ÖZTÜRK yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Bir yılı geçti efendim, biz doğru dürüst bir yemek yiyemiyoruz, her gün böyle gözyaşıyla, bilmem neyle. Bunun dönüşü yok ama bunu Allah kimseye de vermesin, başına

²¹² Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

gelmeyenler bilmez. Rahat edemiyorum; üzerinize sağlık, rahatsızım. Belirli bir yaşa geldim, altmış üç-altmış dört yaşına geldim” ²¹³.

10 Ekim 2007’de terzi dükkânına PKK tarafından yapılan bombalı saldırıda şehit olan polis memuru Hüseyin ÖZDEMİR’in eşi Fahriye ÖZDEMİR ise travmanın başka bir yönüne değinmiş ve eşi şehit olduğundan beri onun çok sevdiği pilavı pişiremediklerini ve yemediklerini, eşinin çok sevdiği pikniğe gidip mangal yakmadıklarını belirtmiştir²¹⁴.

Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN’in eşi Sevil ESİN, eşinin resimlerini sakladığını, oğlunun arkadaşlarını hep babası olmayanlardan seçtiğini vurgulamıştır²¹⁵.

Terör saldırıları nedeniyle gerek bu saldırıda hayatlarını kaybedenlerin yakınlarında gerekse olayı yaşayan ancak sağ kurtulanlarda gerekse de terör saldırısında kendisini hedef olarak hisseden kitlelerde oluşan travmayı Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden Sami HERMAN şu şekilde ifade etmiştir;

*“Bu travma sadece o gün orada olan ve olayı yaşayan o insanlarda muhakkak ki çok güçlü, en güçlü tabii ki bu olayda yakınlarını kaybedenler ve yaralananlardır ama orada olanlar, hiçbir yara almayanlar da o travmayı yaşıyorlar ve bu bir yerde pek silinmiyor”*²¹⁶.

2. Terör Nedeniyle Örgüt-Devlet Arasında Kalma, Göç ve Travma

Terör nedeniyle yaşanan travma aslında sadece yaşam hakkı ihlali olmamakta, baskıyla göç etme gibi etki de doğurmaktadır. Göç olgusunun arkasında, kimi zaman terör örgütüyle karanlık ilişkilere sahip kimi kamu görevlilerinin de dahil olduğuna ilişkin spekülasyonlar bulunduğu gibi, sosyal sonuçları hesap edilmemiş sadece güvenlik eksenli mücadele konseptinin ürünü olmuş uygulamalar da mevcuttur.

Bu durum Komisyonun yerinde yaptığı incelemeler sırasında pekçok konuk tarafından dile getirilmiş ve özellikle Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT ve Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU tarafından gerek yerinde incelemeler sonrası yapılan basın toplantılarında gerekse de TBMM’de yapılan toplantılarda “bölge halkının terör örgütü ile güvenlik kuvvetlerinin baskıları arasında tost olmaları” olarak nitelendirilmiştir.

Terör nedeniyle göç bölge içinde daha büyük kent veya metropollere doğru yapıldığı gibi batı illerine doğru da gerçekleşebilmektedir. Her ikisinde de kendine özgü sorunlar ortaya çıkmaktadır. Psikolojik açıdan doğrudan “göç” olgusu bile insan hayatında yaşanabilecek

²¹³ Alt Komisyonun 26.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹⁴ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹⁵ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹⁶ Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

önemli travmaların birisi kabul edilmektedir. Diğer yandan terör nedeniyle yaşanan göç, belli bir hayat tarzının geride bırakılması kadar bazı tedirginlikler ve yeni bir ortama, sosyokültürel ve ekonomik şartlara geçiş anlamına da geldiği için travma boyutu genişlemektedir.

Klasik göç ile ilgili teorilerde yer alan “İtici”, “Çekici” ve “İletici” faktörler üçlüsü terör nedeniyle meydana gelen göçler için de geçerlidir. Bu şekilde göç edenler için terör örgütü ya da kimi kamu görevlilerinin uygulamalarının yaşanan yer açısından iticiliği, kimi ulaşım araçlarının kolaylığının ileticiliği ve gerek bölge içi gerekse de bölge dışı daha büyük merkezlerin yeni bir hayat ve umut sunan çekiciliği söz konusudur.

1994 yılında Tunceli merkez Çalkıran Köyünde “köy boşaltma” olayı mağduru Mehmet Ali AKTAŞ bu durumu dağdakilerin “boşaltmayın” telkinleri ile Devletin “boşaltın” talimatı arasında sıkışıp kalan köylülerin ciddi psikolojik travmalar yaşadıkları şeklinde ifade etmiştir²¹⁷.

Alt Komisyonun Batman’da dinlediği molotof kokteyli ile eylemlerde bulunduğu iddia edilen Efe ÇETİN’in babası Cemal ÇETİN; daha önce Diyarbakır’ın Kulp ilçesine bağlı Hamzalı köyünde ikamet ettiklerini, askerlerin köylere gelerek köyü boşaltmalarını istediğini yoksa yakacaklarını belirttiklerini, çok baskı gördüklerini, askerlerin Kürtçe türkü çalıyor diye radyoları bile parçaladıklarını, diğer taraftan da terör örgütünün köyde katliamlar yaptığını insanları yaktığını bu nedenle Batman’a göç ettiklerini, terör örgütünün bu kez burada çocuklarına musallat olduğunu ifade etmiştir.

Yine Batman’da dinlenen Batman’ın Kozluk ilçesi Yazılı köyünde, 15 Eylül 1992’de bir minibüse PKK teröristler tarafından yapılan saldırı sonucu 4’ü köy korucusu 10 kişinin ölümü, 8 kişinin yaralanması olayının tanığı Geçici Köy Korucusu İsmet YORULMAZ, o dönemlerde örgütün koruculuğu yeni seçen tüm köylere ya koruculuğu bırakması ya da göç etmesi yönünde baskı yaptığını, adam kaçırdığını, tehdit ettiğini, bunu dinlemeyen köylülerinin korucularına yönelik bu saldırının meydana geldiğini, roketli saldırıda birçok kişinin yanarak can verdiğini ve eşyalarından teşhis edebildiklerini, olaydan yaralı kurtulan Sabri GÜLŞEN’in bir oğlunun intihar ettiğini diğer oğlunun ise devamlı sinir krizleri geçirdiğini ifade etmiştir²¹⁸.

²¹⁷ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

²¹⁸ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Komisyon tarafından Denizli incelemeleri sırasında dinlenen 1990 yılında Şırnak'ın Güçlükönak ilçesi Gümüzyazı köyünden Denizli iline göç eden aile reisi Sait ELİK; yöre halkının geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığın terör nedeniyle sürdürülemediği bir ortamda, 1990 yılında hayvanlarını satarak ailesini köyde bırakıp Denizli'ye göç ettiğini, geride kalan aile fertlerine karşı terör örgütünün 2 Şubat 1994 tarihinde düzenlediği saldırıda babası Hamit ELİK'in hayatını kaybettiğini, göç sonrasında, Denizli'de yerel halkla ilişkilerinin iyi olduğunu, şehit haberleri geldiğinde tedirgin olduklarını, sanki olayların sorumlusunun kendilerinin oldukları hissine kapıldıklarını, bazen yerel halktan bazı kişilerin doğu kökenli vatandaşlara ters davranış sergilediklerini, yerel halkla göç eden doğu kökenli vatandaşlar arasında evliliklerin gerçekleştiğini, ailesinin hiçbir ferдинin artık Şırnak'a geri dönmek istemediğini ifade etmiştir

Denizli'de yapılan toplantıda dinlenen Denizli Muşlular Derneği Başkanı Gıyasettin TAŞER; Muş'un Malazgirt ilçesinin Bastem köyündeki çocukluk yılları sırasında her ilkbaharda komando tugayının geçici olarak gelip orada seyyar olarak konuşlandığını, insanları köy meydanında toplayarak insanlık dışı, onur kırıcı davranış ve işkenceler yaptıklarını, gittiği yatılı okulda öğretmenlerinin Türkçe'yi öğretip, Kürtçeyi unutmaları için bir ceza yöntemi geliştirerek Kürtçe konuşan her öğrencinin diline iğne batırıp 25 kuruş aldığını, Kürtçenin yasak olduğu 1986 yılında Ağrı'da avukatlığa başladığını bu sırada doğuda geniş çaplı tutuklamalar yapıldığını, kendi haberi olmadan kendisinin tutuklanan birisine vekil olarak yazıldığını ve bu şekilde "sayın" iken "hain"e dönüştürüldüğünü, aynı yıllarda Malazgirt ilçesinde ailesine hasım olan bir kesimin korucu olmasıyla kar maskeli kişilerin devlet güvenlik güçleriyle birlikte köylerini bastığını, evlerini yaktıklarını hem devlet tarafından, hem karşı taraftan kendilerine dayatılan bir süreç olduğunu ve bu süreç sonunda Denizli'ye göç ettiklerini, bir süre daha bu iki taraflı baskının devam ettiğini, Denizli'de "minibüse bu şerefsiz vatan hainlerini alma" gibi söylemlerle, ev vermeme gibi davranışlarla öteleme, ötekileştirmeye maruz kaldıklarını, Derneklerinin entegrasyonlarına yardım için kurulduğunu, Denizli ve Muş'un "Kardeş Kent" ilan edildiğini ayrıntılı olarak anlatmıştır²¹⁹.

Köy boşaltılması neticesinde 1993 yılında Şırnak Alkemer köyünü terk ederek Aydın'a yerleşen ailenin mensubu Lokman AŞIKAR, devlet ile terör örgütü arasında kalmaları konusunda; 1993 yılında 10 yaşında iken PKK'nın 15 yaşlarında çocukları enselerinden tutuğu gibi dağa ve örgüte götürmeye çalıştığını, kendisi ve kardeşlerinin

²¹⁹ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

samanlığa saklanarak kurtulduklarını, kendilerinin okumak istediğini ancak terör örgütünün okul ve sağlık ocağını yaktığını, askerlerin de köye gelerek köyü boşaltmalarını istediğini, evleri yaktıklarını, bomba attıklarını ve bazı insanların ölümüne yol açtıklarını, bu ortamda önce Cizre'ye, sonra Adana'ya en son olarak da Aydın'a göç etmek zorunda kaldıklarını, sahte çek ile ilgili cezaevine girdiğinde gardiyanların Kürtçe konuşmaması için baskı yaptığını, gardiyanla bu nedenle kavga ettiği için mahkumiyetinin uzadığını belirtmiş,

1990 yılında Muş'un Hasköy ilçesi Karakütük Köyü'nden terör nedeniyle Aydın'a göç eden Sebahattin AKIN ise köyde yaşarlarken teröristlerin 'Bize yiyecek vereceksiniz, vermezsen seni öldüreceğiz' dediklerini, devletin ise vermeleri halinde kendilerini götürdüğünü ifade etmiştir

Yine Aydın'da dinlenen, terör yüzünden Siirt'in Kurtalan ilçesi Konakpınar Köyünden 1993 yılında Aydın'a göç eden Mehmet Nezir SARKUŞ, göçten önce Kurtalan'da Devlet Demir Yollarında çalıştığını ve durumunun gayet iyi olduğunu, bazen PKK'lıların evine gelip ekmek, su ve erzak talebinde bulunduğunu gönülsüz olmasına rağmen mecburiyetten verdiğini, örgütten birisinin teslim olduktan sonra ismini vermesi nedeniyle yardım ve yataklıktan yakalanarak 29 gün işkence gördüğünü, dizinde naylon yakıldığı, yumurta koyulduğu, pense benzeri bir şeyle işkenceye maruz kaldığını, 3 yıl 9 ay ceza aldığını, af yasasından yararlanarak cezadan kurtulduğunu anlatmıştır²²⁰.

Terör nedeniyle devlet ile terör örgütü arasında kalmaya bazen siyasi çevrelerin baskıları da eklenmektedir.

Buna ilişkin bir örnek İzmir incelemeleri sırasında dinlenmiştir. 31 Mayıs 2010'da şehit olan erbaş Ferhat ASLAN'ın babası, aynı zamanda terör nedeniyle Mardin Kızıltepe Beşdeğirmen köyünden Mart 1993'te göç eden aile reisi ve İzmir Şehit Aileleri Derneğinde yönetimde olan Hamit ASLAN; Kızıltepe ilçesine bağlı Beşdeğirmen Köyünde, 1990-1993 seneleri arasında muhtarlık yaptığını, daha çoğu PKK'dan olmak üzere her iki taraftan da baskı gördüğünü, PKK'nın köylüleri zorla yürüyüşe ve mitinge gönderdiğini, buna katıldığı için 7 gün Kızıltepe Cezaevi'nde 2 ay da Elazığ Cezaevi'nde kaldığını, çıkışta İstanbul'a göç ettiğini ancak PKK tarafından takip edildiğini, bunun üzerine Adana'ya gittiğini, yine takip edilmesi üzerine İzmir'e geldiğini, oğlu Ferhat ASLAN'ın 31 Mayıs 2010 gecesi İskenderun'da şehit olduğunu, o acılı günlerde bile baskı görmeye devam ettiğini, Gazimir BDP İlçe Başkanının 5-6 arkadaşıyla beraber oğlunun şehit olduğu gece kendisini sorguya

²²⁰ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

çektğini ve cenazesine tören yapmamasını ve Kadifekale Şehitliğine değil de Gaziemir sivil mezarlığına defnetmesini istediklerini, Gaziemir’de kendileri tören tertip edeceklerini ve BDP İzmir İl Başkanının da gelerek basın açıklaması yapacaklarını söylediklerini, karşı çıkıp Kadifekale Şehitliği’ne gömmesi üzerine kardeşleri, ağabeyleri ve akrabalarının bu nedenle kendisine selam bile vermediğini, ihanetle suçlandığını, geçenlerde yaptığı düğüne kimsenin gelmediğini ayrıntılarıyla anlatmıştır²²¹.

3. Terör Riskinin Doğurduğu Sonuçlar

Terörün etkisine açık çevrelerden birisi de sürekli çatışmaların yaşandığı bölgelerdir. Burada hayatlarını sürdürmek durumunda olan siviller ve devlet görevlileri; kendileri, aileleri ve toplumsal çevreleri itibarıyla tedirginlik ve kaygı esaslı bir gerilimi yaşamaktadırlar.

Buna dair bir örnek, Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN’ın eşi Gülümay ÖZKAN tarafından eşi şehit olmadan önce Hakkâri’de lojmanlardaki yaşam biçimlerini anlatarak ortaya konulmuştur;

“Hakkâri’de hayatın gerçeklerini öğrendim her an eşini kaybetme korkusuyla. Bir apartmanda 10 haneydik, 10’umuz bir araya toplanır otururduk. Kimin çocuğu hasta, kim nasıl, eğlencesi, üzüntüsü hep bir aradaydı. Daha sonra “Aşağı-Yukarı Lojmanlar” diye bir vasıflar yapılmıştı. Aşağı Lojmanda birkaç terörist, eylemci Özel Harekâtçı bir arkadaşımızın eşini dürbünle silahla gözünden vurdu ve beyni dağıldı. Bunun üzüntüsüyle hepimiz bir arada oturmaya başladık. Eşlerimizin ikişer silahı vardı, birer tanesini bize vermişlerdi kendimizi koruyabilmemiz için...

Balkona çıkmamız yasaktı. Lojmandan telefon da yoktu. Lojmana bir tane polis görev yapıyordu, işte ne alacaksak o alıp getiriyordu. Çocuklarımızı okula gönderemedik, kızım ilkokul 1’e başlamıştı. Her an ölüm korkusu vardı, kaçırılma korkusu vardı.

Eşlerimiz dağlarda sırtlarında işte yiyecekleriyle... Gelirdi ki ayaklarının altı patlamış artık. Gelirdi üzgün. “Ne oldu?” “Yine bir çatışma oldu, askerimiz şehit oldu.” Yani “Biz ne için savaşıyoruz?” derdi. “Vatanı kurtarmak için mi, ne için, ne yapıyoruz? Türkleri,

²²¹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Kürtleri birbirine kırdırıyoruz, başka... Aynı çatı altında, aynı bayrak altındayız ama birbirimize giriyoruz”²²².

Manisa’da dinlenen 26.06.2011 tarihinde Van’ın Saray ilçesinde şehit olan Astsubay Erkan DURUKAN’ın eşi Emine DURUKAN, evliliklerinin beşinci günü Hakkari’ye gittiklerini daha sonra Bingöl’e giderek 3 yıl yaşadıklarını, bu sürede eşi sürekli operasyonlara katılırken, eşim operasyonlara katılırken, lojmanlarına sürekli tacizler olduğunu, hep birlikte bir çok acılar yaşadıklarını belirtmiştir²²³.

4. Kimlik ve Travma

Travmanın etkisini azaltan ve terörle ve terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlalleriyle bağlantısını kuran psikolojik kavramlardan birisi “kimlik”tir.

Kimlik ile travma, şiddet ve terör bağlantısını Prof. Dr. Erol GÖKA şu şekilde kurmaktadır;

“Toplumdaki çözülmemiş kimlik çatışmalarının şiddet ve travma ortamı için bulunmaz bir fidelelik olması bir yana, zaten terörün sorumlusu olarak görülen, gösterilen örgüt de kendisini esasen bir etnik kimliğe ve bu kimliğin reddedildiği iddiasına yaşıyor... Kimlikler içinde şiddet ve terörle en ilgili olanı, şüphesiz, etnik, dinsel ve ulusal aidiyetleri tanımlayan kolektif kimlikler... Dahası “biz” olabilmemiz için mutlaka “öteki”ne ve kolektif bir belleğe ihtiyacımız var... Bu yüzden her kültür aslında bir parça etnosantriktir, yani herkes kendi grubunu düşünür”²²⁴.

GÖKA’ya göre kolektif kimlik fanatiklik yani bağnazlıkla, dışlayıcılıkla, aşırılıkla, karşıtlıkla ve dogmatizmle birleşirse şiddet ve saldırganlığa geçeceğine işaret etmektedir. Ayrıca ortak zorluklar yaşandığında da kolektif kimliğin bireysel kimliğin önüne geçebileceği uygun ortam yaratılmış olacağından toplum “gerileme” ya da “çocukluğa dönme” denilen bir ruhsal hale girer ki bu tür ortamlarda da yıkıcı ve olumsuz duygular canlanır²²⁵.

5. Matem-Yas

Terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlalleriyle ilgili yaşanan travma kavramıyla yakından ilişkili bir kavram da “matem” olarak karşımıza çıkmaktadır.

²²² Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²²³ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²²⁴ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²²⁵ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

Erol GÖKA matem-yas ile ilgili Alt Komisyonda şu hususların altını çizmiş;

“Bir kaybın ardından yas gereklidir, lüzumludur. İnsanın psikolojik yapısı bizi kayıplarımızın ardından yas tutmaya zorlar. Yasa neden olan kayıp, sadece sevilen birinin ölümü değildir, aynı zamanda yaşanan mekân dâhil, hayali bir sevgi nesnesinin kaybı, sağlık, güç, otonomi ya da vücudun bir parçasının ya da normal fonksiyonunun yitimi de yas gerektirir. Hayata, insanlığımıza dair gerçekleri her kabul ediş, bizi büyütür, olgunlaştırır, yas olumlu seyrederse. Önemli bir kaybı tecrübe eden kişi, hayatını yeniden organize edip kurmadan önce, daha düne kadar hayatında çok önemli bir yer tutan ama şimdi kaybolan nesneyle vedalaşmak, hayatın ağırlığı karşısında yeniden soluklanmak, hayatı öğrenmek için yas tutmaya ihtiyaç duyar.

Terör kaynaklı yaşam hakkı ihlalleri yüzünden bu ihlallerle doğrudan doğruya yüz yüze gelmiş, yakınını, sağlığını, yaşam çevresini yitirmiş on binlerce insanımızın yanı sıra, toplum olarak da otuz yıldır yas tutuyoruz. Lakin hepimizin yasının şiddeti aynı değil. Kaybı doğrudan doğruya tecrübe edenler, şehitlerimizin, “terörist” dediklerimizin yakınları çok daha acılı yaşıyorlar matemlerini. Çoğu zaman matemleri sağlıklı bir biçimde sonlanmıyor, komplike hâle geliyor.

Yasın sağlıklı biçimde sonlanması ne demek, komplike olması ne demek?

Yas süreci belli bir yol izler, yasımızın sürmesi, ruhsal organizasyonumuzun yeniden sağlanabilmesi aylar hatta bazen yıllar alabilir. Yas tutma yetisi bulunan, nispeten sağlıklı bir kişilik organizasyonuna sahip olan kimselerde kaybın ardından ruhsal dünyaları bir yas süreci ortaya çıkarır ve bu sürecin sonunda kaybı kabul ederek yaşam ona rağmen eski temposunda devam eder. Bu, sağlıklı yastır. Ama bazı insanlarda kâh kişilik organizasyonları yetersiz olduğundan kâh kaybın niteliğinin çok ağır olması nedeniyle yas tutma yetisi bozulur. Yas tutulamadığından süreç tamamlanamaz, hep yastadır ama kendisi yasta olduğunu bile bilmez. Komplike biçimde sürer, “komplike yas” dediğimiz budur.”

Devamında da ayrıca bu sürecin iyi yönetilememesi nedeniyle “neden beni bırakıp gittin” şeklinde öfkesini şehit olana bile yöneltebileceğini çarpıcı bir şekilde belirtmiştir.

6. Travma ve Yas ile Sonraki Sürecin Yönetilmesi

Terörden kaynaklanan yaşam hakkı ihlallerinde kaybın beklenmedik ani, çoğu zaman zor korkunç ve kanlı detaylarla gerçekleşmiş olmasının yas tutanlar açısından yaslarının komplike ve hastalıklı bir hale dönüşmesine yol açtığını, bu nedenle geride kalarak bu yası yaşayan kişilerin aslında terörün “ikincil kurbanı” olarak nitelenebilecek şekilde etkilendikleri belirtilmiş ve bu “matemin-yasın sağlıklı bir süreçte yaşanması”na izin verilmesi gereken bu sürecin yaşanabilmesi için şu hususlara dikkat çekilmiştir²²⁶;

- Ölüm haberinin uygun bir üslupla verilmesi,
- Ulaşabilen tüm yakınlarının cenaze işlerinin planlanması, cenazenin yıkanmasından cenaze namazına ve defin işlemlerine, dinin ve geleneklerin öngördüğü taziye törenlerine kadar tüm işlemlerde yer almaları sağlanması,
- Hatırlatacak güzel anıların anlatılması, ölümü konuşma konusundaki tabuları kaldırarak yas tutanlara yardımcı olma
- Görülebilecek yerlere fotoğraflarının asılması,
- Giysilerinin ihtiyaç sahiplerine verilmesi,
- Mezar ziyaretleri,
- Geride kalanların neye ihtiyaçları olduğunu ve onlara nasıl yardımcı olunacağını aile üyeleri ve arkadaşları ile paylaşmaya cesaretlendirilmesi,
- “Sevinçler paylaşıldıkça artar, acılar paylaşıldıkça azalır.” İbaresinin akıldan çıkarılmaması,
- Destek sistemlerinin işletilmesiyle ölümün kabullenilmesi sonrası maddi yardım ve diğer destek sistemlerinin işletilmesi.

GÖKA'nın belirttiği mezar ziyaretleri ile ilgili önemli bir gözlem ve değerlendirmeyi Komisyona Manisa'da konuk olan 26.06.2011 tarihinde Van'ın Saray ilçesinde şehit olan Astsubay Erkan DURUKAN'ın eşi Emine DURUKAN yapmıştır. DURUKAN, eşinin de defnedildiği İzmir Kadifekale Şehitliğine her pazar giderek ziyarette bulunduğunu, burada şehitliğe ziyarete gidenleri gözlediğini, başkalarının acısını paylaşmasının acısını hafiflettiğini, şehitlikte şehit çocuğunun sevdiği yemekleri pişirip oraya getiren anneleri gördüğünü, orada herkesin birbirini tanıdığını ve selam verdiğini belirterek orada yaşadığı duyguları “görseniz oradan bir daha gelmek istemezsiniz geri” şeklinde betimlemiştir.

Yine Manisa'da dinlenen 10 Temmuz 1996'da Van ili Başkale ilçesi Gelenler köyünde PKK ile gerçekleşen çatışma sonucu şehit olan Er Ferhat ALAKUŞ'un annesi Aysel

²²⁶ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

ALAKUŞ, her Cuma günü oğlunun mezarına gittiklerini ve ona dua edip onunla konuştuklarını ve şehit aileleriyle zaman zaman buluştuklarını dertleştiklerini ifade etmiştir²²⁷.

Gülhane Askerî Tıp Fakültesi Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanı ve aynı zamanda Tabip Albay Kamil Nahit ÖZMENLER ise yas sürecinin içinde aslında sağlıklı doğal bir bölüm olduğunu buna tıbbileştirerek müdahale etmenin yanlışlık olabileceğini şu şekilde belirtmiştir;

*“Yas süreci içerisinde doğal bir süreç var, sağlıklı bir süreç var. Yani her şeyi hemen, çok kısa dönemde psikolojize etmek, tıbbileştirmek bazen hata da olabiliyor, bunlara da dikkat etmek gerekiyor. Yani iyilik yapayım derken zarar verme olasılığı da var, buna dikkat etmek lazım”*²²⁸.

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde dinlediği Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN terörün şehit ailelerine yaşattığı travmanın ve travma sonrası dönemin iyi yönetilemediğine işaret edecek şekilde;

“Şehit aileleri. Bunlar ne yapıyorlar? Çocuğunu ya da bir yakınını Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bir çatışmada kaybetmiş insanın psikolojisi nedir? Yakınlarının psikolojisi nedir? Bunlar ne yaparlar, ne yerler, ne içerler? Maalesef bu konuda herhangi bir çalışma yok.”

İfadede bulunmuştur²²⁹.

Terör olayları nedeniyle yaşanan travmanın sağlıklı bir şekilde sonlandırılmasında şüphesiz travma sonrası süreci çok iyi yönetmek gerekmektedir. Komisyonunda dinlenen bazı şehit aileleri bu sürecin kendileri açısından iyi yönetilemediğine ilişkin bazı duygularını komisyonla paylaşmışlardır.

Komisyonun 20.12.2011 tarihinde dinlediği Şehit Jandarma Kurmay Binbaşı Ufuk Bülent YAVUZ’un eşi Hülya YAVUZ buna ilişkin duygularını şöyle anlatmıştır²³⁰;

“...Sonrası mı? Sonrası için anlatılacak hiçbir şey yok. Eşimin cenazesinde bir sürü devlet adamı, bir sürü vaatler, “Her zaman yanımızdayız.” dediler, hiçbir zaman yanımızda olmadılar...”

Daha sonra İzmir Milletvekili Erdal KALKAN’ın bu konuyu biraz daha açmasını istemesi üzerine YAVUZ;

²²⁷ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²²⁸ Alt Komisyonun 18.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²²⁹ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

²³⁰ Alt Komisyonun 20.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

“Eşimin cenazesini kaldırdık. “Devlet her zaman yanınızda. İşte bir problem olduğunda böyle destek göreceğiz.” dediler. Biliyor musunuz ben oğlum kendi imkânlarım dâhilinde okutuyorum. Burs dediler değil mi, benim oğlum burs almadı. Bunun için herhangi bir başvuruda da bulunmadım. Kredi ve Yurtlar Kurumundan kredi başvurusunda bulunduk. Babasından maaş alıyor diye o da geri çevrildi. Bunun için de herhangi bir şekilde üstelemedim, gitmedim ama imkânlarım dahilinde elimden geldiğince... Çünkü Başkent Üniversitesi bir vakıf üniversitesi.

Oğlum ciddi anlamda bunalımlar yaşadı babasını kaybettikten sonra, çok isyankâr oldu, bana sıkıntısını belli etmek istemedi ama on yaşında bir çocuk yirmi yaşındaki bir delikanlı gibi olgunlaştı. Cidden olgunlaştı, benim çocuğum şu anda yirmi iki yaşında ama bana göre otuz beş yaşındaki bir erkekten daha olgun. Bakış açısı daha farklı. Çünkü babayı kaybedip, birden evin reisliğine, birden evin babalığına oturmak gerçekten bir küçücük çocuk için o kadar zor ki. Baba gibi bir modelini kaybediyor. Erkek çocuğun modeli babadır ama maalesef bir modeli yoktu, babası yoktu.

Kendi imkânlarım dâhilinde yılda on beş bin lira yatırarak oğlum okuttum, okutuyorum. Yattığı yerde okutuyor benim oğlum babası. Kimseye de muhtaç olmadım, ayaklarımın üstünde duruyorum, maaşımı alıyorum, kimseye de muhtaç değilim. Arkamızdaydı devlet, on bir yıldır devlet neredeydi? Bu kadar.”

Şeklindeki beyanıyla eşini kaybetmesi sonrasında yaşamış olduğu travma sürecinde kendisine gereken desteğin verilmediğini belirterek aslında bu sürecin ilgili kurumlar tarafından iyi yönetilemediğine dikkat çekmiştir.

Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN'ın eşi Gülümay ÖZKAN ise bu yönde yaşadığı duyguları şöyle ifade etmiştir;

“ ‘Ay, başın sağ olsun, hep arkadayız, hiç üzülmeysin, her an sizin yanınızdayız’ ..., kırk gün bile geçmeden otuz dokuzuncu gün terk ediliyorsunuz ve çaresizlik içinde, ne yapacağınızı bilmeden -tabii ki dışarı işleriyle, bilmem neyle eşiniz ilgileniyor, çocuklarla- ve yapayalnız kalıyorsunuz, paylaşacağınız insan da olmuyor. Herkes ‘Aa, bu para da aldı, kocası öldü. Tamam, olay bitti’ düşüncesinde. Ama iş öyle değil”²³¹.

24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl karayolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Osman Partal devlet kurumlarının kendilerine olan ilgisizliğini şu şekilde ortaya koymuştur;

“Cem Ağabey (Komisyon koordinatörü) aradığı zaman bizi, dedim ki: ‘Benim on dokuz sene sonra çalan ilk resmî telefonum.’ Zoruma gitti, tutamadım kendimi, ağladım. Bakıyorsun... ‘Ya devlet sana sahip çıkmadı mı?’ ‘Çıkmadı.’ diyorsun, ‘Çıktı.’ diyorsun. Ne var?...

²³¹ Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

Böyle bir olay yaşadım, travma. Arkamızdan, açık konuşacağım 'Kafayı yemiş, deli bunlar. İşte bak ne ordu, ne asker ne devlet, hiçbiri sahip çıkmadı'(diyorlar)...”²³²

Alt Komisyon tarafından Manisa’da dinlenen 06.09.1989 tarihinde Siirt’te PKK tarafından kaçırıldıktan sonra şehit edilen öğretmen Durmuş GÜÇLÜ’nün babası Mevlid GÜÇLÜ, şehit haberini almaları sonrasında aile olarak şoka girdiklerini ve eşinin felç geçirdiğini, buna rağmen oğlunun şehit olmasından 5-6 sene sonra kendilerine şehit maaşı bağlanabildiğini, milli eğitim ve resmi kurumlar tarafından hiç aranılmadıklarını ifade etmiştir²³³.

Ölüm ile ilgili haber alma bazen duyum alma ancak teyit edememeyle de başlayabilmektedir. Böyle bir durumda kişiler olayın meydana geldiği yeri öğrenmekte ancak yakınlarını kaybedip etmediği noktasında bilgi alma uğraşına girmekte, bu tarifi imkânsız duygularla dolu süreçte karşılaştıkları muamele ve tavırlar onlarda önemli etkiler bırakabilmektedir.

Buna ilişkin en önemli örneklerden birisi Ankara Kumrular Sokakta meydana gelen bomba yüklü aracın patlatılmasıyla gerçekleşen terör eyleminde kuruyemişçide çalışırken yaşamını yitiren Orhan GÜZEL’in babası Mustafa GÜZEL’in anlattığı şu durumdur;

“Sincan’da şantiyedeydim. Bizim muhasebeci arkadaşım aradı, dedi ki: ‘Kızılay’da patlama olmuş, Orhan’a ulaşamıyorum.’ dedi. Ben aradım, ben de ulaşamıyorum. İki tane telefon var, ulaşılmıyor. Ben 11’e, 12’ye gelmemişti saat, yani olayın olduğundan beş dakika önce duydum veya yarım saat önce, neyse hatırlamıyorum. Geldim, beni polis içeri sokmuyor, polis sürükleyerek atıyor. ‘Ölü yok, yaralı da yok.’ diyor. Oradaki... ‘Karakol var, şeyd’. ‘Ne karakolu?’, ‘Necatibey’in orada, Merkez Karakolu, Çankaya Merkez Karakolu’. Oraya gidiyorum, bilgi vermiyorlar; içeri giriyorum, çevik kuvvet koymuyor; hastaneye gidiyorum, hastanede ‘Ölü yok.’ diyorlar. Yaralıların içinde de yok. Nereye gider bu çocuk? Yok. Akşam 6’da Emniyet Müdürü mü aradı, artık birisi aradı, öyle ulaştık yani”²³⁴.

Travma sonrasında yakınlarını kaybederek travma yaşayanlar, olayı yaşadıkları an ve hemen sonrasına ilişkin ayrıntıları gayet iyi hatırlamakta ve bu sürecin iyi yönetilememesinden kaynaklanan sorun yaşadıklarında bunu unutmamaktadırlar.

Şehit belediye memuru Murat SARI’nın babası, şehit öğretmen Aynur YALDIR SARI’nın kayınbabası ve aynı saldırıda hayatını kaybeden 2 yaşındaki Uğur SARI’nın dedesi olan Necmettin SARI; Alt Komisyon tarafından dinlendiği toplantıda olayla ilgili bilgi almada

²³² Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²³³ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²³⁴ Alt Komisyonun 15.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

ve kamu kuruluşlarına ulaşmakta sıkıntı çektiklerini, cenazelerinin teslim edilmesi sonrası battaniyeye sararak kendileri tarafından defnedecekleri Ergani'ye getirildiğini, cenazeleri Türk Bayrağına sararak defnedemediklerini, ilçe kaymakamının gerek cenaze törenine gerek se de mevlüde katılmadığını ve bütün bu durumların o en acılı oldukları zamanlarda kendileri üzerinde bıraktığı olumsuz etkileri ifade etmiştir²³⁵.

Bu olay aslında travma sonrasının iyi yönetememe hususuna dikkat çekici bir örnektir. Bu konuda bir diğer örneği ise Komisyon İzmir'de dinlemiştir. 21 Mart 2003 tarihinde asker oğlunu Sakarya'da görevi başında trafik kazasında kaybeden baba Ali Rıza ÖZBAL, olaydan hemen sonra "Sizin çocuğunuz şehitlik kapsamına girmiştir" diye bir yazı geldiğini ancak daha sonra şehit kapsamına girmediğinin ifade edildiğini, evladını askerde kaybetmiş bir baba olarak mahkemelerde uğraşmak zorunda kaldıklarını, bu ve benzeri bir takım konularda eksik kalınmasını anlayışla karşılayabileceğini fakat bir kişinin dahi taziyede bulunmadığını, bayram veya özel günlerde ziyaret edip hal hatır sormadığını ifade etmiştir²³⁶.

Travma sonrası yaşanan acıların ve mağduriyetlerin tazminat ödemek ve gereken yardımları yapmak gibi yöntemlerle hafifletilmesi ve bu yönde kurum ve kuruluşların kendilerine düşen görevleri yapmaları travmanın rehabilitasyonunda ve sağlıklı sonlandırılmasında büyük önem taşımaktadır.

Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği Başkanı Mehmet Ali DİKKAYA, köylerinde PKK'nın 5 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleştirdiği katliam sonrasında köylerinin yakılarak dümdüz edildiğini, Kızılay'ın olaydan 4 gün sonra çadır, battaniye ve yemek gönderebildiğini, yakılan köy evlerinde 4 yanmış ceset bulunmasına rağmen dozerlerle enkazın düzlendiğini ve 3 yıl boyunca çeşitli kanunlardan yararlanarak köylerinde evlerini yeniden yapmak üzere ilgili Bakanlıklara başvurarak çaba gösterdiklerini ancak başarısız olduklarını ancak 3 sene sonra 1996 yılında Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yardımlarıyla evlerini inşa etmeye başlayabildiklerini anlatmış ve acıları sonrası kurum ve kuruluşlardan gereken ilgiyi görmemeleri nedeniyle yaşadıkları sorun ve zorlukları şu şekilde ifade etmiştir;

"Olayda, tabii, hiç kimse hiçbir şeyini kurtaramadığı gibi nüfus cüzdanları da evleri de yakılmıştı. Nüfus cüzdanlarına niye sahip çıkılmadı diye o gün 120 bin lira bizden para talep edildi, ceza talep edildi; nüfus cüzdanına niye sahip çıkmadın diye. Bizlere, hepimize evrak geldi; orada nüfus cüzdanları yakılan, yanan, yenisini almak isteyenlere. Yani bizim orada ne ölümüze sahip çıkıldı ne dirimize sahip çıkıldı, ne ölümüze saygı gösterildi ne dirimize saygı gösterildi. Onun için bizim yaşadığımız zulmü Allah kimsenin başına vermesin, böyle bir zulmü bir daha kimseye yani nasip etmesin, çok büyük zulüm yaşadık biz.

Velhasıl, camimizi tekrar kendi imkânlarımızla onardık. Şehitlik, kendi imkânlarımızla yaptık".

²³⁵ Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²³⁶ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Ayrıca aynı toplantıda Zeynep ALTIOK, Ali AKARPINAR ve Mehmet Ali DİKKAYA yargılama süreci, yargı makamlarının işleyişi, yasaların faili meçhullerle ilgili yetersizliği gibi konulara da değinerek bu yönde yaşadıkları acılara hukuki çözüm arama ve faillerin ortaya çıkarılabilmesi yönünde çektikleri sıkıntıları ifade etmişler ve bu türden insanlık suçlarına ilişkin zamanaşımı olmaması yönünde ortak tutum ifade etmişlerdir²³⁷.

Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden Sami HERMAN, 2003 yılında meydana gelen Sinagog patlamalarından sonra yaralanan pek çok kişiyi çeşitli hastanelere götürdüklerinde hastanelerin müdahaleden çok masrafları kimin ödeyeceğini sorduklarını hatta birçok yerde senet imzalamak durumunda kaldıklarını ifade etmiş ayrıca uzun bir süre hayatını kaybedenler ve yaralıların kim olduğuna dair bilgi sahibi olamadıklarını ayrıca bildirme üslubunun ise istenen seviyede olmadığını belirtmiş, ayrıca olay sonrası özel güvenlik çalıştırdıkları için Sinagogu bir işyeri gibi değerlendirerek gerekli önlemleri alıp almadıklarına dair tazminata ilişkin davaya ve bilirkişi incelemesine maruz kalmalarını eleştirmiştir²³⁸.

Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN'ın eşi Gülümay ÖZKAN eşinin şehit olmasından sonra kendisinin eşinin tabutuyla beraber aynı uçakta gönderildiğine dikkat çekmiş ve daha sonra kendi başına dul bir bayan olarak sorunlarla başbaşa kalmasının zorluklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Ayrı bir arabayla da gelmedim, eşimin tabutuyla uçakta geldim...”

Ondan sonra süreç başladı. Biliyorsunuz Türkiye’de dul yaşamak çok zor, hepinizden özür diliyorum. Bir yere girdiğin zaman “A, kocası yokmuş, a, kocası yokmuş...” İki yıl, Ankara Tekel Müdürü Hüseyin Akyüz’le çalıştım, sekreterlik yaptım. Oradan ayrıldım, Altındağ Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşmada çalıştım ve oradan da ayrıldım, pazarlama şirketine eleman olarak girdim ki çocuklarıma daha çok gelecek sağlayabilmek için...

Yaşıyoruz ama nasıl yaşıyoruz onu da yaşayan bilir...

Çocuklarımla psikolojisi çok bozuk...

Babasızlığı onlara, eşsizliği de bize sormak lazım...

Ben iki yıl psikolojik tedavi gördüm, daha sonra kanser tedavisi gördüm, akciğer kanseri tedavisi gördüm, şu anda görmekteyim hâlâ. Yani diyeceğim, psikolojimiz bozuk. Birinde doğruyu söyleyebiliyorsak birinde uçabiliyoruz, kalp kırabiliyoruz. Bu, yalnız mücadele etmekten”²³⁹.

Türkiye Harp Malulü, Şehit, Dul, Yetimler Derneği Denizli Şubesi’nde dernek üyesi ve Şehit Yüzbaşı Harun AKŞİT’in eşi Meltem AKŞİT, Denizli’de gerçekleşen Alt Komisyon toplantısında; eşinin Siirt Pervari’deki operasyon dönüşü helikopter kazası geçirerek dört buçuk ay komada yaşam mücadelesi verdikten eşinin şehit olduğunu, eşinin şehitlik

²³⁷ Alt Komisyonun 25.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²³⁸ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²³⁹ Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

mertebesinin tasdiklenmesi için 3 dava açmak zorunda kaldığını ve dava süreciyle üç yıl kadar uğraştıktan sonra hukuki haklarına kavuşmayı başardığını belirtmiştir²⁴⁰.

Kamu kurum ve kuruluşlarının travma sonrası süreci iyi yönetecek kurumsal altyapıyı zamanında kuramaması da belirtilmesi gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alt Komisyonunda konuk olarak dinlenen Gülhane Askerî Tıp Fakültesi Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanı ve aynı zamanda Tabip Albay Kamil Nahit ÖZMENLER;

- 1950’li yıllarda Gülhane Askerî Tıp Akademisinde askerî psikoloji konusunda ders vermeye başladığını,
- 1970’li yıllarda Gülhane’de “Askerî Psikiyatri Seksiyonu” nun kurulduğunu,
- 1980’lerde, 90’larda psikolojik danışma, rehberlik merkezlerin askeri kıtalara doğru sirayet etmeye başladığını,
- 1990’lı yılların içerisinde birçok askeri birlikte psikolojik danışma merkezleri kurularak koruyucu ruh sağlığı konusunda çabalar harcanmaya başladığını, çatışmalardan etkilenen askerlere yönelik bu faaliyetlerin sürdüğünü,
- 2000’li yılların başında bu “rehberlik danışma merkezleri”nin Silahlı Kuvvetlerde yeniden yapılandırıldığını,
- Daha önce ferdi çabalarla sürdürülen koruyucu ruh sağlığı ve travma sonrası ruhsal bozukluklara yönelik çalışmaların, faaliyetlerin de Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde daha çok kurumsallaştırılarak kalıcılık kazandırılması ve daha sistemli bir çalışma sürdürülebilmesi amacıyla 2006-2007 yıllarında sürdürülen bir dizi çalışma sonrasında 2008 yılında yeni kurulan Harp Cerrahisine paralel olarak Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanlığının kurulduğunu,
- Başkanlıkta halen kadrolu uzman ve öğretim üyesi olarak kendisi ve 2 doçent olmak üzere toplam 3 kişi bulunduğunu, alanda henüz kapsamlı çalışma yapılmadığını tabiri caizse “Kumsala kapak attıklarını ve tutunmaya çalıştıklarını”, teröristlerin psikolojileri konusunda çalışmaları olmadığını, şu ana kadar etkilenen ve başvuran sayıları ve ayrıntıları konusunda envanterleri olmadığını,

²⁴⁰ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

- Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanlığının üç ana fonksiyon alanı tanımlandığını ve bunların şunlar olduğunu belirtmiştir;
 - Koruyucu ruh sağlığı (hem barış hem savaş döneminde askerin ruh sağlığını korumak, olası ruh sağlığını etkileyici, örseleyici risk faktörlerini tanımlamak, bunları asgariye indirmek, destek sağlamak)
 - Travma psikiyatristi (muvazzaf personel, görevde olan askerler, şehit aileleri, gaziler ve terhis olduktan sonra, aradan zaman geçmesine rağmen mesela birtakım ruhsal belirtileri olup bu ruhsal belirtilerin askerlik dönemiyle ilişkili olduğunu ileri süren vatandaşlar başvurmakta)
 - Özel psikoloji araştırmaları (birey ve grup psikolojisi), özel psikolojik ölçme değerlendirme araçlarını geliştirmek²⁴¹.

Bu tarihsel gelişim içinde uzun yıllardır terörle mücadele eden ve bu mücadelesinde askeri birlikleri de etkin şekilde kullanan ülkemizde, çatışmalardan etkilenen askerlere psikolojik danışmanlık merkezlerinde hizmet vermeye 1990'lı yıllarda başlamasının ve 2008 yılında yeni kurulan Harp Cerrahisine paralel olarak Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanlığının kurulabilmesinin ve Travma Psikiyatrisinin ancak bu tarihten sonra bu başkanlık içinde yapılandırılabilmesinin ve bu konuda travma yaşayan ailelere ancak bu tarihten sonra hizmet vermeye başlanmasının oldukça geç olduğu ve Başkanlıkta toplam 3 uzmanın görev yapmasının yetersiz olduğu ve şu ana kadar henüz terörden etkilenme nedeniyle başvuranlar ve bunlarla ilgili ayrıntılarla ilgili bir çalışma olmamasının eksiklik teşkil ettiği değerlendirilebilir.

Buna ilişkin değerlendirmesini 24 Mayıs 1993 günü Elazığ-Bingöl kara yolunun PKK teröristler tarafından kesilerek 30 askerî personel, 3 öğretmenin şehit edilmesi, 3 vatandaşın da öldürülmesi olayından sağ kurtulan Osman Partal şöyle dile getirmiştir;

“Türkiye Cumhuriyeti ortalama otuz yıldan beri zannedersem, terörle mücadele yapıyor. Bizim yattığımız Gülhane Askerî Harp Psikiyatristi 2009'da, daha yeni açıldı yani. Maalesef işte orada ben yattım, arkadaşlarımla da aram çok iyi, hepsini biliyorum. Dün akşam da orada kaldım, bırakmadılar beni. Bu konuda biraz daha profesyonellik gibi mi artık ne diyelim. Çünkü yeterli mi? Sadece 20 tane hasta kapasitesi var. Güneydoğudan gelen

²⁴¹ Alt Komisyonun 18.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

askerler 20 kişi mi? 9 bir tarafta, 9 bir tarafta var, ikişer hasta yatıyor. 9, 9, 18. 20 bile değil yani”²⁴².

Alt Komisyonda 2003 yılında Sinagoglara düzenlenen terör saldırıları nedeniyle dinlenen Türk Musevi Cemaati Yöneticisi Sami HERMAN bu konuda şu hususların altını çizmiştir;

“Bir psikologun, bir din adamının, belki bir aile yakınının beraber son derece zor olan bu görevi vermeye gitmesi gerektiğini... O yakınıni kaybedenlerin ve çocuklarının, ailesinin psikolojik olarak, olay sonrasında çok desteğe ve belki bu konularda bu tür travmaları yaşayanlara nasıl yaklaşılacağını bilen, yani bunlar sevmenize veya ilgi göstermenize rağmen, amatör insanların yapabileceği şeyler değil”²⁴³.

Alt Komisyonun İzmir’de dinlediği 1992 yılında Mardin Kızıltepe’de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Mehmet KESKİN’in kızı Şehrinaz KESKİN, babasının şehit olmasının kendilerine duyurulması hususunda yaşadıkları kötü tecrübeyi Komisyona aktarmıştır. KESKİN, olay sırasında Nazilli’de bir düğün kutladıkları ve nerdeyse bütün akrabalarının bulunduğu dedesinin evinde telefonun çaldığını, babasının şubesinden bir polis memurunun telefonu açan dedesine;

“Amca ayaktaysan bir yere otur.”

Dediğini dedesinin oğlunun şehit olduğunun telefonda söylenmesi üzerine ‘Mehmet’im’ şeklinde feryat ettiğini annesinin elindeki çay tepsisini yere düşürdüğünü, sonrasını kelimelerle anlatmanın çok zor olduğunu, dedesinin görme yetisini kaybettiğini, babaannesinin kalp krizi geçirdiğini, annesinin güneşe çıkmayı kendisine haram bildiğini, yıllarca felç olarak yatağa mahkûm olduğunu, annesinin okul öncesi öğretmeni olmasına ve hergün masum çocuklarla iç içe olmasına rağmen hayata küstüğünü, halalarının kendisinin gözlerine babasına benzediği için uzun uzun bakmadığını, evlerinde hala sabit telefon bulunduramadıklarını ifade etmiştir²⁴⁴.

Devlet yetkililerinin şehit ailelerini ziyaret etmelerine aileler büyük önem atfetmektedir. Bu durum travma sonrası süreci iyi yönetebilmek açısından da önemli bir gerekliliktir. 26 Kasım 1988’de Mardin ili Bepez köyü kırsalında PKK tarafından şehit edilen

²⁴² Alt Komisyonun 12.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁴³ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁴⁴ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

polis memuru Hikmet ONAN'ın annesi Şengül ONAN, şehit oğlunun özel harekâtçı olduğunu, polislerin ve özel harekâtçıların kendilerini hep ziyaretlerine gelerek ve arayarak hatırlarını sorduklarını belirttikten sonra bunun kendileri için önemini şu şekilde tasvir etmiştir;

“Onların geldiği bize devlet gibi”.

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir husus da şehit ailelerinin devletin tüm kurumlarıyla yanlarında olduğunu hissedecekleri şekilde hatırlanmaları ve ziyaret edilmeleri hususudur. 10 Temmuz 1996'da Van ili Başkale ilçesi Gelenler köyünde PKK ile gerçekleşen çatışma sonucu şehit olan Er Ferhat ALAKUŞ'un babası İsmet ALAKUŞ, askerlerin bayramlarda kendilerini ziyaret ettiğini ancak devletin diğer kurumlarının hiçbir şey yapmadığını ifade etmiştir²⁴⁵.

Travma sonrası süreç kadar travmaya neden olan olay sırasında olaya müdahale sürecinin de çok iyi yönetilebilmesi gerekmektedir. Terör olayı meydana geldikten sonra o olaya müdahale eden güvenlik, sağlık ve itfaiye gibi birimlerin son derece profesyonel, potansiyel riskleri azaltacak ve ortadan kaldıracak, en azından zararı daha da çoğaltmayacak, meydana gelmiş zararlara süratle ve gerektiğinde müdahale edebilecek ehliyetle olmaları gerekmektedir.

Alt Komisyonunda 2003 yılında Sinagoglara düzenlenen terör saldırıları nedeniyle dinlenen Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden İshak İBRAHİMZADEH yaşadıkları saldırılara ilk anda müdahale ile ilgili olarak bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“İlk üç, beş saat içinde bu tip olaylara müdahale edecek olan ekiplerin bu tip travmalara karşı deneyimli olmaları gereğidir. Yani eğer müdahale edecek olan ekip müdahale edeceği alana geldiğinde kendisi travmaya uğruyorsa, o andaki müdahale müdahale olmaktan öteye çıkıyor, daha büyük sorunlar açma yoluna gidebiliyor”²⁴⁶.

Travma sonrasındaki sürecin iyi yönetilememesine dair bir örnek de Alt Komisyon tarafından Batman'da dinlenmiştir. 11 Şubat 1996 tarihinde TPAO görevlilerine PKK'lı teröristler tarafından kurulan mayınlı tuzak sonucu şehit olan İsmail SEVEN'in oğlu Abdurrahman SEVEN, babasının kadrolu değil geçici olduğu ileri sürülerek geride kalanların istihdam imkânından yararlandırılmadıklarını, oysa olaydan sonra oradaki müessesedeki herkesin bu olaydan ders alınarak kadroya geçirildiğini kendilerinin ise mağdur olduğunu, şehit İsmail SEVEN'in eşi Adalet SEVEN ise 2 sene boyunca maaş alabilmek için uğraştıktan sonra maaşlarının bağlanabildiğini anlatmıştır²⁴⁷.

²⁴⁵ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁴⁶ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁴⁷ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

7. Travma ve Matemin Sağlıklı Şekilde Sonlandırılması

Travma ve matemin sağlıklı bir şekilde sonlandırılmasında önemli unsurlardan birisi olarak ifade edilen ve belki de “acının hayır yaparak toplumla paylaşılması” ya da “eşyalarının başka bedenlerde kullanılmaya devam etmesi” anlamlarıyla acıları hafifletebilecek bir yöntem olarak terör saldırılarında yaşamını yitirenlerin geride kalan eşyalarının ihtiyacı olan başkalarına dağıtılması önemli bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, alt komisyonda dinlenen şehit ailelerinin yaptığı bir uygulama olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu konuda çarpıcı bir örnek şehit öğretmen Aynur YALDIR SARI'nın olaydan 3 gün önce şehit olacağını hissederek kendisine ait eşyaların ve çeyizinin fakirlere dağıtılmasını vasiyet ettiğine dair anısını paylaşan kayınbabası Necmettin SARI'nın, komisyon Başkanının gelininin vasiyetini yerine getirip getirmediğine ilişkin sorusuna verdiği şu cevap ile karşımıza çıkmıştır;

“Dağıttım. Kesinlikle hiçbir şey almadan, hep fakirlere dağıttım yani çeyiz, evde ne varsa”²⁴⁸.

Diğer taraftan terör nedeniyle yaşanan kayıpları hatırlayabilmek için ve onları bir şekilde yaşatmaya devam edebilmek adına evlerinde eşyalarının bir kısmının muhafaza edilmesi, evlerde onlara ait oda ve köşelerin muhafaza edilmesi gibi uygulamalar da sık rastlanan bir durumdur.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN'ın babası Hasan DAYAN oğluna ait muhafaza ettikleri eşyaları ve bunların anlamını şu şekilde ifade etmiştir;

“Kitapları vardır, o zaman almış olduğu kitapları vardır. O kitaplarını, o eşyalarını, saati vardır saati, pantolonu vardır o pantolonu, bazı eşyalarını annesi veya ben bakıyoruz, hatırlıyoruz, üzülüyoruz, bu şekilde olan günlerimizi geçiriyoruz...”

(Resimleri) var, evin içinde. Cenaze, çok güzel bir cenaze töreni yaptılar Kayseri’de, okullardan katıldı, sağlık okullarından falan katıldı. O cenaze törenindeki resimleri vardır, kendi özel, küçüklükten kardeşleriyle beraber olan küçüklük resimleri vardır, evdeki resimleri

²⁴⁸ Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

vardır. Bakıyoruz, onları seyrediyoruz. İşte dirisiyle değil hayaliyle, onlarla gönümüzü eğlendiriyoruz”²⁴⁹.

17 Kasım 1998 tarihinde Hakkâri Yüksekova’da hamile kılığındaki PKK mensubu canlı bomba terörist kadının taşıdığı patlayıcıyı Jandarmanın önünde askeri konvoy geçerken patlatması sonucu şehit olan Astsubay Üstçavuş İrfan TÜRKER’in eşi Gülsüm TÜRKER Komisyon tarafından Denizli’de dinlenmiş ve eşine ait eşya ve resimleri muhafazasının kendisi için önemini şu şekilde ifade etmiştir;

“Eşyaları gardırobumda o bölmede duruyor. Taşınısam bile hiçbir şey fark etmiyor, orada duruyor. Resimler aynı şekilde? Evet. Yani şu anda gelmeyeceğini biliyorum ama ilk iki yıl, üç yıl gelecek diye düşündüm atlatmak daha kolay olur diye ama yok, değişmiyor”²⁵⁰.

Manisa’da Komisyona konuk olan 26.06.2011 tarihinde Van’ın Saray ilçesinde şehit olan Astsubay Erkan DURUKAN’ın eşi Emine DURUKAN, olay sonrası yaşadıklarını ve yaşadığı acılara rağmen ailesi adına kendi acılarını bir yana koyduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Sadece onsuz yaşıyoruz, o kadar. Her şey aynen, hiçbir şeyi bozmak istemiyorum. Çocuklarım... Çünkü biz iyi bir aileydik. Ondan yoksun kalmalarını istemiyorum. Zaten babalarından koptular. Onun için her şeyimiz, gezmemiz tozmamız, yememiz içmemiz, her şeyimiz aynı şeyde gitsin istiyorum yani onlar bundan kopsun istemiyorum...”

Çok acı şeyler yani (çocukların) resimleriyle konuşmaları. Kaldırıyorum, unutmasınlar istiyorum, koyuyorum farklı şeyler oluyor. Arada bocalıyorum yani göstermek istemiyorum acımı. Onlar benim dik durmamdan şey alsınlar istiyorum ama sonuçta ben de insanım yani ben de bazen...

Sanki bir film gibi biliyor musunuz? Yani sanki başkasının hayatını yaşıyoruz, başkasının babası, başkasının ailesini...”

Yine Manisa’da dinlenen 26 Kasım 1988’de Mardin ili Bepez köyü kırsalında PKK tarafından şehit edilen polis memuru Hikmet ONAN’ın annesi Şengül ONAN, oğlunun şehit olmadan önce evlenmeye hazırlandığını, aldığı damatlığının hala duvarda asılı durduğunu bütün bunları düşünmekten nasıl etkilendiğini ise şu şekilde anlatmıştır;

²⁴⁹ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁵⁰ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

*“Seneler sonra ayağına makas battı kan akmadı, kanım donmuş”*²⁵¹.

Eşyalar kadar terör nedeniyle kaybedilen kişinin daha önce yaşadığı ev de önemli bir motife dönüşebilmektedir. 1992 yılında Şırnak’da PKK ile girilen çatışmada şehit olan asker Mustafa ALPHAN’ın babası ve aynı zamanda İzmir Şehit Aileleri Derneği Başkanı olan Yavuz ALPHAN, evlerinin 5’inci katta bulunmasına, kendisinin ayaklarından rahatsız olmasına ve apartmanda asansör de olmadığı için her gün eve gidip gelmekte zorluk çekmesine rağmen, eşinin şehit olan oğlunu kastederek “Ben evde gezdiğim zaman onun arkadan nefesini duyuyorum” diyerek evi değiştirmeyi kabul etmediğini, eşinin evle özdeşleştiğini ve kendini ancak orada bulabildiğini ifade etmiştir²⁵².

İzmir Şehit Aileleri Derneğinde 31 şehit ailesiyle söyleşiler yaparak bunları bir kitaba dönüştüren Şadıman ŞENBALKAN, bu ailelerin yaşadıkları travmalar ile ilgili önemli tespitlerde bulunmuştur. Şehit ailelerinin durumunun genel olarak dramatik olduğunu, yaşanan olaylar ve sonraki tesirleri noktasında benzerliklerin bulunduğunu, “Vatan sağ olsun” diyen anneler bulunduğunu, “Benim yavrum neden gitti?” diyen anneler bulunduğunu ancak göz yaşlarının olaydan yıllar geçse de dinmediğini, hatta bir tane şehit annesinin bir gözündeki gözyaşının kurduğunu ağladığında bir gözünden yaş gelmediğini belirtmiş, şehit olanların hepsinin bir birinden hazin hikâyesi olduğunu, bunların 19-21 yaş arasında gençler olduğunu, yaşamdan beklentileri idealleri olduğunu ancak yarım kaldığını, çocuklarının şehit olmasının şehit ailelerini olağan hayattan birden bire çok ciddi bir travmaya sürüklediğini, çoğu annenin hastalık sahibi olduğunu gözlemlediğini, bazılarının kansere yakalandığını, çoğunluğun antidepressan kullandığını, birçoğunun psikolojik tedavi gördüğünü, anne-babaların genel olarak kabullenemediğini, eşler açısından durumu kabullenme sürecinin, çocuklarının olup olmamasına, çocuğun yaşına, evli olarak birlikte geçirilen zaman boyutuna bağlı olarak farklılıklar arz ettiğini ifade eden tespitlerini aktarmıştır.

Aile fertlerinden birinin terör nedeniyle yaşamını kaybetmesi aileler açısından gerçekten de normal hayattan koparak bambaşka bir hayatın başlaması anlamına gelmektedir. 1992 yılında Mardin Kızıltepe’de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Mehmet KESKİN’in kızı Şehrinaz KESKİN de İzmir’de dinlenen ve bu konuda önemli değerlendirmeleri ve yaşanmışlıkları ortaya koyan konuklardan birisi olmuştur. KESKİN, bu duyguları Komisyonla şu şekilde paylaşmıştır;

²⁵¹ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁵² Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Ben zaten dört yaşındaydım pek hatırlamıyorum, kardeşim üç yaşındaydı, annem yirmi iki yaşında babamı kaybetmiş. Gerçekten çok hani kolay bir dönem geçmedi, hâlâ daha biz kolay bir dönem yaşadığımızı söyleyemeyiz çünkü ben mesela babamı tanımıyorum. O, hangi yemekleri sever, ne giyer, nelerden hoşlanır hiç bilmiyorum, kardeşim de aynı şekilde. Annem bile babamla beş yıl evli kalmışlar ve bu beş yılın annem, hani üç-dört yılında ben babamı görmedim, hep görevdeydi, hep dağdaydı, giderdi, altı ay gelmezdi, hep öyle anlatıyor. Fotoğraf kareleri olmasa ben de hiçbir şey hatırlamayacağım çünkü dört yaşındaydım. Gerçekten hani kolay bir süreç değildi, mesela bir bayramda veya başka bir zamanda okul harçlığı alamadık kardeşim de ben de babamdan, öyle bir yaşamadık. Annem de “Evli olduğumu ben hiç bilmem.” diyor, hani bir yemeği çıkamadık, eşimle bir el ele gezemedik. Bunlar aslında çok basit şeyler, hani söyleyince insanın olağan karşıladığı, herkesin çok normal olarak gördüğü şeyler, bizim için hiç yaşadığımız, hiç bilmediğimiz kavramlar.”

Yine İzmir’de dinlenen 30 Ekim 1997 tarihinde Hakkâri’de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Sebahattin TAŞKIRAN’ın eşi Hümeysra TAŞKIRAN olay sonrası yaşadıklarının yaşamlarını adeta tek renk siyaha çevirdiğini çok çarpıcı bir şekilde tasvir etmiştir;

“Çok şeyleri verdik. Sadece toprağa eşlerimizi gömmedik. Gençliğimizi gömdük, hayatımızı gömdük, umutlarımızı gömdük, her şeyimizi gömdük...”

Ben dört sene siyahtan başka renk giymedim. Saçlarım uzundu, açmazdım, açık bırakmazdım. Bir gün oğlum geldi, saçımı tararken gördü. “Anne” dedi, “Neden sende diğer anneler gibi saçını açmıyorsun, başka elbise giymiyorsun?” Ben o gün anladım ki, tek başıma değilim yani kendimle birlikte bir hayatı daha karartmaya hakkım yoktu benim. Çünkü o çocuğun hiçbir suçu yok, tıpkı benim olmadığı gibi.

O günden sonra değişmeye, hayata tutunmaya, yaşamaya çalışmaya çalıştım daha doğrusu. Yaşamaya başladım diyemiyorum çünkü bizim hayatımız çok farklı, çok gurur verici, kimseye nasip olmayacak bir sıfat omuzlarımızda, bir apolet takıp gitti eşlerimiz. Şehit eşi olmak kolay bir şey değil. Bunu taşımak kolay bir şey değil, herkesin harcıda değil. Ben inanıyorum ki Allah’ın izniyle bu yükün altından kalkabiliyorum. Onun namusuna, şerefine leke düşürmeden, on beş yıldır emanetine sahip çıkarak, bugünlere geldim.”

TAŞKIRAN, oğlunun ve kendilerinin yaşadıkları konusunda ise şunları ifade etmiştir;

“...Düşünebiliyor musunuz benim çocuğum ilkokul birde madalya töreni yapıldı, şeref madalyasını verdiler babasının. Ben 7 yaşındaki bir çocuğa, öldürülmek ne demek, taranmak ne demek, PKK ne demek, terör ne demek bunu anlatmaya çalıştım.

Sizler de ailesiniz, sizler de anne-babası, 7 yaşındaki bir çocuğa terörü nasıl anlatabilirsiniz? Taranmanın ne demek olduğunu nasıl açıklayabilirsiniz? Terörün ne demek olduğunu nasıl açıklayabilirsiniz? Düşünün benim halimi. Sabaha kadar uyumadı benim çocuğum çünkü ben o yaşına kadar ben olaydan hiçbir şekilde bahsetmemiştim çünkü açıklayamazsınız yani. Sadece “ Anne, benim babam nerede?” dediğinde “Şehit oldu oğlum” dedim. Fotoğraflarını gösterdim...

Çocuk içine kapandı. Ve ben çocuğumu kaybetmemek için bir sene mücadele ettim. Psikologlara götürdüm, ilaçlar kullandık. Ben tedavi gördüm ve hâlâ şu anda gök gürültüsünden korkuyorum, sokağa çıkamıyorum. Olayı birlikte yaşadığım için, o patlama seslerinden, dışarı çıkamıyorum ben. Havai fişek atıldığı zaman, ben odalardan odalara kaçıyorum. Ömür boyu bunu çekeceğiz.”

TAŞKIRAN ayrıca oğlunun şehit babasının mezarının Erzincan’da olduğunu kastederek;

“Anne, babamın yattığı yer Kürdistan olursa ben nasıl mezarını ziyaret edeceğim?”

Sorusunu sorduğunu kendisinin komisyonla yapılacak olan görüşmeye gelirken bile oğlunun;

“Anne, korkuyorum, sen girip konuşacaksın, ya seni öldürürlerse”

Diyecek kadar olayın etkisinin hala sürdüğünü çarpıcı bir şekilde tasvir etmiştir²⁵³.

Manisa’da dinlenen 24 Mayıs 2007’de Şırnak ili Güçlükönak ilçesinde PKK tarafından döşenen mayına basması sonucu şehit olan Uzman Çavuş Vedat DAYIOĞLU’nun eski eşi Şengül SİPAHİOĞLU, eşinin şehit olduğunda kendisinin 20 yaşında kızının ise 7 aylık olduğunu, kızının babasız ve baba sevgisiz kalmaması için yeniden evlendiğini, hatta şehit eşinin ailesinin de evlenmesinde kendisine yardımcı olduğunu, yeni eşinin kızına kendi kızı gibi davranmasının kendisini memnun ettiğini ifade etmiştir²⁵⁴.

²⁵³ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁵⁴ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Alt Komisyonun Denizli’de dinlemiş olduğu 5 Şubat 1998 tarihinde Mardin’in Nusaybin ilçesinde silahlı çatışmada hayatını kaybeden Çavuş Tuncay ÖZÇOBAN’ın kardeşi Sıdika ÇEVİK, kardeşinin şehit olacağını 1 ay önce rüyasında görerek kendileriyle paylaştığını, şehit olduktan sonra ise özel bir dolap hazırlayarak eşyalarını hala muhafaza ettiklerini belirtmiştir.

19 Ekim 2011’de Hakkâri Çukurca’da nöbette açılan ateş neticesinde şehit olan Mehmet ÇETİN’in annesi Şerife ÇETİN, şehit oğlunun elbiselerini oğlunun bir yerden çıkıp gelme ihtimaline karşı muhafaza ettiğini, oğlunun baktığı arılar ile diktiği ağaçların kendilerine hatıra olarak kaldığını ve hergün oğlunun kabrini ziyarete gittiğini belirten bir tablo çizmiştir²⁵⁵.

Yine Denizli’de dinlenen 11 Nisan 1999 tarihinde Osmaniye’de bombalı saldırı sonucu şehit olan Jandarma Er Süleyman ACAR’ın babası Burhan ACAR, oğlunun askere gitmeden 46 gün evvel bir kızla tanıştığını ve şehit olduktan sonra cebinden kıza yönelik yazdığı şu şiir çıktığını belirtip:

*“Biz iki yolcu gibi,
Bu kalabalık senin düğününe, benimse cenazeme geliyor,
Bu davullar senin düğününe, benimse cenazeme çalıyor,
Senin üzerine çiçek, benim üzerime toprak atacaklar,
Senin kınalı ellerinden, benimse tabutumdan tutacaklar,
Nüfusa seni evli, beni ölü yazacaklar.”*

Olaydan sonra bu mektubu gören baba Burhan Acar’ın ise oğluna ulaşır ümidiyle şöyle bir mektup yazdığını belirtmiştir:

*“Bulutlu günlerde güneş doğmuyor,
Oğlumsuz günlerde sabah olmuyor,
Ben onu bekliyorum, o gelmiyor,
Bir gün ben sana geleceğim babam.
Neler oldu, neler oldu,
Evim yurdum viran oldu,
Sen gittin, dünyam bana zindan oldu.”*

²⁵⁵ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Yine Denizli’de dinlenen 24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl yakınlarında otobüsten indirilerek şehit edilen 33 erden biri olan Jandarma Er Mehmet ÖZTÜRK’ün annesi Ümmühan ÖZTÜRK ise yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Çok acı çektim, psikolojik oldum, çok acılar çektim...Yirmi senedir tedavi görüyorum... O haplar benim karaciğerimi kurutmuş... Kızım bile psikolojik oldu, çok çektim...

Duvar resimleriyle dolu...

‘Bıraktın gittin beni, onun için çok üzülüyorum. Çocuğum çok iyiydin’ diyorum...’’²⁵⁶.

2008 yılında Hakkâri Yüksekova’da iftar saatinde işten eve dönerken uzaktan kumandalı bombanın patlatılması sonucu şehit olan Ragıp AS’ın annesi Münevver AS, Aydın’daki görüşmeler sırasında evde oğlu ile ilgili köşe yaptıklarını, el ele babasıyla ufak çocuk görse oğlunun aklına geldiğini, sinir hastası olarak tedavi gördüğünü, her şehit haberinde ise “yine anneler yandı” diye üzüldüğünü evlat acısının anne, baba, kardeş acısından çok farklı olduğunu belirtmiştir²⁵⁷.

20 Eylül 2011 tarihinde Siirt’te PKK/KCK terör örgütü mensuplarınca bombalı ve uzun namlulu silahlarla yapılan saldırı sonucunda buldukları araçta hayatlarını kaybeden 4 genç kızdan Kevser ÇEKİN’in babası Abdurrahim ÇEKİN benzer şekilde yaşadıkları travmayı çarpıcı şekilde şöyle ifade etmiştir;

“İnsan eve girdiği zaman yatağını görüyor, yerini görüyor, mutfığa giriyor acaba gelecek mi? Benim kızım Murat Markette çalışıyordu, belirli bir saati vardı, gidecek bir saati vardı. Yani, saati geldiği zaman kapıdan bir ses geliyor, anası diyor ki, ‘vay Kevser mi geldi acaba?’ Ateş düştüğü yeri yakar, gerçek, evimizi yakmış. Biz desek de, demesek de...

Ben dün sabah kalkmışım namaz kılmışım, uzandım tekrar Kevser’i çağırdım, rüyamda Kevser’i çağırdım, kalktı bana bağırdı, tekrar başını vurdu ben uyandım. Yani, yatarken ağlıyordum, benim hanım beni böyle salladı, ne oldu, ne oldu diye, uyandım, baktım, ağlıyorum. Vallahi ben ağlayarak çıkmışım dışarıya, direkt mezarlığa gittim...

Benim hanımımın psikoloji bozulmuş. 1993 yılında yine 3 kardeşini ve babasını böyle kaybetti benim hanım. Benim hanımın çoktan psikolojisi bozulmuş, daha bozuldu. Ne diyelim’’²⁵⁸.

²⁵⁶ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁵⁷ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁵⁸ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

02 Ekim 2007 tarihinde İzmir Şirinyer TANSASÖ önünde PKK tarafından patlatılan bomba ile hayatını kaybeden Atilla ERASLAN'ın annesi Kevser ERASLAN, oğlunun devamlı kendisine;

“Anne, ben ölmedim, anne ben yaşıyorum. Sana niye baş sağlığı diliyorlar? Dilemesinler, zoruma gidiyor. Ölmedim anne, sağım ben”

Dediğini, bununla başa çıkabilmek için tedavi gördüğünü, oğlunun vefat etmeden önce devamlı kendilerine;

“Anne ben varım, baba ben varım”

Dediğini, oysa terörün çocuğunu 1 dakikada kendilerinden aldığını belirttikten sonra

“Benim bir tanecik yavrumu aldılar elimden. Ben nasıl dayanacağım bundan sonra kalan ömrüme?...”

Ancak onun yanına vardık mı selamet olacak”

İfadesiyle acılarının derinliğini ifade etmiştir²⁵⁹.

Benzer duyguları Manisa'da dinlenen 26 Kasım 1988'de Mardin ili Bepez köyü kırsalında PKK tarafından şehit edilen polis memuru Hikmet ONAN'ın annesi Şengül ONAN;

“Hikmet'ime ne zaman kavuşurum diye seviniyorum, ölümden hiç korkmuyorum”

Şeklinde ifade etmiştir²⁶⁰.

30 Ağustos 2011 tarihinde Ovacık İlçesi Aksu Deresi yakınlarında devlete yardım ettiği ve bilgi verdiği gerekçesiyle terör örgütü tarafından kaçırılarak öldürülen taksici İbrahim ERGÜN'ün eşi Hacer ERGÜN ise bu durumu şöyle ifade etmiştir;

“Fotoğrafları, Elbiseleri duruyor. ...Ev bana çok şey geliyor şöyle... Yani ben psikolojikman rahatsızım şu anda, boğuluyorum o evde ben. Her an onun anıları, her oturduğum yer onun hatıraları. ...sürekli hatırlıyorum, her gün aklımda, hiç çıkmıyor.”²⁶¹

İzmir Şehit Aileleri Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve 05 Mart 2000 tarihinde trafik kazasında Şehit olan Binbaşı Erhan İŞBİLEN'in eşi Hatice İŞBİLEN, eşini kaybettikten sonra

²⁵⁹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶⁰ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶¹ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

12 senedir 2 kızına hem annelik hem babalık yaptığını, hayatlarının bir anda 360 derece dönerek her anlamda değiştiğini, çocuklarından birinin babasına düşkün olduğunu ve olaydan sonra bir süre konuşmadığını kendi ve çocuklarının psikolojik tedavi gördüğünü, kızının doktora babasının adı geçtiği zaman annesinin çok üzüldüğümü söyleyerek babasının hakkında konuşulmasını istemediğini söylediğini, çocuklarının kendisine sarıldığını ve babalarını çok özlediğini belirtmiştir²⁶².

Faillerin belirlenerek yargılama aşaması devam eden olaylarda bile hem yargılamanın uzun sürmesi hem de yakalanan failerin gerçek fail olup olmadığına dair kuşkular da travmanın sağlıklı sonlanması önünde önemli bir engel olarak dile getirilen bir diğer sorun olmuştur.

04.09.1993 tarihinde Batman'da uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını kaybeden DEP Mardin Milletvekili Mehmet SİNCAR'ın eşi Cihan SİNCAR; o dönemlerde birçok faili meçhul, köyler boşaltma ve işkence olduğundan, kayınbabası Tevfik SİNCAR'ın olaydan bir hafta önce karakola götürülerek "Oğluna (Mehmet SİNCAR) bir şey söyle, gelmesin buraya, biz onu öldüreceğiz" denildiğini ve yakalanan failerle ilgili yargılamanın ise halen Yargıtay aşamasında sürdüğünü, olaydan sonra 2,5 yaşındaki oğlunun bir gün kendisine "Anne, seni devlet öldürse ben ne yapacağım?" diye sorduğunu, toplantıya katılan Muş Milletvekili Sırrı SAKIK ise saldırının gerçekleştiği yerde anma için gittiklerinde o zamanlar bu tür ölümler için simge olan bir marş çalındığını, dönemin Batman Valisinin ve "Hizbulkontra" adlı grubun faaliyetlerinin herkes tarafından bilindiğine dair fikirlerini belirtmiş,

Cihan SİNCAR ayrıca Milletvekili ve İnsan Hakları Komisyonu üyesi olan eşinin öldürülmesi olayıyla dönemin TBMM Başkanının ilgilenmediğini hatta eşinin cenazesinin bile kendilerinin katılmadığı bir şekilde 2 belediye işçisi tarafından defnedildiğini, kendisinin eşinin mezarı başında düzenlenen basın açıklamasına katıldığı için dava açıldığını da belirterek bütün dünyanın ilgilenmesine rağmen Türkiye'deki kurumların ve onların yöneticilerinin kendilerine yaşadıkları travma sonrası gereken ilgiyi göstermediklerini ifade etmiştir²⁶³.

Kendi cenazelerini kendileri defnedememenin yarattığı travmaya bir örnek de 1992 yılında faili meçhul şekilde öldürülen Musa ANTER'in cenazesi olduğunu oğlu Dicle ANTER Diyarbakır'da yapılan dinleme sırasında dile getirmiştir. ANTER, olay meydana geldiğinde yaşadıkları şok dışında aile olarak yurtdışında bulunmaları nedeniyle cenaze töreni için Türkiye'ye döndükleri sırada cenazenin kendi bilgileri dışında askerler tarafından kendi istedikleri yer dışında bir yere defnedildiğini ve babalarını kendi elleriyle toprağa verememenin büyük bir acı olduğunu ifade etmiştir²⁶⁴.

²⁶² Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶³ Alt Komisyonun 09.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶⁴ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Kayıplar ve gözaltında kayıplar yaşayan ve yıllar boyunca yakınlarının cesetlerini dahi bulamayanların yaşadıkları travmanın önemli bir niteliği olarak kayıp yakınlarının mezarlarının bile olmaması olarak ortaya çıkmaktadır.

Kardeşi Kenan BİLGİN gözaltında kaybolan İrfan BİLGİN bu hususu şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu insanın sağ gelmesi imkânsız, öyle bir şansımız yok. En azından... bu insanların birer mezarının olması, nerede olduklarını bilmek”²⁶⁵.

19.10.1995’de bir araca bindirilerek götürülen ve o tarihten beri kayıp olan Fehmi TOSUN’un eşi ve aynı zamanda Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hanım TOSUN ise kayıpların cenazelerinin bile nerede olduğunun bilinmemesinin yarattığı psikolojik durumu şu şekilde dile getirmiştir;

“Gerçekten bu son iki senedir her yerde toplu mezarlar ortaya çıkıyor ve her yerde kayıplardan bahsediliyor, bizim için çok zordur yani en sevdiğin bir canını kaybediyorsun ve nerede olduğunu, sağ mı, ölü mü yani gece yatarken de hiç kafasından çıkmıyor, rüyanda görüyorsun, yani her yerde, çok zor bir şeydir “Acaba benim eşim buradan alındı ve şu toplu mezardan acaba çıkabilir mi...”

Mesela, şu an benim torunum var, her yerde bana soruyor “Benim dedemi ne zaman bulacaksın ve ben dedemi sadece resimden biliyorum. Niye benim dedemin mezarı yok ki bayramda gidip bir çiçek bırakalım?” diye altı yaşındaki bir çocuk bunu bana soruyor yani. Gerçekten biz kaldıramıyoruz”²⁶⁶.

Alt Komisyon Başkanı Naci BOSTANCI, kaybolma-kayıp olaylarında yaşanan psikolojik durumu, kayıp yakınlarında oluşturduğu insani maliyeti ve yükünü olağan durum ve ölümlerden farkıyla birlikte şu şekilde tasvir etmiştir;

“Olağan bir ölümü anlamak mümkün; kişi ölür, gömülür, mezarı belli olur. Sıra dışı bir ölüm de anlaşılabilir; cesedi vardır, kafanızda bir yere oturtursunuz, sonra gömersiniz, ziyaretine gidersiniz...”

En dramatik olanı ve sürekli çok canlı bir şekilde insanın hayatına eşlik eden kayıplardır; ne olduğunu bilmezsiniz, ölü mü yaşıyor mu bilemezsiniz, âdeta her gün aklınız gidip gelir ve gidebileceğiniz bir mezarın olmaması, o kişinin varken birden yok olması inanılmaz insani bir maliyet, insani bir yükür...”

²⁶⁵ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶⁶ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Burada büyük bir travma olduğunu, büyük bir acı olduğunu, bir cesedinin, bir kemiğinin bulunmasının ve bir adresinin, bir mezarının olmasının bile ... süren bu matemi sona erdirecek, bir teselli olarak karşılanacak bir tarafı olduğunu düşünüyorum bir yeri olsa”²⁶⁷.

8. “Sendrom”, “Yoksullar Savaşı”

Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihinde dinlediği Nadire MATER askerliğini güneydoğu ve doğuda terörle mücadele ederek yapan 42 asker ilgili yazdığı ve bu nedenle yargılanarak beraat ettiğini ifade ettiği “Mehmet’in Kitabı” adlı kitabında görüştüğü asker ve asker ailelerini de referans vererek;

“Şimdi, bu yaşanan sendromun Türkiye’de bir adı var mı? Türkiye’de benim bildiğim bir adı yok. Bunu “Vietnam Sendromu” diyerek genelde geçiştirmeye çalışıyoruz. Oysa Amerikan belgelerine bakıldığı zaman, artık Vietnam Sendromu değil, Amerika Birleşik Devletlerinde Afganistan Sendromu var, Körfez Sendromu var, Irak Sendromu var yani her yapılan işgal ya da saldırı durumuyla ilgili onlara katılanların yaşadıkları sendromların ayrı ayrı adları var ama biz Türkiye’de hâlâ bunun adını bile en azından benim izleyebildiğim kadarıyla koyamıyoruz.”

Yaşananın bir “Sendrom” olduğunu ve bunun adının bile konulamadığına dair görüşünü belirtmiştir²⁶⁸.

MATER yaşananları “Yoksulların Savaşı” olarak nitelemiş, bu hususa aynı yaklaşımla vurgu yapan bir diğer kişi 31 Mayıs 2010’da şehit olan erbaş Ferhat ASLAN’ın babası, aynı zamanda terör nedeniyle Mardin Kızıltepe Beşdeğirmen köyünden Mart 1993’te göç eden aile reisi ve İzmir Şehit Aileleri Derneğinde yönetimde olan Hamit ASLAN olmuştur. ASLAN İzmir’de yapılan toplantıda; 30 senedir Türkiye’de ölenin hep fakir fukara, işçi ve köylü çocukları olduğunu, bir üst düzeyin çocuğunun ölmediğini veya şehit olmadığını, bir üst düzeyin çocuğu şehit olsaydı belki bu soruna çözüm bulunabileceğini, dağa çıkan PKK’lıların da hep fakir fukara çocukları olduğunu bir ağanın, bir zenginin çocuğunun dağda ölmediğini BDP milletvekillerini de yakından tanıdığını, cezaevine girdiğinde 6 milletvekilinin kendisiyle görüşmeye geldiklerini, birinin aşiretini, birinin toprağını koruduğunu ve ölen çocukların üzerinden rant sağladıklarını belirten fikirlerini ortaya koymuştur.

Benzer bir yaklaşım İzmir’de komisyonla görüşlerini paylaşan 1992 yılında Şırnak’da PKK ile girilen çatışmada şehit olan asker Mustafa ALPHAN’ın babası ve aynı zamanda

²⁶⁷ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁶⁸ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

İzmir Şehit Aileleri Derneği Başkanı Yavuz ALPHAN da aynı hususa vurgu yapmıştır. ALPHAN, ailesinden 3 kişiyi şehit verdiğini, dernek başkanı olarak diğer dernek başkanları nezdinde bir araştırma yaptığını ve kırsal kesimlerden, varoşlardan, köylerden gelme ve gariban çocukların şehit olduğu noktasında bir intibası olduğunu belirtmiştir²⁶⁹.

9. Travma Yaşayanların Husumetlerini Yöneltilme Yönleri

Travma konusunda önemli bir nokta da travmaya neden olan olay nedeniyle sorumluluğun ve husumetin kime yöneltildiği hususudur. Bu konuda komisyonunda dinlenen konuklar husumeti nereye ve kime yönelttiklerine dair önemli belirleme ve betimlemelerde bulunmuşlardır.

20.12.2011 tarihinde dinlediği Şehit Jandarma Kurmay Binbaşı Ufuk Bülent YAVUZ'un eşi Hülya YAVUZ;

“Gelelim o çocuk katiline. O çocuk katiline söyleyecek hiçbir şey bulamıyorum. Onu ben zerreden zerre insan bile görmüyorum, o nemrut herif kimin maşasıysa, kimin ocağını söndürdüyse Allah onun... Her iki yakasındayız asla ve asla... O Meclise çıkıp onu savunanların, dışarıda onu savunanların kesinlikle karşısında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, 70 milyon insan var, bunu unutmayın, 70 milyon. O oradan çıkmayacak. Bunu son kez söylüyorum. Benimle birlikte tüm şehit ailelerinin de sesiyim. Eğer o oradan çıkarsa bu ülkede çok dengeler değişir. Acımı ifade edemiyorum, edemem de²⁷⁰”

İfadeleriyle yaşadığı travma nedeniyle husumetini terör örgütü lideri Abdullah ÖCALAN'a yönelttiğini ifade etmiştir.

Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihinde dinlediği 16 yaşında Hakkâri'de Anadolu Lisesinde okurken PKK tarafından kaçırılan ve 18 yaşında bir çatışmada yaşamını yitiren Sezer ARSLAN'ın babası Mehmet ARSLAN husumetini hem PKK'ya hem de devlete şu şekilde yöneltmiştir;

“Yani bir kısmının çıkar meselesi adına, bir kısmının Meclise girebilmesi adına, bir kısmının değişik değişik düşünceler adına bugüne kadar getirilenlere öfkeliyiz. Bugünden itibaren bunun durdurulmasına karşı duran insanlara karşı öfkeliyiz. Başka kimlere karşı öfke duyulur, öfkeyi kime karşı duyarsın? Oraya kaçırıp da iki sene zarfında eline silah verip çatışmaya gönderen PKK'ye mi öfke duyacaksınız; yoksa devlet sahip çıkmadı, çocuğumu

²⁶⁹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁰ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

okumaya gönderdim, oradan kaçırılmasına müsaade etti, ona mı? Yani, baktığın zaman öfke eşittir”²⁷¹

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN ise kızgınlığını yöre halkında değil terör örgüte yönlendirdiğini, terör örgütünü ne şekilde nitelendirdiğini de belirterek şu şekilde ifade etmiştir;

“Terör başlı başına bir örgüttür, dış güçler tarafından yürütülen bir örgüttür bu. Bir ahtapot gibi kollarını halk arasına salarak halkı zehirlemek, o vatani ve o milleti ve o devleti zayıflatmaya uğraşan bir örgüttür. O bakımdan, ben, Şırnak’taki oğlumun şehit olduğu o köylülere de kızmıyorum, oradaki halka da kızmıyorum çünkü onlar da istemiyor bu olayları zaten, onlar da taraftar değildir...”

Gerçekten de kızmıyorum bir şehit babası olarak çünkü o insanlar da buna taraftar değildir. O insanlara bu terörün dış güçler tarafından yönetildiğini, bu terörün ne onlara ne kendi anasına, babasına, kardeşine faydasının olmayacağını basınımız, yetkili kişilerimiz halkla birleşerek, halkla bütünleşerek bunu iyice anlatmaları gerekir.”²⁷²

Şehit Polis Memuru Aziz ÖZKAN’ın eşi Gülümay ÖZKAN ise husumetini terör örgütüne ve onun liderine yani bu acıyı kendisine yaşatanlara yönelttiğini, normal kendi halinde yaşayan bölge halkına kızgınlık ve öfke duymadığını ifade etmiştir²⁷³.

15.11.2003 tarihinde Neve Şalom Sinagoguna yönelik bomba yüklü araçla gerçekleştirilen terör saldırısında yaşamını yitiren özel güvenlik görevlisi Serkan BALCI’nın eşi Selma BALCI, husumetini kendisine acı yaşatanlara yönlendirmiş ve bunlara verilecek hiçbir cezanın içini rahatlatmayacağını şu şekilde ifade etmiştir;

“Bütün bunları yaşamama, yaşamamıza sebep olan, yapan, yaptıran, destek çıkan herkesi lanetliyorum. Zaten hepimizin bir gün öleceği bu dünyada din ya da başka kavramlara sığınıp bu tarz saldırılarda bulunan, robotlaşmış, yıkanmış beyinlere dünyada verilecek hiçbir cezanın içimi rahatlatmayacağını biliyorum”²⁷⁴

17 Kasım 1998 tarihinde Hakkâri Yüksekova’da hamile kılığındaki PKK mensubu canlı bomba terörist kadının taşıdığı patlayıcıyı Jandarmanın önünde askeri konvoy geçerken patlatması sonucu şehit olan Astsubay Üstçavuş İrfan TÜRKER’in eşi Gülsüm TÜRKER ise öfkesini PKK terör örgütünü destekleyen herkese yönelttiğini ifade etmiştir²⁷⁵.

²⁷¹ Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷² Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷³ Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁴ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁵ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Manisa'da Komisyona konuk olan 26.06.2011 tarihinde Van'ın Saray ilçesinde şehit olan Astsubay Erkan DURUKAN'ın eşi Emine DURUKAN, eşinin şehit olmadan 2-3 saat önce Van'ın Örenburç köyü yakınında hasta çocuğunu taşıyan bir babaya yardım ettiğini, hala Bingöl ve Hakkari'deki komşu ve tanıdıklarıyla görüştiklerini ve onları çok sevdiğini, düşmanlığının sadece Türk askerlerine, Türk polisine ve diğer görevlilere kurşun sıkanlar ve bu zihniyeti aşılmalara karşı olduğunu belirtmiştir²⁷⁶.

10 Temmuz 1996'da Van ili Başkale ilçesi Gelenler köyünde PKK ile gerçekleşen çatışma sonucu şehit olan Er Ferhat ALAKUŞ'un anne ve babası Aysel ve İsmet ALAKUŞ, Manisa'daki incelemeler sırasında öfkelerinin yöre halkına olmadığını, husumetlerinin bu ülkenin ekmeğini yeyip suyunu içtiği halde hainlik yapanlara olduğunu belirtmişlerdir.

Yine Manisa'da dinlenen 10 Ekim 2007'de terzi dükkânına PKK tarafından yapılan bombalı saldırıda şehit olan polis memuru Hüseyin ÖZDEMİR'in eşi Fahriye ÖZDEMİR, Kürt halkının olaylarda bir suçu olmadığını, Kürtlerle PKK'yı ayırmak gerektiğini, Kürt halkına düşman olmadığını, PKK ve onu destekleyen unsurların asıl düşmanlar olduğunu ifade etmiştir²⁷⁷.

1988 yılında şehit olan sınıf öğretmeni Adem AKDENİZ'in annesi Raziye AKDENİZ, oğlunun okula bayrak asarken şehit edildiğini, olayı yapanlara karşı öfke duyduğunu ancak o an karşısına yapanlar çıksa birşey yapamayacağını misafirperverlikle yedirip içireceğini söyleyebilecek kadar olgunluk göstermiştir²⁷⁸.

10. Şehit Aileleri ile Terörist Ailelerinin Psikolojilerinin Karşılaştırılması

Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihinde dinlediği doktora öğrencisi Burcu ŞENTÜRK, 15 şehit ailesi ve çocuğunu çatışmalarda kaybetmiş 15 terör örgütü mensubu ailesiyle yaptığı görüşmelerle hazırladığı Master Tezi ile ilgili Alt Komisyona bilgi vermiş ve ailelerin yaşadıkları kayıplar ve belli değerler konusundaki elde ettiği bulgular özetle şu şekilde ifade edilmiştir²⁷⁹;

Şehit Ailelerinin Yaşadıkları ve Hissettikleri;

- Hayatları aslında çocuklarının ölümüyle çok şekillenen bir şey, hayatlarını buradan anlatmaya başlıyorlar.

²⁷⁶ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁷ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁸ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁷⁹ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

- Büyük kısmı şehitliği İslam dinine Al-i İmran Suresinin 169’uncu, 170’inci ayetlerine referanslar vererek açıklamaya çalışırken bir kısmı vatan, millet bayrak ve sadakat uğruna ölümle açıklamaktalar.
- Çocukları silahlı çatışma sonucu kaybetseler de “çatışma var ama benim çocuğum öldürmemiştir, benim çocuğum silah kullanmamıştır, kullanamaz.” Şeklinde çocuklarının vicdanlı olduğuna vurgu yapmaktalar.
- Şehit asker aileleri için devlet ve ordu farklı kavramlar olarak görülmekte, ordu dışındaki tüm resmi kurumlar devlet olarak görülmekte, kendileriyle sadece Türk Silahlı Kuvvetlerinin ilgilendiğini düşünmekler.
- Çocuklarının fakir olduğu için bu bölgelere giderek şehit olduğunu düşünmekte.
- Medyada ağlayan üzülen olarak görünmek istemiyorlar.
- Şehit olma biçimi nedeniyle farklı statülere ayrılmaktan şikâyetçiler.
- Devleti sorumlu da tutuyorlar ama çözümü de devletten bekliyorlar.
- Kürtlere karşı bir husumetleri bulunmamakta, hatta evlilik, beraber yaşama vb gibi onlarla ortak paydalarını öne çıkarmaktalar.
- Birkaç istisna hariç ölü ele geçen terörist aileleriyle bir araya gelmek istemiyorlar

Hayatını Kaybeden PKK Mensuplarının Ailelerin Hissettikleri;

- Hayatları çocuklarının ölümüyle değil daha önce bölgedeki yaşadıkları baskı ve şiddet olaylarıyla şekilleniyor ve anlatmaya oradan başlıyorlar.
- Çocuklarını şehit olarak görüyorlar fakat şehitliği Müslümanlıkla değil zulme karşı çıkmayla anlamlandırıyorlar.
- Devleti sorunun kaynağı gördükleri zulüm, insan hakları ihlalleri ve ayrımcılığın sebebi olarak görüyorlar ancak çözümün yine ancak devletten gelebileceğini söylüyorlar.
- Siyasetle doğrudan ilişkili ve yakından ilgililer
- Çatışmaları Türk-Kürt çatışması olarak görmüyorlar Türk ailelerle ortak paydalarını anlatmaya çalışıyorlar
- PKK aileler üzerinde etkin, PKK’nın söyleminden etkileniyorlar
- Şehit aileleriyle bir araya gelebileceklerini söylüyorlar

Terör örgütü mensubu iken ölü ele geçirilen kişilerin ailelerinin psikolojik durumlarını yansıtmaları bakımından Alt Komisyonunda 05.01.2012 tarihinde dinlenen çatışmada ölü ele geçirilen Ahmet Şerif KARAKAYA’nın babası Mehmet KARAKAYA;

- Oğlunun “terörist” olarak nitelendirilmesini kabul etmediğini, oğlu gibi kişilerin bölgede de böyle kabul edilmediğini hatta “Kahraman” olarak görüldüğünü belirterek konuşmalarında “gerilla” olarak sıfatlandırmış,
- Çocuğunun kandırılarak değil bölgedeki ortamdan ve faili meçhullerden etkilenerek dağa gitmiş olduğuna inandığını,

- Terör örgütü mensubu olan diğer oğluna “Dağdan İn” çağrısı yapamayacağını sadece “ölmesini istemediğini” aslında hiç kimsenin ölmesini istemediğini
- “*bu ülkem için, bu ülke içerisinde ölen herkes, polis, sivil, asker, gerilla benim için hepsi aynıdır, hepsi bu ülkenin çocukları, hepsine aynı şekilde şehit diyorum*” şeklinde şehitliği tarif etmiş ve oğlu gibi yaşamını yitirenler için de devletin tazminat ödemesi gerektiğini ifade etmiştir²⁸⁰.

Mehmet KARAKAYA ayrıca, oğlunun cesedini kendisine savcılıkta gösterilen CD’lerden teşhis etmesine ve kayıt yapılabilecek kadar cesede yaklaşılabilmiş olmasına rağmen cenazesinin kendisine teslim edilmemesinin, kurumlara yaptığı başvurularda dışlanır tavrı görmesinin ve başvurularının sonuçsuz kalmasının kendileri için çok önemli bir üzüntü kaynağı adeta psikolojik bir işkence olduğunu belirtmiş ve bu nedenle devlete, devlet kurumlarına yönelen bir güvensizlikten bahsetmiş ve

“Bir mezar taşının olmasını istiyorum.”

Şeklindeki açıklamasıyla da oğlunun bir mezarının olmasını travmasını hafifletecek bir durum olarak tarif etmiştir.

Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ ise aynı toplantıda mezarı dahi olmamasının yaşam hakkı ihlalinin acısını daha da arttırdığını şu şekilde belirtmiştir;

*“Şimdi karşı karşıya kaldığımız şey bir yaşam hakkı ihlali. Yaşam hakkı ihlalinin Türkçesi ne demek: Ölmek. Ölmüş insanın mezarı yok ve bilinmiyor, cenazesi onun elinde değil.”*²⁸¹.

16 yaşında Hakkâri’de Anadolu Lisesinde okurken PKK tarafından kaçırılan ve 18 yaşında bir çatışmada yaşamını yitiren Sezer ARSLAN’ın akrabası olan Muş İçboğaz Köyü Muhtarı Mahmut ARAT, BDP Muş İl Başkanının Sezer ARSLAN’ın babası Mehmet ARSLAN ile irtibata geçerek cenazeyi şehit olarak gördüklerini ve taziye çadırı kurmak istediklerini belirttiğini baba Mehmet ARSLAN’ın ise İl Başkanına;

*“Ölüm ölümdür, nasıl öldürüldüğünün peşinde değilim. Oraya çıkan bir şekilde öldürülür. Ben sizin bu şekilde yahut da şehidiniz olarak kabullenmenizi... Ben oğlumu şehit olarak görmüyorum, benim oğlum yahut da başka... Yani nasıl şehit olarak görmüyorum? Neyin davasını görüp de şehit mertebesine erişmiştir?”*²⁸².

11. “Neden Ben”, “Neden Biz” Hedef Olduk?

Terörün sebep olduğu yaşam hakkı ihlalleri sonrasında ortaya çıkan psikolojik etkinin en önemli nedenlerinden bir tanesi de, yakınlarının bu eylemlere neden hedef olduğuna ve o

²⁸⁰ Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸¹ Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸² Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

kadar insan varken neden kendilerine bu eylemin denk geldiğine bir türlü anlam verilememesi ve açıklama getirilememesidir.

Mersin’de bir türkü barda Kürtçe şarkı isteğini yerine getiremediği nedeniyle öldürülen müzisyen Sarp ÖZTÜRK’ün annesi Fatma ÖZTÜRK bu yöndeki duygularını şu şekilde açıklamıştır;

*“Benim oğlumun yaşama hakkını kimse elinden alamazdı, o çocukları babasız kimse bırakamazdı. Kimin, ne hakkı vardı ?”*²⁸³.

Benzer şekilde komisyonda dinlenen şehit öğretmen Aynur YALDIR SARI’nın babası İsmail YALDIR bu yöndeki duygularını şu şekilde açıklamıştır;

*“Çocuğum görevine o kadar âşıktı ki Diyarbakır veya Ergani’den çocuklarının malzemesini (dersine girdiği çocukların derste kullanacağı malzemeleri kastederek) bulamadığı zaman bana Ankara’ya sipariş verirdi, Ankara’dan temin eder, gönderirdim. Görevine o kadar âşıktı. Beni üzen en büyük olaylardan birisi de bu. Neden bilmiyorum?”*²⁸⁴

Meydana gelen olayda yaşadığı kayıplara anlam vermekte zorluk çeken bir başka örnek de Batman’da dinlenmiştir. Talat DORU, 26 Eylül 2011 tarihinde polise yapılan ve 1 komiser yardımcısının şehit olduğu saldırı sırasında Hacca giden babalarını uğurlamaktan dönerken sırf oradan geçmekte olmaları nedeniyle meydana geldiğini;

“Babam Hac’a gidiyordu. Ben köye gittim, köyden döndüğümüzde Körük Kavşağı’na geldik. Geldim baktım orada bizim zırhlı araç. O benim sağımdaydı, o benim solumdaydı. Işık yeşil yandı ben geçtim, o da arkamdan geldi. Hemen sağımdan önümü kesti. Önümü kesti. Ben dedim acaba ben hata mı yaptım bunlar önümü kesti? O esnada baktım çatışma oldu. Çatışma oldu, elimi başıma koydum, baktım vurulmuşum. Ben arkama baktım çocuklar kan içinde. Ben hareket ettim, onları hastaneye getirdim. Dedim ki belki bayılmışlar. Hastaneye getirdim. Beni yoğun bakıma aldılar, zaten vefat ettiklerini bilmiyordum”.

Şeklinde ifade etmiştir²⁸⁵.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN ise doktorluk mesleğini icra ederek insanların canını kurtarmaya çalışan oğlunun terör saldırısıyla şehit olmasına anlam veremediğini belirtmiştir²⁸⁶.

02 Ekim 2007 tarihinde İzmir Şirinyer TANSAS önünde PKK tarafından patlatılan bomba ile hayatını kaybeden Atilla ERASLAN’ın annesi Kevser ERASLAN, aynı duyguları sadece kendilerinin hissetmediğini, aynı zamanda terör nedeniyle yaşamını yitiren oğlunu tanıyan başka kişiler tarafından da paylaşıldığını şu şekilde vurgulamıştır;

²⁸³ Alt Komisyonun 26.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸⁴ Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸⁵ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸⁶ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Benim çocuğum ne kadar seviliyordu. Hatta bak o gün bir tane doğulu bir bey varmış. Yavrum ona halı kesmiş. “Anne, ben ona hiç kıyamadım.” diyor. Yere taşta oturmasını diye halı parçasının altına koymuş, oturtuyormuş. Her gün suyunu...”Varsa bir ihtiyacın karşılayayım.” diyormuş. O gün, çocuğumun kaybedildiği gün hüngür hüngür ağlamış, oturmuş oraya “Gele gele bu çocuğumu buldu.” diye. Bak, düşün yani bak, bizim aramızda var mı bir yanlışlık? Yok. Niye bunu yapıyorlar?”²⁸⁷.

12. Gecelerin Mahremiyetine Sarılan Acılar

20.11.2003 tarihinde Beyoğlu İstiklal Caddesi’nde bulunan İngiltere Başkonsolosluğuna yönelik bomba yüklü kamyonetin patlatılması şeklindeki terör saldırısı neticesinde şehit Şehit Polis Memuru Hüseyin APAYDIN’ın eşi Güler APAYDIN, aile olarak anlam veremedikleri bir olayla aniden yaşadıkları kaybı ve sonrasında hissettiklerini özellikle geceleyin evlerine çekilip acıları ile başbaşa kaldıkları vakitleri şu şekilde ifade etmiştir;

“Ben eşimi kaybettim, çocuklarımın babasını. Eşim paramparça oldu. Kimsenin hakkı yoktu. Ne olduğunu anlamadık, birdenbire... Bayram geliyor, çocuklarımın boynu bükük. Kimsenin bize bu acıyı yaşatmaya hakkı yok. Şehit cenazelerinde çocukları görünce -kendi çocuklarım artık büyüdü ama- yani onları anlamaya çalışıyordum, çocuklarım da küçüktü o zaman, eşimi kaybettiğimde. Tabutların başına geçip de kuzuların koyunları aradığı gibi babalarını arıyorlar. Buna nasıl dayanıyorlar, bilmiyorum yani ben dayanamadım. Biz biraz daha kabullenmeye çalışıyoruz ama çocuklara çok zor oldu, özellikle de kızım çok zor atlattı, atlamadı da hâlâ. Akşam olduğu zaman herkes evine çekiliyor. Gündüz gene insanlarla iç içeyiz ama akşam olduğu zaman çocuklarımla ben baş başayım, daha çok acı veriyor yani hayatımız altüst oldu”²⁸⁸

Akşam ve gecelerin terör nedeniyle yakınlarını kaybedenler insanların acılarını anımsatan bir zaman dilimi haline geldiğini içten anlatan başka bir ifade ise Eşi Hatice BELGİN’i 29.10.2011’de Bingöl’de canlı bomba olan teröristin üzerine çocuklarını korumak amacıyla atlaması sonucu bombanın patlamasıyla oğlu Veysel BELGİN ile birlikte kaybeden Kadri BELGİN’den şu şekilde gelmiştir;

“Benim psikolojim de bozuldu, çocukların da psikolojisi bozuldu. Bu olaya odaklandık. Bütün işleri bıraktım. Tamam, gündüzleri böyle, kahvelere, çay ocaklarına, arkadaş ziyaretlerine falan gittiğimizde olayı unutuyoruz, unutmaya da çalışıyoruz ama akşam eve gittiğimiz zaman gene aynı hüsrana, aynı şey, aynı olay. Yani her gün olayı yaşıyoruz...”

²⁸⁷ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁸⁸ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Psikoloji olarak benim psikolojim altüst oldu yani çünkü ben altı ay içinde ne bir işe bakmak istiyorum ne de bir iş yapabiliyorum. Böyle, elim ayağım da tutmuyor, kilitleniyorum.”²⁸⁹

1989’da Siirt’in Eruh ilçesinde PKK tarafından kaçırılarak şehit edilen öğretmen Ersin TEMEL’in annesi Münire TEMEL, aradan yaklaşık 24 sene geçmesine rağmen oğlunu unutamadığını, onu düşünmekten ve terör haberlerini dinlemekten geceleri uyuyamadığını, hergün onunla yatıp onunla kalktığını belirterek, yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiş;

“Benim uykum yok. Ben Allah’a yalvarıyorum ‘Benim aklımdan on dakika çıkart da uyuyayım rahat’ diye. Benim uykum yok.”

Daha sonra oğlunu unutamadığını ve geceleri uyuyamadığını

“Akşam, sabah hiç hiç... Annemin kardeşi ölmüş ‘Hep kanyor buradan, uyanıyorum ki kardeşimin acısı buramda, onunla uyanıyorum.’ derdi. Ben onunla uyanıyorum, annemin yazısı yazıldı bana. Uyuyamıyorum, sabaha kadar”²⁹⁰

Şeklinde ifade etmiştir.

Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar OKKAN’a düzenlenen suikastta şehit olan Mehmet SEPETÇİ’nin eşi Dilek SEPETÇİ ise Aydın incelemeleri sırasında dinlenmiş, gün içerisinde işiyle meşgulken eşini untabildiğini ancak akşam eve döndüğü vakit eşini ve anılarını gözünün önüne geldiğini şu şekilde belirtmiştir;

“Yani gündüzleri bir şekilde unutuyorsunuz da o yoğunlukla ama akşam olup evinize gittiğiniz zaman o hep sizinle...”

Hani gündüz bir şekilde yoğunlukla, arkadaşlarla, iş ortamında, müşterilerle, evet, aklınıza gelmiyor ama akşam olup eve gittiğinizde bayağı aklınıza geliyor yani...

İlk zamanlar pek şey olmamıştı ama sonra sonra hani her bir şeyler ortaya oturmaya başlayınca içimdeki eksiği, içindeki fırtınaları fark ediyorsun. İşte bir yıl sonra falan ben bir psikologa gitmeye başladım, bir yıl boyunca da gittim, bir yıl boyunca destek aldım yani. Sonra ortaokulda oğlumu da götürdüm, oğlumda da başlamıştı bazı şeyler, onu da götürdüm. Oğlum da ben de profesyonel destek aldık.”

²⁸⁹ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹⁰ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Hani ben unutmuyorum, unuttuğum için değil de hani şimdi bir şeyler yapıyorsunuz ya, yaşamaya devam ediyorsunuz, ben onda çok suçlanıyorum yani hani...

,öte yandan da bütün bu duygularını ve düşüncelerini oğlundan saklamaya çaba gösterdiğini, oğlunun da annesinin bu durumunun farkında olduğu için babası hakkında annesiyle diyaloga girmekten kaçındığını, yaşadıkları travmayla, acıyla baş etmek için tıbbi destek almak zorunda kaldıklarını, kendileri için sessiz bir içsel acı çekişin halen devam ettiğini ifade etmiştir.

13. Kişisel Acıdan Toplumsal Etkiye, Kişisel Yastan Toplumsal Paylaşmaya

Alt Komisyonun dinlediği 03.04.1985 tarihinde Şırnak'ta bir sağlık taramasından dönerken PKK tarafından şehit edilen Doktor Ulucan DAYAN'ın babası Hasan DAYAN, yaşadığı travmayı, yaşadığı travmaya neden olan ve onu derinleştiren kişisel, ailesel ve toplumsal etkileri şu şekilde ifade etmiştir;

“Hepimizin kökeni köylüdür. Bir köy çocuğuyum. Köyde yetiştim, eğitim enstitülerinde yetiştim, öğretmen oldum. Aynı zamanda kendi çocuklarımın da memleket, millet ve onlara faydalı olabilmesi için elimden geldiği kadar büyük uğraşı verdim. Hepinizin çocukları vardır, bilirsiniz. Çocuk yetiştirmek kolay değildir. Onları, o şekilde, bütün olanaklarınızı vererek yetiştirip ve onların meyvelerini de almadan, toplamadan, meyvelerinin hem ailesine hem millete faydası olacağı bir zamanda, kısa bir zamanda ortadan kaldırılması gerçekten çok zor oluyor, unutulacak bir şey değildir. Biz bunu unutamıyoruz.

Ben bu çocuğu yetiştirmek için öğretmenliğimi de bıraktım, Almanya'ya turist olarak çalışmaya gittim çünkü o andaki gücümle bu çocuğu yetiştirecek, bunun masraflarını karşılayacak ortamım yoktu. Yani işçiliğe dahi, ameleliğe dahi razı olarak, çocuğum istediği mertebeye varsın, istediği arzuyu elde etsin ve mahrum olmasın diye o kadar mücadele vererek yetiştirdim. Sonra çocuk da çok başarılıydı, her okulda başarılıydı. Lisede hâlâ tanıştığım öğretmen arkadaşlarım falan çocuğun başarısından... Başarılıydı ve o başarısını da gittiği okullarda, vardığı yerlerde nitekim gösterirdi.

Çocuğun memleket, millet ve toplum için gerçekten bir vazife yapmayı, onlara hizmet etmeye özlem duyan bir duygusu vardı. Bugün Şırnak gibi memleketimizin güneydoğusunda

ve doğu illerinde olan yerlerde dahi vazife yapmayı özleyen, arzulayan ve orada bulunan vatandaşlarımıza, kardeşlerimize hizmet edeyim diye büyük bir duyguya sahip olan kişiydi yani. Ama dediğimiz gibi, hepimizin bildiği gibi, bu duygular istenildiği kadar yürütülemiyor ve sonuçları hüsrarla bitiyor.”²⁹¹

Görüldüğü gibi terörün neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinin yarattığı travmayı yaşayan aileler, bu olayların kendilerine ve ailelerine yarattığı maliyet yanında topluma bir fayda sağlaması için uzun uğraşlar ve fedakârlıklar yaparak yetiştirdikleri çocuklarının terör saldırılarıyla kaybedilmesinin topluma da bir maliyet yüklediğinin farkındadırlar ve kendi yaşadıkları maliyetleri toplumsal maliyetle eklemlendirmektedirler.

DAYAN ailesinin; Hasan DAYAN’ın deyişiyle

“Çünkü insanlar zaten öldükten sonra eğer yaşatılabiliyorsa o zaman insan insandır. Ölene kadar kim olsa yaşayabilir.”²⁹²

Anlayışıyla Şehit doktor Ulucan DAYAN’ın adını yaşatmak ve topluma mal etmek adına Kırşehir’de onun adına okul yapılarak açılmasına katkıda bulunması, kitaplarını kütüphanelere bağışlamaları ise her türlü takdirin ötesinde bir davranış olarak göze çarpmaktadır.

Terör olayları kişisel ve ailesel travmalar yanında tüm topluma yayılan bir toplumsal etki de ortaya çıkarırlar. Terör nedeniyle terörün biteceğine dair giderek ümidini yitirmeye başlama noktası bu etkinin derinleşmektedir.

23 Ocak 1993 tarihinde Diyarbakır Bağlar’da bir kahvehaneye yönelik yapılan ve 6 kişinin yaşamını yitirdiği bombalı terörist saldırıda babaları Salih ŞİN’i kaybeden İdris ŞİN, 1990’lı yıllarda meydana gelen olayların neden olduğu travmanın tüm topluma yansıdığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Gerçekten 1990’lı yıllar çok karanlık bir dönemdi. Biz o yılları bir daha kesinlikle hiçbir şekilde yaşamak istemiyoruz...”

Büyük bir travma etkisi yarattı toplumda ve şu an hâlâ yaşanmaktadır. Şu an artık gelinen seviyede şiddeti içselleştirdik. Gerçekten şiddeti içselleştirdik. Mesela eskiden şehit haberleri yapılıncaya insanlarımız “ah vah” ederdi, yarım saat boyunca ağlardı. Şimdi bir asker şehit olduğu zaman “Ya işte bir asker şehit olmuş.” deyip geçebiliyoruz veya bir militanın cenazesi bizim için çok bir şey ifade etmeyen bir hâle geldi. Biz artık gerçekten

²⁹¹ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹² Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

şiddeti içselleştirdik. Otuz yıldır yaşanan bu çatışmalı ortam bizlerde çok kötü izler bıraktı psikolojik olarak, toplumsal olarak...

Olaylar öyle bir hâle geldi ki şimdi, bu tutuklamalar, bu her gün cenazelerin gelmesi, her gün tutuklamaların olması, her ailede mutlaka bir bağ oluştu. Güneydoğu'da yaşamış her ailede -Mehmet Bey de bilir (Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER'i kastederek)- bir bağ oluştu yani "dağla" mı dersiniz, "partilerle" mi dersiniz, "örgütlerle" mi dersiniz veya "bu tür çalışan insanlarla" mı dersiniz, bir bağ oluştu. Ya akrabasıdır ya annesidir ya ağabeyidir ya amcası ya teyzesi ya komşusudur ya amcasının oğludur. Yani bir şekilde bir organik bağ oluştu. İşte o insanlara karşı da bir şey olmama açısından ister istemez..."²⁹³.

Yaşanan travmanın toplum tarafından paylaşılması acıların hafiflemesinde önemli bir faktör olarak ifade edilebilir.

19 Ekim 2011'de Hakkâri Çukurca'da nöbette açılan ateş neticesinde şehit olan Mehmet ÇETİN'in annesi Şerife ve babası Bekir ÇETİN; oğlunun şehadeti sonrasında toplumun acılarını paylaşan tepki ve tavırlarını;

"Tüm Türkiye dostuymuş oğlumun, Türkiye ayağa kalktı"

Şeklinde ifade etmişlerdir²⁹⁴.

Acıların paylaşarak hafifletilmesinde ve terör kaynaklı yaşam hakkı ihlallerinin yarattığı insani, ailesel ve toplumsal etkilerin azaltılmasında sivil toplum örgütlerinin önemli payının olduğunu belirtmek gerekir.

Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN'in eşi Sevil ESİN, dernekte şehit ve gazi aileleri ve gazilerle bir araya gelerek acılarını paylaşıp hafiflettiklerini belirtmiştir²⁹⁵.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN'ın babası Hasan DAYAN kendisi gibi öğretmen olan arkadaşlarının acısını tazelememek ve çocuklarının okuyarak doktor olduklarını bile kendilerine söylemediklerini, şehit kardeşi Fatma DAYAN ise acıyı toplum olarak paylaşmak adına akrabalarından 7 çocuğa ve Ulucan DAYAN'ın arkadaşlarından dördünün çocuklarına "Ulucan" adını vererek abisinin adını yaşattıklarını, abisinin arkadaşlarının annesine "anne" diye hitap ettiklerini ifade etmiştir. Yine yaşadıkları acı nedeniyle hep bir taraflarının acı ile kaldığını, acılarını hafifletmek ya da bir süreliğine unutmak adına toplumdaki etkinliklere

²⁹³ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹⁴ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹⁵ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

katıldıklarını ama acılarının içlerinde bir yerlerde hep bir nedenle ya da simgeyle yeniden anımsanacak şekilde yaşamaya devam ettiğini şu anlamlı benzetmeyle ortaya koymuştur;

“Tavus kuşu diye bir kuşumuz vardır, güzel bir kuştur, renkli bir kuştur ve kendi kendine “Ben çok güzel bir kuşum. Benden daha güzeli yoktur.” falan der bu şekilde, böyle kabarıyor falan bir şeyler edermiş fakat bunun ayakları çok çirkinmiş. Ayağına baktığı zaman o içindeki bulunan, güzelliğine ait olan bütün sevgisi birdenbire söner gidermiş. Bizimki aynı o şekildedir, gülüyorsun, eğleniyorsun, oynuyorsun, düğüne de gidiyorsun, başka bir şeylerle de uğraşıyorsun, halay da çekiyorsun, horon da yapıyorsun ama bu acı içine düştüğü zaman orada buz gibi donup kalıyorsun. Bu acıları gördüğünüz zaman hatırlıyor musun, unutulmuyor ki zaten. Biz unutmuyoruz, başkaları da tatmasın. Yani Allah korusun kimsenin başına vermesin, kolay değildir, kimsenin. Ben buna rağmen, ben dostumun ve düşmanımın başına bir evlat kazasının gelmesini kesinlikle istemem. Mesela, hatta şöyle bir şey vardır, bana çokları söylüyorlar, söylerler: “Şehit oğlun vardı. Öteki dünyada size büyük yardımı dokunur ve şehit çocukların anaları babaları orada zulüm görmez.” İnanır mısınız, keşke benim oğlum şehit olmasaydı da bana oradaki yardımı dokunmasa, ben kendi acılarımı, sızılarımı, günahlarımı, şeylerimi çekmeye razıydım tek çocuğum şehit olmasaydı ben bu acıları çekmeyi gönülden isterdim...”

Analar ağlamasın, ağlatmayalım. Buradaki vatandaşlarımız için, doğudaki vatandaşlarımız için, onların da anaları ağlamasın çünkü evlat acısıdır, zaten doğudaki vatandaşlarımızın PKK bir şeyi değildir ki, temsilcisi değildir ki, PKK bir örgüttür. Onlar da istemiyor zaten”²⁹⁶.

Manisa’da dinlenen 26 Kasım 1988’de Mardin ili Bepez köyü kırsalında PKK tarafından şehit edilen polis memuru Hikmet ONAN’ın annesi Şengül ONAN, şehit oğlu Hikmet ile aynı adı taşıyan bir torunu olduğunu, onu bir başka türlü sevdiğini, çünkü oğlunun “açmadan soldu”ğunu ifade etmiştir²⁹⁷.

Görüldüğü gibi evlat acısı her hal ve şartta insanlarda önemli üzüntülere sebep olmaktadır. Bu acı şehitliğe verilen anlamla hafiflese ve manevi olarak insanlara kurtarıcı bir ruh hali vadetse bile hiçbir tesellinin ulaşamayacağı bir derinlikte acı yaşanmaya devam etmektedir. Buna ilaveten bu duygular acıların ortaklığına dair düşüncelere de uzanarak doğuda terör nedeniyle evlatlarını yitiren ailelerin de kendilerinin yaşadığı evlat acısını yaşamamasını dilemeye kadar genişleyebilmekte, insani bir temelde ifade edilebilmektedir.

²⁹⁶ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹⁷ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

1988 yılında şehit olan sınıf öğretmeni Adem AKDENİZ ile aynı adı taşıyan ve Aydın'da dinlenen 17 yaşındaki yeğeni Adem AKDENİZ terör nedeniyle yaşam hakkı ihlal edilen şehitlerin isimlerinin başka insanlarda yaşatılmasına bir diğer örnek olmuş, kendisinin de şehit amcası gibi öğretmen olmak istediğini ifade etmiştir.

Yine Aydın'da dinlenen 8 Ekim 2008 tarihinde Diyarbakır'da polis okulu servis aracına PKK tarafından düzenlenen saldırıda şehit olan Polis Memuru Ramazan TAVŞANCI'nın eşi Seda TAVŞANCI ise eşi şehit olduktan sonra aile olarak yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır;

“2 çocuğum var. Ben hamileydim olay esnasında. Altı ay sonra işte kızım dünyaya geldi. Şimdi babasını soruyor, hiçbir şey söyleyemiyorum. ‘Babam bizimle yaşasın, o niye artık cennetten gelmiyor?’ diyor...”

Kardeşi dünyaya geldi, oğlumun tek sıkıntısı “Anne, ben babamı tanıyorum ama kardeşim tanımıyor. Biz babamı nasıl anlatacağız ona?” Onun sıkıntısını yaşamaya başladı...

Bir sorumluluk üstlendi. Bir de birçok kişi de “Artık hani sen onu koruyacaksın, gözeteceksin.” şeklinde konuşmuşlar. Tabii birçok çevrede tanıdıklar var, arkadaşlar var. Yani çok ağırlık hissetti üstünde. “Ben daha çok küçüğüm anne, kardeşime nasıl babalık yaparım?” dedi bana. “Oğlum, sen baba değilsin, kardeşinin de babası var, senin de babam var. Sen sadece hani ağabeyisin, ondan büyüksün, onu koruyacaksın, kollayacaksın.” şeklinde söyledim. Hemen o babasının yerine geçti gibi düşünmüş. O zaman birinci sınıftaydı. Şu anda benden daha güçlü kuvvetli. Ben esnesem, gözüm yaşarsa hemen “Anne, ağlama, ben varım.” diyor. ‘Oğlum, ağlamıyorum, sen rahat ol.’ diyorum, gözüm yaşardı, esnedim falan... Yani böyle ağlamamızı istemiyor. Kendi kesinlikle benim yanımda ağlamıyor...

Babalar Günü en yakın zamanda, biz Babalar Günü'nü kutlamadık yani bizim için normal, sıradan bir gündü. Yani... Birisi babasını özlüyor, diğeri babasını merak ediyor yani bilmiyorum, çok farklı...

Şu anda evim var, arabam var, maddi hiçbir sıkıntım yok. Zaten kendim görev yapıyorum, çalışıyorum yani o konuda bir sıkıntım yok. Benim tek sıkıntım, işte ne bileyim evim var ama evim yuva değil. Yuvada anne olur, baba olur, çocuklar olur, sadece çocuklar ve ben varım. Yani o hani manevi boyutu...

Bizim için olan oldu artık, hiçbir şeyin dönüşü yok ama bundan sonra hiç kimse yani hiç kimse benim yaşadığımı yaşasın istemiyorum yani hiçbir evlat babasız kalmasın, annesiniz kalmasın. Ya, gerçekten çok zor. Ben çocuklarımla sürekli oyun oynamak zorunda kalıyorum.

Yani sürekli gülmek zorundayım, iyi olmak zorundayım, ayakta olmak zorundayım, dik olmak zorundayım”²⁹⁸.

Toplumca paylaşılma bir yanıyla acıyı hafifletmekte diğer yanıyla duyarlılıkları arttırmaktadır. Öte yandan toplumda kaybettiği yakınına anımsatıcı sembolleri, imaları görme de kişilere acısını hatırlatabilmektedir.

3 Mart 1994 tarihinde Yenişehir’de Hizbullah terör örgütü tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden Celil AKBAŞ’ın kardeşi Mücahit AKBAŞ, Diyarbakır’da yapılan dinlemeler sırasında Celil AKBAŞ’ın kaybettiklerinde Mühendislik-Mimarlık Fakültesi dördüncü sınıf öğrencisi olduğunu ve bu nedenle babasının her çantalı kişi gördüğünde ağlamaya başladığını, zaten bu acıya dayanamıyarak 3 sene sonra onun da vefat ettiğini anlatmıştır²⁹⁹.

Yaşanan acıların hem toplum hem de devletin üst makamları tarafından paylaşılması olmasının da acıların hafifletilmesinde önemli olduğuna bir vurgu 2003 yılında Sinagolara yönelik gerçekleşen bombalı terör eylemleri olayı ile ilgili olarak Türk Musevi Cemaati Yöneticilerinde Sami HERMAN tarafından yapılmıştır;

“Önce, başta Sayın Başbakanımız, Sayın Cumhurbaşkanımız... Bir kere, Sayın Başbakanımız ilk kez Hahambaşılığı ziyaret etti olayın ertesi günü ki o gün yurt dışındaydı, zaten o gece gelmişti. Bakanlarımızdan ziyaret aldık ama bütün toplumsal bir dayanışmayı orada hissetmenin gerçekten bizim için çok değeri vardı ve bunu hissettik yani olayı bir terör olayı olarak algıladılar ve toplum, bütün Türkiye, bu saldırıyı Türkiye’ye yapılmış bir saldırı olarak kabul etti yani her ne kadar mekânlar bizim mekânlarımızda da aslında bu saldırı bizim Musevi vatandaşlarımıza, Türk Musevi vatandaşlarına değil, Türkiye’ye yapılmış bir saldırıdır, Türkiye’ye yapılmış bir kötülüktür ve terörün muhatabı kim olursa olsun, hedefi kim olursa olsun neticede terördür. Hani burada bir ayırım yapılmaması da tabii ki çok müspet bir noktada...

O gün o saldırıda hayatlarını kaybedenlerin naaşları Türk Bayrağı’yla nakledildi ve tören yapıldı. O da yine bütünleşmemizin çok önemli bir sembolü ve hatırasıdır”³⁰⁰.

14. Terör ve Şehit Haberlerini Bir Daha Duymak İstememe

²⁹⁸ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

²⁹⁹ Alt Komisyonun 20.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰⁰ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Çocuklarını şehit veren aileler çocuklarını kaybettikleri acıların tekrarı niteliğinde olduğunu değerlendirdikleri yeni şehit haberlerini ya da buna dair haberleri ve değerlendirmeleri izlemek ve takip etmekten de büyük acı çekmektedirler. Hasan DAYAN oğlu Doktor Ulucan DAYAN'ın şehit edilmesinden sonra bu konuda yaşadıklarını şu şekilde ortaya koymuştur;

“Televizyonlarda, gazetelerde böyle büyük gruplar hâlinde ağlayarak sızlayarak, al bayraklı şehitlerimizin reklamlarıyla bu acıyı... Ben çok zaman televizyona bakmam, kapatırım televizyonu çünkü her zaman aynı acıyı yaşıyoruz, aynı acıyı yaşıyoruz...”

“Çocuğumuz şehit olduktan sonra biz en az altı ay, yedi ay televizyonu, radyoları açmadık”³⁰¹.

Şehit Polis Memuru Avni ŞENER'in eşi Nesrin ŞENER bu konudaki duygularını şöyle ifade etmiştir;

“Her gün televizyonu açıp şehitleri duydukça bu kalbimin çarpıntısından krizlere giriyorum. Her gün gözyaşı; akşam yatıyorum, sabah kalkıyorum, yirmi yıl oldu her gün gözyaşı döküyorum. Çocuğumun biri bana soruyor, -beş aylık bebektii-: “Anne ben dünyaya geldim ama babamı hiç tanımıyorum, biz bunu hak ettik mi?” “Yavrurum, olsun, vatan için. İnşallah, babanızın yerine sizler bu vatani temsil edeceksiniz. Avniler öldü ama daha nice nice geride bak seni bıraktı emanet olarak. Sen bu devlete hayırlı evlat olmaya çalış yavrurum.” diye sürekli çocuklarıma”³⁰².

Benzer olaylar duyduğunda yaşadıkları travmayı tekrar hatırlamaya bir örnek de İstanbul'da 2003 yılında meydana gelen Sinagoglara bombalı saldırı şeklindeki terör eylemleri ile ilgili olayın tanıklarından ve Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden Sami HERMAN'dan yaşadıkları travmayı her deprem haberinde Marmara depremini yeniden hatırlamaya da benzeterek şu şekilde gelmiştir;

“1999 depremini fiilen yaşamış olan kardeşlerimiz veya biz İstanbul'da hissetmiş olan insanlar bugün hâlen en ufak bir sarsıntı olduğu zaman “Acaba deprem mi oldu?” korkusu içindeyiz veya “Deprem mi oluyor?” korkusu içindeyiz. Her ne kadar kafamızdan silmeye çalışsak da maalesef hiçbir zaman silmeyeceğimiz bir olgudur. Herhangi bir olayı etrafta duyduğumuzda veya sağda, solda yurt dışı kaynaklı bir sürü mesajlar verildiğinde, işte “Şunlara saldırın, bunları hedef alın.” gibi, bu tip olaylar maalesef bize görmek istemediğimiz rüyayı hatırlatabilmektedir”³⁰³.

05.03.1999 tarihinde Çankırı Valisinin makam otosunun geçeceği güzergâha konulan bir bombanın patlatılması neticesinde şehit olan polis memuru Nurettin CİNSOY'un eşi Münevver CİNSOY ise basın yayın organlarında her duydukları şehit haberinde aynı acıyı tekrar yaşadıklarını şöyle ifade etmiştir;

³⁰¹ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰² Alt Komisyonun 29.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰³ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Yani yaşıyorsunuz şeyi... O Diyarbakır’daki Müdürün, 5 tane polisin şehit olmasında canları açayım da şeyimin çıktığına bağırayım diye öyle aklımdan geçirdim yani. İnsan suçsuz yere niye bunlar? ...

Her gün bir şehit haberi duyduğunda bu acıyı tekrar yaşıyorsun. Zaten yaşıyorsun ama “Bizim gibi biri daha yandı.” diyoruz. Beşikte olanı var, yeni evlisi var, hayalleri var. Bizim de vardı hayallerimiz ama hayallerimiz gerçekleşmedi. Çocuklar çok etkileniyor, tabii ki biz de onların önünde dik durmak zorundayız. Hayat devam ediyor, bitmiyor ki. Aç da durulmuyor, açık da durulmuyor. Hepsi oluyor ama giden gidiyor, acısını bırakıyor”³⁰⁴.

17 Kasım 1998 tarihinde Hakkâri Yüksekova’da hamile kılığındaki PKK mensubu canlı bomba terörist kadının taşıdığı patlayıcıyı Jandarmanın önünde askeri konvoy geçerken patlatması sonucu şehit olan Astsubay Üstçavuş İrfan TÜRKER’in eşi Gülsüm TÜRKER Komisyon tarafından Denizli’de dinlenmiş ve yaşadıkları ile terör ve şehit haberlerine artık tahammül edemediğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Yani dünyaları verseler benim eşimi geri verebilecekler mi? Hayır. Benim o yaşadığım hayatı verebilecekler mi? Yok yani. Şu anda hani maddi bir sıkıntı çekmiyor gibi gözüküyor olabiliriz ama benim eşim olsaydı şu anda daha iyi bir konumum olurdu; o kesin bir gerçek. Panik atak başladı bende, depresyonlara girdik. On dört yıl geçti aradan, geçen bir eğlenceye gitmiştik, havai fişek gösterisinde -havai fişek patlattılar- ben yere yattım...

Ailesi yani annem, babam hiçbir şekilde onu atlamadılar. Annem trafik kazası geçirmişti yani eşimin annesinden bahsediyorum, yatalaktı ama çok akli başında birisiydi. O olaydan sonra hiç kendini toparlayamadı, sürekli yatağa bağımlı oldu; babam yine aynı şekilde. 2001’de birini kaybettik, 2003’te babamı kaybettik...

Yani şu anda benim hâlâ rüyalarım bitmedi ki, “on dört yıl” diyorsunuz ama bitmedi yani hiçbir şey bitmedi, olayı yaşıyorum...

Benim eşim son olacak, o belki de artık son kurtaracak, hani diğerleri arkadan gelmeyecek. Hep bunu düşünmüştüm o zamandan beri ama her seferinde farklı bir olay, her seferinde birçok ailenin ocağı yanyor, içi yanyor. Benim yani bütün -ne diyeyim- televizyonu izledim, gazeteye baktım, hepsini bu gece rüyamda gördüm, şehitlerin hepsini ayrı ayrı gördüm yani. Belki de bir başkası onu yaşamayan o kadar etkilenmiyor ama... Ailesinin

³⁰⁴ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

durumunu düşündüm... İlk haberin nasıl verildiğini düşündüm. Aradan zaman çok geçmiş gibi gözüküyor ama buradaki ateş sönmüyor”³⁰⁵.

15. Evlat Acısının Ağırılığı

Evlat acısıyla ilgili bir önemli değerlendirme Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT’dan Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN ve kız kardeşi Fatma ÖZTÜRK’ün dinlendiği toplantıda şu şekilde gelmiştir;

“Acı skalasının şöyle en tepesindeki acı evlat acısıdır. Kardeş, anne, baba, eş daha sonra geliyor. Sevgi hep öne akar, yani hiyerarşide anne baba evladını, o da kendi evladını... En çok sevilen varlık evlat. En çok her şeyinizi vermek istediğiniz varlık da gene evlat...

Şimdi, acının üzerinden yıllar geçse de acı unutulmuyor çünkü evladınızı özliyorsunuz. Şimdi, mesafe arttıkça özlem de artıyor. O nedenle acı daha da katmerleniyor yani zaman başka acılar için her şeyin ilacı derler ama evlat acısı için tersi çünkü mesafe özlemi arttırıyor. Ne kadar uzak kalsanız o kadar özliyorsunuz”³⁰⁶.

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, yine evlat acısı ile ilgili olarak Ankara Kumrular sokakta bombalı araçla gerçekleştirilen terör saldırısında evladı Orhan GÜZEL’i kaybeden Mustafa GÜZEL’in dinlendiği toplantıda ise acısını paylaşmak için Victor Hugo’nun şu sözünü hatırlatmıştır;

“Evlat kaybeden anneler için her sabah evladını yeniden kaybetme günüdür”³⁰⁷.

Evlat acısı yanında değinilmesi gereken bir önemli nokta da yine evlat sevgisiyle ön plana çıkmakta ve şekillenmektedir. Yaşamını yitiren kişinin geride bıraktıkları arasında özellikle acılı eşlerin çocukları lehine kendi acılarından yapmış oldukları fedakârlıktan burada bahsetmek gerekmektedir.

Bu durumu en iyi anlatan ifadelerden birisi de Alt Komisyon Başkanı tarafından bombalı terör saldırılarında eşlerini kaybeden Selma BALCI ve Güler APAYDIN’a yönelik olarak şu şekilde dile getirilmiştir;

“Mesela televizyonda bir dizi vardır. Orada bir baba imgesiyle karşılaştığınızda kendi acınıza yanmadan önce onu âdeta paranteze alırsınız, çocuğunuz adına ayrıca daha fazla yanmaya başlarsınız ve paranteze almış olduğunuz kendi acınız tavan arasına atılmıştır”³⁰⁸.

Acısını çocukları için içine atan ve onlar için kendini seferber eden bir anne örneği de 05.03.1999 tarihinde Çankırı Valisinin makam otosunun geçeceği güzergâha konulan bir

³⁰⁵ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰⁶ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰⁷ Alt Komisyonun 15.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁰⁸ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

bombanın patlatılması neticesinde şehit olan polis memuru Nurettin CİNSOY'un eşi Münevver CİNSOY olmuştur. CİNSOY bu yöndeki hislerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Psikolojimiz bozuldu, depresyona girdik çocuklarım da, ben de. Oğlan çok etkilendi çünkü küçüktü, orta sona gidiyordu daha. Hep de gittiği yere babayla beraber gidiyordu, görev dışında. Okumadı o yüzden, çok da içine kapanık bir çocuk. Teşekkür alan bir çocuğu ama kazanamadı bir türlü bir yeri, babanın şeyinden. Yani hayatımız böyle geçti sıkıntılarla, hani üzüntülerle; “sıkıntı” dediğim acılarla. Üniformalı birini gördüm mü içim cız ediyor, üzülüyorsun, hayatın bitti zannediyorsun ama bitmiyor. Düşünüyorsun, o anda öyle zannediyorsun ama sonradan dönüyorsun, çocukların var; yaşamak zorundasın çocuklar için. İşte, öyle sürdürüyoruz hayatımızı.”³⁰⁹.

Ankara Kumrular Sokakta meydana gelen bomba yüklü aracın patlatılması şeklinde gerçekleşen terör eyleminde kuruyemişçide çalışırken yaşamını yitiren Orhan GÜZEL'in babası Mustafa GÜZEL olaydan sonra Komisyona gelene kadar günleri saydığını ve yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu terörün bizim içimizi nasıl yaktığını analar, babalar, -ateş düştüğü yeri yakar misali- biz yaşadık, biz biliriz. Bugün, yanılmıyorsam yüz altmış beş gün, yüz yetmiş beş gün oldu 20 Eylül'den bu tarafa veya yüz yetmiş altı gün oldu. Yüz yetmiş altı gündür biz ne yediğimizin, ne içtiğimizin, efendime söyleyeyim, sağlığımızın bozulduğunu mu anlatalım? Eşim psikolojik tedavi görüyor. Yani anlatılacak bir şey değil, zor bir şey. Evlat acısı daha çok zor bir şey”³¹⁰.

16. “Acıyı Unutursam Kaybettiğime Saygısızlık Yaparım” Endişesi

Travmayı yaşayanların bu süreci sağlıklı sonlandırma sürecinde “acaba bu travmayı unutursam kaybettiğim kişiye saygısızlık mı yapmış olurum” direncinin kırılmasının önemli olduğuna Gülhane Askerî Tıp Fakültesi Askerî Psikoloji ve Harp Psikiyatristi Bilim Dalı Başkanı ve aynı zamanda Tabip Albay Kamil Nahit ÖZMENLER şu şekilde değinmiştir;

“Bazen bize başvuruyla özellikle asker vakalardaki en önemli çekince o. Ben unutursam arkadaşlarıma, orada kaybettiklerime saygısızlık yapmış olur muyum? Diyoruz ki: “Hayır, sen hatırlayacaksın. Hatırladıkça ağlayacaksın. Hatırladıkça o travmatik acıyı yeniden yaşayacaksın. Kimse bunu silip atamaz. Bu senin hayatının bir parçası olmuş vaziyette.” Bizim sağlamaya çalıştığımız senin bugünü daha sağlıklı götürebiliyor olman,

³⁰⁹ Alt Komisyonun 04.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

³¹⁰ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

daha işlevsel götürebiliyor olman. O yaşadığın acının şimdiki hayatını tamamen boğmasını engellemesini önlemeye çalışmak.” Rehabilitasyonumuz, psikososyal tedavilerimiz buna dayanıyor”³¹¹.

Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar OKKAN’a düzenlenen suikastta şehit olan Mehmet SEPETÇİ’nin eşi Dilek SEPETÇİ ise Aydın incelemeleri sırasında dinlenmiş ve bu yöndeki duygularını şu şekilde belirtmiştir;

“Hani ben unutmuyorum, unuttuğum için değil de hani şimdi bir şeyler yapıyorsunuz ya, yaşamaya devam ediyorsunuz, ben onda çok suçlanıyorum yani hani...”

Hani bir de onun bizi gördüğünü, onun bizi seyrettiğini, her şeyin farkında olduğunu böyle hani o zamanlar kendimde biraz suçluluk hissediyorum. Öyle... Hani unutmak diye bir şey yok, kesinlikle unutmuyorsunuz yani...

Şimdi, ben bir de ilk geldiğim zaman, işte ailelerimiz burada olduğu için, tabii ben hiç ayrı bir yerde yaşamak, ayrı bir ev kurmak gibi düşüncem olmadı, annemlerin yanına taşındım. İşte 2 kardeşim var benim, annem, babam. E, şimdi annemle babam ayrı, kardeşlerim, Efe, ben ve annem yaşıyorduk. Şimdi 2 kardeşim de evlendi, Efe, ben, annem kaldık yani azalyorsunuz zaman geçince. O zaman o yalnızlık daha çok koyuyor insana. Hani üç dört yıl sonra eğer olursa oğlum üniversiteye gidecek. Ben, iyice yalnız kalacağım. Unutmuyorsunuz, mümkün değil yani.”

Yine Aydın’da dinlenen Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN’in eşi Sevil ESİN ise çocuğunun eşine çok benzediğini belirterek;

“Eğer çocuğunuz varsa unutmuyorsunuz çünkü her dakika karşınızda elini tutmuş, çocuğunu gezdiren babayla karşılaşıyorsunuz.

Karşılaşıyorsunuz yani bu kaçınılmaz, yok, unutmak mümkün değil”³¹².

³¹¹ Alt Komisyonun 18.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

³¹² Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

VIII. BÖLÜM: ÇÖZÜM VE ÖNERİLER

Alt Komisyonun çalışmaları sırasında dinlenen konuklar ile Komisyon üyesi milletvekilleri terör sorunu ve terörden kaynaklı yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesi bağlamında düşüncelerini de belirtmişlerdir. Bu bölümde bunlar derlenerek ifade edilmeye çalışılmıştır.

1. Sorunun Partiler Üstü Bir Siyasi Mutabakatla Parlamento Çatısı Altında Ele Alınması, Demokratik Yöntemler ve Siyasi Zeminlerin Kullanılması

Hüseyin YAYMAN meselenin partiler üstü bir mesele olarak ele alınamaması ve Parlamento çatısı altında bir siyasi mutabakatla, bir toplumsal mutabakatla ele alınamamasının meselenin hep gecikmesine ve siyasi rekabet çerçevesinde ele alınmasına yol açtığını belirtmiştir³¹³.

³¹³ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Alt Komisyonunda dinlenen bazı konuklar çözüm yerinin parlamento olduğu noktasında görüşler ifade etmişlerdir. Alt Komisyonunda dinlenen 16 yaşında Hakkâri'de Anadolu Lisesinde okurken PKK tarafından kaçırılan ve 18 yaşında bir çatışmada yaşamını yitiren Sezer ARSLAN'ın akrabası olan Muş İçboğaz Köyü Muhtarı Mahmut ARAT, çözüm yerinin Parlamento olduğunu ifade etmiş ve ayrıca;

“Eğer çocuğumuzun ölümü barışa katkı sağlıyorsa en azından acımız daha azalacağına inanıyorum.”

Şeklinde kayıplarının en azından barışa hizmet etmesi temennisinde bulunmuş, Sezer ARSLAN'ın babası Mehmet ARSLAN ise şunları belirtmiştir;

“Bizim zaten Allah'ımız birdir, devletimiz birdir, bayrağımız birdir; bir devlettir, başka devlet yoktur...”

Biz Çanakkale'de şehit verdik; Türk, Kürt, Arap bilmiyorduk, hepsi beraber gitti oraya. Ya Türk gitti, ya Kürt gitti; yok, beraber gittik. Bizim cenazelerimiz Çanakkale'de hepsi beraber yatıyor orada, hepsi aynıdır...

Ha biz ne yapabiliriz? Biz adalet istiyoruz, barış istiyoruz. Bu beş tane parti var Mecliste, bir yumruk gelsin masaya vursun, üstüne otursun, Allah için bu barışı yapsın. Nasıl yaparsa yapsın, adalettir. Allah da adalet seviyor, millet de adalet seviyor, hepsi de seviyor adalet”³¹⁴.

Yaşanan sorunun çözümünde demokratik yöntemlerin en tutarlı yöntemler olduğuna dair bir görüş Alt Komisyonun 24.11.2011 tarihli toplantısında dinlediği Prof. Dr. Vedat BİLGİN'den gelmiş ve BİLGİN, insanların hala etnik kimliğine bakmadan evlenmeleri, iktisadi faaliyetlerde bulunmaları ve ibadetler, yani tarikatlar, sivil gruplar, sivil cemaatler ve camilerde hâlâ etnik kimliğin belirleyici olmamasının sorunun çözümünde önemli veriler olduğunun altını çizdikten sonra;

“Türkiye'nin bu sorunları çözme kabiliyetinin demokraside olduğunu görmemiz lazım... Hayatın anlamını idrak etmemizin, birlikte, barış içinde yaşayabileceğimiz, bütün etnik kimliklerimizin üstünde bir ortak yurttaşlık ve özgürlüğe dayanan bir siyaset zemininde bizi buluşturabileceğini düşünüyorum”³¹⁵.

³¹⁴ Alt Komisyonun 12.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³¹⁵ Alt Komisyonun 24.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Şeklinde çözüm kabiliyetinin demokraside ve siyaset zemininde olduğuna dair fikirlerini ifade etmiş daha sonra tamamlar şekilde sorunun çözümünde küreselleşmenin getirdiği sosyo ekonomik zeminde demokrasinin ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi unsurların da kullanılabilmesi yönünde fikirlerini de;

“Küreselleşmeye vereceğimiz en iyi cevap, mesela yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, demokrasinin genişletilmesi ama ortak paydayı besleyecek işte burada millî dilde eğitim yapılması ya da Türkçenin bir millî dil olarak, resmî dil olarak eğitim dili olarak kalması, bu paydayı zayıflatacak bir merkezkaç etkileri yapacak bir şey değil, merkezi güçlendirecek, ortak kimliğimizi –kastettiğim o- güçlendirecek bir şey.”

Şeklinde belirtmiştir. Ayrıca;

“Burada sorun olarak ben esas itibarıyla devletin ideolojisini görürüm. Devletin ideolojisi, Batılılaşmayla, yerli değerlerimizi, kültürel, medeniyet değerlerimizi reddeden bir Batılılaşma ideolojisinin bürokratik ve militer yapıyla, bütünleşmiş bir zümre, neredeyse bir sınıf ideolojine dönüşmesinin esas tahribatı yarattığını düşünüyorum. Onun için, orayı kırarak bir demokrasi zemini açmamız lazım.”

Şeklinde devlet ideolojisine dönüşen bürokratik ve militer bir yapıyı kırmanın yolunun da bu olduğunu belirterek demokrasi zemininin güçlendirilmesi yönündeki görüşlerini tahkim etmiştir.

Terör örgütü mensubu 2 kardeşini ve 1 yeğenini çatışmalarda kaybeden Batman İli Sason İlçesi Belediye Başkanı Muzaffer ARSLAN ise demokratik zeminin önemini ve sonuçlarını değerlendirerek, şu anda ortamın değişmesi, kimlik ve kültürün demokratik bir şekilde tanınması ve daha önce halka kötü davranan bazı güvenlik kuvveti mensuplarının artık yargılanıyor olmasının barışın sağlanmasında önemli bir zemin hazırladığını, ilçelerinde de kamu görevlileriyle halkın artık iç içe olduğunu belirtmiştir³¹⁶.

22 Eylül 2008’de Hakkâri’nin Yüksekova ilçesinde uzaktan kumandalı bombanın patlaması sonucu yaralanan gazi İlyas ACAR, Denizli’de gerçekleşen toplantı sırasında terörün, her kesimi temsil eden tarafların görüşü ve desteği alınarak çözülebileceğine yönelik düşüncesini paylaşmıştır³¹⁷.

³¹⁶ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³¹⁷ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Kemal BURKAY ise “demokratik özerklik” kavramını “içi boş”, anadilde eğitim isteğini ise “yetersiz” bularak, 60’lı ve 70’li yıllarda demokratik mücadele yollarının mümkün olmamasına rağmen bugün için olduğunu belirterek “eşitlik temelinde bir federasyon” dan yana bir çözüm istediği şeklinde açıklama getirmiştir. Ayrıca çözüm için parlamentoya düşen sorumluluklar olduğunu da belirten BURKAY bunun içeriğini ise;

“Parlamento Kürt sorununun çözümü için güven verici adımlar atabilirse, Hükümet ve Parlamento bu bunu daha da kolaylaştırır, ana dilde eğitim gibi, siyasetin önünü açmak gibi. Mesela, tüm siyasi partilerin serbest olması.”

Şeklinde açıklamıştır³¹⁸.

Alt Komisyon Başkanı Amasya Milletvekili Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI, Hanım TOSUN’un dinlendiği toplantıda yakınları kaybolanların acılarının anlaşılmasında siyasi mülahazaları bir tarafa bırakan bir bakış açısı ile kamplaşma yaratmadan bir tutum geliştirilmesinin bu konudaki çözümde en etkili bakış açısı olduğunu ise şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu acıları, bu çekilen sıkıntıları, dertleri tüm toplumun bir bakıma görmesi, anlaması ve bunu giderecek tarzda ortak bir irade ortaya koyamaması durumunun sebebi de esasen teröre ilişkin, onu anlamlandırma, ne yapmak lazım geldiği yönünde farklı kanaatlerin ortaya çıkması ve yaşanan şiddetin insanları kendi kamularına gömen bir netice doğurmasıdır.

Siyasal anlamlandırmalar böyledir, insanları kendi kamularına gömer, kendi hikâyelerinden bakarlar, kendi perspektiflerinden bakarlar, ‘Senin acın, benim acım.’ şeklinde bir saflaşma ortaya çıkar, bu acıyı ortaklaşa bir hâle getirebilir ve siyasal saflardan bağımsız bir biçimde ortak vicdanın görebileceği bir ortama taşıyabilirsek, böyle bir iklim oluşturabilirsek, zannediyorum, yaşadığımız şu problemlere ilişkin de daha ortak bir tutumun ortaya çıkmasına bir vesile teşkil ederiz diye düşünüyorum”³¹⁹.

Terörle mücadele konusunda siyasi fikir birliğinin net bir ifadeyle herkesçe ortaya konulması gerektiği yönünde bir görüş de Türkiye Harp Malulü, Şehit, Dul, Yetimler Derneği Denizli Şube Başkanı ve Şehit Pilot Teğmen İbrahim ÖZTÜRK’ün babası Mehmet Emin ÖZTÜRK’ten gelmiştir.

³¹⁸ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³¹⁹ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

Yine Denizli'deki toplantıda dinlenen Denizli Muşlular Derneği Başkanı Gıyasettin TAŞER, çözümün siyaset mekanizması ve çözüm yerinin parlamento olduğu yönündeki fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu böyle devam etmez, bunun çözülmesi gerekiyor, bunun çözüm yeri Parlamentodur, sizsiniz”³²⁰.

Alt Komisyonun Batman'da gerçekleştirmiş olduğu yerinde inceleme programından sonra düzenlenen basın toplantısı sırasında söz alan Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU, Tunceli, Siirt ve Batman'da gerçekleştirilen temaslar sonucu görüş ve değerlendirmelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu sıkıntıları artık herkes nefretle anıyor ve bir daha artık böyle terör dâhil hiçbirşey yaşamak istemiyor. Barış içerisinde birlik beraberlik içerisinde bu güzel ülkenin herkese yetebileceğini belirterek bir konuşma yaptılar, bir değerlendirme yaptılar. Biz de bundan son derece mutlu olduk. İnşallah, İnsan Hakları Komisyonumuzun adı, insana değer veren ve insani değerleri ön planda tutan herkesi bu ülkenin vatandaşları olarak en iyi şekilde yaşatmayı sağlayacak bir sonuca gidecek kararları almamız gerektiğini biz de biliyoruz.”

Aynı basın toplantısında söz alan Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ ise devlet, hükümet, parlamento ve güvenlik birimlerinin çözümdeki rolleri konusunda şu hususları belirtmiştir;

“Eğer devletçe çözüm ortaya çıkacaksa ve bütün taraflar bunu kabul edecekse kan gütmeyeceklerini açıkça söylüyor. Aslında burada çözümün yolunu halk açıyor bence. Önemli olan Devletin, hükümetin, parlamentonun, güvenlik aygıtının bu çözüme imkân sağlayacak birbirini tamamlayan eylemlere girip girmeyeceği.”

Alt Komisyonun İzmir incelemeleri sonrasında yaptığı basın toplantısında Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU ise sorunun partiler üstü milli bir mesele olarak çözülmesi gerektiği ve Alt Komisyon çalışmalarının bu yönde şekillendiği yönündeki fikirlerini şöyle açıklamıştır;

“Burası siyaset üstü nitelikte yapılan bir çalışma. Yani belli bir siyasi partinin görüşleri değil. Değişik partiledeniz hepimiz. Ama burda bu konu milli bir meselemiz. Partiler üstü ve siyaset üstü bir meselemiz. Dolayısıyla bu konunun siyaset üstü partiler üstü

³²⁰ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

bir konumda ele alınması gerekiyor. Çünkü çözüm doğrudan doğruya hepimizi ilgilendiriyor.”

2. Terör Örgütünün Silah Bırakması

30 Ağustos 2011 tarihinde Tunceli'nin Ovacık İlçesi Aksu Deresi yakınlarında devlete yardım ettiği ve bilgi verdiği gerekçesiyle terör örgütü tarafından kaçırılarak öldürülen taksici İbrahim ERGÜN'ün eşi Hacer ERGÜN, çözüm için terör örgütünün silah bırakması gerektiğini, bırakması durumunda “af” konusuna sıcak baktığını, başka acıların çekilmemesi adına af önerisini kabul ettiğini dile getirmiştir ³²¹.

Aydın'daki toplantıda dinlenen 2008 yılında Hakkâri Yüksekova'da iftar saatinde işten eve dönerken uzaktan kumandalı bombanın patlatılması sonucu şehit olan Ragıp AS'ın kardeşi Hakan AS; doğulu komşularıyla hiçbir ayrılık gayrılıklarının olmadığını, cahil ve parasız insanların kolayca kandırıldığını, kandırılmayanlara karşıda tehdit ve zor kullanıldığını ifade etmiş, annesi Münevver AS ise dağa çıkarılan gençlere çok üzüldüğünü ve onları değil onları çıkartanları cezalandırmak gerektiğini vurgulayarak üst tabaka ve Abdullah ÖCALAN'ın affolmasını istemediğini dile getirmiştir.

Yine Aydın'da dinlenen Aydın Şehit ve Gazi Aileleri Dernek Başkanı ve 03 Nisan 1985 tarihinde PKK tarafından şehit edilen Üsteğmen Mehmet ESİN'in eşi Sevil ESİN ise teröristlerin affedilerek dağdan indirilmesine şahsi olarak ve dernek olarak karşı olduklarını;

“Şimdi, kesinlikle af düşünmüyorum, asla. Cezasını çekmeliler. Düşünülüyor da aileler tarafından da yani bu konuda hemfikir olduğumuzu düşünüyorum. Asla bir af söz konusu değil.”

Şeklinde belirttikten sonra silahla çözüm olmayacağı ve çözüm için gerekirse PKK ile görüşülüp görüşülemeyeceği hususunda ise şunları ifade etmiştir;

“Herhâlde hükümetler kendi aralarında ya da devletler diyeyim ya da bu konuda etkin olan, tespit mutlaka ediliyordur ya da edilmesi gerekiyor, karşılıklı görüşülmeden asla silahla, kanla hiçbir şey olmaz...”

Kesinlikle (silahla) çözülmez...

³²¹ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Şimdi, PKK'yla görüşülür mü, ayrı mesele. Şöyle ki... Yalnız çok zor olduğunu düşünüyorum ben o konuda...

Çok zor, konuşmanın da zor olduğunu düşünüyorum ama silahla da bir sonuca varılabileceği kanaatinde değilim yani vurmaya, savaşla hiçbir şey olmaz.

Sonuçta insan hayatı söz konusu, olumlu sonuç çıkacaksa eğer -ki hani dedim ya pek ümidim yok bu konuda- ama çıkacaksa her yol denenmeli”³²².

Barış olması ve terör örgütünün silah bırakmasına dair bir dilek de 28 Ağustos 1990 tarihinde Silvan ilçesi Özyurt köyüne gelen PKK terör örgütü mensuplarınca düzenlenen katliamda birisi 2 aylık bebek olmak üzere 5 çocuğunu kaybeden, eşi ve 2 çocuğunu yaralı kurtaran emekli Geçici Köy Korucusu Abdullah SARIGÜL'den gelmiş;

“Efendim, barış sağlansa iyi olur. Silahı bıraksalar, dağdan inseler, arkadaş gibi beraber yürünse, beraber gidip gelinse, bu işten vazgeçseler, iyi, çok iyi...

Şimdi, bunlar gelsin, silahı bıraksın, katliam yapmasın şehit aileleri onları affedecek.”

Şeklinde PKK'lıların silah bırakmaları karşılığında halkın PKK'lıları affetmeye hazır olduğunu belirterek barışın sağlanması için de silahların bırakılması gerektiğini ifade etmiştir³²³.

İzmir'de dinlenen 1994 yılında Batman'da görev yaparken PKK tarafından şehit olan Öğretmen Erkan ÖZCAN'ın babası İbrahim ÖZCAN, terörün halen devam ettiğini, dolayısıyla biteceğine olan inançlarını kaybettiklerini, terörden fayda sağlayan insanların ortadan kalkmadığı sürece, kendi çıkarları için terörü destekleyenler çıkarlarından vazgeçmediği sürece terörün bitemeyeceğini ifade etmiş,

Benzer şekilde İzmir'de dinlenen 3 Ocak 2008 tarihinde Diyarbakır'da Final Dershanesinin önünde PKK tarafından gerçekleştirilen patlamadan yaralı olarak kurtulan öğrenci Görkem Emre ÖZ, çözüm getirilememesinde ciddi adımlar atılmasına rağmen bu işten çıkarı olan bazılarının çözüme engel olduğunu, günümüzde artık silahlı mücadelenin bir anlamı olmadığını herkesin birbirini dinleyebildiğini belirtmiştir³²⁴.

Denizli'deki toplantıda dinlenen Denizli Muşlular Derneği Başkanı Gıyasettin TAŞER, karşılıklı ölümlerin ayrılık tohumlarının atılmasına ayrılık saflarının belirmesine sebep olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

³²² Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³²³ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³²⁴ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Her ölen kişi bizim aramızdaki ayrılık tohumlarını daha da güçlü bir şekilde ortaya koyuyor. Bir tane PKK’li öldürerek PKK’yi bitirdiklerini iddia edenler, PKK’nin aşiret bağların, şu bağlarını düşündüğün zaman, ona ait olan yüzlerce kişinin kayıtsız şartsız, sorgusuz bir şekilde PKK’ye tabi olmasına sebep oluyorlar. Kendi köyümden örnek vereceğim ben size. Benim köyümden hiçbir şekilde BDP’ye oy verilmedi, Malazgirt’teki köyümden ama bir gün benim köyümden kuzenimin oğlu kalktı, PKK’ye katıldı, şu anda dağda. O katıldıktan sonra bizim köyde sadece AK PARTİ’ye 8 oy çıkıyor, gerisi kayıtsız şartsız BDP’ye çıkıyor. Bu çocuğun dağda ölmesi hâlinde sadece bizim köy değil, bizim akraba ilişkilerimiz olan binlerce kişinin sorgusuz ve sualsiz PKK’ye bağlanması sonucunu doğuracaktır. O nedenle “Biz PKK’li öldürdük, kaç tane geberttik.” diye sevinenler, aslında bu ülkenin geleceğini çok büyük bir riske atıyorlar.

Her ölen askerden sonra, ölen askerin ailesi, akrabası, damadı, çevresi, herkes yeminli Kürt düşmanı oluyor. Bir daha Kürtlerin onları kazanması mümkün değil artık. Biz böyle bir süreç yaşıyoruz...

İster asker olsun ister PKK’li olsun aramıza nifak tohumu saçtığını düşünüyorum. Her ölümden de aynı acıyı hissediyorum. Her ölümün de bizim için bir kayıp olduğuna inananlardanım ben”³²⁵.

Alt Komisyon tarafından Batman’da dinlenen; 15 Eylül 1992 tarihinde Kozluk’ta ilçeden dönen korucu babası Hasan DEMİR’in öldürülmesi olayının daha çocuk yaşta tanıdığı olan Fikret DEMİR ise terör örgütünün silah bırakması ve barış yönünde şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“Silahla hiçbir yere varılmaz, çözüm olmaz. Hiç kimseye öfkem yok, barış olacaksa yakınlarımla katilleriyle bile barış yaparım. Biz teslim olsak bizi öldürür müsünüz diyorlar, hâlbuki pişmanlık yasasından yararlı olsalar, yazık oluyor”³²⁶.

Alt Komisyonun Batman’da gerçekleştirdiği Basın Toplantısında Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER yerinde incelemeleri değerlendirirken gözlemlerini ve bu konudaki fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Bir diğer husus ne yaparsak yapalım silahla hiçbir yere varamayacağımız gerçekliğinin ortaya koyulmuş olmasıdır. Yani Devlet ne silahla bu sorunu çözebilir ne de

³²⁵ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³²⁶ Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

silahla Devlete diz çöktürülebilir boyun eğdirilabilir. Silah yoluyla siyasal taleplerin elde edilebileceği bir dönemi de arkamızda bırakmış oluyoruz.

Aynı şekilde fiziki imha siyasetini, askeri yöntemleri sadece içeren fiziki imha siyasetiyle de bir yere varamayacağımızı, bu gözlemlerimiz dinlemelerimiz sırasında kendi adıma ben öğrenmiş oldum. Bu açıdan artık silahlı mücadelenin tamamen tasfiye olacağı ve siyasal mücadele ve müzakere yollarının açık olacağı yeni bir döneme girerken ben inanıyorum ki İnsan Hakları Komisyonumuzun hazırlayacağı rapor önemli bir katkı sağlayacaktır.”

Denizli incelemeleri sırasında dinlenen 6 Temmuz 1994 tarihinde Diyarbakır’da pusuya düşürülerek şehit edilen Piyade Er Mehmet AVCI’nın annesi Selime AVCI;

“Yani ne yapmak lazım, bunların bir durması lazım. Bu kadar yani. Bu acı çekenleri... Kendilerinden de vardır böyle acı çeken kişiler, muhakkak ki. Ama bunların bir yani düşünüp durmaları lazım...”

Bunların iyileri de var yani böyle kötü düşünmeyenleri var, muhakkak onların da iyileri var, canları acıyan, bizim gibi onların da bir ağlayan kişileri muhakkak var. Onlar da bir dursun istiyorlardı, isteyenleri vardır yani. Muhakkak bu kan bir dursun, dökülmek bir dursun...

Yani tek temennimiz, barış olsun, barış olsun, bitsin, kan dursun. Bak gene çok analar ağladı, çok canlar yandı gene. Bizim oğlumuz on sekiz yıl oldu. Biz on sekiz yıldır sanki dünmüş gibi, bugünmüş gibi bizim yanımızda”

Şeklinde öldürülen teröristlerin de acı çeken yakınları olduğunu bu nedenle terörün durdurulması gerektiği belirtmiştir³²⁷ .

Alt Komisyon tarafından Manisa’da dinlenen 13.09.1993 tarihinde köy korucusuyken çatışmada özürü hale gelen ve daha sonra Manisa’ya göç eden Hüseyin ÖZTUNÇ;

“Biz bir elmanın ayrılmaz iki parçası gibiyiz”

Şeklindeki değerlendirmesinden sonra Manisa’da yerli halkla hiçbir sorunları olmadan “can kardeşi” gibi yaşadıklarını belirtirken mayın patlaması sonucu ayağı parçalanan eşi Zero ÖZTUNÇ ise;

³²⁷ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

“İki tarafında canı acıyor, içi acıyor”

Diyerek artık bu durumun bitmesine yönelik fikirlerini dile getirmiştir³²⁸.

Aydın’da dinlenen terör yüzünden köylerini terk etmek zorunda kalarak Aydın’a göç eden ve PKK tarafından kandırılarak dağa çıkarılan oğulları Tahir KAYA’yı 2004 yılında çatışma neticesinde kaybeden Siirt’li Hayrettin KAYA, çözüm isteklerini ve akan kanın durmasına ilişkin dileğini;

“Vallahi çözümü biz de istiyoruz, bu kanın durmasını istiyoruz yani onlar da diyorlar, biz de diyoruz...”

Vallahi durmasını istiyoruz yani nasıl diyalog olursa olsun ben şahsen istiyorum bu kanın durmasını.”

Şeklinde belirtmiş, anne Behiye KAYA ise;

“Vallahi şimdi asker haberi geliyor, o kadar üzülmüyoruz ki sanki oğlum yeni ölmüş, o kadar içim yanıyor vallahi...”

Vallahi, asker falan fark etmez, bize hiç farkı yok. Biz hep üzülmüyoruz vallahi, fark hiç yok, o da evlat, o da evlat, hiç ayırım yok...”

Biz çok isteriz yani barış isteriz, öyle, bilmiyorum, bir masaya oturacağız çok isteriz... Asker dağda hiç ölmesin yani biz istemiyoruz onları ve çok üzülmüyorum. Biz öyle televizyona haber söylüyor biz hiç bakmıyoruz, yani.”

Şeklinde her iki taraftan kayba da üzüldüklerini ifade etmiştir.

Yine Aydın’da dinlenen 1990 yılında Bitlis’in Hizan ilçesinden terör nedeniyle Aydın’a göç eden Kazım ÖCAL ise “Ağacı kesersen filiz çıkar” diyerek, terörün keserek biçerek son bulamayacağını, anlamadan bu işlerin son bulmayacağı yönündeki fikirlerini dile getirmiştir³²⁹.

Gökhan AYDINER “Af” yaklaşımının daha önce de denendiğini ancak başarısız olduğunu buna nedenin ise terörist olmanın kişilere bir statü sağladığını ve ilerde de daha iyi statüler vadettiğini şöyle ifade etmiştir;

³²⁸ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³²⁹ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Cezaevlerindekiiler (dağ kadrosu değil de) müracaat ettiler. O zaman işte yıllar içerisinde bu kanundan istifade için 300 kişiyi bulmadı bile müracaat sayısı. Zaten normal zamanlarda da bu türden kaçıp gelenler var bu kadar sayıda. Anladım ki, bunlar ne yaparsanız yapın, o yeri, o makamı bırakma durumunda değiller...”

Adam, işte okuma yazması yok, dağa kaçmış. Çobanlık yapabilir ancak. Orada bakıyorsunuz altı ay sonra bir karar aldılar bunlar hep. Alana gönderiyor, “Şu alanın komutanı sensin.” Daha 10 senelik adamı bile emrine veriyor niye? İleride bir kanun çıkar da böyle komutanlık falan yapmış olanlar af dışı bırakılırsa, bırakılır. Biz de bunların gidişini engellemiş oluruz. Düşünce budur...

Bir çırpıda “ben neymişim” pozisyonuna sokuluyor insanlar ve artı, para alıyor. Bugün terör örgütü bir istihdam yeri olmuştur. Bunu dikkate alın. İstihdam yeridir. Eskiden 100 dolar verirlerdi, benim zamanımda. Şimdi kaç para veriyorlar bilmiyorum. Yeme, içme, vesairesiyle”³³⁰.

3. Soruna Stratejik Bakış ve Pro-Aktif Önlemler

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde dinlediği Doç. Dr. Hüseyin YAYMAN, terör sorununun ve terörden kaynaklanan yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesine ilişkin çözüm önerileri bağlamında meseleyi aslında Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti’ne miras kalan yüz yıllık bir mesele olduğunu belirterek Kürt Sorunu olarak isimlendirmiş ve

“Kürt meselesini konuşurken Fuzuli’nin çok güzel bir beyti var:

‘Söylesem tesiri yok, sussam gönülüm razı değil.’

Şimdi, bu meseleyi sadece kitapların arasından teorik, kuramsal bir bilgiyle değil, aynı zamanda saha bilgisiyle de takip eden ve sürekli bölgeye gidip gelen bir akademisyen olarak ben de bu sözü, Fuzuli’nin bu değerli beytini bu meseleyi çalışırken, konuşurken sürekli hissediyorum ve gerçekten üzüliyorum doğrusu. Üzülme meselesinde şunu söylemem lazım: Belki bu meseleyi çok insan takip ediyor, konuşuyor, söylüyor da ben kendimi bir parça bu meselede daha farklı konumlandırıyorum. Duygularımı da işin içine katarak meseleyi takip etmek istiyorum. Buna bağlı olarak da gerçekten bu Kürt Sorunu Hafızası’nı yazarken, o kaynaklara ulaşırken hep şunu hissettim: “Neden böyle oldu? Böyle olmaması gerekiyordu.” Bu uygulama Türkiye Cumhuriyeti devletinin o devlet aklına, Türkiye Cumhuriyeti devletinin birikimine ve bu milletin geleneklerine uymayan şeyler.”

Şeklinde bir ifade kullanarak aslında çözüme şimdiye kadar soruna ve sorunun çözümüne devletin yaklaşım biçiminde bir yanlışlık olduğuna vurgu yapmış diğer taraftan da

³³⁰ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

bu sorunun mutlaka çözülmesi ve bu konuda söz söylemesi gerekenlerin de susmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Hüseyin YAYMAN diğer taraftan sorunun isimlendirilmesi konusunda perspektifini derinleştirerek;

“Güneydoğu meselesi diyenler var, geri kalmışlık meselesi diyenler var, doğu sorunu diyenler var, Kürt meselesi diyenler var ama ismine ne dersek diyelim, Sayın Cumhurbaşkanının ifade ettiği biçimde, Türkiye'nin bir kanayan yarası var. Bu meselenin çözülmesi gerekiyor. Çözülmemesi, sorunun toplumsallaşmasına ve bir duygusal kopuşun yaşanmasına maalesef zemin hazırlıyor.

Bu anlamda, biz meseleyi nasıl tanımlıyorsak, bunu bir ekonomik problem olarak, geri kalmışlık problemi olarak ele alıyorsak, bunu bir toplumsal mesele olarak ele alıyorsak, bunu bir siyasal mesele olarak ele alıyorsak dahi bu meselede, bu unsurlardan öte meselenin psikolojisinin çok önemli olduğunu ifade etmek isterim”

Şeklindeki ifadesiyle soruna ister “Güneydoğu”, ister “Geri Kalmışlık”, ister “Doğu” isterse de “Kürt” Meselesi denilsin önemli olanın sorunun toplumumuzun kanayan bir yarası haline geldiğini, sorunun toplumsallaşarak duygusal kopuşa zemin hazırladığı riskine dikkat çekerek sorunun psikolojisine dikkat etmenin önemini altını çizmiştir.

YAYMAN, sorunun çözümüyle ilgili olarak ise Türkiye Cumhuriyetinin yüz yıllık soruna çözüm olarak 1990'lı yıllara kadar sorunun ilk çıktığında çözüm için yaklaşım biçimi olarak ortaya koyduğu “Şark Islahat Planı” bakış açısıyla yaklaştığını ifade edip;

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi elli yıldır olağan olmayan yönetim usulleriyle yönetildi. İşte 1925'ten 50'ye kadar bölgede örfi idare, sıkıyönetim ilan ediliyor ve heyetinizin bildiği genel müfettişlik uygulaması, Osmanlı'nın son döneminde Makedonya'da uygulanan umumi müfettişlik uygulaması aynen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanmaya başlanıyor ve Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle beraber 1952 yılında genel valilik uygulaması ortadan kaldırılıyor. Genel valilik uygulaması aslında 80'lerde bir kez daha tekrarlanıyor ve Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği olarak ortaya çıkıyor.”

Şeklinde sorun çözüm yolculuğunu kendi bakış açısıyla özetlemiş ve anlatımını;

“1925'ten 1950'ye kadar uygulanan örfi idare, burada yirmi beş yıllık bir zaman diliminden bahsediyoruz ve 1978 yılında ilan edilen sıkıyönetim, önce sıkıyönetim, sonra Olağanüstü Hâl Yasası'yla beraber 2002 yılına kadar devam ediyor. En son 30 Kasım 2002 tarihinde Olağanüstü Hâl Uygulaması tamamen ortadan kaldırılıyor. 1978 yılından da 2002 yılına kadar bir yirmi dört yıllık zamandan bahsediyoruz. Yirmi beş ile yirmi dördü

topladığımızda kırk dokuz yıl, ortalama bir hesapla elli yıl ki işte 27 Mayıs döneminin olağandışı uygulamaları, 12 Mart dönemi ve 80 sonrası uygulamalarına hiç girmiyorum.

Sadece bir genel uygulama olarak bölgenin olağanüstü hâl biçimiyle yönetilmesinin elli yıl, seksen sekiz yıllık cumhuriyet tarihi boyunca, Türkiye Cumhuriyeti devleti, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni elli yıldır olağan olmayan yönetim usulleriyle yönetiliyor”

İfadeleriyle pekiştirmiştir.

23.11.2011 tarihli toplantıda söz alan Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT ise özellikle neden dağa çıkıldığına dair bir araştırma yapılmadığına ilişkin Hüseyin YAYMAN'ın ifadelerine değinerek çözüm konusunda özellikle çocuk yaştaki kişilerin dağa çıkarıldığının altını çizerek;

“Çocuklar neden dağa çıkar diye bir araştırma yapılmadığını söylüyorsunuz. Şimdi, buradaki asıl önemli vurgu çocuk. Çocuk her şey yapabilir, hiç bir şey de yapmayabilir. Çocuk eğitilmesi gereken ebeveyn tarafından korunması gereken, yönlendirilmesi gereken, öğretmen tarafından on sekiz yaşına kadar tamamen gözetim altında olması gereken en kıymetli varlıklarımız. Çocuklar çıkar, dağa da çıkar, sokakta taş da atar, top da oynar, çocuk bu. Eğer siz çocuğu kandırırsanız, yoksulluktan geliyorsa, sana orada yemek var, seni orada tim komutanı yapacağım, sana kod adı vereceğim...

Birkaç kişiyi yanına verirseniz. Yani sen işte bir bireysin. Zaten kalabalık ailede sevgi görmemiş çocuk, eğer yokluk da varsa kandırılması çok çok kolay, gitmesi çok çok kolay. O nedenle hani ben “Çocuklar neden dağa çıkar?”ı “Çocuklar neden dağa çıkarılır?” diye sorulması gerektiği kanaatindeyim çünkü onların nasıl kullanıldığını hepimiz biliyoruz.”

Şeklinde çocukların çocuk olmaları nedeniyle kandırılarak ve hayalci vaatlerle edilgen olarak dağa çıkarılarak kullanıldığına dair görüşlerini ifade etmiştir.

Aynı toplantıda söz alan Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU ise sorunu Kürt sorunun değil “PKK sorunu” olarak isimlendirmiş ve devletin meşru silahlı güçleri olan asker ve polise karşı silah alanların “silahlı ayaklanma ve silahlı kalkışma” yaptıklarını, dil ve ekonomik problemler nedeniyle bu olayların olmadığını belirttikten sonra çözüme ilişkin olarak da;

“PKK ne istiyor? Benim değerlendirmem. PKK ayrımcılık yapıyor. Tıpkı 31 tane isyanda olduğu gibi İngilizlerin destekleyerek, silah vererek yaptıkları gibi Anadolu'da nasıl isyanlar çıkmışsa, hepsi de ayrılıkçı isyanlarsa bugün PKK da ayrılıkçı bir isyanın

elebaşlarıdır. Dolayısıyla biz bunu bu şekliyle tespit ettiğimizde o zaman çözümü çok daha rahat hallederiz. Yani gerçekten PKK veya onu temsil eden Meclisteki insanlar çekinmeden, öyle siyaset yaparak “Yok efendim, biz ayrılmak istemiyoruz.” falan değil.

Bakın, kendi yaptıkları toplantılarda ne diyorlar? Bir defa “mahallî özerklik” diyor, ardından “isimlerin değiştirilmesi” diyor, ardından ne diyor? “Bayrak” diyor. Şimdi, bakın, bunlar bağımsızlığın sembolleri olan unsurlardır ve “eğitim dili” diyor. Şimdi, böyle söylediğiniz andan itibaren bakın benim aklıma o zaman ne geliyor. 1914’e kadar Rusya’nın, İngiltere’nin, Fransa’nın Osmanlı Devleti’ne Ermeniler konusunda baskı yapması ile başlayan bir süreç vardı. Bu süreçte Doğu Anadolu Bölgesi’nde Van, Bitlis, Erzurum, Sivas, Diyarbakır ve Elâzığ şehirlerinde 6 vilayette, “vilayati sitte” dediğimiz, bir de buna Trabzon eklendi sonra, 1914 Şubatında Osmanlı Devleti’nde Sait Halim Paşa’ya bir anlaşma imzalattılar. Bu anlaşmanın şartları neydi, ne istemişlerdi? Sürekli baskı yaparak Osmanlıya kabul ettirdiler. Ne istiyorlardı biliyor musunuz? Bakın, bugün PKK’nın istedikleriyle aynı şeyleri. Yani diyorlardı ki:

“1) Resmî dil olan Türkçenin yanı sıra Ermenice de olacak.” Bakın, aynı söylüyorum, madde madde.

“2) Güvenlik güçleri yarı yarıya Türklerden yani Müslümanlardan ve Ermenilerden olacak.” Aynı şey bugün isteniyor.

3) Askerlik çağına gelmiş olanların askerliklerini sadece o bölgede yapmaları isteniyordu.

4) Yönetime o bölgedeki insanlardan atanması, gayrimüslimlerden atanması şartı vardı. Bugün ne diyorlar? Aynı şeyler. Hiç ikinci bir değişiklik söz konusu değil.

...

PKK aslında Kürtleri, az önce Oya Hanım’ın da söylediği gibi, bir defa Kürtleri temsil etmiyor. Geçen toplantımızda da söyledim. PKK militanlarının içerisinde ne kadarı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır ne kadarı değildir, önce bir de bunu ortaya koyalım. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan birçok PKK militanı vardır.

Peki, hangi ülkelerdendir? Bakın, sadece İran, Suriye ve Irak’tan değil, Avrupa’dan da var, paralıları da var. Peki, Türkiye’den olanlar? Türkiye’den olanları kimler oluşturuyor? Bakın, artık bunu korkmadan söyleyelim kardeşim. Ben isterseniz bir gün getireyim, önünüze

koyayım belgeyi. Thomas Mugeritchian Amerika'nın Diyarbakır Konsolos Yardımcısı 1919'a kadar konsolos yardımcılığı yapmış, Ermeni –biliyorsunuz isminden zaten- ama Amerikan Konsolos Yardımcılığı yapmış bir zat. Bu başkana bir rapor hazırlamış 1919 yılında. Bu adam özel bir adam. Aynı zamanda Bogos Nubar'ın da yardımcısı yani Ermeni Millî Delegasyon Başkan Yardımcısı. Bu adamın bir raporu var "Diyarbakır'da katliam, Kürtlerin saldırıları" adı altında. Bu adam bu raporunun arkasına bir ek koymuş, adı "Ermeni Kürtleri, Armenian Kurdish" Tamam.

Burada bugün, bakın isim vermeyeceğim, ama tek tek hangi Ermeni cemaatinin hangi Kürt aşiretinden aldığını yazıyor, alt birimlerini yazıyor, hangi köylerde oturduklarını yazıyor ve ben bugün bakıyorum PKK militanlarına bu köyün mensupları Abdullah Öcalan dâhil. Bakın, bu kadar ciddi söylüyorum. Bu rapor Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı arşivinden alınma. Benden değil, kafamdan atmıyorum, beynimden atmıyorum. Bu kayıt var.

Türk de var PKK'nın içerisinde, Kürt de var, Arap da var ama Suriye'de Fehman Hüseyin var mesela. Kim bu?... Suriyeli ama bilmiyorsunuz kim olduğunu, Ermeni asıllı o da.

Şimdi, bana söyler misiniz, 1914'de yapılan anlaşmayla bugün PKK'nın istekleri aynıysa ne anlama geliyor bu?"

Şeklinde ifade bulunmuştur³³¹.

Terör olayları aslında yaşattıkları itibarıyla bir başlangıç olmakla birlikte o olaya kadar gelen nedenler silsilesi içinde de bir sonuçtur. Bu nedenle terörü daha olmadan önleme yolundaki Pro-Aktif girişimler daha sonrasında zincirleme olayları da ortadan kaldıracaktır.

Komisyonun Batman'da dinlediği terör nedeniyle Batman'a ve Adana'ya göç eden ailenin reisi Mirza YILMAZ da çözümün işsizlere iş bulunmasından geçtiğini belirterek Türkiye'nin üzerinde yaşayan herkese yeteceğinin altını çizmiştir³³².

Bu yönde yukarıda belirtildiği gibi sosyal ve ekonomik politikalar öngörenler olduğu gibi toplumda buna neden olan psikolojik zemine dayalı düşünme biçimlerinin değiştirilmesinin de etkili olabileceği yönünde görüşler ifade edilmiştir.

³³¹ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

³³² Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

Terörün bölgede ekonomik ve sosyal olarak bir takım uygulamalar ve politikalarla sağlanan “normalizasyon süreci” ile çözülebileceği yönünde bir değerlendirme de Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN’den gelmiştir. ÇEÇEN, görüşünü şöyle açıklamıştır;

“Terörün kesilmesi için demek ki o coğrafyada feodalitenin ortadan kalkması, o coğrafyaya tıpkı batı bölgelerinde olduğu gibi ki Kayseri, Gaziantep gibi, o bölgede yeni sanayi tesisleri, büyük merkezler ortaya çıkmalı. Benzeri bir sürecin Diyarbakır’a, Van’a ve o bölgedeki diğer kentlere taşınması noktasında bölge halkı işsizlikten, yoksulluktan kurtulacağı için feodal beylerin yönlendirmesinden kurtulacağı için bir normalizasyon süreci başlayacaktır.

İşte, o normalizasyon süreci içerisinde konunun ele alınmasıyla dışarıdan istismar edilen bir bölgesel proje doğrultusunda kullanılan terörün de etkisini kıracağını ve Güneydoğu halkının, Doğu Anadolu halkının terör örgütü tarafından yönlendirilmesinin önünün kesileceğini söyleyebiliriz”³³³.

Terörün çözülebilmesi içi sorunun yoğun yaşandığı bölgelere yönelik ekonomik ve sosyal politikalara önem verilmesi gerektiğine dair öneri ise Şehit belediye memuru Murat SARI’nın babası Necmettin SARI’dan şu şekilde gelmiştir;

“Bizim tek istediğimiz var, memleketin... Herkes biliyor, sorun birdir; ekonomidir, iş, aştır. Gerçekten yörenin insanı...

Yani orada yaşıyoruz, biliyoruz, görüyoruz. Benim ilçemde 200’ün üzerinde kiraathane vardır. Ergani gibi yerde 200’ün üzerinde kiraathane vardır ve hepsi de tıklım tıklım, insanlarla, okey masaları dolu, herkes oyun oynuyor. Sorduğunuz zaman “İş yok ki, nereye gidelim?” diyor. “Batıya gidin...”

“Herkes batıya gitse ne olacak? Taşır mı bunu?” diyor”³³⁴.

Alt Komisyonun İzmir’de dinlediği yazar Şadıman ŞENBALKAN, çözüm için güneydoğuya daha çok yatırım yapılması gerektiğini, iş adamlarını, Kürt iş adamlarını bu konuda daha çok teşvik etmek gerektiğini, sadece silahla çözüm olmayacağını, birçok açılımla yatırım yapılması gerektiğini, Hükûmetin, Meclisteki siyasal partilerin olaya daha farklı

³³³ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³³⁴ Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

bakması gerektiğini, yöre halkının teröristlerle aynı kefeye konmadığının bir şekilde izah edilmesi gerektiğini belirtmiştir³³⁵.

30 Ağustos 2011 tarihinde Ovacık İlçesi Aksu Deresi yakınlarında devlete yardım ettiği ve bilgi verdiği gerekçesiyle terör örgütü tarafından kaçırılarak öldürülen taksici İbrahim ERGÜN'ün oğlu Bahtiyar ERGÜN ise terörün çözümü için ilçede gençler için sosyal ortamın ve eğitimin iyileştirilmesi ve daha da önemlisi işsizliğin çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır³³⁶.

Yaşanan sorunun çözümü ile ilgili olarak devletin stratejik bir bakış açısına sahip olması gerektiğini ancak teröristlerin örgüte yoğun katılım sağladığı il ve bölgelerde de bir takım özel politikalar uygulanması gerektiğine dair görüş ise Nihat Ali ÖZCAN'dan;

*“Yerelin özelliklerine göre birtakım politikalar üretmek zorundayız, ama bunun ötesinde herhâlde stratejik düzeyde bir bakış açısına ihtiyacımız var”*³³⁷.

Şeklinde gelmiştir.

Terörün stratejik bakış açısıyla pro-aktif olarak ona neden olan etmenlerin baştan elimine edilmesiyle önlenmesi en mantıklı yaklaşım olarak ifade edilebilir. Bilindiği üzere pro-aktif aşamada olaya müdahil olunamaması, ortaya çıktıktan sonra reaktif önlemler alınmasını gerektirmekte, bu aşamada da başarı sağlanamaz ise kriz haline gelen bir olgunun yani krizin yönetimi söz konusu olmaktadır.

Terörün önlenmesinde genel koordinasyon ve politikalar önemli olduğu kadar sorumluluğun taşra yönetimine ve yerele yayılması da önem taşır. Bazı sorunların bölgesel, bazılarının ise il'e özgü karakteristikleri olduğu dikkate alındığında il özelinde politikalar geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Terör örgütünün bölge içinde yer alan illerde farklı karakteristikler çerçevesinde taban bulduğu, hatta örgütün her yerel birim için farklı stratejiler uyguladığı da dikkate alındığında, önleyici politikalar kadar mücadele edici politikalarda da yerel ve il özelinde, zaman zaman da benzer özellikler gösteren havzalar bazında politikalar geliştirilerek uygulanmasının terörle mücadele açısından başarı sağlayacak bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir.

³³⁵ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³³⁶ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³³⁷ Alt Komisyonun 08.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

4. Çözüm Atmosferi İçin Tüm Topluma Nüfuz Eden Bir Dilin Etkinliği

Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihinde görüşlerine başvurduğu Hüseyin YAYMAN, 1984 yılından bu yana yıllardır yoğun şekilde yaşanan bu sorunun gerek siyasi gerekse de askeri çözümü ile ilgili sorumluluk sahibi olarak görev yapanların çok sayıda olmasına rağmen bu sorunun hala çözülememiş olmasını;

“1984 yılından bu yana Türkiye Cumhuriyeti devletinin 5 tane Cumhurbaşkanı, 8 tane Başbakanı değişiyor, 22 tane İçişleri Bakanı, 15 hükümet toplam değişiyor ama sorunun, geldiğimiz noktada, çözümü konusunda, gerçekten daha -ben kişisel olarak ümitvar olmakla beraber- en azından olguları alt alta dizdiğimizde Türkiye'nin bu meselede bir patinaj yaptığını ve bir karar vermekte zorlandığını ifade etmek isterim.”

Şeklinde ifade ettikten sonra sorunun çözümüne ilişkin 1925 yılından bugüne toplam 70 tane rapor yazıldığını, bunların önemli bir kısmının 1960 yılına kadar yazılmış olan raporlar olduğunu ve bu raporlarda bir “güvenlikçi yaklaşım” ile meselenin ele alındığını ve sorunun “asayiş problemi” olarak görülmesine paralel olarak çözümünün de asayiş tedbirleriyle olabileceğinin bu raporlara yansındığını, 90'lı yıllarla beraber meselenin bir parça daha farklı bir biçimde ele alınmak suretiyle asayişçi mantıktan kurtulduğunu ve meselenin bir parça daha toplumsal bir mesele olarak ele alındığını belirttikten sonra 90'lı yıllardan sonra sorunun çözümüne ilişkin ortaya atılan fikirleri değerlendirdiğinde şunları gördüğünü ifade etmiştir³³⁸;

“Bir: Olağanüstü hâlin kaldırılması, Kürt enstitüsünün açılması, Kürt dili edebiyatı bölümünün kurulması, radyo televizyon yayınına izin verilmesi, Anayasa'da vatandaşlık tanımının yapılması, Kürtçe ana dilde eğitimin yapılması ve yol kontrollerinin azaltılması. Ama temel başlıklar bunlar.

Burada Kürtçe yasaklarının kaldırılması da var tabii, hani ben hep sizin bildiğinizi varsayarak ki bu raporların yayınlandığı dönemde Türkiye'de 1980 idaresinin koyduğu Kürtçe yasaklarının kaldırılması var. Bunlar da dâhil olmak üzere 25 tane temel talep. Bu 25 temel talebin aslında yüzde 90'ının gerçekleştirildiğini görüyoruz. Bu anadilde eğitim meselesi yine çok tartışılan bir mesele.

Bu meselenin de hani tartışılabileceğini, bu mesele de hani aslında Türkiye Cumhuriyeti devletinin çok keskin bir kırmızı çizgisinin olmadığını, en azından tartışmalara baktığımızda görüyoruz. Yine bu noktada yani temel problem olarak bunların kaldığını görüyoruz. Tabii bu meselelere bağlı olarak PKK'nın ve Abdullah Öcalan'ın birtakım talepleri genel af, örgüte genel af ilan edilmesi.

Bugün mesela insanların uykularını kaçırın bir mesele. Aslında 93 yılında altı aşamalı bir plan olarak dönemin Genelkurmay Başkanı, Cumhurbaşkanı ve Başbakanı

³³⁸ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

tarafından gündemde olan ve 93'teki barış görüşmelerinde masada olan fakat maalesef Milli Güvenlik Genel Kurulunun PKK'ya genel affi konuştuğu bir günde, 24 Mayıs 1993 tarihinde Bingöl'deki müessif olayın gerçekleşmesi bütün masanın, görüşme masasının ortadan kalkmasına ve sorunun içinden çıkılmaz hâle gelmesine yol açıyor.

Şunu arz etmek istemiştım: Genel affta bu mesele de tartışılan, konuşulan bir mesele. En son belki, hani bu hususta Abdullah Öcalan'ın durumu bu tabii bütün bu sorunun dışında.”

Söz konusu yaklaşımla ilgili olarak Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihinde Ümit FIRAT'ı dinlediği oturumun açış konuşmasında Alt Komisyon Başkanı Amasya Milletvekili Naci BOSTANCI;

“Bu konu otuz yıldır çok askerî ve güvenlik eksenli bir dille konuşuluyor. Başka alanlara dâhil dilin de nüfuz etmesi, girmesi gerektiğini söylüyoruz ama ne ölçüde bunu başardık bilemiyorum.”

Şeklinde artık başka türlü dilin çözüme nüfuz etmesi gerektiğini dile getirmiştir³³⁹.

Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihinde dinlediği Burcu ŞENTÜRK ise görüşme yaparak master tezi hazırladığı 15 şehit ve 15 hayatını kaybeden terör örgütü mensubu ailesinin;

“Hem iki aile grubunun birbirlerine karşı bir düşmanlık duymaması, Türkiye'deki hem Kürtlerin hem Türklerin akrabalık olsun ya da çeşitli şekillerde birbirleriyle yakın temaslarda bulunması olsun, ya Türkiye'de barışa dair atılacak çözümler için bir şanstır yani bizi çatışmalar yaşanan diğer ülkelere göre daha şanslı kılmaktadır.”

Şeklindeki düşüncelerini belirttikten ve

“Siyasetçilere, akademisyenlere, aydınlara cesaretlerini ve vicdanlarını kullanarak, bu iki aile grubunun ortak dilini kullanarak bir barış dili yaratmalarının barışa çok büyük bir çözüm olabileceği”

Hususuna vurgu yaptıktan sonra her grup ailenin de ortak payda olarak çözümü devletten beklediğine dikkat çekmiştir³⁴⁰.

Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER, İzmir'de yapılan yerinde incelemeler sırasında askeri çözümlerin yanında müzakere yönteminin uygulanması gerektiği yönündeki fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Yıllar yılı askeri şeylerin hepsi yapıldı, hepsi yapıldı. Kandil bombalandı, Kuzey Irak'a defalarca girip çıktık ve Sayın Başkanımızın dediği, Genelkurmay Başkanı da, Hükümet de dağa giden yolları tıkamaya çalışıyor, bir yanda terörle en etkili bir biçimde müzakere ediliyor ama yani Parlamentoda grubu bulunan bir parti var, PKK'nın partisi.

³³⁹ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁴⁰ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

Hükümet, işte MHP, hep birlikte Genel Kurulda yan yana oturuyoruz. Yani müzakereye yüklediğimiz anlam, belki bu da bir seçenek olabilir...

Açılım politikalarından en fazla PKK rahatsızlık duydu...

Biz PKK'nın oyun tuzağına düşmeyeceğiz, düşmeyeceğiz ve yeneceğiz. Terörle mücadele için ne gerekiyorsa yapacağız. Kandil bombalanmak isteniyorsa bombalanır, zaten yapılıyor bu. Burada eksik bırakılan bir şey yok ama başka çözüm önerilerine de siz kaskatılığın arkasına sığınarak peşinen red etmemelisiniz”³⁴¹.

5. Çözüm Sürecindeki Sorunlara Yaklaşım

Bu kadar adım atılmasına ve çözüm yönünde söylenmedik söz kalmamasına rağmen sorunun neden hala çözülemediği yönündeki fikirlerini ise Hüseyin YAYMAN şu şekilde izah etmektedir³⁴²;

“Ben meseleyi üç kavramla anlamaya çalışıyorum, yüksek sesle düşünüp. Bir tanesi “güven krizi”. Hükümetle BDP ve türevi yapılar arasında, Türk siyasi hareketi arasında çok ciddi karşılıklı bir güven krizi var. PKK Hükümetin kendisini tasfiye edeceğini düşünüyor ve onun için silah bırakmak istemiyor. Varoluş sebebini silah olarak görüyor. Hükümetse Kürt meselesinde ezber bozan, paradigmayı değiştiren sessiz devrim niteliğinde adımlar atmasına rağmen PKK'nın silah bırakmamasını, PKK'nın son tahlilde barışı isteyen bir örgüt değil uluslararası bir taşeron olduğunu ifade ediyor. Birincisi güven krizi, birbirini besleyen güven krizi.

İkincisi “muhataplık sorunu” Demokratik açılım süreci devam ederken bu muhataplık meselesi, aktörlük meselesi çok tartışıldı, konuşuldu. Aslında biz o dönemde muhataplık meselesini yani Kürt sorununun çözümünde muhatap BDP midir, o günkü adı DTP mi yoksa PKK mıdır tartışmasını yaparken devletin içindeki bir kısım bürokratların PKK'yla görüştiklerini ve böyle bir muhataplık meselesinin de olmadığını gördük ama bu muhataplık meselesi de bugün mesela yine çok tartışmalı, en son duyumlara göre yine böyle bir anlaşmanın olduğu fakat yani ateşkes konusunda fakat bunun ilan edilmesinin PKK

³⁴¹ Alt Komisyonun 24.05.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁴² Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

tarafından mı yoksa Abdullah Öcalan tarafından mı yapılacağı yine aktörlük meselesini ve muhataplık meselesini gündeme getiriyor.

Üçüncü bence çok hayati bu süreçteki problemlerden bir tanesi “zamanlama sorunu” Türkiye Cumhuriyet devleti bu meselede yirmi yıl gecikmeli geliyor. Kürt realitesini tanıdı. Kürtlerin, önce Kürtler yoktu sonra Kürt realitesi tanındı 91 yılında...

Bu meselede söylenmedik söz, yazılmamış cümle kalmamış. Geldiğimiz nokta da bu zamanlama meselesi işte, tekrar ona dönersem, Türkiye 90’lı yıllarda TRT 6’yı açabilmiş olsaydı ve bu meselede örgütün bastırması ya da örgütün kanırtması sonucunda birtakım iyileştirmeler değil de Türkiye Cumhuriyeti devleti kendi vatandaşlarına muasır medeniyet seviyesinde bir demokrasi ve bir yaşam biçimi sunmuş olsaydı belki de sorunun çok daha farklı bir noktaya gelmesi mümkündü. Ben meseleyi bir etnik mesele olarak görmüyorum ve görmedim. Ben meseleyi Türkiye’nin demokratikleşmesi ve muasır medeniyet seviyesinde bir düzen kurmasıyla ilgili görüyorum.”

Hüseyin YAYMAN’ın soruna ve sorunun çözümüne yönelik olarak tarihsel ve analitik belirlemeleri sonucunda sorunun çözümüne yönelik adımlar açısından ortaya koymuş olduğu;

- Sorunun çözümüne ilişkin aktörler arasındaki “Güven Krizi-Sorunu”,
- Sorunun çözümüne yönelik taraflar açısından “Muhataplık Sorunu” ve
- Sorunun çözümünde “Zamanlama Sorunu”

Sorunun çözümüne ilişkin yaklaşım tarzı, strateji ve politikalarda önemli parametreler olarak değerlendirilebilir.

Nitekim aynı toplantıda söz alan İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU da “zamanlama” meselesinin önemine vurgu yapmış ve çözüme ilişkin siyaset kurumunun bir araya gelerek adım atmasının çözümü getireceğine yönelik şunları ifade etmiş;

“90’lı yıllarda mesela TRT ŞEŞ gibi bir yayın olsaydı belki bugün bu noktalarda olmazdık, belki 90’lı yıllarda Kürt Enstitüsü gibi bir enstitü kurulmuş olsaydı bugün bu noktada olmazdık. Çözümün farklı yerinde olabilirdik. Ben o nedenle şu cümleyi kullanmıştım: “Sar başa kümeler” diye bir örnek var. İlkokulda modern matematiğe başlarsanız kümelerden başlarsınız, ortaokulda başlarsanız yine sizi kümelerden başlatırlar, lise de yine kümeler dersi alırsınız, üniversite hazırlık giderseniz yine kümeler dersini öğrenirsiniz. Dönersiniz dolaşırsınız aynı yere gelirsiniz. Aslında bizim bu sorunun noktasında Hocamın yayınladığı eserde söylenenlerde her şey biliniyor. Maalesef adım atılmıyor bu konuda, kapsamlı bir adım atılmıyor ve siyaset kurumu bir araya gelemiyor. Belki bu çalışmalar sonucunda siyaset kurumunun bir araya gelmesini sağlayabiliriz.”

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT ise çözüme yönelik muhataplık konusunda;

“Öcalan’la ilgili dediniz ki: “Öcalan’ı örgüt doğru anlamadı.” Bence örgüt şu anda Öcalan’dan kopmuştur da Öcalan bir akil adam mıdır? Hani örgüt doğru anlasın, anlamasın. Çünkü 99’da yakalandığı zaman söylediği cümleler farklıdır, şimdi farklıdır, her sene farklıdır. Bir akil adam mıdır? Kimdir, nedir yani bunu da pek anlayamıyorum?”

Şimdi, gene Sabah gazetesinde 10 Eylül’de zannederseniz sizin yazınız: “BDP PKK’yı muhatap kabul etmeyenlere PKK’laşarak cevap veriyor.” diye de bir cümle sarf etmişsiniz. Şimdi, bu durumda böyle bir partinin, tabii ki muhatap alınmalı, ben her oy alan insana ve partiye saygı duyulması kanaatindeyim ama bu kadar PKK’lılaşan bir partiyle nasıl çözüm bulacağız? ”

Şeklinde beyanda bulunmuştur³⁴³.

6. Terör Örgütü ile Yöre Halkı Ayırımına Dikkat Edilmesi

Yine önemli bir öneri olarak devletin terörle mücadelesi sırasında PKK ile bölge halkını ve örgüt ile bölge halkının isteklerini ayırması yönünde bir bakış açısına sahip olması ifade edilebilir.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN bu konudaki fikirlerini şöyle dile getirmiş;

“PKK’yı o gruptan, o halktan ayırabilmeliyiz. O halk, devletin kendi yanında büyük bir güç olduğunu anlamalı ki PKK’ya yaklaşmamalı. Biz onu ayırabilmeliyiz. O zaman ancak belki faydamız... Bunun için de dediğim gibi, halkımızla kaynaşmalıyız. Fikirlerine, düşüncelerine saygı göstermeliyiz”

Aynı toplantıda Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT PKK’nın Kürtleri temsil etmediğini belirtmiş, Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU ise sağlık taramasına gidip şehit olduğunda cebinden köy çocuklarına vermek için çikolata çıkan bir doktoru şehit eden bir anlayışın Kürtleri temsil edemeyeceğini ancak onların başında bela olarak durduğunu belirtmiştir³⁴⁴.

Hüseyin YAYMAN, 23.11.2011 tarihli toplantıda yaptığı son değerlendirmede;

³⁴³ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁴⁴ Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

“1962 yılında yapılan nüfus sayımında ‘‘Hangi dili konuşuyorsunuz?’’ diye soruluyor ve nüfusun yüzde 11’inin Kürtçe konuştuğu ifade ediliyor...

Türkiye'nin en büyük Kürt şehri artık İstanbul. 90'lı yıllarda yaşanan göçle beraber Kürt nüfusun yüzde 60'ının, çok net olarak söylemek gerekirse yüzde 60'ının batıda yaşadığı ifade ediliyor. Bu çok önemli bir gelişme. Aslında Türkiye'ye çözümün de nerede olduğunu gösteriyor ve PKK'nın da ayrı bir devlet kurmasının önündeki en büyük engellerden bir tanesi artık Kürt nüfusun önemli bir kısmının, yarısından fazlasının batıda yaşıyor olması. Bu anlamda yüzde 13 ya da 14'ünü aldığımızda Türkiye'de 20 milyon dahi bir nüfusun olmadığını görüyoruz”

Şeklinde bir değerlendirme yaptıktan sonra,

“PKK'lıyla normal vatandaşı birbirinden ayırma yaklaşımı çok çok önemli. Bu devam ederse ben örgütün de masaya oturmak isteyeceğini, bölgedeki dengelerin ve uluslararası konjonktürün örgütün aleyhine olduğunu ve örgütün de bunları okuyabilecek bir akla sahip olduğunu...

PKK sorunu var ama bu bizim şunu görmemize engel olmamalı: PKK olmadan önce de Türkiye'de yirmi sekiz tane isyan oldu ve bu isyanlarda birtakım talepler gündeme geldi ya da bir problem var. Şöyle bir denklem kuruyorduk biz daha önce, bu meseleyi takip edenler: Kürt sorunu çözüldüğünde PKK da ortadan kalkacak ve PKK sorunu da çözülecek çünkü PKK Kürt sorununun yarattığı bir problem. Kürt sorunu çözülmeye için neden-sonuç ilişkisiyle PKK sorunu ortaya çıktı ama bugün geldiğimiz noktada PKK'nın Kürt sorununu ve kendi varlığını inkâr edercesine sorunun önüne geçtiğini görüyoruz...

Bu mesele Türkiye'nin büyük devlet olma imtihanı, ya Türkiye bu meseleyi çözecek...

Türkiye'de devlet değişti, bölgedeki toplumsal yapı, sosyoloji değişti, Türkiye'de insanların bu meseleye bakışı değişti. Burada her şey değişirken bir tek değişmeyen şey var, PKK'nın hâlâ kendisini 1970'li yılların konvansiyonel döneminin bir örgütü olarak görmek istemesi ve sürekli kendisini sorunun da önüne çıkararak bir tutum içine girmesi.

Yani, peki, burada ne yapılabilir? Türkiye'nin devlet aklından taviz vermeden, serinkanlı bir biçimde bu meselede demokratik tartışma ortamını kaybetmeden ve bu meselenin tartışma yerinin Parlamento çatısı olduğunu unutmadan hareket etmesi ve bu

meselede Kürtlerle Türklerin bin yıldır beraber yaşadığını, etle turnak gibi iç içe geldiğini aklından uzak tutmaması...

Türkiye'de 80 öncesi dönemde mesela sağ-sol çatışması vardı. Bugün gördük ki böyle bir çatışma yok ve 5 bin tane vatan evladı boş yere toprağa düşmüş. Belki Türkiye bir yakın dönem sonra böyle, tekrar PKK'nın da 80 öncesi dönemde olduğu gibi, bir örgüt olduğunu görecektir."

Şeklinde çözüme ilişkin yolda ümit verecek şekilde devletin soruna bakış açısının ve toplumsal yapının değiştiğini, PKK ile Kürt vatandaşları ayırmak gerektiğini, siyasetin ve çözüm aktörlerinin de bu değişimi iyi okuyarak çözüm için üzerlerine düşen adımları atmasının elzem olduğunu, PKK'nın ise bu çözüm sonrası gerçek kimliği olan terör örgütü niteliği ile akıllarda kalacağını belirtmiştir³⁴⁵.

PKK ile Kürt vatandaşları ayırmanın önemine İzmir Şehit Aileleri Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve 05 Mart 2000 tarihinde trafik kazasında Şehit olan Binbaşı Erhan İŞBİLEN'in eşi Hatice İŞBİLEN de değinmiş, dernek üyelerinin hemen hemen tamamının bu bilinçte olduğunu, dernek üyelerinin acıları için "Allah düşmanımın başına vermesin" yaklaşımına sahip olduğunu, dernek üyelerinden bir kısmının zaten çocuklarını şehit veren Kürt kökenli vatandaşlar olduğunu belirtmiştir³⁴⁶.

Yöre halkı ile terör örgütü ayırımının iyi yapılmasının paralelinde dikkat edilmesi gereken tamamlayıcı bir unsur ise yöre halkının Kürt kimliği ile ilgilidir. PKK, zihinlerde çarpıtılmış bir Kürt kimliği imgesi oluşturmaya çalışmış, bunu ayırımçı siyasetininin stratejik unsuru görmüştür. Alt Komisyon Başkanı Naci BOSTANCI, bu çarpıtmaya teslim olmamak ve en temel haklardan biri olarak kimlik hakkını tanımak gerektiğini belirtmiştir;

"Onur üzerine birçok spekülasyon yapılabilir ama "Benim devletim" diyebileceği bir yapıyı kurmak önemlidir.

Eğer biz hem tarihle yüzleşebilir hem de terörden bağımsız demokratik bir zemin oluşturabilir isek siyasetin sivil toplumun marifetiyle bu ülkede yaşayan insanların hakikaten o onur duygusuyla birlikte sisteme, toplumsal hayata entegre olabilecekleri bir zemini, ezbere

³⁴⁵ Alt Komisyonun 23.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁴⁶ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

bir plan üzerinden demiyorum ama bütün bu insanların katkılarıyla, fikirleriyle, müzakereleriyle oluşturabiliriz diye düşünüyorum”³⁴⁷.

7. Özgürlüklerin Genişletilmesi

Vedat BİLGİN, demokratik zeminde çözümü ekonomik ve sosyal politikalar ve özgürlüklerin genişletilmesi ile desteklemek gerektiğine dair görüşlerini tamamlar şekilde özgürlüklerin genişletilmesine dair fikirlerini ise aynı toplantıda şu şekilde ifade etmiştir;

“Türkiye özgürlüklerini genişleterek bu sorunları çözebilir...”

Sosyal ve ekonomik politikaları, demokrasi içerisinde demokrasiyi zenginleştirerek, kendi halkından korkan değil, kendi halkıyla paylaşan bir yaklaşımla sürdürürsek ben sorun çözmeye hâlâ, tahrip edilmiş birçok şeyimiz var, evet ama o tahrip edici yapıyı ortadan kaldırırsak sorun çözecek en büyük kaynağımız, ortak zeminimiz bizim medeniyet değerlerimiz.”

Alt Komisyona 05.11.2011 tarihinde konuk olan Nadire MATER,

“Ben, Türkiye’deki sorunun güvenlik meselesi olarak görülmesiyle bugünlere geldiğimiz görüşündeyim. Esas olarak bu, güvenlik açısından bir sorun ve bu sorunun özgürlükler açısından bakılarak çözülebileceği görüşündeyim...”

*Dolayısıyla ölümler olmasın ve insanlar ihlallerle karşılaşmadan, eşit bir şekilde adil ve özgür bir ülkede yaşasın istiyorum ben”*³⁴⁸.

Şeklinde çözümün sorunun güvenlik meselesi olarak ele alınmasının ötesine geçerek adalet ve özgürlükler meselesi olarak bakılarak çözülebileceğine dair fikirlerini ifade etmiştir. Paralel şekilde Ankara Milletvekili Levent GÖK’ün sorusu üzerine özgürlüklerin geliştirilmesi yönünde Terörle Mücadele Yasasının 9/2. Maddesinin Türk Ceza Kanununun 285 ve 288. Maddelerinin değiştirilmesi yönündeki görüşlerini açıklamıştır.

Tunceli’de yapılan yerinde incelemeler sırasında dinlenen İnsan Hakları Derneği Elazığ Şube Başkanı Nafiz KOÇ ise Türkiye’de barışın kurulmasının yolunun Kürt sorununun çözümünden geçtiğini, bunun için de ana dilinde ifade özgürlüğünün, eğitim ile eşit işlem

³⁴⁷ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁴⁸ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

görme hakkının tanınması gerektiğini ve Kürtlerin % 90-95'inin ayrılmadan yana olmadığını ifade etmiştir³⁴⁹.

8.Ortaklıklara Vurgu Yapılması

Terörün ülkemizde onca yıkıcı yönüne rağmen birlik ve beraberliğimiz noktasındaki iradeye ve ortaklıklara zarar verememiş olmasını önemli bir ortak payda olarak gören değerlendirmeler olmuştur.

Vedat BİLGİN, Türk ve Kürtlerin ayırım gözetmeksizin evlendiklerinin çözümde önemli bir argüman olduğuna dair belirlemesine örnek olacak şekilde Türk ve Kürtlerin ayırım gözetmeksizin aile bağları kurdukları ve bu bağların zaman zaman acıların kardeşliğine dönüşecek bir niteliğe kavuştuğuna dair fikirlerini belirtmiş, buna dair bir örnek Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantısında dinlenmiştir.

Türk olan Öğretmen Aynur YALDIR SARI ile Kürt olan belediye memuru Murat SARI tanışarak evlenmiş ve Uğur adında çocukları olmuş, aile 22.06.1996 tarihinde PKK saldırısı sonucu yaşamlarını yitirmiştir. Şehit belediye memuru Murat SARI'nın babası Necmettin SARI, şehit öğretmen Aynur YALDIR SARI'nın babası İsmail YALDIR ile ilişkilerini ve konuyla ilgili duygularını şu şekilde ifade etmiştir;

"...İsmail Bey'e haber verdim... Ailece iki arabayla geldiler. Ben cenazeleri öğleye kadar, saat bire kadar beklettim, gömmedim. Nedeni de, olabilir ki İsmail Bey gelir kendi çocuğunu memleketine götürür, burada gömmez. İsmail Bey gelir gelmez bana sarıldı, "Ya çocukları neden bu ana kadar bekletiyorsunuz? Götürüp gömsenize. Yazık değil midir, bu kadar bekletiyorsun bu yaz gününde?" dedi.

Benim buradaki amacım, bekletmemin sebebi şuydu: Eğer İsmail Bey bana dese ki "Necmettin Bey, cenazemi götüreceğim.", "İsmail Bey, al, 3'ünü beraber götüreceğiz, Ankara'ya gömeceğiz." Buradan maksadım 3'ünü birbirinden ayırt etmemek...

Aradan zaman geçti, İsmail Bey bana şunu dedi Ankara'da, üç dört ay gibi zaman geçti: "Necmettin Bey, vallahi, gönlümde yatıyordu, ben çocuğumu getireyim ama cesaret edemedim." "Keşke söyleseydin, 3'ünü beraber götüreydin." dedim. Ben de o vesileyle içimden geliyordu o. O zamana kadar eğer biz bir derece birbirimizi seviyorduk, ondan sonra

³⁴⁹ Alt Komisyonun 17.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

dört beş katına çıktı. On altı yıldır bu olay olmuştur, yirmi yıl evlilikleriyle birlikte, biz bir kardeş gibiyiz. Türk-Kürt ayrımı etmeksizin şu anda beraber yaşıyoruz. Yani biz birbirimize namusumuzu teslim ediyoruz. Her yıl biz geliyoruz, onlar geliyor. Beraber böyle gidip geliyoruz. Yani en ufak baş ağrımız da olduğu zaman mutlaka birbirimize sorarız tedavisi nerede olur? Birbirimize bu şekilde bağlıyız.

Hatta İsmail Bey şu lafi dedi ölümünden sonra: “Keşke benim bir kızım daha olsaydı da senin çocuğuna verseydim. Ailemde de olsa size verseydik.” Bağlarımız daha kuvvetlenmiş şu anda. Olaydan sonra kopmadı, tamamen kaynaştık, bir aile olduk. Her şeyiyle bizler şimdi beraberiz. Hatta ben Kürt-Türk ayrımı yapmıyorum, yapmadım, yapmam da.”

Şehit öğretmen Aynur YALDIR SARI'nın babası İsmail YALDIR ise bu konudaki görüşlerini;

“Beş senelik evliliği bir ömre değdi. Ben şunu söylemeye çalışıyorum: İnsanların olaylara Türk-Kürt değil de insani açıdan bakmalarını yeğlerim. On altı sene oldu bu olay, inanin eskisinden çok daha sıkı bağlarla birbirimize bağlıyız. Şu anda eşim evimde, hasta. Necmettin Bey'in hanımına “Sana teslim, ev de sana teslim.” dedim, çıktım, geldim. Yani aramızda bu kadar sıcak ve samimi bir bağ var. İsterim ki bu kan davaları, bu Kürt-Türk davası kapansın. Kardeşçe, insanca bir arada yaşamaya çalışalım”³⁵⁰.

1992 yılında Mardin Kızıltepe'de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Mehmet KESKİN'in kızı Şehrinaz KESKİN, cennet gibi bir vatanda hep birlikte yaşadığımızı belirterek;

“Hani aynı ezan sesinde el açıp ‘Aziz Allah’ diyoruz, ramazanda orucumuzu aynı duayla açıyoruz, Kurban bayramlarında bir lokma etimizi birbirimizle paylaşıyoruz. Benim öyle ki Kürt arkadaşlarım var benim için canlarını verebilirler, ben de aynen onlar için canımı verebilirim, o kadar seviyorum, o kadar iyi anlaşıyoruz.”

Şeklinde devam etmiş ve Çanakkale'de 250.000, Balkan savaşında 90.000 şehidin verildiğini, ölmekten korkmayan bir millet olduğumuzu bütün dünyanın hatırlaması gerektiğini vurgularken çözüm için ölmemiz gerekiyorsa yarınlarımız için ölebileceğimizi, fakat ölenin de öldüğüyle kalmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Yunus EMRE'nin şu sözlerini çözüm olarak ortaya koymuştur;

³⁵⁰ Alt Komisyonun 21.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Gelin canlar birlik olalım, güçlü olalım, diri olalım” ³⁵¹.

Şehit Doktor Ulucan DAYAN’ın babası Hasan DAYAN, komisyonda görüşlerini açıklarken Kürt ve Türklerin evlilikler yoluyla bir arada yaşama ve çalışma ile kaynaştığını şu şekilde ifade etmiştir;

*“Benim 2 tane, hatta hem kardeşimin hem bacımın bir Kürt vatandaşıyla evli 2 tane yeğenim vardır, çocukları vardır. Kardeşimin kızı yine bir şeyle evli, yeğenleri vardır. Bizim Kürtlerle herhangi bir husumetimiz, düşmanlığımız, bir şeyimiz yok. Biz onlarla vatandaşız, biz onlarla kardeşiz ya. Benim 50–100 tane tanıdığım Kürt öğretmen arkadaşlarım vardır”*³⁵².

Barış içinde yaşama ve gözyaşlarının ortaklığını belirterek dinmesi gerektiğine ilişkin bir dilek de Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihinde dinlediği terör örgütü mensubu iken çatışmada ölü ele geçirilen Ahmet Şerif KARAKAYA’nın babası Ahmet KARAKAYA’dan şu şekilde gelmiş;

“Dileğimiz bir an önce barış olması, bir an önce biz halkların birbirini kucaklaması, bunun son olması, bundan sonra annelerin yüreğinin yanmaması, yani polis, asker, gerilla, sivil vesaire bütün annelerin gözyaşlarının aynı olduğunu hepiniz daha iyi biliyorsunuz, ülkemizde barışın esas kılınması, ülkemizin bin sene önce olduğu gibi tekrar perçinleşmesi yani etle tırnak gibi tekrar olmamız, temel isteğim budur...”

Silahla bir yere varılmayacağını, kesinlikle artık masa üzerinde bize demokratik bir ortamda, özgürce düşüncelerimizi dile getirerek ama o ortamın oluşması lazımdır.”

Daha sonra da Türk ve Kürtlerin her ikisinin bir arada kaynaşarak yaşadığını ancak her ikisinin kendilerine has özelliklerini koruması gerektiğine dair görüşlerini;

*“Evet, bazen mesela söylenen bir söz var “Et ve tırnak olmuş.”... Evet, bizler iç içe geçmiş bir kardeşiz ama et ettir, tırnak da tırnaktır”*³⁵³

Şeklinde ifade etmiştir.

Manisa’da dinlenen 30 Ekim 1997 tarihinde Hakkâri’de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Sebahattin TAŞKIRAN’ın eşi Hümeysra TAŞKIRAN ise ortaklık hususuna şu şekilde vurgu yapmıştır;

*“Benim babam Urfalı, eşim Erzincanlı, eşimin mezarı Erzincan’da. Böyle bir şey yok, Kürt-Türk, doğu-batı diye bir şey yok, olmamalı da... Ben böyle düşünüyorum. Kimse istemez, kan dökülsün, canlar gitsin”*³⁵⁴.

BİLGESAM tarafından yapılan ve aşağıdaki grafikte sonuçları gösterilen “Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar” adlı araştırmaya göre³⁵⁵ “Türkiye’de Türklerle Kürtlerin

³⁵¹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵² Alt Komisyonun 01.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵³ Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵⁴ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

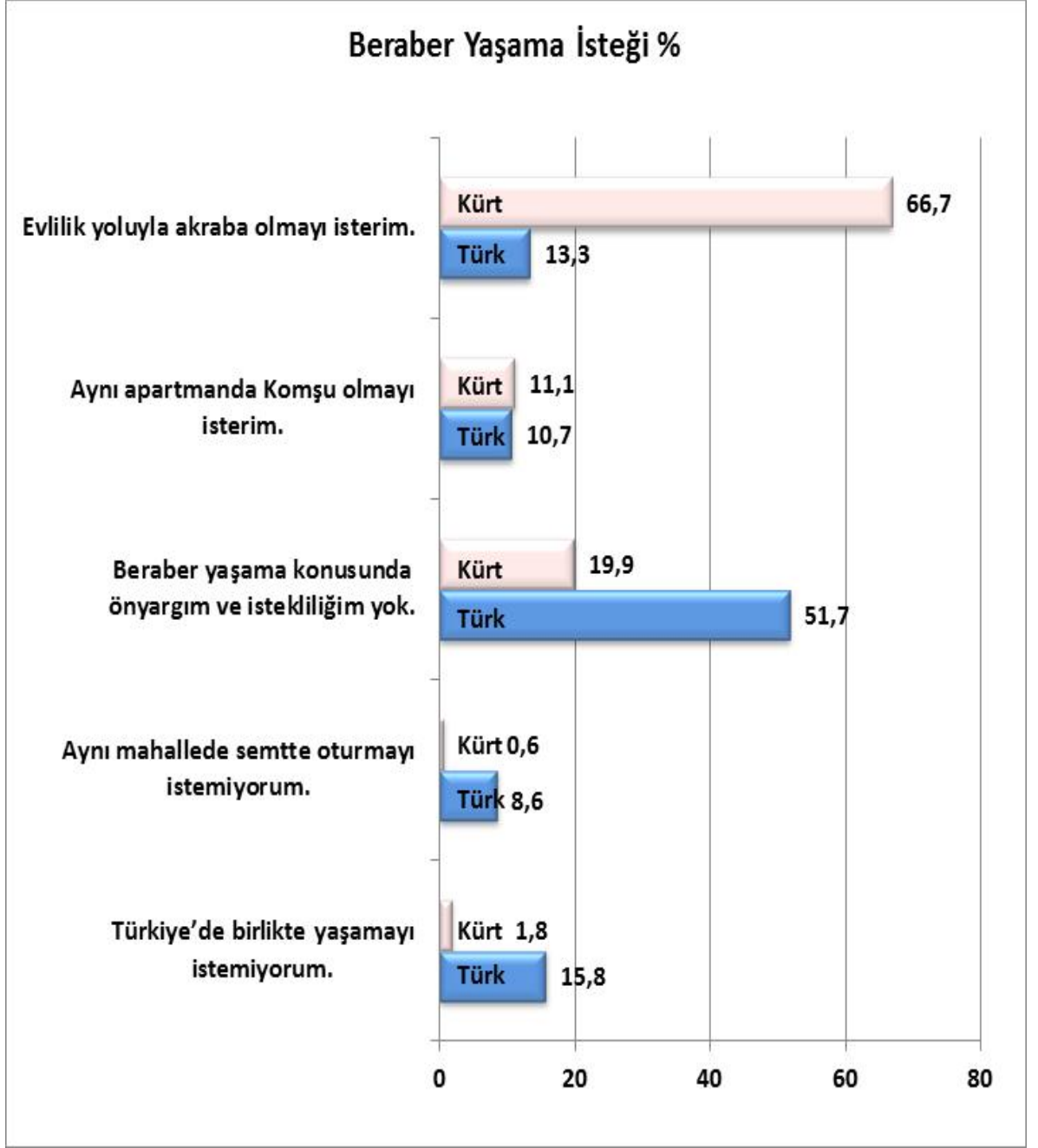
Türkiye Toprakları Üzerinde Ortak Bir Geleceği Var mıdır?” sorusuna Türklerin % 70,7’si, Kürtlerin ise % 90,3’ü “Evet” yanıtını vermişlerdir.

Aynı araştırmada bereber yaşama isteğini gösteren aşağıdaki grafikte de görülebileceği gibi Kürtlerin % 66,7’si Türklerle evlilik yoluyla akraba olmayı isterken, Türklerin % 51,7’si ise Kürtlerle beraber yaşama konusunda önyargısının ve istekliliğinin olmadığını belirtmiştir. Türklerin sadece % 15,8’i, Kürtlerin ise sadece % 1,8’i birlikte yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Aynı araştırmaya göre Türklerin % 97,7’si Kürtlerin ise % 94,8’i “Türk Bayrağı Benim Bayrağımdır” derken, Türklerin % 97,6’sı Kürtlerin ise % 91,1’i “İstiklal Marşı Benim Marşımdır” demektedirler.

Grafik 13: Birlikte Yaşama İsteği

³⁵⁵ Akyürek, Salih ve Yılmaz, Mehmet Ali; Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar, BİLGESAM, Rapor No:51, Ankara, Eylül 2012

Alt Komisyonun İzmir incelemeleri sonrasında yaptığı basın toplantısında Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, doğu ve batıda Alt Komisyonun yaptığı yerinde incelemelerin tümünü değerlendirerek;

“Ben şuna şahit oldum. Bu maya tutmamış, kin tohumu yeşermemiş. Yani halk tamamen PKK ile Kürt halkını hem batı ayırmış, Güneydoğunun Kürt halkı da kendini PKK ile bir tutmamış. Geçmişte yaşanan yapılan bir takım hatalar herkesi üzmüş ama hiçbir zaman ayrılığı kimsenin düşünmediğini tespit ettik yerinde. 30 yılda bunu başaramışlarsa bundan sonra kesinlikle kimse başaramayacak. Biz buna şahit olduk. Dinlediğimiz her Kürt’ün bir sürü akrabasının Türk olduğunu, dinlediğimiz her Türk’ün de bir sürü akrabasının Kürt olduğuna şahitlik ettik. Yani insanları nasıl ortadan ikiye bölemeyeceksek bu ülkenin de bölünemeyeceğini, huzursuzlukların biteceğini yerinde tespit ettik.”

9. Ötekileştirme, Sevgisizlik ve Nefret Duygularının Reddedilmesi, Barışçıl, Eşitlikçi ve Adil Yöntemler Kullanılması

Alt Komisyonda 2003 yılında Sinagoglara düzenlenen terör saldırıları nedeniyle dinlenen Türk Musevi Cemaati yöneticilerinden İshak İBRAHİMZADEH; ötekileştirme sevgisizlik ve nefret gibi duyguların elimine edilmesi yönünde oluşacak zeminin terör olaylarını engellemede ve gelecek nesillere barış içinde bir yarın hazırlamadaki önemli olduğuna vurgu yapmış, Sami HERMAN ise buna destek vererek kin ve nefret suçları ile ilgili yasal düzenlemenin önemine;

“Temerküz kampları tuğlalarla inşa edilmedi”³⁵⁶

Deyimini hatırlatarak dikkat çekmiştir.

Kemal BURKAY ise çözüme yönelik olarak barışçı yöntemlerin kullanılmasını, Kürt sorununun demokratik, adil ve Kürt halkının haklarını tanıyan bir şekilde çözülmesine dair düşüncelerini şu şekilde ortaya koymuştur;

“PKK artık sonuç vermeyecek olan bu eylem, bu yöntemleri bırakmalı, silahları tek yanlı susturmalı hem de devlet bugüne kadar sürdürdüğü veya son yıllara kadar en azından elbirliğiyle sürdürdüğü ama şimdi, artık tartışma konusu olan yöntemleri terk etmeli, Kürt sorununu demokratik yöntemlerle, barışçı yöntemlerle çözmeli Kürt halkının haklarını tanıyarak adil bir temelde, eşitlik temelinde”³⁵⁷.

Komisyon, başlıktaki bu görüşlerin hemen hemen tüm mağdurlar tarafından paylaşıldığını, farklı biçimlerde ifade edildiğini tüm çalışma süresince görmüştür.

10. Dış Desteğin Kesilmesi, Uluslararası ve Bölgesel İşbirlikleri Yapılması

³⁵⁶ Alt Komisyonun 29.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵⁷ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

Alt Komisyonun İzmir incelemeleri sonrasında yaptığı basın toplantısında Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU, teröre dış desteğin kesilmesinin çözüm noktasındaki önemine şu şekilde değinmiştir;

“Terör sadece eline silah alıp dağa çıkmış insanlar değil. Bunları destekleyen ve onlara o zihniyeti veren hem uluslararası bir takım kuruluşlar veya devletler, diğer taraftan bunlara kaynak sağlayan parasal kaynak sağlayan bir takım unsurlar. Bunların hepsini bir arada değerlendirmeden terörle mücadele etmenin imkânı yok. Bunların bir de şu cephesi var; Bunların tümü Türkiye uyruklu mu veya dışardan bu gruplara ne kadar destek geliyor? Veyahut da dışardan başka devletlerin uyruğundaki insanlar bu terörün içerisinde yer alıyor? Bunların hepsinin bir ortam içinde değerlendirilmesi gerekir.”

Anıl ÇEÇEN, ülkemizde yaşanan terörün uluslararası güçlerin yönlendirdiği ve bölgesel bir nitelik kazandığına işaret ederek terörün önlenmesi için Türkiye, Suriye, Irak, Azerbaycan ve Gürcistan’ı içine alan bölgesel bir işbirliği paktının kurulması gerektiğine dair görüşlerini ise şöyle açıklamıştır;

“Ya Birleşmiş Milletleri devreye sokacağız, bölgede savaş hukuku ilan edilecek. Bu Birleşmiş Milletler üzerinden bölgede yeni bir barış ortamının başlaması noktasında Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde, arabuluculuğunda bölge devletleri bir araya gelecek ya da Atatürk zamanında gerçekleştiği gibi Türkiye İran bir araya gelerek Suriye’yi, Irak’ı, Azerbaycan’ı ve Gürcistan’ı yanlarına alarak bir bölgesel birlik kuracaklar.

Irak’a komşu olan ülkelerin başarısının burada bizim için model olduğu kanaatindeyim. Terörün önlenmesi için mutlaka Irak, Suriye, Türkiye ve İran’ın içinde yer alacağı bir bölgesel güvenlik paktına ihtiyaç var³⁵⁸.

30 Ekim 1997 tarihinde Hakkâri’de PKK tarafından şehit edilen polis memuru Sebahattin TAŞKIRAN’ın eşi Hümeyra TAŞKIRAN, Alt Komisyon tarafından İzmir’de dinlenmiş ve o da terörün çözümü için uluslararası desteğin önlenmesi gerektiğini belirtmiştir. TAŞKIRAN; sorunun kaynağı ve kökü yurt dışında olduğuna göre bir antibiyotik kullanarak hastalığın kökünden kurutulması gibi terörün de Kandil ve örgüte silah, para ve destek veren dış mihraklar kurutulmasıyla çözülebileceğine ilişkin görüşlerini Komisyon ile paylaşmıştır³⁵⁹.

³⁵⁸ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁵⁹ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Alt Komisyonun Manisa’da dinlediği 06.09.1989 tarihinde Siirt’te PKK tarafından kaçırıldıktan sonra şehit edilen öğretmen Durmuş GÜÇLÜ’nün babası Mevlid GÜÇLÜ, terörün bu şartlarda bitmesinin zor olduğunu, Amerika’nın Türkiye’nin kalkınmasını istemeyen tavrının ve teröre desteğinin bitmesi gerektiği yönündeki fikrini ortaya koymuştur³⁶⁰.

11. Devletin Çözüm Yolunu Halkla Diyalogla Bulması

Soruna çözüm bulunması yönünde pek çok konuk; sorunu çözmeye görevinin “Devlet” te olduğunu belirtmiş, çoğu zaman bunun yöntemine ilişkin bir değerlendirme yapmamakla beraber nadiren çözüme yönelik fikirler belirtmişler ve çözmeye yükümlülüğünü devlette görmüşlerdir.

Alt Komisyonun 21.12.2011 tarihinde dinlediği Hakkâri Şehit ve Gazi, Dul ve Yetimler Dernek Başkanı İbrahim ADIYAMAN, çözümü devlete yükleyen ve kendilerinin bu yönde devletin yanında yer almasının yeterli olduğunu belirten;

“Kesinlikle yani buna bir çözüm bulunmasını istiyoruz. Yani hiçbir tane vatandaş sürekli işte korku içinde, tehdit içinde, efendime söyleyeyim, orada bazı şeylerin yapılmasını istemez. Mutlaka bunun da bir çözümü olması lazım. Yani çözüm olarak mutlaka bir şeyler lazım... Yani eğer bir şeyler varsa, biz de bunu devletin yanında yer almayı istiyoruz. Mutlaka bunun çözülmesi gerekir.”

Değerlendirmesini yaptıktan sonra;

“Mesela terör, Hakkâri bölgesinde esnaftan, en küçük bakkaldan tut en büyüğüne kadar herkesten vergi almaya başladı. Bunlar vergi aldığı sürece de örgüt daha çok baskın yapar, halkın üzerine daha çok baskı yapar, daha çok psikolojikmen savaş eğitimi yapabilir yani bunu bir şekilde önlemediğiniz sürece örgüt elinden geldikçe halka ve vatandaşa baskı uygulamaya devam edecektir”

Şeklinde terör örgütünün bölgede haraç toplama ve bu sayede psikolojik üstünlük sağlama gibi uygulamalarının önlenmesinin çözümde etkili olacağı yönünde fikir beyan etmiş ve son olarak da bölgede kamu görevlilerinin terörden zarar görmüş şehit ve gazi korucu aileleriyle daha yakın diyalog kurmasının ve ilgilenmesinin özellikle terör örgütünün 2008

³⁶⁰ Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

sonrasında bölgede insanları devletten kopararak yanlarına çekme propagandasını önleme açısından faydalı olacağına dair;

“Şimdi diyalog biraz kopuk, niye kopuk? Örgütün sempatanları olduğu sürece mesela 2008 tarihinden itibaren devletin yanındaki çalışan insanlar tamamen unutulduğunu düşünüyorum şöyle: Yani bir şekilde diyalog kurulmadı. Ben hiçbir zaman devlet demiyorum, ben oradaki kurum amirleri, vali olur, emniyet müdürü olur, alay komutanı olur, tugay komutanı, üst düzeydeki yetkili insanlar, şehit ailelerin sahiplerini, acı çeken insanları bir şekilde bunları getirip bir arada dertleriniz nelerdir? İhtiyaçlarınız nelerdir? Sıkıntılarınız nelerdir? Hiçbir şekilde diyalog kurulmadı. Bunu örgüt bir şekilde faydalanmaya çalıştılar. Yani dediler ki: İşte bakınız siz bunu yaptınız ama devlet bir şekilde size sahip çıkamıyor yani psikolojikmen bu insanlara bir baskı uygulandı. Hani son zamanlarda seçim, propaganda, efendime söyleyeyim bu sempatanlık yükselmesini... Yani ben biraz kopukluktan şikâyetçi olduğumu, tabii bu kişisel olarak tahminimdir...

Ama örgütün sempatanları gitmiş bir şekilde bu insanların kafasına bir şeyler sokmuş yani onu devletten çekilmeye başlar. Bütün faaliyetler konusunda. Yani bu diyalogu biraz daha yükseltmesini, acı çekenlere, özellikle Güneydoğu'daki şehit ailelerine, bu vatan toprağına canını feda eden insanlara...

Devlet kurum amirlerinin biraz diyalog kurmasını ben tavsiye ediyorum çünkü ne kadar bu insanlar uzak kalırsa örgüt daha fazla prim yapmaya çalışıyor, propagandasını yapmaya çalışıyorlar”³⁶¹.

Beyanında bulunmuştur.

Kardeşliğe de vurgu yaparak çözümü devletin tüm organlarının bulması gerekliliğine ilişkin bir öneri de 20 Eylül 2011 tarihinde PKK/KCK terör örgütü mensuplarınca bombalı ve uzun namlulu silahlarla Siirt merkezde yapılan saldırı sonucunda buldukları araçta hayatlarını kaybeden 4 genç kızdan Zeynep EVİN ve Nergis EVİN'in amcası Kemal EVİN'den şu şekilde gelmiştir;

“Ölen de Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşıdır, öldüren de Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı, bunlar hepsi kardeştir birbirlerini öldüren. Kardeş kardeşi öldürüyor, bunun kaynağını arayın efendim. Niye bu insanlar ölüyor? Ben çözecek değilim. Bunu çözecek olan

³⁶¹ Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

devlettir, Hükûmettir, sayın büyüklerimizdir, sayın milletvekillerimiz, Sayın Başbakanımızdır, Sayın Cumhurbaşkanımızdır. Bunu çözecek onlardır”³⁶².

1992 yılında Şırnak'ta PKK ile girilen çatışmada şehit düşen asker Mustafa ALPHAN'ın babası ve aynı zamanda İzmir Şehit Aileleri Derneği Başkanı Yavuz ALPHAN ise; derneklerinin duvarlarında resmi bulunan 332 şehidin 250'sinin doğu kökenli olduğunu belirttikten sonra bunun burada bile ayrı-gayrı olmadığını gösterdiğini, çözüm için adım atmanın önemli olduğunu ve gerisinin kendiliğinden geleceğini dile getirmiştir.

Alt Komisyonun İzmir incelemeleri sırasında dinlediği bir diğer kişi olan yazar Şadıman ŞENBALKAN, İzmir Şehit Aileleri Derneğine giderek 31 şehit ailesiyle söyleşiler yaparak bir kitap yazdığını, şehit annelerinin çözümü devletten beklediğini, ancak yöntem belirlemediklerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Şimdi, benim tespit ettiğim, annelerin söylemi hep aynı. Anneler sürekli ‘Terörle mücadelede başka çözümler getirilsin’ diyorlar ama tabii bunlar nedir, ne değildir? ‘Devlet bulsun bunun olurlar’ diyorlar...

Hazindi yani hiçbir anne demedi ki, ya işte... Devleti suçlamadı ya da devleti suçlayanlar da oldu belki ama ‘Neden çözüm getirilmiyor bu teröre?’ dedi”³⁶³.

12. Bölgede Tecrübeli Kamu Görevlilerinin Görev Yapması

Sorunun çözümünün bölgede görev yapan kamu görevlilerinin yeni mezun, mesleğe yeni giren ve tecrübesi fazla olmayanlardan değil de belli bir kıdem ve tecrübe kazanmışlar arasından seçilmesinin önemli olduğuna dair görüşler de olmuştur.

Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantısında söz alan İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL, bu yöndeki görüşünü şu şekilde dile getirmiştir³⁶⁴;

“Mezun olan yeni öğretmen arkadaşımız veya yeni hâkim, yeni savcı, yeni kaymakam arkadaşımız bölgede hemen tayin ediliyor, tüm acemiliği, mesleki tecrübesiyle oradan geçiyor.

³⁶² Alt Komisyonun 18.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁶³ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁶⁴ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

Bu, bu şekilde olmamış olsaydı yani daha özendirici anlamında tecrübeli, birikimli öğretmenlerden tutun, emniyet mensubundan tutun, yargı mensubundan tutun yani tüm mensupları eğitilmiş, insan hakkıyla, hak ve özgürlüklerle donatılmış yani mesleğin artık zirvesi mi diyelim hata yapmayacak, çok dikkatli, ihtimamlı, özenli bir vaziyette bu yapılmış olsaydı -hâlen de bazı şeyler gecikmiş değil- bu sorun bitmez miydi? Veya böyle bir sorun çıkmazdı, bu sıkıntıları da yaşamazdık belki.”

13. Toprak Reformu Yapılması ve Aşiret Yapısının Çözülmesi

Bölgedeki aşiret yapılanmasının çözülmesi ve bölgeden seçilen milletvekillerinin aşiret temsilcileri arasından gelmesinin önlenmesinin sorunun çözümünde etkili olacağına dair görüşler de dile getirilmiştir.

İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL;

“Bölgede hep Türkiye Büyük Millet Meclisinde Parlamentoyu temsil eden aşiret çocukları oldu, ağa çocukları oldu. Gerek bir reformun gerek gelişimin önündeki engellerden bir tanesi de bu değil midir? Yani eğer bu sorunlar halledilmiş olsaydı acaba bugün bunu tartışıyor olacak mıydık?”

Şeklinde bu görüşü dile getirmiştir³⁶⁵.

Toprak reformu yapılması ve bölgedeki ağalık sisteminin ortadan kalkmasının çözümde etkili olacağına dair bir değerlendirme de Denizli incelemeleri sırasında dinlenen 6 Temmuz 1994 tarihinde Diyarbakır’da pusuya düşürülerek şehit edilen Piyade Er Mehmet AVCI’nın babası Hüssam AVCI’dan gelmiştir;

“Köyleri zapt etmiş, bunları boştan, bedava çalıştırıyor. Gerçi, bunlar da yani başında birisi olmayınca çalışamazlar yani. İlle birisi emir edecek bunlara, öyle alışmışlar yani ağam, paşam demeye alışmışlar...”

Ağalık olduğu için. İlk önce bu ağaları kaldırmak lazım. Aşiret reisleri, bir sürü reisler, bilmem doğuda öyle, onların dediği oluyor. Onlar da zaten oranın kalkınmasını istemeyen kişiler çünkü onları kullanmak için öyle başvuruyorlar”³⁶⁶.

³⁶⁵ Alt Komisyonun 16.11.2011 tarihli toplantı tutanakları

14. Sivil Toplum Örgütlerinin Çözümdeki Rolü ve Önemi

Terörün sebep olduğu yaşam hakkı ihlalleri arasında yer alan faili meçhul cinayetlerin önlenmesi ve en azından bu konuda bir duyarlılık yaratılması açısından insan hakları savunucuları ile sivil toplumun önemi ortadadır.

19.10.1995’de bir araca bindirilerek götürülen ve o tarihten beri kayıp olan Fehmi TOSUN’un eşi ve aynı zamanda Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hanım TOSUN, bu konuda “Galatasaray Oturmaları” ya da “Cumartesi Anneleri” adı verilen ve hatta sık sık gözaltına alınmasına sebep olan eylemler ve bu eylemlerin yeni kayıplar yaşanmamasında etkisi ile ilgili olarak;

“Ben onun için yani bu yolu tercih ettim ve onun için de gerçekten bir şey yaptığıma veya da vicdanım daha rahattır çünkü “Neden?” diyeceksin, benim eşimin kaybolduğu dönemlerde, o dönemlerde neredeyse her gün her yerde insanlar kayboluyordu, her gün İHD’ye bir başvuru geliyor ve İHD’ye telefonlar geliyordu fakat bu Cumartesi Anneleri, 1995 yıllarında, insan haklarının büyük bir mücadelesi insan haklarının mücadelesidir. İşte buna “Dur.” dememiz lazımdır ve bir şey yapmamız lazımdır. Bu, 1995 yıllarında, 17 Mayıs’ta başladı Galatasaray Lisesinin önünde oturma eylemiyle ve eşimden sonra ben sürekli aktif o eyleme katıldım ve defalarca gözaltına alındım...”

Benim başıma bu olay geldi, bir daha kimsenin başına gelmesin.” diye ve ben bu acıyı çekiyorum, 5 tane yetim çocuk... Benim en büyük çocuğum on dört yaşındaydı benim eşim gözaltına alındığı zaman ve kaybolduğu dönem. Yani kimse bir daha bu acıyı çekmesin diye ben defalarca yerde sürüklendim bu kayıplar için yaptığımız açıklamadan dolayı ve Cumartesi Annelerinden dolayı ama ben hiçbir zaman vazgeçmedim...

O dönemde yüzde 100 kayıpların düştüğünü biz fark ettik. Çünkü eğer biz orada oturmasaydık, biz bu zorluğu çekmeseydik tabii ki kayıp aileleriyle, İnsan Haklarının büyük bir desteğiyle ve kayıpların yüzde 100 düştüğünü biz gördük”³⁶⁷.

Aynı konuda Nadire MATER, 05.12.2011 tarihli toplantıda Galatasaray Oturmalarının bu hususta yarattığı duyarlılığın önemine ilişkin fikirlerine şu şekilde dikkat çekmiştir³⁶⁸;

³⁶⁶ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁶⁷ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Faily meçhullerle birlikte Türkiye’deki son yirmi, yirmi beş yılda yaşanan en önemli olaylardan bir tanesi de gözaltında kayıplardı. Gözaltında kayıplar esasında 1995 yılına kadar kamuoyunca çok da bilinen bir yaşam hakkı ihlali olarak yazılıp çizilmemişti ama ne zaman ki İstanbul’da Hasan Ocak 20 Mart 1995’te yine evine giderken yolda ya da işyerinden tam çıkarken gözaltına alındı ve gözaltına alındıktan sonra kendisinden haber alınamadı ve bu durumda ailesi, arkadaşları ve insan hakları savunucuları “Hasan nerede?” diye Türkiye’nin her yerinde hatta yurt dışında eylemler yapmaya ve devlete Hasan’ın nerede olduğunu sormaya başladılar...

Hasan Ocak’ın ölüsünün bulunmasından sonra 27 Mayıs 1995’te insan hakları savunucuları ve kayıp yakınları Galatasaray Lisesinin önünde oturmaya karar verdiler ve her cumartesi saat 12.00’de İstiklal Caddesinde Galatasaray Lisesinin önünde kayıplar son bulsun, sorumlular bulunsun, yargılansın, kayıpların akıbetleri açıklansın talebiyle bir araya gelindi. Aslında, kayıpların hem Türkiye’de hem de dünyada duyulmasında Galatasaray oturmaları son derece etkili oldu...

Gazeteciler, gazeteler, radyolar, televizyonlar, Galatasaray’ı izlediler, tabii uluslararası basın da dâhil olmak üzere ve dolayısıyla bu oturmalarla birlikte Türkiye’den yurt dışına giden ve uluslararası toplantılara katılan Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar, milletvekilleri, her yerde bu konuda açıklama yapmak durumunda kaldılar çünkü kendilerine yöneltilen ilk sorular arasında gözaltında kayıplar olayı geliyordu. Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de bunların içinde tabii ki.”

Ankara Milletvekili Levent GÖK ise aynı toplantıda;

“Dünyadaki başka örnekleri incelediğinizde çok önemli sivil toplum örgütleri buna karşı ciddi duruş sergiliyorlar ve burada şiddeti gösteren hiçbir kuruluş ya da örgüte müsamaha göstermeden kararlılıkla üzerinde duruyorlar. Bence Türkiye’de yapılması gereken en büyük olgulardan bir tanesi de bu.

Örneğin, geçen hafta İngiltere’den döndük, İrlanda örneğinde “Green Cle” diye bir sivil toplum örgütü “Yeter artık!” diyor ve çok ciddi, insanları etrafına toparlıyor, tam 1 milyon insanı ve şiddete karşı bir sivil toplum inisiyatifi geliştiriyorlar...

³⁶⁸ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

Bu konuda yapılması gerekenler sivil toplumun çok daha sesini yükseltmesidir Türkiye'de, aydınlarımızın ve çok net bir kararlılıkla durulmasıdır. Bu böyle yapılmadığı zaman işlerin hiçbir zaman iyi bir noktaya gitmeyeceğini ben öngörüyorum”³⁶⁹.

İfadesiyle sorunun çözümünde sivil toplum örgütlerinin ve aydınların teröre, terör örgütlerine ve şiddete müsamaha göstermeden kararlılıkla ortak duruş sergilemesinin önemli olduğunun altını çizmiştir.

15. Terörle Mücadelede Hukuk Dışı Uygulamaları Önlemek İçin Altyapının Geliştirilmesi

Nadire MATER, 05.12.2011 tarihli toplantıda;

“2010 yılında Ağustos ayında emekli Koramiral Atilla Kıyat, 1993-1997 yılları arasındaki faili meçhullerle ilgili bir açıklama yaptı ve bunun aslında bir devlet politikası olduğunu söyledi ve dönemin generallerinin hesap vermesi gerektiğini açıkladı...”

Devletin resmen tanıyacağı bağımsız kişilerden oluşacak bir komisyon kurulması. Toplu mezarların Türkiye'nin de imzaladığı Minnesota Protokolü'ne göre açılması. Birleşmiş Milletler Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin imzalanması. Bu sözleşme uzunca bir süredir imza bekliyor fakat Türkiye'de yetkililerden bu sözleşmeyle ilgili hiçbir açıklama henüz duyabilmiş değiliz. Devlet Denetleme Kurulunun harekete geçirilmesi. Bütün kayıp vakalarıyla ilgili soruşturma başlatılması, sorumluların bulunması ve yargılanması. Her kayıp vakasının gerçekleştiği tarihteki tüm görevlilerin sorgulanması, tanıkların koruma altına alınması. Hukuk dışı yapılanmaların tasfiye edilmesi. Kayıp ailelerine tazminat ödenmesi, maaş bağlanması”³⁷⁰.

Şeklindeki beyanıyla gözaltında kayıplar ve faili meçhullerle ilgili sorumluluğu bulunan kamu görevlilerinin hukuken sorumlu tutulması, gerekli uluslararası hukuki metinlerin iç hukuka aktarılması ve gerekli hukuki altyapının oluşturulmasının sorunun çözümünde önemli hususlar olduğunu ifade etmiştir.

Aynı yönde somut bir öneri de TİHV Yönetim Kurulu Üyesi Coşkun ÜSTERCİ'den gelmiş ve “Birleşmiş Milletler Kayıplar Sözleşmesi”nin bir an önce kabul edilmesinin

³⁶⁹ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁷⁰ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

özellikle faili meçhuller ve kayıplar açısından önemli olduğunu belirterek bunun zaman aşımı, etkin ve bağımsız soruşturma yapma ve Türk Ceza Kanununda olmayan “Zorla Kaybetme” hükmünün mevzuatımıza girmesi başta olmak üzere konuyla ilgili diğer problemleri önleyeceğine vurgu yapmış, paralel şekilde fail meçhul ve kayıplarla ilgili mezarların açılması sırasında “Birleşmiş Milletlerin Hukuk Dışı, Keyfî ve Yargısız İnfazların Önlenmesine ve Soruşturulmasına İlişkin El Kılavuzu”, kısaca “Minnesota Protokolü”nün uygulanmasının önemine değinmiştir.

Aynı toplantıda Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN ise Adalet Bakanlığının bu protokole uyulması yönünde çıkardığı 18 Ekim 2011 tarihli genelgeyi olumlu bulduğunu ifade etmiştir³⁷¹.

Bu konuda bazı somut öneriler de İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN’dan gelmiştir. TÜRKDOĞAN, kara mayınları ve serbest patlayıcıların temizlenmesine yönelik imzalamış olduğumuz Ottawa Sözleşmesi uyarınca 2014’e kadar ülke olarak taahhütlerimizi yerine getirmek durumunda olduğumuzu belirterek kalan iki senelik sürede eylem programı hazırlanarak bunların temizlenmesinin bu nedenle meydana gelen yaşam kayıplarının önüne geçebileceğine değinmiş ayrıca Cenevre sözleşmeleri Ek protokollerinin Türkiye tarafından onaylanması yanında Türkiye’nin Uluslararası Ceza Mahkemesini kuran “Roma Statüsü”nü onaylaması ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisini kabul etmesinin de caydırıcılık bakımından oldukça büyük etkileri bulunacağını dile getirmiştir³⁷².

Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN de, Türk Ceza Kanununda zorla kaybetme ile ilgili bir hüküm bulunmamasının yarattığı eksikliğine İrfan BİLGİN’in dinlendiği toplantıda değinmiştir.

Gözaltında kayıp konusunda bir örnek vaka da, Komisyon tarafından 16.02.2012 tarihinde dinlenen, 12.09.1994 yılında Dikmen Caddesinde polis tarafından gözaltına alınıp Terörle Mücadele Şubesi (TEM)’ne götürüldükten sonra kaybolduğu ifade edilen Kenan BİLGİN’in kardeşi İrfan BİLGİN’den gelmiştir.

İrfan BİLGİN; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından 1995 yılında Ankara Adliyesinde taraflar dinlenerek yapılan yargılama sonucu, 2001 yılında Türkiye

³⁷¹ Alt Komisyonun 25.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁷² Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Cumhuriyetinin 225 bin Fransız Frangı tazminat, 45 bin Fransız Frangı da mahkeme masrafı olmak üzere toplam 270 bin Frank ödemeye mahkûm edilmesi ile sonuçlanan davayı da açan BİLGİN, kardeşini sorgulayan timlerin belli olduğunu ve bu isimler arasında son zamanlarda bu konularda çeşitli ifadeler veren Ayhan ÇARKIN'ın da bulunabileceğini ve gözaltındayken görenlerin bulunduğunu ve bu yönde ifade verdiğini belirttikten sonra bu konuda çözüm için gerçek anlamda bu kayıpları ve bu kayıplara neden olanları araştırıp açıklığa kavuşturarak hukuk önüne getirecek komisyonlar kurulmasını;

“Geçmişte de komisyonlar kurulmuştu. O komisyonlar gibi kurulmak için kurulmamalı, gerçekten bir şeyler yapmalı, Türkiye, eğer demokratik bir ülke olacaksa, insan haklarına saygılı olacaksa, ileri demokrasiden bahsediyorsak bunları önüne koyup bunlarla yüzleşmek zorundadır diye düşünüyoruz. Biz bu konuda Türkiye Cumhuriyetine, gerçekten katkı sunmaya çalışıyoruz. Bunların ortaya çıkarılıp yargılanması”

Şeklinde önermiştir³⁷³.

1993 yılındaki “Lice Olayları” mağduru taksi şoförünün oğlu Mizgin CANTÜRK, o kayıpları kendilerine yaşatan dönemin bakanları ve başbakanlarının yargılanmalarını talep etmiş, yoksa kendileri için hiçbir şeyin değişmeyeceğini ifade etmiştir³⁷⁴.

Kemal BURKAY ise 1990'lı yıllarda işlenmiş olan faili meçhul cinayetler, Musa ANTER ve Medet SERHAT gibi Kürt işadamlarına ve Kürt aydınlarının öldürülmesi ve bu hususta JİTEM'in yaptıklarının ”Fırat'ın ötesindekiler araştırılsın” anlayışıyla aydınlatılması gerekliliğinin altını çizmiştir³⁷⁵.

1990'lı yıllardaki faili meçhullerin dile getirildiği bir toplantı; 09.05.1994 tarihinde Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı iken kaçırıldıktan sonra Kırıkkale yakınlarında silahla vurularak öldürülmek suretiyle faili meçhul cinayete kurban gittiği belirtilen Namık ERDOĞAN'ın kızı Begüm ile kardeşleri Naif ve Necdet ERDOĞAN'ın dinlendiği 16.02.2012 tarihli toplantı olmuştur. Bu toplantıda Naif ERDOĞAN, kardeşinin öldürülmesiyle ilgili hukuki sürecin 2001 yılında Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Savcılık Kararıyla son bulduğunu belirterek bu yıllarda meydana gelen faili meçhullerin sorun yaratan ortak yönüne şu şekilde değinmiştir;

³⁷³ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁷⁴ Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁷⁵ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

“Türkiye’de 93-94 yılları arasında gerçekleştirilen faili meçhul cinayetlerin, şöyle bir bakıldığı zaman, sistematik olarak aynı olduğunu görürsünüz. Kaçırılan kişilerin kaçırılış biçimleri, infaz şekilleri birbirlerinin tıpatıp aynıdır yani tek elden çıkan bir işlem bu.”

Aynı toplantıda konuşan Begüm ERDOĞAN ise yaşadıkları hukuki sürecin failleri ortaya çıkarmaması nedeniyle güvenlerinin kalmadığını, son zamanlarda Ayhan ÇARKIN’ın ifadeleri sonucunda konuyu aydınlatma açısından önemli isimlere ulaşılabileceğini ve hatta onlar hakkında suç duyurusunda bulduklarını belirtmiştir. ERDOĞAN ayrıca Veli KÜÇÜK’ün evinde çıkan belgelerde de babası Namık ERDOĞAN’ın o dönem uyuşturucu mafyasının üzerine gittiği, uyuşturucu yapımında kullanılan birtakım maddelerin usulsüz şekillerde Türkiye’ye sokulmasını ortaya çıkardığı ve bununla ilgili birtakım bilgi ve isimlerin elinde olduğunun belirtildiğini ifade etmiştir.

Begüm ERDOĞAN, soruşturmayı yürüten ve belli bir aşamaya getiren ve çözme konusunda kendilerinde bir umut uyandıran Savcı Hakan YÜKSEL’in görevden alınmasına anlam veremediklerini belirtmiştir.

Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN ise kendisinin yakın zamanda Ayhan ÇARKIN’ı cezaevinde ziyaret ettiğini belirterek şunları ifade etmiştir;

“Altındağ Nüfus Müdürü ve Namık Erdoğan’ın cinayetlerinin esasen bir rant hesaplaşmasının sonucunda işlendiğini söyledi ve bu iki cinayetten çok etkilendiğini özellikle belirtti. Herhâlde masum olduklarını, aslında hiç suçlanacak herhangi bir şeyleri olmadığını düşündüğü için bunları söylüyor. Bunun, bu cinayetin asıl tetikçisi de sanırım sonra öldü, Ayhan Çarkın’ın ismini verdiği tetikçi şu an hayatta değil. İsmi vermemiz belki uygun olmayabilir.

Benim de bu soruşturmada dikkatimi çeken şey, soruşturmada müdahil avukat olarak bulunan İstanbul Barosu avukatlarıyla ilişkili Ayhan Çarkın itirafları önemli oldu onda. İşte Namık Erdoğan’a çıkıyor bir ucu. Bu dosyayı yürüten Hakan Yüksel’in alınması benim de dikkatimi çekti, yeni bir savcıya verildi, bu çok manidar.”

Aynı toplantıda Ordu Milletvekili İhsan ŞENER ise faili meçhullerin ortaya çıkarılmasıyla ilgili olarak önemli olanın umudun yitirilmemesi olduğunu ve bu noktada milletin hemfikir olduğunu bunun da çözüm için en önemli husus olduğunu şu şekilde belirtmiştir;

“Türkiye’de süreç içinde hepimizin meşru görmediği birtakım olaylar yaşandı, bunları yaşayageldik. Bazılarına biz şahidiz, bazılarına sizler şahitsiniz ama şu bir gerçek ki: Bu tür faili meçhullerin, gayri hukuki yargısız infazların önüne geçilmesi gerekmektedir. Bunun için el birliğiyle çalışmamız lazımdır.

Umudunu yitirenler her şeyi yitirir. Biz umutvarız ve umutluyuz, siz de umutsuz olsanız burada olmazdınız. Tabii ki bazı şeyleri dile getiriyoruz hiç şüphesiz ama gerçekten de 1993-1995 yıllarında Türkiye’de gözle görülür ciddi sıkıntılar yaşandı. Bunların bir anda ortadan kaldırılması, sonuçlarının bir anda açığa çıkarılması kolay bir şey değildir ama bu husustaki siyasi niyet ve milletimizin isteği önemlidir. Bunun altını çizmek istiyorum.

Gerçekten, milletimizin etnik ya da ideolojik olarak her kesimi bu hususta hemfikirdir ve zannediyorum, bundan sonra bu tür, umarız, hiç kimsenin burnu kanamadan, hiç kimse sıkıntı yaşamadan süreçler aşılır diye düşünüyorum”³⁷⁶.

Özellikle faili meçhuller ve kayıplar terörle mücadele sırasında bölgede meydana gelen ve bölge halkı nazarında infial uyandıran hukuk dışına çıkma teşebbüsleri ve bu yöndeki uygulamaların hukuk süzgecinden geçirilerek aydınlığa kavuşturulabilmesinin hatta bunun daha geniş düşünülerek yakın döneme ilişkin bütün karanlık noktaların aydınlanması yönünde genişletilmesinin de yaraların sarılmasında önemine vurgu yapılan değerlendirmeler de olmuştur.

Alt Komisyon Başkanı Amasya Milletvekili Prof. Dr. M. Naci BOSTANCI, Hülya YAVUZ’un dinlendiği 20.12.2011 tarihli toplantıda Türkiye’nin bu konuda bir alacakaranlık kuşağı yaşadığını belirtmiş, 13.12.2011 tarihli Hıdır ÖZTÜRK’ün dinlendiği toplantıda da bu hususa şu şekilde parmak basmıştır;

“Yakın geçmişte yaşanan olayların üzerindeki örtünün kaldırılması ve mahkemeler marifetiyle, adalet marifetiyle bunların açığa kavuşturulması bizim şeffaf bir toplum olmamız, bu yaşanan acıların arkasındaki nedenleri görebilmemiz bakımından son derece önemli...

Faili meçhuller tek başına bir olay değil. Bunu Ergenekon’la birlikte, bunu derin devlet yapılanmasıyla birlikte, bunu darbe girişimleriyle birlikte, hepsiyle birlikte düşünmek

³⁷⁶ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

gerektiği kanaatindeyim. Ümit ederim ki Mecliste Türkiye'nin yakın dönemine ilişkin bütün bu karanlık noktalara yönelik olarak ortak bir irade teşekkül eder”³⁷⁷.

Kemal BURKAY ise terör nedeniyle yaşanan yaşam hakkı ihlalleri konusunda karanlık bir dönem olduğunu ve bunun aydınlatılması gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu durumdan çıkmak için geçmişi iyi bilmek zorundayız. Ne yazık ki oldukça karanlık bir dönem var. Yani gerçekleri yeterince bilmiyoruz veya kamuoyu bilmiyor. Bu karanlık dönemin, onun üzerindeki örtünün açığa çıkarılması gerekiyor”³⁷⁸.

Hukuk bakış açısıyla devlet organları ve güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele sırasında bir yanlışlık yapılmışsa ortaya çıkarılmasının bundan sonra aynı acıların yaşanmaması açısından önemli olduğunu ise Ordu Milletvekili İhsan ŞENER, 20.12.2011 tarihli Hülya YAVUZ’un dinlendiği toplantıda;

“Tabuları bir tarafa bırakarak kutsal saydığımız şeyleri de sorgulama imkânına sahip olmamız gerektiğini düşünüyorum. Evet, yani “Neyimiz eksik, neyimiz fazla, neden bunlar oluyor?” sorusu doğru bir soru ama eğer gerçekten devletin, bütün organlarıyla, güvenlik güçleriyle, yönetimiyle bir eksikliği, bir kasti, bir fazlası, bir eksikliği varsa da bunların bir şekilde ortaya çıkmasını sağlamaktır buradaki amaç. Hangi acıyı telafi eder bu? “Bundan sonra acılar olmasın.” içindir hiç şüphesiz”³⁷⁹.

Şeklinde ifade etmiştir.

Devletin terörle mücadele ederken hukuktan ve insan haklarına riayetden ayrılmaması gereği de çözümde önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır. Bu konuda ortaya konulan ve devlete yönelik çeşitli zanlara ve suçlamalara yol açabilecek uygulamaların yapılmamasına dikkat etmek gerekliliği Komisyonunda dinlenen bazı konuklar vesilesiyle de anlam kazanan bir durum olmuştur.

Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihinde dinlediği ve güvenlik kuvvetleriyle girdiği bir çatışmada ölen PKK terör örgütü mensubu Ahmet Şerif KARAKAYA’nın babası Mehmet KARAKAYA, cenazenin kendisine teslim edilmemesini kimyasal silahlarla operasyon

³⁷⁷ Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁷⁸ Alt Komisyonun 17.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁷⁹ Alt Komisyonun 20.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

yapılmış olabileceğine ve oğlunun Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bulunan toplu mezarlardan birisinde olabileceğine yönelik iddialarına dayanak olarak göstermiş,

Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN ise kimyasal silah kullanıldığı iddialarına şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur;

“Mehmet Bey, bu kimyasal iddialarına biraz ihtiyatlı yaklaşmalısınız. Bu zorlu bir tartışma. Mesela biz Uludere'ye gitmeden evvel İnternet medyasında “Uludere'de kimyasal kullanıldı.” gibi ifadeler yer aldı. Gittik, Gülyazı köyünü, oradaki vatandaşları ziyaret ettik, konuştuk. Çocukları vurulan aileler bile, ilk cenazelerin başına giden, onları katırlarla, kendi imkânlarıyla getiren kişiler bile böyle bir iddiada bulunmadı.

Bu konuda biraz ihtiyatlı olun. Yani bunun bağımsız bir araştırmaya ihtiyacı var, kabul ama düşük yoğunluklu bir savaşta da atılan kurşunların ve bombaların yanında müthiş yalanlar da vardır. O yalanlara karşı da biraz dikkatli olun. Her iddia doğru olmayabilir.”

İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanı Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN ise aynı toplantıda devletin bu konudaki sorumluluğuna şu şekilde dikkat çekmiştir³⁸⁰;

“Devlet terörizmle, teröristle mücadele edecektir, bu onun yasal hakkıdır, ancak devlet de operasyonlardan sonra, şu anda nasıl yapıyorsa, şu anda olduğu gibi insani boyutu gözeterek bu işlerin, orada ölenlerin cenazelerini ailelerine vermesi gerektiği inancındayız.”

Prof. Dr. Erol GÖKA ise konuya sosyal psikoloji açısından bakarak “Dersim Özrü”nü de örnek vererek daha önce devletin ya da kamu görevlilerinin yapmış oldukları çeşitli yanlış uygulamalar nedeniyle yaşanan travmaların ve tutulan yasların sağlıklı biçimde sonlanmasına katkı sağlamak için;

“Yani bir an önce her şey açılmalıdır, konuşulmalıdır, yaralar sarılmalıdır, yaraların tedavisi için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Bunların konuşulması aynı zamanda rehabilitasyondur hiçbir şey olmasa bile.”

Şeklinde değerlendirmede bulunmuştur³⁸¹.

15.1. Faili Meçhuller Komisyonu Kurulması

³⁸⁰ Alt Komisyonun 05.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁸¹ Alt Komisyonun 11.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

Faili Meçhuller ve faili meçhul cinayetler ile ilgili Mecliste Araştırma Komisyonu kurulmasının çözüme önemli katkı sağlayacağı yönünde görüşler de beyan edilmiştir.

İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şube Başkanı Raci BİLİCİ, 5 Temmuz 1991 tarihinde Vedat AYDIN'ın cenaze töreninde çıkan olayları örnek göstererek 1990'lı yıllarda meydana gelen bu tür olaylarla ilgili bir Komisyon kurularak araştırılması ve aydınlığa çıkarılmasını bir çözüm önerisi olarak ortaya koymuştur³⁸².

Bu konuda Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR, daha sonra Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU tarafından da desteklenen önerisini 13.12.2011 tarihinde Hıdır ÖZTÜRK'ün dinlendiği toplantıda şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu faili meçhul cinayetlerin failleri kimse, bu cinayetlerde yaşamını yitirenler kimse hiç ayırım gözetmeksizin mutlaka yakın tarihimizde işlenen bu faili meçhul cinayetlerle ilgili...

Mutlaka bunun bir Meclis araştırma komisyonu aracılığıyla araştırılması gerekiyor”³⁸³.

Faili meçhullerin araştırılması için TBMM'de bir komisyon kurulması yönünde bir diğer öneri de faili meçhul cinayete kurban giden Namık ERDOĞAN'ın kızı Begüm ve kardeşleri Naif ve Necdet ERDOĞAN'ın dinlendiği toplantıda Hatay Milletvekili Refik ERYILMAZ'dan gelmiştir³⁸⁴.

19.10.1995'de bir araca bindirilerek götürülen ve o tarihten beri kayıp olan Fehmi TOSUN'un eşi ve aynı zamanda Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hanım TOSUN da bu konuda TBMM'de bir komisyonun etkili olacağı ve eşi de dâhil olmak üzere kayıp herkesle ilgili devletin elinde biri gerçek biri göstermelik iki dosya olduğunu, bir defasında eşiyle ilgili bir dosyanın da kaybedildiği ve gerçek dosyaların araştırılması gerektiğini belirterek bu konuda geç bile kalındığı yönündeki fikirlerini şöyle dile getirmiştir;

“Gerçekten bir an önce bu Komisyon -yani sadece komisyonun kurulması veya da birkaç kayıp yakınını dinlemekle değil- harekete geçsin, gerçekten bu gizli odalarla, kayıplarla ilgili bu belgeleri ortaya çıkarıp oradaki...

Ben şuna inanıyorum: Hiçbir kaybın yani derin devlet diyelim, devletin içindeki çeteler mi diyelim yani illa ki bir yerde bu belgeler var yani devletin resmî makamlarında var.

³⁸² Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁸³ Alt Komisyonun 13.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁸⁴ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

Bir an önce buna bir el atın ve bu kayıplarla ilgili artık bir şey yapma zamanı gelmiş geçiyor”³⁸⁵.

Komisyunun İzmir’de dinlediği Emekli Jandarma İstihbarat Astsubay ve yazar Hüseyin OĞUZ ise terörü çözmek için öncelikli olarak, Jandarma Genel Komutanlığında bütün JİTEM kayıtlarının ele alınması, bütün olayların birleştirilmesi ve faili meçhullerin tamamının ortaya çıkartılması gerektiğini belirtmiş, ayrıca terörden mağdur olmuş gençlerin geleceğinin nasıl karartıldığının ve gençlerin hangi tekniklerle kandırıldığının, sinevizyon gösterileri ile üniversitelerde anlatılması, gençlerin bilinçlendirilmesi gerektiği yönündeki önerisini Komisyonla paylaşmıştır³⁸⁶.

15.2. Gerçeklerin Ortaya Çıkarılması İçin Komisyon Kurulması

Çözüm ile ilgili olarak bazı konuklar tarafından öne sürülen yöntemlerden birisi de gerçeklerin ortaya çıkarılması için komisyon kurulması olmuştur.

Nadire MATER, katıldığı 05.12.2011 tarihli toplantıda;

“Türkiye'nin son otuz yılda yaşadıklarından bakarak, tabii yargıyla ilgili sorunlar var, bütün gerçeklerin ortaya çıkartılması gerekiyor, o yüzden hakikat komisyonlarından söz ediliyor”³⁸⁷.

İfadesiyle Hakikatler Komisyonu kurulması yönündeki çözüm önerilerine dikkat çekmiştir.

Hakikatler Komisyonunun özellikle faili meçhuller ve kayıplar konusunda önemli bir çözüm yolu olabileceği yönünde bir görüş de Komisyonun 14.12.2011 tarihli toplantısında İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU’dan şu şekilde gelmiştir;

“Komisyonumuzun yaptığı bu faaliyet bir nevi bir hakikat komisyonu benzeri bir faaliyet yapıyoruz şu anda. Yani Güney Afrika’da ve Latin Amerika ülkelerinde belli ölçüde böyle başlamış bu işler. Güya mağdurlar dertlerini, şikâyetlerini anlatacak bir merciye ulaşmak istemişler. Şimdi Komisyonumuz bunu bir ölçüde yapmaya başladı. Umuyorum bu çalışmamız Meclis bünyesi içerisinde özel bir yasayla kurulmuş başka bir şeye dönüşür çünkü buna Türkiye'nin ihtiyacı var”³⁸⁸.

³⁸⁵ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁸⁶ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁸⁷ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁸⁸ Alt Komisyonun 24.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

Hakikatler Komisyonu kurulmasına ve hatta 1908 yılından bu güne kadar olan dönemi kapsamına yönelik bir öneri bununla ilgili Kanun teklifi de hazırladıklarını belirterek İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN'dan şu şekilde gelmiştir;

“İnsan Hakları Derneği olarak hakikat komisyonu kurulması noktasında bir kanun teklifi hazırladık ve onu Parlamento'ya da aslında ilettik. Bu çok etraflı bir teklif, biz sürece sadece 90'lı yılları esas almıyoruz.

Bu mesele aslında ideolojik bir ulus devlet meselesi, dolayısıyla bunun biraz daha geçmişine dayanmak gerekiyor ve 1908'e gitmek gerektiğini düşünüyoruz. O tarihten bu tarihe yaşanan bütün olayların mercek altına alınmasını, hakikat komisyonu vasıtasıyla alt komisyonlar kurularak bütün olayların açığa çıkarılmasını ve toplumumuzun geçmişte ne yaşandığını öğrenmesini ve bir daha bu vakaların yaşanmaması için de yeni bir süreç yaşanması gerektiğini belirtmek istiyorum”³⁸⁹.

Hakikatlerin açığa çıkmasının yaşanan travmaların rehabilitasyonunda önemli olduğuna dair bir görüş de Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Coşkun ÜSTERCİ'den gelmiştir. ÜSTERCİ, Güney Afrika'daki ayrımcılık sonrası kurulan “gerçeklik ve adalet komisyonları”nı da örnek göstererek şu ifadeyi kullanmış;

“Hakikat iyileştirir”

Alt Komisyon Başkanı ise onu tamamlar biçimde şu katkıyı yapmıştır;

“Latinlerin bir sözü vardır “Veritas vos liberabit.” diye. Hakikat özgürleştirir de aynı zamanda”³⁹⁰.

Muş Milletvekili Sırrı SAKIK da Cihan SİNCAR'ın konuk olarak katıldığı toplantıda “kirli ve kanlı” olarak ifade ettiği dönemlerin aydınlığa kavuşturulması için “Hakikatleri Araştırma Komisyonu” kurulmasına dair fikirlerini yıllardır dile getirdiklerini, darbelerin araştırılması ile ilgili oluşan mutabakatın buna örnek olabileceğini ifade etmiştir³⁹¹.

Diyarbakır incelemeleri sırasında dinlenen 1992 yılında faili meçhul şekilde öldürülen Musa ANTER'in oğlu Dicle ANTER de faili meçhullerin devlete büyük zarar verdiğini

³⁸⁹ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁹⁰ Alt Komisyonun 25.01.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁹¹ Alt Komisyonun 09.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

belirterek bu olayların ve bu olaylara karışanların araştırılıp soruşturulması için Hakikatleri Araştırma Komisyonu kurulması yönünde fikirlerini ifade etmiştir³⁹².

Bu tür komisyonlar yanında hukuk sistemimizin üzerindeki sır perdesi kalkmamış olayları çok eskilerde kalsa bile aydınlatabilmesine yönelik bir hukuki zemin hazırlanması yönünde fikirler de ileri sürülmüştür.

Sivas Madımak Otelinin yakılması olayında yaşamını yitiren şair Metin ALTIOK'un kızı Zeynep ALTIOK, bu husustaki çözüm önerisinin Arjantin ve Güney Amerika örneklerini vererek ortaya koymuş bu fikre Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER de katılmıştır³⁹³.

15.3. Faili Meçhullerle İlgili Zamanaşımı Engelinin Kaldırılması

Türk Ceza Kanununda faili meçhuller ve kayıpların araştırılması konusunda yer alan zaman aşımı engelinin kaldırılması önerisi de bu konudaki çözüm önerilerinden birisi olmuştur.

14.12.2011 tarihli toplantıda İstanbul Milletvekili Sezgin TANRIKULU bu konudaki fikirlerini;

*“Bizim burada Meclise bir çağrı yapmamız lazım yani zaman aşımı süresinin, Ceza Yasası’ndaki zaman aşımı sürelerinin bu suçlar bakımından kaldırılması noktasında bir çağrı yapmamız lazım”*³⁹⁴.

Şeklinde ifade etmiş aynı çağrıyı Komisyon olarak yapılması gerektiğini belirterek Hanım TOSUN'un dinlendiği toplantıda da yinelemiş İzmir Milletvekili Erdal KALKAN ile Van Milletvekili Gülşen ORHAN da buna katıldıklarını ifade etmişlerdir³⁹⁵.

Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN ise gözaltındayken kaybolan Kenan BİLGİN'in kardeşi İrfan BİLGİN'in dinlendiği toplantıda, Türk Ceza Kanununda zorla kaybetme ile ilgili hüküm olmaması nedeniyle bu konularda cesedin de bulunamamasıyla mahkemeler tarafından zaman aşımı süresinin Ayhan EFEOĞLU davasında olduğu gibi 15 yıl

³⁹² Alt Komisyonun 19.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁹³ Alt Komisyonun 25.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁹⁴ Alt Komisyonun 14.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

³⁹⁵ Alt Komisyonun 01.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

olarak uygulandığını ve bunun da kayıplarını arayanlar ve adalet için önemli sorun olduğunu ve çözülmesi gerektiğini belirtmiştir³⁹⁶.

Zaman aşımı konusuna değinen bir konuk da Sivas Madımak Otelinin yakılması olayında hayatını kaybeden 35 kişiden birisi olan Şair Metin ALTİOK'un kızı Zeynep ALTİOK olmuştur. ALTİOK, zaman aşımı ile ilgili olarak;

“Zaman aşımı sadece Sivas katliamıyla ilgili bir tehdit değildir. Tüm insanlık suçlarında, işte bakın aynı yıllarda -on dokuz yıl geçti- yarın Başbağlar için de bir şekilde gündeme gelecek ya da çok yakın tarihte sendikal hareketin en önemli liderlerinden Kemal Türkler cinayeti zaman aşımına uğradı, Abdi İpekçi cinayeti zaman aşımına uğradı ve önümüzde de gün gelecek Hrant Dink cinayeti belki de bununla -ne acıdır ki- yüzleşecek.

Bizim tüm talebimiz, çabamız, isteğimiz bizim yaşadığımız acıları başkaları yaşamasin, bizim yaşadığımız hukuksuzlukları başkaları yaşamasin ve insanlık suçlarında zaman aşımı -bizim, olması gerektiği gibi demokratik bir ülke olduğumuzu varsayarak söylüyorum- olması gerektiği gibi yasalardaki yerini bulmalıdır”

Şeklinde tüm olayların çözülmesi yönünde irade beyan etmiş daha sonra da aslında biri diğerinin nedeni olduğu gibi değerlendirmelere tabi tutulan iki olaydan birinin mağduru olarak diğer olayın acısını paylaştığını şöyle belirtmiştir;

“Elbette ki Başbağlar da bizim acılarımızdandır. Benim kendi babamı kaybettiğim katliama daha odaklı birtakım sözcülükler yapıyor olmam, bir takım sözler söylüyor olmam bu ülkenin diğer katliamlarına kulaklarımı tıkadığım anlamına asla gelmez...

Sivas ve Başbağlar'ı birbirine doğrudan bağlamak ya da işte “Biri birinin intikamıdır.” gibi henüz herhangi bir delille kanıtlanmamış, yargıya taşınmamış, bir yere getirilmemiş mesnetlerle bunları gündeme getirmek, her iki davayı da kendi içinde azımsamak, hakkını vermemek ve gölgede bırakmak anlamına gelir.”

Daha sonra söz alan PKK'nın Erzincan Başbağlar'da gerçekleştirdiği katliamdan sağ kurtulan Başbağlar Muhtarı Ali AKARPINAR ise paralel şekilde acı paylaşımını şu şekilde dile getirmiştir;

“Şu anda yanımda oturan Zeynep Hanım'ın ve böyle faili meçhul olarak kalmış herkesin, mağdurların acısını yürekte paylaşıyorum”³⁹⁷.

³⁹⁶ Alt Komisyonun 16.02.2012 tarihli toplantı tutanakları

16. Terör ve Terörün Önlenmesiyle İlgili Üniversitelerde Akademik Çalışmalar Yapılması

Komisyon çalışmaları sırasında çözüm noktasında ön plana çıkan görüşlerden birisi de YÖK ve üniversitelere terör, şiddet, terör ve şiddet kaynaklı yaşam hakkı ihlalleri ve bu sorunları çevreleyen konularla ilgili akademik çalışmalar yaparak çözüm için öneriler getirme konusunda çağrıda bulunmak olarak ortaya çıkmıştır.

Bu görüşü Alt Komisyon Başkanı Amasya Milletvekili M. Naci BOSTANCI şu şekilde dile getirmiştir³⁹⁸;

“Türkiye’de akademik hayatın, böylesine yakıcı bir şekilde yaşanan problemlere daha fazla ilgi göstermesini bekleriz. Burada akademik çalışmalara ilişkin yöntemle bu işlerin değerlendirilmesi muhakkak çok katkı sağlayacaktır...”

YÖK’e ve üniversite dünyasına Türkiye’nin bu meselelerine ilişkin mukayeseli çalışmalar yapmaları için bir öneride bulunabiliriz diye düşünüyorum.”

17. Sorunun Çözümüne Anayasal Katkının Sağlanması

Sorunun çözümüne anayasa zemininde ve anayasa değişikliğiyle imkân sağlanabileceği yönünde fikirler de belirtilmiştir.

İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN, anayasadaki demokratik yönde değişiklikler ve Kürtlerin tanınmasını yetersizliği ve onlara yönelik “ötekileştirme” yaklaşımının değişmesi gerektiğine dair iddiaları çerçevesinde görüşlerini şu şekilde ortaya koymuş;

“Anayasamıza baktığımız zaman bize göre demokratik olmayan yani demokrasinin açıklık, katılımcılık ve çoğulculuk ilkelerini içermeyen bir Anayasa’mız var. İnsan hakları bakımından ise çok problemlili bir Anayasa’mız var. Birçok hak kategorisi noktasında yasaklayıcı bir içeriğe sahip bir Anayasa’mız var.

Bunlar, dolayısıyla sorunların devamına sebep oluyor, bu konu da birkaç hususa değinmek gerekiyor: Birincisi, Türkiye’nin devlet olarak Kürt politikası kanaatime göre 2009 yılına kadar Kürtleri kesin olarak inkârı, tanımamaktı ve buna karşı tanınma mücadelesi

³⁹⁷ Alt Komisyonun 25.04.2012 tarihli toplantı tutanakları

³⁹⁸ Alt Komisyonun 05.12.2011 tarihli toplantı tutanakları

verenleri de bir şekilde elinde silah olanla savaşmak, elinde silah olmayanla da yargı yoluyla bir şekilde mücadele etmektir.

Ancak 2009 yılında devlet Kürt politikasında değişikliğe gitti ve Kürtler artık var, tamam Kürtler var, Kürtler tanınıyor, artık kimse Kürtleri inkâr etmiyor ancak Kürtler varsa Kürtlerin bir şekilde taleplerini dile getirenlerle bu sorunun çözümü söz konusu iken bir “ötekileştirme politikası” uygulanıyor ve son birkaç yıldır yaşanan birçok sıkıntının aslında bu “ötekileştirme politikası”nın sonucu olduğunu düşünüyoruz.

Devlet eski alışkanlığından vazgeçmiyor yani bir sorun varsa onu da ben çözerim, ben bilirim, ben yaparım, ben çözerim. Bu, aslında Osmanlı'dan devraldığımız ve hâlâ bir türlü üzerimizden atamadığımız bir, maalesef kötü devlet alışkanlığı; bir sorun varsa o sorunun muhatabı olan kişiler kimse o sorun onlarla konuşularak çözülür.

Tabii sonuçta devlet makamları yetki kullanacaklardır, Parlâmento gerekirse kanun yapacaktır, gerekirse anayasa değiştirecektir; bu, tabii ki böyledir ama sorunun muhatapları bellidir ve bu şekilde çözülmelidir.

Bizim buna dair önerilerimiz elbette ki var ama yaşam hakkı ihlalleri bağlamında niçin bunu söylüyorum? Temel bir politika değişikliğine gidilmediği sürece yaşam hakkı ihlalleri devam edecektir”³⁹⁹.

18. Güvenlik Odaklı Çözümler

Terör ve onun yaşattığı yaşam hakkı ihlallerinin çözümünün güvenlik odaklı yaklaşımlarla olabileceğine ilişkin görüş bildiren konuklar olmuştur.

Ankara Kumrular Sokakta meydana gelen bomba yüklü aracın patlatılması şeklinde gerçekleşen terör eyleminde kuruyemişçide çalışırken yaşamını yitiren Orhan GÜZEL'in babası Mustafa GÜZEL bu yönde şu şekilde fikir beyan etmiştir;

“Bitecekse hepimiz gidelim, askere mi gidecek, nereye gideceksek gidelim yani yapalım. Ben tekrar giderim, ben 42 yaşındayım. Ben vatanım için on sene daha değil, yirmi sene daha askerlik yaparım”⁴⁰⁰.

³⁹⁹ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴⁰⁰ Alt Komisyonun 15.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

Denizli’de dinlenen şehit öğretmen Numan KONAKÇI’nın kardeşi Selim KONAKÇI ise Türkiye’de terörün çözümünün 5-10 kişilik gruplar halinde dağda gezilmesi ile olabileceğini ifade etmiş,

Yine Denizli’de dinlenen 1993 yılında Bingöl yakınlarında 33 erin şehit edilmesi olayından yaralı olarak kurtulan erlerden Erdal ÖZDEMİR de terörün hakkından askerin gelebileceğini, belli hedefler belirlenerek ve sert tedbirler alınarak terörün çözülebileceğini belirtmiştir⁴⁰¹.

Manisa’da dinlenen 24 Mayıs 2007’de Şırnak ili Güçlükonak ilçesinde PKK tarafından döşenen mayına basması sonucu şehit olan Uzman Çavuş Vedat DAYIOĞLU’nun eski eşi Şengül SİPAHİOĞLU ise güvenlikle ilgili daha etkili tedbirlerin alınması ve bu yönde imkânların artırılması ile terörün çözülebileceğini düşündüğünü ifade etmiştir⁴⁰².

19. Karma Tedbirlerle Topyekün Mücadele

Dinlenen bazı konuklar ise karma tedbirler ile sorunun çözülebileceği yönünde fikirlerini dile getirmişlerdir. İzmir’de dinlenen 1989’da Siirt’in Eruh ilçesinde PKK tarafından kaçırılarak şehit edilen öğretmen Ersin TEMEL’in ağabeyi Hasan TEMEL, insani yaklaşımın mutlak suretle egemen olduğu güvenlik eksenli mücadelenin artırılarak sorunun çözülebileceğini belirtmiştir⁴⁰³.

Olağanüstü Hal Bölge Eski Valisi ve Emniyet Eski Genel Müdürü Gökhan AYDINER, çözüm noktasında terör örgütünün propagandası ve amacına hizmet edecek şekilde eylemlerin haberlerinin yapılmaması yanında terörle mücadele konusunda görevli her kurumun ciddiyetle kendine düşen görevleri yapmasının ve bu mücadelenin “topyekün mücadele” ile halkın mücadelede devletin yanına alınmasının çözümde önemli olduğu yönündeki fikirlerini şöyle dile getirmiştir;

“Terör örgütünü gündemden düşürürken mutlak surette görevli makamların, güvenlik makamlarının, adli makamların, hemen hemen bununla ilgili her makamın daima birinci gündem maddesi terör olmalıdır eğer biz terörle ciddi olarak mücadele edeceksek...”

⁴⁰¹ Alt Komisyonun 21.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴⁰² Alt Komisyonun 24.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴⁰³ Alt Komisyonun 23.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

”Terörü gündemden düşürmek” dedik. Devlet kuruluşlarının, özellikle güvenlik birimlerinin, valilerin, kaymakamların, adliyenin birinci gündemi bu olacak ama halkın zihninden düşüreceğiz. Bunun için ne yapmak lazım? Her gün televizyonlarda, gazetelerde hem hükümet canibinden, hem diğer parti canibinden hem de televizyonlarda şak, şak, şak vurarak yani münferit olaylar bile adeta bir terör görüntüsü altında veriliyorsa, terörün amacına hizmet edilir...

Demek ki her makam –hükümet makamları başta olmak üzere- bu konuda bir görev üstlenmelidir. Artı bu topyekûn bir mücadeledir, terörle mücadele. Yani sadece güvenlik güçleri, valiler, kaymakamlar, hükümet, efendim hatta yargı yapsın diyemezsiniz. Bunun içerisinde, diğer kurumların -mali kurumlardan tutun da, özellikle medyanın- son derece büyük bir rolü vardır. Onlar da kendilerine düşeni yapmak mecburiyetindedirler... Aslolan halkı yanınıza almanızdır”⁴⁰⁴.

Terör örgütünün şehirlerde de yapılanma içine girdiği ve şehirlerde etkin çalışmalar yaparak tabanının genişletme yaklaşımı içinde olduğu değerlendirilerek özellikle şehirlerde çocukların ve gençlerin örgüte kaybedilmemesi için onlar üzerinde etkili olabilecek öğretmen ve imamların gereken işlevi göremediği yönündeki bazı araştırma tespitleri⁴⁰⁵ göz önüne alınarak tüm kamu kurumlarının ve burada görev yapan kamu görevlilerinin etkin katkısının alınması önem taşımaktadır.

Bu çerçeveyi tamamlar şekilde yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin bir çözüm olarak ortaya koyan görüşler bulunmaktadır.

İnsan Hakları Derneği Başkanı Öztürk TÜRKDOĞAN bu yöndeki görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

“Yerinden yönetim ilkesinin yaşama geçirilmesine dair bazı cesur adımların Türkiye tarafından atılması gerekiyor. Yani benim kişisel önerim de şu: Bugün valinin yetkisini artık belediye başkanının kullanma zamanı gelmiştir, yani böyle bir çağda yaşıyoruz. Artık hani bana göre, örneğin Ankara’daki belediye başkanının yetkisi ne olacaksa Diyarbakır’daki

⁴⁰⁴ Alt Komisyonun 30.05.2012 tarihli toplantı tutanakları

⁴⁰⁵ Özdemir, Habib, PKK Terör Örgütünün İstismar Ettiği Çocuklar Hakkari Örneği, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi Yayını, Ankara, Mayıs 2012, s.69-92

belediye başkanının yetkisi de aynı olmalı, yani vali yetkileri belediye başkanlarına geçsin, iki türlü seçim olsun”⁴⁰⁶.

20. Travma Sonrası Sürecin İyi Yönetilmesi

Travma sonrası sürecin iyi yönetilmesi gerekliliğini ortaya koyan pekçok örnek raporun daha önceki bölümlerinde olayları bizzat yaşayanların ifadeleriyle aktarılmıştır. Bu sürecin iyi yönetilmesi travmaların sağlıklı bir şekilde sonlandırılması noktasında büyük önem arz etmektedir.

Tunceli Milletvekili Hüseyin AYGÜN, Alt Komisyonun Batman’da düzenlediği basın toplantısında travma sonrası sürecin iyi yönetilmesi noktasında şunları dile getirmiştir;

“Komisyonumuz 90’lı yıllarda özellikle yaşamını kaybeden insanları faili kim olursa olsun dinledi. Ama 2011’de ölen insanların yakınlarını da dinledi. Ama bizim gördüğümüz 90’lı yıllardan bu yana hatta 1981’de işlenen Tunceli Ovacık’taki Behzat FİRİK’in yakılarak öldürülmesi, bir askeri birlik tarafından, o olaydan bu güne yani 30 yılı aşkın bir süredir hayatını kaybeden korucu olsun, vatandaş olsun, öğretmen olsun, sağlık görevlisi olsun geride kalanların derin bir mağduriyet yaşadığı olgusu oldu. Devletin yeterince sahip çıkmadığını söylüyorlar. Korucularda da inanılmaz bir şikâyet var. Köylerine dönemediklerini, Devletin maddi olarak yardım etmediğini kurguluyorlar. Belki Ankara’ya döndüğümüzde bunu da düşünebiliriz. Çünkü dinlediğimiz bütün mağdurlar Devletin özellikle ekonomik olarak kendilerinin mahfına seyirci kaldığını söylüyorlar. Bu bizim bölgede tespit ettiğimiz en önemli hususlardan biridir.”

21. Kutuplaşmanın Önlenmesi ve Siyasi Mecraların İşlemesine İmkân Sağlayan Ortamın Yaratılması

Terör ve terör kaynaklı yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde teröre ve terör örgütünün gelişmesine ve örgüte katılımlara yol açan kutuplaşmanın önlenmesi ve toplumsal ve siyasal mekanizmaların doğal seyrinde ve mecrasında işlemesine imkân sağlanmasını önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Buna dair en önemli örneği Aydın incelemeleri sırasında dinleme imkânı olmuştur. 1974 yılında Siirt Kurtalan’dan Aydın’a göç eden Ramazan TÖR, 8 çocuğundan biri olan Talat TÖR’ün 1994 yılında dağa çıktığını, kendisinin Aydın’a ilk geldiğinde bildiri dağıtan

⁴⁰⁶ Alt Komisyonun 07.03.2012 tarihli toplantı tutanakları

biri iken zamanla yaşadığı yere intibak ettiğini, 10 yıl muhtarlık yaptığını, 10 yıla yakın CHP’de, 6-7 yıldır da AK Parti’de yöneticilik yaptığını belirtmiştir. Terörün bir Kürt meselesi olmadığını anladıkça ve anlatmaya başladıkça bazı çevreler tarafından hain olarak görülmeye başladığını, demokrasi istiyorum diyenlerin arabada genç kızları öldürebildiğini, asıl amacın bölücülük olduğunu belirtmiştir⁴⁰⁷.

22. Çözüm İçin Aralanan Kapının ve Oluşan Fırsat Penceresinin İyi Değerlendirilmesi

1990’lı yılların ilk bölümünde yoğunlaşan ve neredeyse zirve yapan terör ve terör kaynaklı yaşam hakkı ihlalleri sonrasında inişli çıkışlı seyir izleyen terörün bugün itibarıyla zaman zaman devam etmekle birlikte, son zamanlarda çözümü için önemli bir toplumsal mutabakat zemini oluştuğu, özgürlükler ve insan hakları konusunda yaşanan gelişme ve iyileşmelerin bölgede bu yönde önemli bir algılama yarattığı özellikle Alt Komisyonun gerçekleştirdiği Tunceli, Siirt, Batman ve Diyarbakır incelemeleri sırasında ortaya çıkan önemli bir husus olmuştur.

Alt Komisyon üyesi milletvekilleri özellikle Batman’da gerçekleştirilen Basın Toplantısında bu hususun sorunun çözümü açısından son derece önemli bir fırsat yarattığı noktasında birleşmişlerdir.

Alt Komisyon Başkanı Amasya Milletvekili M. Naci BOSTANCI;

“Hakikaten önemli gözlemlerimizden birisi karanlık dönemin ve insanların çok büyük acılar çektikleri dönemin, daha çok 91-92-93 o yıllarda gruplandığı istikametinde. Bu yıllar özellikle yaşanan çok çeşitli olaylarla gündeme geliyor ve insanlar en çok bu yıllarda yaşadıkları mağduriyetleri en uç örnekler olarak ifade ediyorlar.

Ama hemen bunun yanında son yıllarda son 5-6-7 yıl içerisinde Türkiye’de çok daha barışçıl ve daha iyi bir ortamın teşekkül ettiği istikametinde görüşler ortaya koyuyorlar. Bunlar gene meseleye farklı, farklı pozisyonlardan bakan vatandaşların görüşleri. Kamu görevlileriyle iyi ilişki kurduklarını, devletin son derece anlayışlı ve sorun çözücü şekilde kendilerine yaklaştıkları istikametinde vatandaşlarımızın değerlendirmeleri var.”

Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT;

“90’lı yıllara göre çok daha rahat bir hayat yaşadıklarını söyleyenler var. Özellikle bugün görüştüğümüz bir şahıs, kendisinin BDP’li olduğunu söylemesine rağmen bu dönemden çok memnun olduğunu-geçmişe oranla, tabii ki eksiklikler vardır-çok memnun olduğunu söylemiştir. Şimdi Komisyonun amacı tabii ki Naci Başkanımızın da açıkladığı gibi sorunları yerinde inceleyip İnşallah kalıcı çözümler bulabilmek için Meclise raporları hazırlamaktır.”

⁴⁰⁷ Alt Komisyonun 22.06.2012 tarihli toplantı tutanakları

Adıyaman Milletvekili Mehmet METİNER;

“Şimdiye kadar dinlediğimiz insanların bize söylediği kabaca şu; Türkiye eski Türkiye değil. Yani 90’lı yılların konsepti yok. Belirli uygulamaları yok. Bu herşeyin bittiği anlamına gelmiyor. Ama hiçbir şey yapılmadığını söylemek de değişime büyük bir haksızlık olur. Bundan sonra da çözümün kendisine hiçbir katkısı olmaz. Yani vatandaşlarımız eskiden hor görüldüklerini, aşağılandıklarını, ayrımcılığa tabi tutulduklarını, dövüldüklerini söylerlerken bugün itibarıyla neredeyse bütün bunların olmadığını söylüyorlar.

Tabiki lokal bazı yerlerde hiçbirimizin hoşlanmadığı, tasvip etmediği şeyler olabiliyor. Türkiye büyük bir ülke. Bazen nüfuz edemediğiniz yerler olabilir. Devletin bazı kıvrımlarında hala kendilerini hukukun üstünde gören bir takım insanlar olabilir. Ama hükümetimizin bu konuda hiçbir şekilde bu olaylara izin vermediği vatandaşlarımız tarafından da görülüyor. Lokal hadiseleri bütünün kendisi gibi göstermek doğru olmaz. Ama henüz herşeyi bittiği anlamına da gelmez.

Bu anlamda biz bu incelemeleri önemsiyoruz. Vatandaşlarımızın söylediği şeyler çok önemli, çözüm için çok önemli. Bu ülke hepimizin. Bu husus çok önemli. Sahici bir çözüm olacaksa, kalıcı bir çözüm olacaksa her birimiz acılarımızı yüreklerimize gömmeye hazırız demeleri çok önemli. Dolayısıyla acıların siyasetini yapmak yerine bu acılarımızı artık ebedi unutacağımız bir yeni anlayışa hepimizin ihtiyacı var.”

Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU;

“İnsanlar geçmiş dönemde baya çok sıkıntılar çekmişler. Bir devletin kendi insanlarına muhakkak ki en iyi şartlarda bir hayat hakkı tanınması gerekir. Bu sıkıntıları çekmişler ama şu an artık herkes bu sıkıntıları artık herkes nefretle anıyor ve bir daha artık terör dâhil hiçbirşey yaşamak istemiyor”

Mersin Milletvekili Ertuğrul KÜRKCÜ;

“Ben bir olumluluk tablosu, çok geçmişe kıyasla yani herkesin hergün ne şekilde öldürüleceğini bilmediği, köylerin yakıldığı, herkesin köylerinden kovalandığı, mağdur edildiği, hatta bize gözümüz, kulaklarımızla duyduğumuz şekilde anlatıldığına göre uçurumlardan elleri kolları bağlanarak Devlet güçleri tarafından boşluklara savrulduğu günlere kıyasla, şimdi evet bu dehşet dünyası ile bugünkü dünyaları arasında bir fark var. Bunu herkes anlatıyor ama bugün de mesela çocuklarının başlarına gelenden yakındıklarını, verdikleri olay tablosuna baktığımızda çatışmaların eski şiddette olmamakla beraber hala sürdüğünü, karşılıklı ölümlerin süre gittiğini dolayısıyla problemin çözümü bakımından problemin yerli yerinde durduğunu da bize söylüyor.

Bu araştırma ve inceleme sırasında gördüğümüz şey; yurttaşlar arasında, yani çatışmanın hangi tarafında hayatlarını kaybetmiş olursa olsun kuvvetli bir çözüm arzusu, kindarlık olmayışı”

Şeklinde bu yöndeki fikirlerini beyan etmişlerdir.

IX. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun bünyesinde kurulan “Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon” tespit ve değerlendirmelerini raporu ile kamuoyuyla paylaşırken; hem terörün arka planı ve insani etkileri konusunda mümkün olduğunca net bir resim ortaya koyabilmeye, hem de görüşlerine başvuru alan toplam 193 kişinin terörün artık bitmesi yönündeki dileklerini paylaşmak suretiyle terörün sona ermesi bakımından oluşan iradeyi kamuoyuna sunmaya çalışmıştır.

Bu sayede, sadece kendi yaşadıklarına ve kendi sorunlarına kapanan kamuoylarının, tüm kamuoyuna nüfuz edici bir bakış açısına sahip olmaları yönünde bir farkındalık yaratılmasına katkı da amaçlanmıştır.

Terörün ülkemizde neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinin ortaya koyduğu nicel tablo, terörün artık son bulması konusunda bir duyarlılığın herkes tarafından paylaşılmasına neden olacak boyutlardadır;

- Terör nedeniyle ülkemizin yaklaşık son 30 yılda 7.918 kamu görevlisini şehit verdiği,
- 1984-2012 yılları arasında ölü olarak ele geçirilen terörist sayısının 22.101 olduğu,
- Emniyet bölgesi için 1987-2011 aralığında 1.633, Jandarma bölgesi için ise 1984-2012 aralığında 3.924 olmak üzere toplam 5.557 sivilin terör nedeniyle yaşamlarını kaybettikleri,
- Bunlara ilaveten gerek terör örgütlerinin kendi iç infazları gerekse de terör örgütlerinin diğer terör örgütü mensuplarına karşı giriştiği eylemlerle sayıları tam olarak belirlenememekle birlikte yüzlerce belki de binlerce kişinin yaşamını yitirdiği,
- Sayı konusunda tam bir belirlilik olmamakla birlikte birkaç bin ile 17.000 arasında ifade edilen, doğrudan ya da dolaylı terör nedeniyle meydana gelen faili meçhullerin dikkat çektiği,
- Bu rakamlar bir arada değerlendirildiğinde terör nedeniyle yaklaşık son 30 yılda;
 - Yüzlerle hatta binlerle ifade edilebilen terör örgütünün gerçekleştirdiği ve kayıtlara geçmeyen iç infazlar,
 - Terör örgütlerinin birbirlerinin elemanlarına karşı gerçekleştirdikleri kayıtlara geçmeyen öldürme eylemleri ve
 - Terör kaynaklı faili meçhuller arasından henüz istatistiklere geçmemiş olanlar

Dâhil olmamakla birlikte toplam **35.576 kişinin terör nedeniyle yaşamını kaybettiği** görülmektedir.

Bir tek can kaybının bile ailesinde, çevresinde ve toplumda yarattığı tahribatın nitel olarak ölçülemezliği ortadadır. Diğer taraftan ülke olarak önemli bir insan kaynağını terör nedeniyle yitirdiğimiz gerçeğini de gözden kaçırmamak gerekir.

Uzun yıllara dayalı yaşam hakkı ihlallerinin geride bıraktığı problemleri olabildiği ölçüde azaltmak için devletin sağladığı hukuki olanaklar çerçevesinde yaptığı çalışmaların istatistiki boyutu da tabloyu tam olarak görmemize katkı sağlayacak niteliktedir.

Bu çerçevede;

- 18.11.2011 itibarıyla er statüsünde 8.543, iştirakçi statüsünde 6.483 ve köy korucusu statüsünde 5.034 olmak üzere toplam 20.060 kişinin Sosyal Güvenlik Kurumundan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık almakta olduğu,
- 20.08.2012 tarihi itibarıyla 27.951'i 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 54.773'ü 442 sayılı Köy Kanunu olmak üzere toplam 82.724 kişinin genel sağlık sigortası primlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından ödenmekte olduğu,
- 25.08.2012 itibarıyla İçişleri Bakanlığı tarafından 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun istihdama ilişkin Ek 1. Maddesi uyarınca yakınları istihdam edilen şehitler ile kendileri istihdam edilen malullerin sayısının 11.526 (özelleştirme nedeniyle yeniden atanan 112 kişi düşüldüğünde 11.414) olduğu,
- 20.08.2012 itibarıyla 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna tabi 5.864 kişinin genel sağlık sigortası primlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından ödenmekte olduğu,
- İçişleri Bakanlığının 2012 yılında yayınlanan 2011 Yılı Faaliyet Raporuna göre; 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında İçişleri Bakanlığına toplam 5.034 başvuru yapıldığı, bunlardan 760'ının reddedildiği ve 4.274'ünün ise kabul edilerek 18.755.197-TL tazminat ödendiği,
- İçişleri Bakanlığının 2012 yılında yayınlanan 2011 Yılı Faaliyet Raporuna göre; 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansın Hakkında Kanun çerçevesinde 2011 yılı sonu itibarıyla toplam 359.249 başvuru olduğu, bunlardan % 82,7'ine tekabül eden 297.143'ü hakkında neticeye ulaşıldığı, bunların arasında % 56,1'ine tekabül eden 166.754'ünün olumlu karara bağlandığı, % 43,9'una tekabül eden 130.389'una ise olumsuz yönde karar verilerek toplam 2.659.967.285-TL ödenek kullanıldığı,
- İçişleri Bakanlığı verilerine göre; KDRP kapsamındaki 14 ilde 62.448 hanede 386.360 kişinin köylerinden göç etmek zorunda kaldığı, bunlardan 28.384 (%45,4) hanede 187.861'inin (% 48,6) KDRP sayesinde köylerine geri döndüğü ve bu amaçla 1999-2011 arasında 128.360.000-TL ödenek aktarıldığı

Görülmektedir.

Komisyonumuz bu anlamda ilk defa bütün bu verileri derleyerek değerlendiren bir çalışmayı ortaya koymuş olmaktadır.

Ülkemiz 30 yılı aşkın bir süredir terörle ve terörün getirdiği sorunlarla mücadele etmektedir. Terör ülkemize maddi ve manevi pek çok maliyetler yaşatmıştır. Ülkemiz terörle mücadelede önemli derecede kayba uğramış, insani, maddi doğrudan ya da dolaylı etkilerle yüzyüze kalmıştır.

Ne yazık ki terörün yaşattığı maliyet, ülke kaynaklarının ülkenin gelişmesi ve kalkınması yerine terörle mücadeleye ayrılması ile sınırlı değildir. Terör başta yaşam hakkı ihlalleri olmak üzere insan hakları alanında da önemli tahribatlar yaratmıştır. Bu maliyetler aslında kişisel ya da ailevi olmasının ötesinde zincirleme olarak bütün topluma sirayet eden bir görünümde tezahür etmektedir.

Terör nedeniyle acıya maruz kalanların, içten içe yanarken bastırmaya çalıştıkları acılarını, “başkaları yanmasın” yüksek duyarlılığının yanısıra, zaman zaman komisyon görüşmelerinde acılarıyla bizleri üzdüklerini düşünerek özür dileme şeklinde tezahür eden yüksek maneviyatlarının izin verdiği ölçüde ve yarım bıraktıkları cümleleri ortak kolektif dilin ve muhayyilenin tamamlayacağını düşünerek Komisyonumuzla paylaşmış olmaları, bu sorunun bir an önce çözülmesi gerekliliğine işaret eden önemli bir ateşleyiciliğe sahiptir.

Komisyon çalışmaları boyunca ülkemizin çok acı gerçeklerini bütün samimiyetleriyle paylaşan tüm konuklarımız, bu duyarlılıklarıyla ülkemizin barışına ve sükûnuna önemli katkıda bulunmuşlardır.

Alt komisyonun gerek dinlediği konuklardan, gerekse yerinde yaptığı incelemelerden edindiği önemli izlenimlerinden biri de; “ne için birlikteyiz, ne için birlikte olmalıyız” sorusunun / fikrinin milli birliğimiz içinde yaşayan herkes tarafından aynı tutarlılık, duyarlılık ve samimiyetle cevaplanmış olmasıdır. Sivil siyasetin bütün unsurlarının bu samimiyeti dikkate alması gerekmektedir.

Terörle mücadelede bütün topluma hitap eden çözüm yolları bulmadaki çıkış noktasında halkımızın bu samimiyeti önemli bir imkân olarak ortada durmaktadır.

İnsan hakları alanında ve yaşam hakkı perspektifinde sağlanan gelişmeler; “Yaşam Hakkı”nı, kürtajdan başlayarak kaybolmalar, intiharlar, ötenazi ve yardımla ölüme kadar varan geniş bir yelpazede ele alınır hale getirmiş, bunun yanında devlete, yaşam hakkını ihlal potansiyeli bulunan ortamları yok etme yükümlülüğünü vermiştir. Bu yükümlülük; “Negatif Statü Hakkı” olma özelliğiyle de bir yandan bireyin özgürlük alanının genişlemesi diğer yandan da Devlete bu alana müdahale etmeme gibi pasif bir rol verir hale gelmiştir. Bu çerçevede gelişen yaşam hakkı, kişinin devlete karşı ileri sürebileceği savunma haklarından biri olarak şekillenmiştir.

Yaşam hakkı konusunda insan hayatına son veren eylemlerin olmaması yanında, faili meçhuller, gözaltında veya başka şekillerde kayıpların da engellenmesi, bütün bunlara rağmen

bu olaylar meydana gelmişse, hukuki ve idari kapasitenin bunları aydınlatacak derecede gelişmiş olması gerekmektedir.

Yaşam hakkı güvencesi, “öldürülmeme hakkı” ya da “insanın öldürülmezliği” ilkesini esas almakta, kişilere “Yaşam İçin Güvenli Yerler Arama Hakkı”nı da ifade etmekte, bu hak özellikle iltica, göç ve sığınma gibi kavramlar paralelinde gelişerek günümüzde dünyadaki insan hakları temelli ortaya çıkan bakış açısını da zorunlu kılmaktadır.

Yaşam hakkının yönünün “insanın onuruyla yaşama hakkı”nı ifade eden bir gelişme çizgisinde ilerleyeceğini ve bu alana hitap eden diğer insan hakları ile kesişeceğini görmek gerekir.

Raporda yer alan terör örgütünü bütün yönleriyle ortaya koymaya çalışan bölüm, bu noktada bilinen ve bilinmeyen birçok hususu bir araya getirip genel bir resim vermek suretiyle, konuya ilişkin farklı yerlerde duran kamuoylarına değerlendirmeleri gereken veriler sunmaktadır.

Daha önceki bölümlerde ayrıntılarıyla belirtildiği üzere Komisyonumuz ilk defa örgüt içi infazların, örgütlerin diğer terör örgütü mensuplarına yönelik yaptıkları infazların geniş kapsamda hukuk önünde soruşturulmasını sağlayan adımların atılmasına da vesile olmuştur.

Komisyonumuz ayrıca Ayten ÖZTÜRK olayında olduğu gibi çalışmalarını sırasında faili meçhuller ile ilgili dinlemeleri sonrasında Cumhuriyet Başsavcılıkları ile yaptığı yazışmalarla faili meçhuller ve bu eylemlerin faileri ile ilgili soruşturmaların yeniden canlanmasına vesile olmuştur.

Terör ve terör eylemleri ilk olarak ona maruz kalanlar açısından tarifi zor acılara ve travmalara sebep olmaktadır. Bu travma kişilerin aileleri, akrabaları ve yakın çevrelerine de sirayet ederek genişlemekte ve en nihayetinde bütün toplumda derin bir etki bırakmaktadır. Bu etkinin genişliği aslında terörün, terör örgütlerinin ve terör eylemlerinin amaçladığı bir husustur.

Alt Komisyonun çalışmaları, özellikle yerinde incelemeler sırasında “Ocağına ateş düşenler” olarak ifade edebileceğimiz kişiler sıfatıyla komisyonumuzda konuk olarak dinlenenler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Dinlenen kişiler, TBMM’de grubu bulunan her partiden milletvekilini içeren TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu alt komisyonunun insani şemsiye altında bir araya gelen bir bakış açısıyla yaşadıkları acıları paylaşmalarını son derece önemli, hatta gecikmiş olarak değerlendirmişlerdir. Alt Komisyon çalışmalarına bu bakış, politik düşünceleri ve mülahazaları ile olaylara bakış ve değerlendirme açıları farklı herkesin bulunduğu noktalardan birisi olmuştur.

Görüş ve değerlendirmelerin bulunduğu bir diğer nokta ise politik görüş, siyasi mülahaza, olaylara ve dünyaya bakış açısı ne olursa olsun yaşanan acıların ve travmanın ortak olduğudur. Terörün neden olduğu insani maliyetler şüphesiz en iyi şekilde bu maliyetleri yaşayanlar tarafından dillendirilebilir. Bu anlatılara, “sözün bittiği yer” dendirtebilecek derinlikte bizzat bu acıyı yaşayanların ifadeleriyle rapor içeriğinde yer verilmiştir.

Bu maliyetleri yaşayanların bu konudaki anlatıları, yaşadıklarının komisyonla ve komisyon raporu sayesinde de tüm kamuoyuyla paylaşılmasına vesile olmuştur. Komisyonumuz dinlediği ve paylaştığı insani durumları hazırladığı rapor vasıtasıyla kamuoyuna yansıtmaya çalışmakta, terör olayına ve sorunlar repertuarına bir çözüm çağrısı yapmaktadır. Paylaşılan bu acıların sorunlar çözüldükçe, tanıkların da ifade ettiği gibi hafiflemesi Komisyonun en önemli temennisidir.

Bu acıların muhataplarının bir noktadaki hassasiyetleri dikkat çekmektedir. Acıları kendileriyle sınırlı tutmaya çalışma duygusu, artık başka kimsenin yaşamamasını dileme noktasında doruğa ulaşmaktadır. Şehit aileleri ve terörle ilişkili mağdur ailelerinin bulunduğu bu odak, “Artık başka gözyaşı akmasın” ve “Artık başka analar, başka aileler ağlamasın” noktasıdır.

Terör konusuna çözüm sağlamak yolunda, bütün dünyada geçerli “En İyi Yaklaşım” bulunmadığı gibi bütün terörü bir anda önleyebilecek “Tek Yöntem” de yoktur. Terör gibi nedenleri ve ortaya çıkaran dinamikleri itibarıyla karmaşık bir olguyu çözmek için genel dünya tecrübesinden faydalanmak kadar, ülkemiz özelinde ortaya çıkan etmenleri iyi tahlil edebilmek ve ona özgü çözüm yöntemleri geliştirebilmek gerekmektedir.

Terörün ve dolayısıyla terörün neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesi konusunda “Karma Tedbirler Paketi”nin uygulanması gerektiği söylenebilir.

Teröre karşı “Topyekün Mücadele” yaklaşımı “Terörle Mücadelenin İyi Yönetişi” açısından da önemli bir perspektiftir. Bunun sağlanabilmesinde bu yönetişimin iletişiminin de iyi bir şekilde yürütülmesi gerekli olduğu görülmektedir.

Bütün bunları değerlendiren Komisyonumuz terör nedeniyle yaşanan yaşam hakkı ihlallerinin bir an önce sona ermesi ve ülkemizde terörün son bulmasına yönelik olarak şu hususları önermektedir;

1- Terörle mücadele konusuna yöntemsel olarak stratejik bakmak ve terörle mücadele sürecini çok boyutlu olarak yönetmek gerekmektedir. Bu yaklaşımda ilk evre terörü daha ortaya çıkmadan çözebilmek yönünde pro-aktif bir bakış açısına sahip olabilmektir. Bu, terör ortamını yaratan, ona zemin hazırlayan ve yeşermesine imkân veren unsurların daha baştan ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

Pro-aktif önlemler olarak; ekonomik tedbirlerin geliştirilmesi, yatırımların artırılması, bölge ve havza bazında yatırım teşviklerinin düzenlenmesi, işsizliğin önlenmesi, istihdama ve işgücüne katılımın artırılması, istihdam edilebilirliğin geliştirilmesi, insan kaynaklarına yatırıma önem verilmesi, gerek bölge halkının gerek korucuların ve gerekse de terörist eğitim seviyelerinin düşüklüğü konusunda raporda yer alan tespitler göz önüne alınarak eğitime önem verilmesi, örgün ve yaygın eğitim imkânları ve kalitesinin artırılması, spor ve gençlik merkezlerinin çoğaltılması, sosyal kalkınmaya önem verilerek sosyal destek projelerinin uygulanması, kültürel imkânların geliştirilerek zenginleştirilmesi ile özellikle gençlere yönelik demokrasi, özgürlükler, kültür, kimlik ve insan hakları bilincini geliştirecek çalışmalarla siyasal toplumsallaşmanın tekemmülü ifade edilebilir.

2- Bölgede eskiden olduğu gibi tarım ve hayvancılığın yapılabilmesi yönünde adımlar atılması, bölge ekonomisini canlandırabilecek sınır ticareti gibi imkânların düzenlenerek hukuki ve meşru yollardan yapılabilmesine fırsat sağlayacak serbest bölge benzeri yerler ihdas edilmesi, her ilin rekabet üstünlüğü kriterlerinin tespit edilerek gelişme yönlerinin belirlenmesi, bölgesel kalkınma ajanslarının bu yönde etkin çalışması, bunların merkezden koordineli olmakla beraber il bazında ve il'e özgü politikalar olması açısından etkin biçimde projelendirilmesi de önem taşımaktadır.

Bu noktada terörle mücadelenin halkın hassasiyetleri ve yönlendiriciliğinde ve sivil siyasetin belirleyiciliğinde, taşra bazında da Cumhurbaşkanının, Hükümetin ve Bakanlıkların temsilcisi konumunda mülki idare amirleri olan vali ve kaymakamların yönetiminde yürütülmesi değerlidir.

Diğer taraftan demokrasinin beşiği konumundaki yerel yönetimlerin güçlendirilmesi bu çerçevede önemli katkılar sağlayacaktır.

3- Bütün bunlara rağmen terör olayları meydana geliyorsa stratejik olarak reaktif aşamaya geçilip ona müdahale etmek, onunla en iyi ve etkin şekilde mücadele etmek ve terör sonrası rehabilite süreçlerini iyi yönetmek gerekmektedir. Türkiye'nin kendi bütünlüğü ve toplumsal barışı etrafında gelişen politik süreçler, meseleyi kapsamlı ve soğukkanlı bir bakış açısıyla ele almayı zorunlu kılmaktadır.

Terörle mücadelede şiddeti yöntem olarak seçmiş bulunanları “düşman” değil “suçlu” olarak görmek, bunlarla hukuk devleti çerçevesinde ve hukuk içinde mücadele etmek, “imha edici-yok edici” yaklaşımdan ziyade “hayatta tutan”, suçun rehabilitasyonu ile kazanmaya çalışan bir anlayışı hâkim kılmak esas olmalıdır. Terörün ve terör örgütlerinin hem ölerik hem de öldürerek kazanmaya çalıştığı unutulmamalıdır.

Terörden etkilenen her kesimi kucaklayarak bu suretle onları çözüme katkı verecek şekilde değerlendirilmesi yaklaşımının esas alınması bu noktada önem taşımaktadır.

Kimi çevrelerce terörün nedeni olarak sunulan politik düşüncelerin ve yaklaşımların kendilerini ifade edebileceği meşru zeminler yaratmak, ancak hukuk dışına kayanlara da hukuk çerçevesinde sınırlayıcılık getirmek esas olmalıdır.

4- Yaklaşım ve yöntem hususları yanında değinilmesi gereken bir diğer husus da çözümün oturacağı zeminin nitelikleri ve çerçevesidir. Terörün önlenmesi yaklaşımının demokrasi, insan hakları, özgürlükler ve hukukun üstünlüğü zeminine oturması gerekliliği, kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar almak açısından önemli bir keyfiyettir.

Bu noktada 12 Eylül 1980 darbesinin izlerini taşıyan 1982 Anayasasına son verecek yeni Anayasa çalışmalarının önemi büyüktür. Bununla bağlantılı olarak 12 Eylül döneminin izlerini taşıyan mevzuatın değiştirilmesi demokrasimizin çitasının yükseltilmesi, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü anlayışının geliştirilmesi, insan hakları ve özgürlüklerin en gelişmiş haliyle uygulanabilmesi açısından dikkate değer bir husustur.

5- Terörün çözümü noktasında belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise terörün önlenmesi için işbirliğinin merkezde tek elden koordine edilmekle birlikte bu inisiyatifin tüm kurum ve kuruluşlarca yatay olarak paylaşılması, ayrıca merkezden taşra teşkilatı ve yerel yönetimlere yönelik dikey işbirliği ve sorumluluğun yayılması gerekliliği hususudur. Örneğin merkezde Terörle Mücadele Yüksek Kurulunun koordinesindeki çalışmaların ilgili bakanlık kurum ve kuruluşlar tarafından yerine getirilmesi kadar illerde valiliklerin il'e özgü önlemler ve çözüm yolları geliştirerek uygulamaları bu noktada etkili olacaktır.

6- Terörle mücadelenin mümkün olduğunca ihtisaslaşmış birimler tarafından yürütülmesi, sınır yönetiminin sivil ve uzmanlaşmış bir birim tarafından gerçekleştirilmesi, iç güvenlikte silahlı kuvvetlerin kullanılmasının zorunlu olduğu durumlarda uzmanlaşmış birimlerinin mülki yönetim emrinde ve koordinesinde çalışması, jandarma ve sahil güvenlik birimlerinin iç güvenlik birimi olarak tanımlanarak silahlı kuvvetler ile bağlantılarının kaldırılıp sivil otorite olan İçişleri Bakanlığı ile bağlılıklarının kuvvetlendirilmesi de güvenlik yönetimi açısından önemli hususlar olarak belirtilebilir.

7- Bölgede yaptığı çalışmalar ve uygulamalar ile başarılı örnekler ortaya koymuş olan idareciler bir araya getirilerek bilgi ve deneyimin paylaşılması, veriler ve sonuçlar değerlendirilerek bu uygulamaların yaygınlaşmasının sağlanması faydalı olacaktır.

8- Katılımcı yönetim anlayışının ve sürdürülebilir çözümler elde etmenin bir unsuru olarak çözüm paydaşlığına katkı sağlayabilecek sivil toplum örgütlerinin çözüm sürecine katılmasının önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Terör sorununa çözüm yolunda şiddeti dışlamış demokratik, yerel ve genel sivil toplum kuruluşları ile insan hakları, demokrasi ve hukuk temalarında işbirliği, ilişki ve iletişim kurulması sorunun çözümüne nitelikli katkılar sağlanmasına sebep olacaktır.

Terör örgütü etkinlik sağlayabilmek için bölge halkı dâhil her kesimi terörize etme, yıldırmak ve korku doğurma amaçlı eylemler gerçekleştirmektedir. Bunun neticesinde yaygın ve geniş bir çevrede mağduriyetler doğmuştur. Doğrudan ya da dolaylı olarak terörden mağdur olan, sıkıntı çeken, terörün sona ermesi için katkı vermek isteyen her kesimle ve her tür sivil örgütlenme ile bağlar oluşturmak çözüm bakımından önemli olacaktır.

9- Diğer taraftan üniversitelerimiz ile akademik camiamızın da çözüme katkı sağlayacak çalışmalar yapmaları ve bu yönde tahlil ve analizler gerçekleştirerek stratejiler, politikalar ve öneriler geliştirmeleri önemlidir.

Özellikle bölge üniversitelerinin sosyal bilimler alanındaki sahaya dönük çalışmaları ile sosyal ve politik gerçekliği yansıtabilecekleri, toplumun düşüncelerini, duyarlılıklarını akademik bir disiplinin imkânları çerçevesinde kamuoyuyla paylaşacakları, bunun da gerçek toplumsal zeminlerde teşekkül edecek gerçekçi siyasal çözümlere aracılık edeceği değerlendirilmektedir.

10- Terörün çözümüne yönelik adımlar atılırken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da terör olaylarının kamuoyuna duyurulduğundaki iletişim problemleri olarak ortaya

çıkılmaktadır. Halkın haber alma özgürlüğü ile terör örgütünün eylem yaparak toplumda dehşet ve korku yaratma amacına dikkat etme arasında nerede durulacağı, haberlerin nasıl bir üslup, çerçeve, görüntüleme ile verileceği hususları önemli bir hassasiyet alanı olarak karşımızdadır. Bu konu basit bir haberleştirme, ne oluyorsa onu olduğu gibi aktarma değildir. Terör örgütlerinin ileri teknoloji ve güçlü iletişim çağında geliştirdikleri ağları, medya organları arasındaki rekabeti kendi çıkarları lehine kullanma yolunda çabaları olduğu ortadadır. Şahsen herhangi bir düşmanlıkları olmadığı kişileri, grupları, yerleşim mekanlarını tahrip ederken, saldırılar düzenlerken amaçları öncelikle buralardan elde edilecek görüntüler ve bunların kamuoyuna servis edilmesidir. Çünkü her eylem, her kanlı görüntü, her korku dehşet yaratacak bağlam, üstüne terör örgütünün reklamının yazıldığı spotlar gibidir. Nitekim terörle mücadelede stratejik yöntemleri öne çıkartmış olan gelişmiş batılı ülkeler, karşılaştıkları terör eylemlerinin haberleştirilmesinde, basın yayın organlarında yer almasında bu haber kuruluşlarının sahip olduğu yüksek duyarlılık nedeniyle haber özgürlüğüne halel getirmeyecek fakat aynı zamanda terör örgütünün reklamı olarak öne çıkmayacak şekilde bir haberleştirmeyi imkân dâhiline getirmişlerdir. Amerika’da, İngiltere’de, İspanya’da yaşanan çeşitli terör olaylarının nasıl kitlelere ulaştığı hususu kamuoyu tarafından iyi bilinmektedir. En kanlı olaylarda bile bunu ima edecek hiçbir görüntüye yer verilmemekte, sıra dışı dramatik görüntüler haberde kendisine yer bulamamaktadır. Zaman zaman Türkiye’deki haberciliğin de bu yönde olması gerektiği şeklinde kimi ilkeler telaffuz edilmekte ve bazı basın yayın organlarınca uygulanmakla birlikte, burada tam bir anlayışın ve işbirliğinin varlığından bahsetmek kolay değildir. Yine ilgili meslek kuruluşlarının ihtiyarında ve örgütlenmesinde olmak üzere terör olaylarının haberleştirilmesine ilişkin bir çerçevenin tespitinde ve paylaşılmasında fayda görülmektedir.

Toplumda şiddet içeren bütün olayların “trafik terörü”, “stadyum terörü”, “futbol terörü” ve “kapkaç terörü” gibi haber başlıkları ile kamuoyuna iletilmesinde de sorun olduğu düşünülmektedir. Böylelikle terör kavramı yaygınlaştırılmakta, gerçek terör olayları ile bu türden toplumsal olaylar arasındaki sınır belirsizleşmektedir.

11- Komisyon çalışmaları sırasında ortaya çıkan bir önemli sonuç da kamu kurum ve kuruluşlarının terör, terör kaynaklı yaşam hakkı ihlalleri konusundaki verilerde olabildiğince saydam, bilgilendirici ve açık olması gerekliliğidir. Bu konuda saydam olunmaması öncelikle veriler konusunda her çalışmada farklı ve zaman zaman tutarsız rakamların zikredilmesine sebep olmaktadır. Diğer taraftan bu veriler üzerinde hem gerçekçi ve geçerli olmayan değerlendirmelere gidilebilmekte hem de ilgili kurumları zan altında bırakacak yorumlara kapı aralanmaktadır.

Bunun en açık örneği faili meçhul cinayetler konusundaki sivil toplum örgütlerinin elindeki birbirine uymayan veriler ile kamu kurumları elindeki verilerin birbirinden çok farklı olması ve bunların teyit edilmesi konusunda Alt Komisyonunda yapılan dinlemeler üzerine İçişleri Bakanlığının harekete geçerek gerçek rakamlar konusunda isim isim çalışma yaparak

Komisyonu bilgilendirmesi olayında yaşanmıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarının veri elde edilebilmesi konusunda daha saydam olmasıyla ve sivil toplum örgütlerinin de olayları ve verileri kamuoyuna aktarmada güvenilir kaynaklarını kullanmadaki duyarlılığıyla bu tür sakıncaların ortadan kalkabileceği değerlendirilmektedir.

12- Kimliklere ilişkin yasağcı tutumun terörün bölgede yeşermesine zemin hazırlayan önemli bir unsur olduğu ortadadır. Bölgedeki geçmiş uygulamalarda Kürt halkı ile terör örgütü mensuplarını ayırt etmeyen tutum, davranış ve pratikler de ne yazık ki terörün bölgede gelişmesine katkıda bulunmuştur. Terör nedeniyle gündelik işinde gücünde bulunan vatandaşların zarar görmesi, kimi zaman kamu otoritesini kullananların kimi zaman da terör örgütünün baskısını görmesi, bölgede sorunu daha da girift hale getirmiştir. Bu noktada köy boşaltmalar, köy yakmalar ve bütün bunlara dayalı göç olgusu, göç edenlerin gittikleri yerde yaşadıkları ekonomik ve sosyal sorunlar itibarıyla zaman zaman sorunun başka yerlere taşınmasına da neden olmuştur.

Bu nedenle kimliklere ve kültürlere ilişkin sorunları, talepleri, beklentileri ifade edebilmeye yönelik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede terörün yarattığı sosyo ekonomik sorunları rehabilite edici önlemler yanında kimlik ve kültür konularında çağdaş demokrasilerin referansları esaslı meşru tartışma zeminlerinin gözetilmesi faydalı olacaktır.

13- Hukukun üstünlüğü ilkesinin göz önünde bulundurulması, terörle mücadele konusunda güvenlik-özgürlük dengesi aksında önemli bir husustur. Herkesin hukuk önünde eşit olduğu, hukuk kurallarının herkese istisnasız uygulandığı bir devlet hukuk devleti olacak ve bu devletin idare ve hukuk mekanizması şüphesiz insan hakkı ihlalleri başta olmak üzere her türlü ihlali de baştan önleyici bir işlev görecektir.

Teröristin kendisi dâhil, terör örgütünün kendi elemanına yönelik işlediği infazlar ve terör örgütü içinde işlenen faili meçhuller dâhil olmak üzere terörle bağlantılı herkesin hukuki pozisyonu ve hukuken değerlendirilmesi gereken yönü bulunmaktadır. Bu noktayı gözden kaçırmayan bir yaklaşımın esas kılınması gerekmektedir.

14- Geçmişte yaşanmış bu yaklaşımı yadsıyan uygulamaların aydınlatılması, faili meçhullerin ortaya çıkarılması, faili firarda olanların yakalanarak hukuk önüne çıkarılması ve zaman aşımının kimi insan hakkı ihlallerinde hukukun içini boşaltan bir sonuca dönüşmemesi hem evrensel hakların hem de devlet vatandaş ilişkilerini iyileştirmenin bir gereğidir. Diğer

taftan bu husus geçmişte yaşanan haksız uygulamaların olumsuz sonuçlarını ve yaşattığı maliyetleri rehabilite etmede önemli katkı sağlayabilecektir. Unutulmamalıdır ki hakikatler iyileştirir, özgürleştirir ve birlik için gerçekçi zemini oluşturur.

15- Komisyon çalışmaları sırasında yapılan dinlemeler ışığında varılan önemli kanaatlardan birisi de terör nedeniyle hayatlarını kaybedenlerin yakınlarının ya da terör olayını bizzat yaşayarak sağ kurtulanların yaşadıkları travmanın sağlıklı biçimde sonlandırılması açısından travma sonrası sürecin çok iyi yönetilmesi ve bunun etkili bir kurumsal altyapıya kavuşturulması gerekliliğidir.

Bu sürecin yönetilebilmesi için şu hususlara dikkat edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir;

- Terör nedeniyle yaşam hakkı ihlal edilenler ya da saldırıya uğrayıp yaralı ya da sağ kurtulanlarla ilgili bilgilerin ailelerine seri ve doğru bir şekilde ulaştırılması,
- Haber verilmesinde gereken önlemlerin alınması ve bu sürecin profesyoneller tarafından yürütülmesi,
- Hayatını kaybedenlerin cenaze ve defin işlemleri konusunda her türlü yardımın yapılması,
- Yaralı ya da sağ kurtulanların fiziki ve psikolojik durumlarının yakından takip edilerek gereken desteğin sağlanması,
- Kanuni haklarını elde edebilmeleri için kendilerine hukuki, bürokratik ve teknik her türlü danışmanlığın ve yol göstericiliğin sağlanması için özel organizasyon düşünülmesi, bu durumlarla ilgili kendileri bu tür işlemlerle uğraşmak zorunda kalmaksızın işlemlerinin yürütülmesi, bu süreçte gereken bilgilendirmenin yapılması,
- Psikolojik rehabilitasyon hizmetlerinin sunulması ve gereken takibatın yapılması,
- Devletin ilerleyen süreçlerde de her türlü yardıma hazır olduğuna dair gerekli irtibat yönlendirmelerinin yapılması,
- Olayın faillerinin yakalanması, yargılanması ya da benzeri hukuki süreçler konusunda ailelere bilgi verilmesi,
- Ailelerin zaman zaman ziyaret edilerek yanlarında bulunduğu ve acılarının paylaşıldığının hissettirilmesi.

16- Terörle mücadele ederken malul ve şehit olanların çeşitli hakları birçok bakanlık ve bunların kimi kurum ve kuruluşları ile ilgilidir. Bu durumda olanların esasında tek bir kurumla muhatap olarak bu haklarının sağlanması bu kişilerin hak ettiği bir uygulama olmasının yanında “Sosyal Devlet” olmanın da bir gereğidir. Bu nedenle bu birimin merkezde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Şehit Yakınları ve Gaziler Daire Başkanlığı, taşrada ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri ve Şehit ve Gazi İşlemleri Şube Müdürlükleri olması faydalı değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilen sürecin iyi yönetilmesi ve haklardan yararlanmak üzere bu ailelerin uzmanlarla irtibatlandırılması her türlü hizmetin bu uzmanlar tarafından yürütülmesi tavsiyeye değer görülmüştür.

17- Şehit olan kamu görevlilerinin geride kalan ailelerinin 3713, 5334, 2330 sayılı değişik kanunlara tabi olmalarından kaynaklanan statü, maaş, konut, eğitim, burs vb. haklar arasındaki farklılıklar dile getirilen önemli bir sorun olduğundan bu farklılıkların giderilmesinin onların yaşadıkları travmaların rehabilite edilmesi açısından önemli bir unsur olabileceği değerlendirilerek bu farklılıkların giderilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

18- Sorunun siyasetin meşru mecralarında çözülmesi gerektiği açıktır. Bu noktada Hükümet ve TBMM önemli platformlar olarak görülmektedir.

Terör sorununun uzun yıllar güvenlik eksenli bakış açısıyla sadece askeri yöntemlerle ve polisiye tedbirlerle çözülmeye çalışılmasının nihai çözümü sağlamadığını göz ardı etmemek gerekir. Bu yaklaşım problemi çözmemiş ancak belli bir seviyede tutabilmekten başka bir işe yaramamıştır.

Terörün çözümünde sadece güvenlik eksenli strateji ve politikalarla sınırlı kalmamak, çözüm getiren bir dilin çözüme nüfuz etmesini sağlamak, bunun toplumsal, politik, psikolojik alt yapısını oluşturmak gerekmektedir. Terör olduğu sürece silahla ve silahlı mücadele ile siyasi sonuçlar elde etmeye çalışan her örgüt dünyanın neresinde olursa olsun silahlı yöntemlerle bastırılır. Bu anlamda terörle mücadeleden kaynaklanan her problemde ve kayıpta terör örgütünün payı vardır.

Bu nedenle terör örgütünün silahı bir an önce bırakması yaşanan acıların bitmesi ve bir tek yaşamın bile bundan sonra terör nedeniyle son bulmaması açısından önemlidir.

Bu çerçevede sorunun partiler üstü bir anlayışla ele alınması, siyasi mutabakatla parlamento çatısı altında siyasi ve demokratik zeminler kullanılarak çözüme kavuşturulması geçerli yöntemler ile sürdürülebilir çözümleri beraberinde getirecektir.

19- Terörün dış bağlantıları ve uluslararası ilişkiler boyutu da düşünüldüğünde çözüm gerektiren çalışmaların iç siyasetle sınırlı kalmaması ve dış siyaset ve uluslararası ilişkileri de kapsayan genişlikte ve derinlikte olması gerektiği malumdur.

Dünyada terörün sona erdiği örneklerde siyasi iradenin tavrı, meşru siyaset imkânlarını kullanma kararlılığı ve bu yönde başvuru yöntemleri önemli olmuştur. Terörün bitmesinin toplumsal rıza destek ve anlayış gerektirdiği açıktır. Çözüm sağlayıcı anlayış ve dilin sağlanmasında ve bunun kamuoyu tarafından paylaşılmasında sivil toplum örgütleri ve medyanın yaklaşımı önem arz etmektedir.

Gerek terörle mücadele sırasında gerekse de çözüm konusunda atılacak adımlarda bölgede yaşayan halk ile terör örgütü ayrımının kesin çizgilerle yapılması gerekliliği önemli bir bakış açısı olmalıdır. Terör eylemleri, bölgede yapılacak ekonomik, demokratik, sosyal ve kültürel gelişmelere ket vurmamalıdır. Bu konuda yapılabilecek bir karıştırmanın zaten terör örgütünün esas amacına hizmet edeceği unutulmamalıdır.

Terörden canı yanan, yakınına kaybeden şehit yakınlarının husumet içinde bulunmamaları, teröristle vatandaş arasındaki ayrıma dikkat ettiklerini özellikle vurgulamaları çözüm çalışmalarında önemli bir toplumsal psikoloji olarak destekleyici mahiyet taşımaktadır.

Diğer taraftan güçlü bir şekilde var olan birlikte yaşama isteği, ülkemizin her köşesine yayılan sosyal ve kültürel bütünleşmişlik, çeşitli araştırmalara da yansıyan “Bayrak Benim Bayrağımdır”, “İstiklal Marşı Benim Marşımdır” ifade birlikteliği bu alanda önemli bir iradeyi yansıtmaktadır.

Komisyon olarak ülkemizdeki bu yöndeki zengin manevi atmosferin; ötekileştirme, sevgisizlik ve nefret duygularını elimine ederek barış içinde birlikte yaşama iradesini ortaya koyan bu asil kültürel yaklaşımın çözüm sürecine ivme kazandıracağı düşünülmektedir.

Alt Komisyonun davetine icabet ederek bilgi, görgü, deneyim ve yaşadıklarını komisyonla paylaşan değerli konuklara, Alt Komisyonu illerinde konuk ederek Komisyon çalışmalarına önemli destek veren İl Valilerine ve Belediye Başkanlarına, çalışmaların kamuoyuyla paylaşılmasına vesile olan basınımızın güzide temsilcilerine teşekkür ederiz.

Komisyonumuz; Çözüm için aralanan kapının ve oluşan fırsat penceresinin iyi değerlendirilerek, terörün yaşanmadığı, terör kaynaklı yaşam hakkı ihlalinin meydana gelmediği, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının en gelişmiş haliyle hayat bulduğu ve bunun hayatın her alanına yansıdığı, hepimizin gurur duyduğu, insan hakları alanında en ön sırada yer alan bir Türkiye oluşturmayı halkımızın hak ettiği nihai bir temenni olarak bildirmeyi, süreç içinde dinlediği acılı insanların kendisine yüklediği en önemli görevi kabul etmektedir.

X. EKLER-BELGELER

1-İbrahim GÜÇLÜ'nün Konuk Olarak Katıldığı ve 06.02.2012 e-mail Yoluyla Gönderdiği Yazı ve Örgüt İçi İnfaz Listesi

2-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına İbrahim GÜÇLÜ ve Kemal BURKAY sunumlarında ifade ettikleri örgüt içi ve muhaliflere infazlar Suç Duyurusu

3-Ankara Cumhuriyet Başsavcılığından Gelen 2012/427 sayı ile Soruşturmaya Başlandığına Dair Yazı.

4-Nihat Ali ÖZCAN'ın Sunduğu 4 PKK Mensubunun Sözde Yargılanmasına İlişkin Mahkeme Belgesi

5-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Tarafından İçişleri Bakanlığına Bunlarla İlgili Yazılan Yazı

6-İçişleri Bakanlığının 4 kişiye ilişkin Gelen Cevabi Yazısı

7-Bu Yazı Üzerine TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Tarafından Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına Yapılan Suç Duyurusu

8-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Tarafından Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığına Yazılan Ayten ve Hıdır ÖZTÜRK İle İlgili Yazılan Yazı

9- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Tarafından Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığına Yazılan Ayten ve Hıdır ÖZTÜRK İle İlgili Yazı

10-Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığının 28.12.2011 tarih ve 7493 sayılı cevabi yazısı,

11-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyon Başkanlığı Tarafından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Yazılan Yazı

12-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Tarafından, TBMM Başkanlığına 09.05.1991 tarihinde yazılan yazı

13-TBMM İnsan Hakları Komisyonunun Tutanakları

14-TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Yazılan 18.04.2012 tarih ve 61694 sayılı

15-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Cevabi Yazısı

XI. KAYNAKÇA

Akyürek, Salih ve Yılmaz, Mehmet Ali; Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar, BİLGESAM, Rapor No:51, Ankara, Eylül 2012

Alpaslan, Sükrü, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, Teknik yayınlar, İstanbul, 1983

Bal, İhsan, "Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?", Terörizm, Derleyen: Bal, İhsan, Ankara: USAK Yayınları Bal, 2006

Berkowitz, Leonard , **Agression:Its Causes, Consequences and Control**, Temple University Press, Philadelphia, 1993

Crenshaw, Martha, An Organizational Approach to the Analysis of Political Terrorism, Orbis, 1985

Döner, İsa, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm, e-akademi Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Eylül 2005, Sayı :43, <http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=ULUSLARARASI%20HUKUKTA%20VE%20T%20DCRK%20HUKUKUNDA%20TER%D6R%20VE%20TER%D6R%DDZM&kimlik=1129233217&url=makaleler/idoner-1.htm>, erişim 24.05.2012

Dönmezer, Sulhi , "Tedhişçilik Üzerine".Devir,11 Aralık 1972

Dumanoğlu, Mehmet, Türkiye’de Neler Oluyor?, Ankara: Berikan Yayınevi, 2003

Guillaume, Gilbert, "**Terrorisme et droit international**" in Recueil des cours de l'Académie de droit international, 1989/III, t. 215

Gültekin, Erdoğan, Ekici, Niyazi ve Tepe, Fatih; Terör Mağduru Polislerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2011, Cilt:2, Sayı:11

Kapani, Münici; **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7.Baskı, Ankara,1993

Karataşoğlu, Soner ve Akpınar, Mehmet; Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Bir Saha Çalışması: Beytüşşebap Örneği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz-2011, Cilt:10, Sayı:38

Korff, Douwe; **The Right of Life: A guide to the implementation of Article 2 of the European Convention on Human Rights**

Kökdemir, Doğan, **Bir İnsan Davranışı Olarak Terör**, P ı v o l k a, Savaş Özel Sayısı, Nisan 2003, Sayfa:17 <http://elyad.baskent.edu.tr/pivolka/pivolka-war.pdf#page=17>, Erişim: 11.08.2012

Köseli, Mutlu, Terör Örgütlerinin Eleman Kazanmalarını Kolaylaştıran Etmenler, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi, Ankara, Mayıs 2012

Milliyet, 13.12.2011

Miroğlu, Orhan, Kuşatmadan İnfaza Musa Anter Cinayeti, Everest Yayınları, Ankara, Aralık 2012

Öktem, Emre, **Uluslararası Hukukta Terörizm**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi

Özcan, Nihat Ali, PKK Terör Örgütü Üyeleri Araştırması, Şubat 2012

Özdemir, Habib, PKK Terör Örgütünün İstismar Ettiği Çocuklar Hakkari Örneği, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi Yayını, Ankara, Mayıs 2012

Ruby, Charles. I., **The definiton of terrorism**, Analyses of Social Issues and Public Policy, 2001

Tanör, Bülent **Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu**, BDS Yayınları, İstanbul 1990, s. 27.
<http://www.youthforhumanrights.org/what-are-human-rights/videos/right-to-see-a-safe-place-to-live.html>, erişim 04.08.2012

Taşçıoğlu, K, Psikotik Olgularda Saldırganlık ve Semptom Dağılımının İlişkisi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Adli Psikiyatri Birimi Uzmanlık Tezi, İstanbul 1996

Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve Eleman Profili: PKK/KCK Örneği, Polis Akademisi UTSAM Rapor Serisi:20, Ekim, 2012

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon Toplantı Tutanakları

TBMM Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar İle Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutlarıyla Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu 12 Eylül Darbesi Alt Komisyonu Toplantı Tutanakları

TBMM'de 19. Dönem, 5. Yasama yılında kurulan "Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Raporu (10/90)
<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem19/yil01/ss897.pdf>

Yurduğil, Yusuf ve Balcı, Fatma, Terörle Mücadelede Manipülasyon Aracı Olarak Televizyon Haberleri, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, Mayıs 2012

Yüce, T. Tufan; **Temel Hakların Özü ve Sınırlanması Problemi**, Bahar Matbaası, Ankara,1974

Yürük, Ayşe Tülin; Karakul, Selman; **Çağdaş Toplumda İnsan Haklarının Doğuşu ve Gelişimi**, <https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1268/unite03.pdf>, erişim 04.08.2012

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/005.htm>, erişim 04.08.2012

http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/strateji/tezveraporlar/raporlar/2011%20Yılı%20İdare%20Faaliyet%20Raporu.pdf, erişim 16.08.2012

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsan_ve_Yurtta%C5%9F_Haklar%C4%B1_Bildirisi, erişim 04.08.2012

<http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/126225--bin-558-terorist-etkisiz-hale-getirildi>, erişim 28.01.2013

<http://www.beyforum.net/forum/hukuk/3400-yasama-hakki.html>, erişim 04.08.2012

<http://www.egm.gov.tr/temuh/mucadele1.html>, erişim 20.09.2012

<http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm7.htm>, erişim 26.09.2012

http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=1025, erişim 21.08.2012

http://www.kongar.org/aydinlanma/2002/307_Siddet_Teror_Savas_ve_Istanbul_da_Asayis.php, erişim 10.08.2012

http://www.kongar.org/aydinlanma/2002/298_Intiharlar_ve_Seyirci_Siddeti_Nasil_Onlenir.php, erişim 10.08.2012

http://www.ppu.org.uk/learn/infodocs/st_pacifism_m3.html, erişim 30.07.2012

http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/mce/2012/genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf, erişim 20.08.2012

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem20/yil01/ss532.pdf>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.tdkterim.gov.tr>

<http://www.un.org/en/documents/udhr/>, erişim 04.08.2012

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr